

Piękno. Pamięć. Wspólnota

KIEROWNICTWO MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO XI.2015 – XI.2023 R.

Prof. Piotr Gliński

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
od 16 listopada 2015 r.

Nadzorujący zadania z zakresu realizacji polityki kulturalnej państwa, strategicznych projektów o szczególnym znaczeniu dla dziedziny kultury i ochrony dziedzictwa narodowego; programowania i koordynowania zadań resortu w zakresie funduszy strukturalnych i innych programów europejskich, współpracy z organami i instytucjami Unii Europejskiej, w szczególności z Radą UE, Komisją Europejską oraz Parlamentem Europejskim, realizacji międzynarodowej i transgranicznej współpracy kulturalnej, współdziałania z Ministerstwem Spraw Zagranicznych oraz innymi właściwymi podmiotami w zakresie obchodów rocznicowych oraz promocji kultury polskiej za granicą.

Dr Jarosław Sellin

Sekretarz stanu w Ministerstwie
Kultury i Dziedzictwa Narodowego
od 19 listopada 2015 r., od 1 stycznia 2022 r. –
Generalny Konserwator Zabytków.

Nadzorujący zadania w zakresie działalności muzeów i ochrony dóbr kultury, podtrzymywania i rozpowszechniania tradycji narodowej i państwowej, miejsc pamięci narodowej, grobów i cmentarzy wojennych, pomników zagłady i ich stref ochronnych, ochrony polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, restytucji dóbr kultury, ochrony prawa autorskiego i praw pokrewnych, ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, wsparcia, promocji i rozwoju czytelnictwa, animacji kulturalnej, edukacji kulturalnej, dokumentowania i upowszechniania wiedzy o XX-wiecznej historii Polski na świecie, mecenatu państwa w dziedzinie kultury i dziedzictwa narodowego oraz polityki dotyczącej archiwów.

Wanda Zwinogrodzka

Podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury
i Dziedzictwa Narodowego od 23 listopada 2015 r.

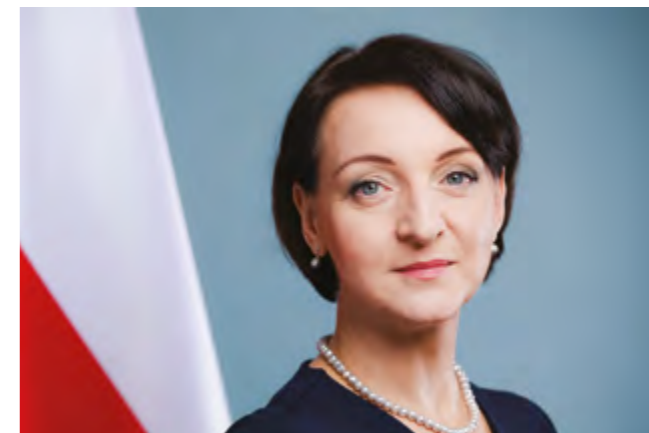
Nadzorująca zadania z zakresu działalności instytucji artystycznych i szkolnictwa artystycznego wszystkich szczebli, kształcenia kadr dla kultury, koordynowania współpracy ministerstwa z jednostkami samorządu terytorialnego oraz organizacjami pozarządowymi, Komisji do spraw Zaopatrzenia Emerytalnego Twórców, promowania twórczości oraz mecenatu nad muzyką, tańcem, teatrem i sztukami wizualnymi, promowania kultury ludowej i tradycyjnej oraz rękodzielnictwa artystycznego.

Szymon Giżyński

Sekretarz stanu w Ministerstwie
Kultury i Dziedzictwa Narodowego
od 1 grudnia 2021 r.

Nadzorujący zadania z zakresu wykonywania praw i obowiązków Skarbu Państwa wynikających z tytułów uczestnictwa w spółkach prawa handlowego, realizacji polityki audiowizualnej, ochrony prawa prasowego, digitalizacji zasobów kultury i upowszechniania zasobów cyfrowych oraz wspierania, promocji i rozwoju sektorów kreatywnych.

Dr Magdalena Gawin

Podsekretarz stanu w Ministerstwie
Kultury i Dziedzictwa Narodowego
od 20 listopada 2015 r. do 31 grudnia 2021 r.,
Generalny Konserwator Zabytków.

Nadzorowała zadania m.in. w zakresie działalności ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, wsparcia, promocji i rozwoju czytelnictwa, rynku książki i edytorstwa, animacji kulturalnej, edukacji kulturalnej, dokumentowania i upowszechniania wiedzy o XX-wiecznej historii Polski na świecie, mecenatu państwa w dziedzinie kultury i dziedzictwa narodowego oraz polityki dotyczącej archiwów.

Paweł Lewandowski

Podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury
i Dziedzictwa Narodowego od 9 stycznia 2017 r.
do 12 października 2020 r.

Nadzorował zadania m.in. w zakresie ochrony prawa autorskiego i praw pokrewnych, wykonywania praw i obowiązków Skarbu Państwa wynikających z tytułów uczestnictwa w spółkach prawa handlowego, realizacji polityki audiowizualnej, ochrony prawa prasowego, digitalizacji zasobów kultury i upowszechniania zasobów cyfrowych oraz wspierania, promocji i rozwoju sektorów kreatywnych, funduszy strukturalnych i innych programów europejskich, współpracy z organami i instytucjami Unii Europejskiej, w szczególności z Radą UE, Komisją Europejską oraz Parlamentem Europejskim.

Krzysztof Czabański

Sekretarz stanu
w Ministerstwie
Kultury i Dziedzictwa
Narodowego
od 26 listopada 2015 r.
do 19 lipca 2016 r.

Jacek Kurski

Podsekretarz stanu
w Ministerstwie
Kultury i Dziedzictwa
Narodowego
od 20 listopada 2015 r.
do 7 stycznia 2016 r.

Prof. Piotr Gliński

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Szanowni Państwo,

Każda mądra wspólnota narodowa, aby trwać i móc się rozwijać, dba o swoją tożsamość i kulturę. Wie, że w ostatecznym rozrachunku jej potencjał rozwojowy, zdolność do zaspokajania potrzeb swoich członków oraz stawiania czoła zagrożeniom i wyzwaniom współczesności, zależą od jej siły duchowej i kulturowej, w tym także poziomu spójności i zintegrowania. Moc tożsamościowo-kulturowa i spójność postaw prospołnotowych, patriotycznych, w znacznej mierze, choć nie wyłącznie, kształtują się poprzez dbałość o pamięć, o świadomość losów własnego narodu, jego chwaty i porażek, dziejowego doświadczenia budującego i łączącego wspólnotę, ale także poprzez swobodne kreowanie własnej kultury w warunkach wolności twórczej. Mądry naród ową dbałość o siły kulturowe realizuje poprzez świadomą politykę historyczną i kulturalną, edukacyjną i wizerunkową, budując odpowiednie instytucje kultury i pamięci, których zadaniem jest przede wszystkim podtrzymywanie i kształtowanie wartości wspólnych, ale także realizacja dobra publicznego w wielu innych wymiarach.

Polska nie może pozwolić sobie na zaniedbania w tej materii. Nie mogą naszej historii - zwłaszcza w sposób zafałszowany - opowiadać inni, a nasza kultura nie może stanowić jedynie wtórnego odbicia trendów globalnych. Odważna polityka historyczna i kulturalna to nasze prawo, ale i nasz obowiązek. Suwerenność Polski oznacza bowiem przede wszystkim suwerenność naszej tożsamości – a tę buduje się także, a może przede wszystkim, poprzez samodzielne, odważne i uwzględniające zawsze dobro ogółu decyzje w obszarze kultury i dziedzictwa narodowego.

Ostatnie osiem lat to okres bardzo istotnej zmiany w podejściu do polskiej kultury i dziedzictwa narodowego. Państwo polskie świadomie poszerzyło swą odpowiedzialność za tę sferę życia, co m.in. zaowocowało podwojeniem wydatków na kulturę z 3 mld 245 mln zł w 2015 r. do prawie 7 mld zł w 2023 r. oraz ponad 8,5 mld w planie budżetu na rok 2024. Podwoiliśmy w tym czasie liczbę instytucji wspieranych z budżetu centralnego. Zrealizowaliśmy prawie 8 tysięcy inwestycji w kulturze, w tym ponad 300 w obszarze muzeów. Wsparliśmy 30 tys. projektów kulturalnych. Uruchomiony zaś w 2022 r. Rządowy Program Odbudowy Zabytków objął 8056 projektów na kwotę 4 mld 333 mln zł.

Dokonaliśmy mentalnej zmiany w działaniach na rzecz wzmocnienia pamięci historycznej społeczeństwa. Zadbaliśmy o istniejące i powołaliśmy szereg nowych instytucji (m.in. Instytut Pileckiego z oddziałami w Berlinie, Rapperswilu i Nowym Jorku, Instytut Myśli Narodowej im. R.Dmowskiego i I.J.Paderewskiego, Panteon Górnośląski, Instytut Dziedzictwa Solidarności, Centrum Solidarności „Stocznia”) i muzeów, z Muzeum Historii Polski na czele, instytucjonalizując pamięć o obszarach historii dotychczas zapomnianych. Wzmocniliśmy i rozwinęliśmy na bezprecedensową skalę polskie zbiory sztuki. Zakupiliśmy do zbiorów publicznych m.in. prace Belliniego, Bilińskiej, Breughela, Hedy, Matejki, Tycjana, Ucello, Wyspiańskiego czy Witkiewicza oraz kolekcje: Czartoryskich z obrazami Leonarda da Vinci i Rembrandta, Potockich dla Muzeum Narodowego w Krakowie, Tarnowskich z Dzikowa dla Muzeum Historycznego Miasta Tarnobrzega, 14 prac Chagalla, 18 prac Łempickiej i 91 rzeźb Augusta Zamoyskiego.

Ta niespotykana wcześniej dynamika rozwoju polskiego muzealnictwa to nasze wiano z okazji stulecia odzyskania polskiej niepodległości. Doinwestowaliśmy także polskie filmy historyczne, instytucje artystyczne, zaniedbane przez lata archiwa. Wzmocniliśmy system poszukiwania i skutecznego odzyskiwania dóbr kultury zagrabionych podczas II wojny światowej lub zaginionych w okresie PRL-u. Odzyskaliśmy dla Polski po 83 latach obrazy Łukaszców i prawie 700 innych zagrabionych dóbr kultury. Po latach zaniedbań zainicjowaliśmy wreszcie program badań proveniencyjnych polskich kolekcji muzealnych oraz program „Decorum”, zmierzający do uzyskania wiedzy na temat dzieł wypożyczanych w latach 1945-1989 do dekoracji rozmaitych urzędów PRL-owskich i nigdy niezwróconych naszym muzeom.

Podjęliśmy też, znacznie odważniej niż kiedyś, działania w obszarze opieki nad polskim dziedzictwem kulturowym za granicą. Powołaliśmy m.in. Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego Za Granicą POLONIKA i – dzięki prekursorskim zmianom prawnym – po raz pierwszy w historii możemy instytucjonalnie wspierać z budżetu państwa polonijne instytucje kultury. Pierwsza taka umowa, z Biblioteką Polską w Paryżu, została podpisana w październiku 2023 r.

W trakcie naszej ośmioletniej misji podejmowaliśmy także wyzwania i inicjatywy od dawna oczekiwane, lecz nigdy niezrealizowane. Powołaliśmy m.in. 3 nowe międzynarodowe konkursy muzyczne: Międzynarodowy Konkurs Muzyki Polskiej, Międzynarodowy Konkurs Chopinowski na Instrumentach Historycznych i Międzynarodowy Konkurs Muzyczny im. Karola Szymanowskiego oraz dwa ważne festiwale – Międzynarodowy Festiwal Muzyki Europy Środkowo-Wschodniej EUFONIE oraz Baltic Opera Festival; objęliśmy opieką państwa dziedzictwo Krzysztofa Pendereckiego w Łusławicach; zakupiliśmy m.in. kompleks Schwanen w Rapperswilu – nową siedzibę Muzeum Polskiego i szwajcarskiej filii Instytutu Pileckiego – oraz dawny hotel Cracovia, w którym powstanie centrum designu i przemysłów kreatywnych Muzeum Narodowego w Krakowie. Uratowaliśmy też przed upadkiem liczne instytucje kultury, m.in. Muzeum Techniki, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Państwowy Instytut Wydawniczy, Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, Instytut Śląski w Opolu i Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie. Stworzyliśmy realne perspektywy rozwojowe dla wszystkich wspieranych przez resort instytucji artystycznych i muzealnych. Uruchomiliśmy też pierwszy w Polsce unikatowy program dotujący inwestycje w zakresie realizacji lub konserwacji rzeźb w przestrzeni publicznej.

Przeprowadziliśmy rewolucyjną zmianę warunków nauczania w szkolnictwie artystycznym wszystkich szczebli. W ramach kontynuowanego i dofinansowanego projektu termomodernizacji wyremontowanych zostało 139 szkół. Wybudowaliśmy 25 sal koncertowych w szkołach muzycznych, sfinansowaliśmy zakupy instrumentów i pomocy dydaktycznych na niespotykaną dotąd skalę. Rozpoczęliśmy inwestycje związane z budową lub rozbudową kampusów najważniejszych polskich uczelni artystycznych.

Wspólnie z Ministerstwem Edukacji i Nauki, Biblioteką Narodową, Instytutem Książki oraz Narodowym Centrum Kultury rozpoczęliśmy realizację drugiej edycji Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa, której łączny budżet przekracza 1 mld zł. W ramach

obu edycji programu wybudowano, wyremontowano lub zmodernizowano ponad 300 bibliotek w całym kraju. Zakupiliśmy ponad 25 mln nowych książek, kilkaset tysięcy e-booków i audiobooków, a także zdalne kody dostępu do aplikacji popularnych dostawców książek elektronicznych. Przeprowadziliśmy największy – ze względu na skalę oddziaływania oraz poziom zaangażowania środków publicznych – projekt bookstartowy w Europie i jeden z największych tego typu na świecie pn. „Mała książka – wielki człowiek”. Łącznie od 2017 r. przekazaliśmy prawie 5 mln wyprawek czytelnicy dla noworodków, przedszkolaków i najmłodszych uczniów szkół podstawowych.

Pomogliśmy także polskiemu sektorowi kultury i ludziom kultury przetrwać trudny czas pandemii.

Rozwijamy również wsparcie państwa dla nowoczesnych przemysłów kreatywnych poprzez wprowadzenie dwóch programów pn. „Rozwój sektorów kreatywnych” oraz „Program wsparcia gier wideo” i budowę dwóch centrów kompetencyjnych dla tej dziedziny kultury – Centrum Rozwoju Przemysłów Kreatywnych w Warszawie oraz Modelowego Centrum Wspierania Przemysłów Kreatywnych przy Muzeum Narodowym w Krakowie.

Rozpoczęliśmy – po raz wtóry – dzieło odbudowy Pałacu Saskiego w Warszawie, co ma głęboki wymiar symboliczny. To element zamykania spraw nierozliczonych. Polityce historycznej, która przez lata miała być czymś wstydlivym, polityce pamięci, która miała nie pasować do nowoczesności, przywróciliśmy dzisiaj należne miejsce w agendzie polskiej racji stanu.

Przygotowaliśmy wreszcie szereg ważnych projektów, które powinny być kontynuowane w kolejnych latach. To m.in. przyjęty już przez Radę Ministrów program wieloletni budowy Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 r. oraz program inwestycyjny budowy Archiwów Państwowych; wystawa stała Muzeum Historii Polski, na której realizację umowa została już podpisana; budowa Narodowego Muzeum Techniki i Historii Naturalnej na błoniach Stadionu Narodowego w Warszawie; budowa Pomnika Bitwy Warszawskiej 1920 r. na placu Na Rozdrożu, na którą wydano już pozwolenie; powołanie Narodowej Agencji Rewitalizacji Dziedzictwa; przyjęcie ustawy o zawodzie artysty czy wreszcie wprowadzenie darmowego wstępu do narodowych instytucji kultury dla dzieci, młodzieży i seniorów.

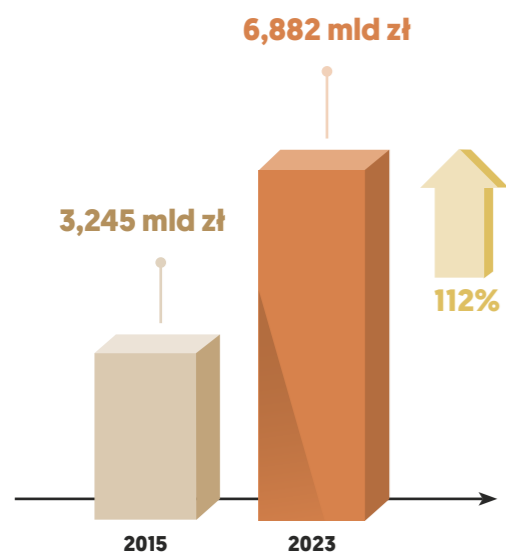
Piotr Gliński

Spis treści

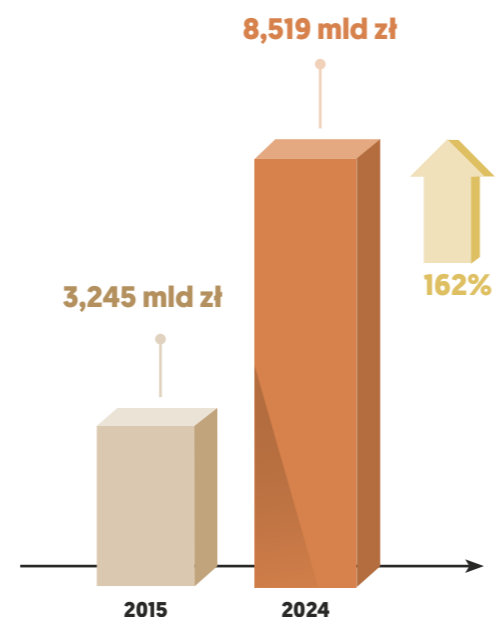
I	Zwiększyliśmy budżet na kulturę	8	XVII	Wspieramy rozwój czytelnictwa	90
II	Wybudowaliśmy siedzibę najważniejszego polskiego muzeum	10	XVIII	Zmieniamy archiwa państwowe	94
III	Rozbudowaliśmy sieć muzeów w całym kraju	14	XIX	Stworzyliśmy warunki do realizacji tysięcy projektów w wielu dziedzinach i obszarach kultury	98
IV	Poszerzyliśmy grono instytucji muzealnych i pamięci objętych współprowadzeniem	19	XX	Wspieramy polskie kino historyczne	104
V	Powołaliśmy nowe instytucje pamięci	28	XXI	Wsparliśmy rozwój sektorów kreatywnych	110
VI	Ocaliliśmy liczne kolekcje sztuki i instytucje kultury	32	XXII	Wspólnie świętowaliśmy 100. rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości	114
VII	Uporządkowaliśmy sytuację prawną i odzyskaliśmy dla Polaków „srebrny” FON	48	XXIII	Zbudowaliśmy podstawy skutecznej promocji polskiej kultury za granicą	116
VIII	Zadbaliśmy o zabytki	50	XXIV	Otoczyliśmy opieką polskie dziedzictwo za granicą	120
IX	Skutecznie odzyskujemy utracone dobra kultury	58	XXV	Opiekujemy się polskimi cmentarzami i grobami wojennymi poza granicami kraju	124
X	Rozbudowujemy kolekcje muzealne	68	XXVI	Pierwsi z pomocą – w obliczu rosyjskiej agresji wsparliśmy ukraińskie instytucje i ludzi kultury	126
XI	Wsparliśmy rozwój kolekcji sztuki współczesnej o randze zbiorów narodowych i kolekcji regionalnych	72	XXVII	Udzieliliśmy bezprecedensowego wsparcia dla sektora kultury w czasie pandemii	128
XII	Utworzyliśmy program „Rzeźba w przestrzeni publicznej dla Niepodległej”	74	XXVIII	Nadaliśmy nowy wymiar opiece nad dziedzictwem polskich Żydów	132
XIII	Zainicjowaliśmy nowe konkursy i festiwale muzyczne	76	XXIX	Sprawnie realizowaliśmy projekty europejskie	138
XIV	Stworzyliśmy Przestrzenie Sztuki – nowe miejsca dla tańca i teatru	80	XXX	Zmienialiśmy polskie prawo dla kultury	146
XV	Poszerzyliśmy grono instytucji artystycznych objętych współprowadzeniem	82			
XVI	Przeprowadziliśmy rewolucyjną zmianę w polskim szkolnictwie artystycznym	84			

ZWIĘKSZYLIŚMY BUDŻET NA KULTURĘ

Nakłady z budżetu państwa na kulturę w latach 2015-2023

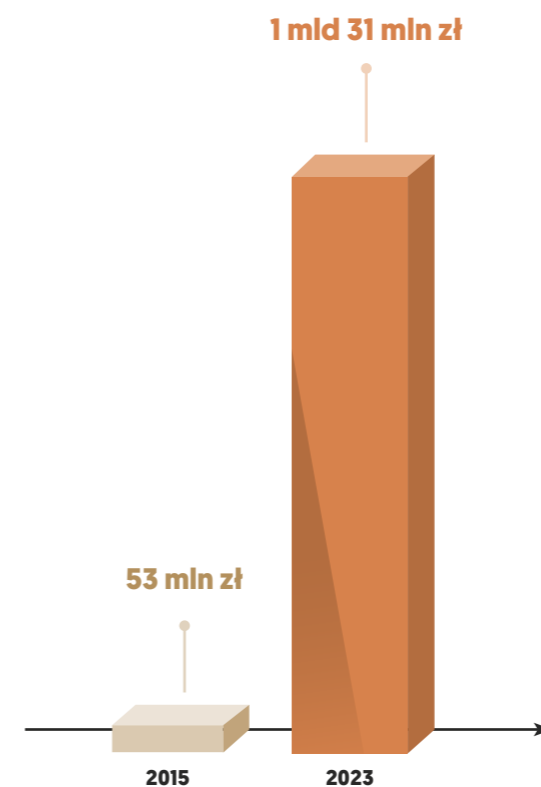

Planowany budżet na kulturę w 2024 r.

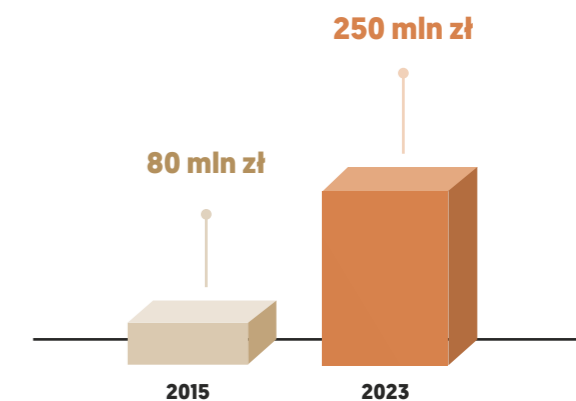
Remontujemy, rewitalizujemy, modernizujemy i budujemy nowe przestrzenie do prowadzenia działalności kulturalnej.

Środki na inwestycje w państwowych instytucjach kultury

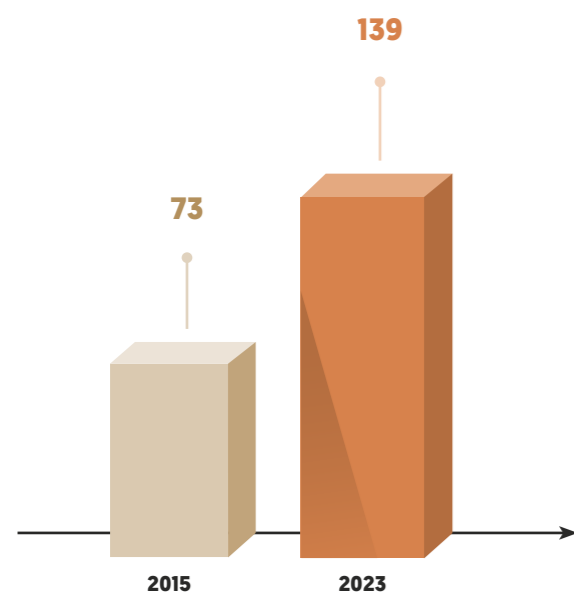
Dbamy o polskie zabytki i systematycznie zwiększamy środki na ich renowację i rewitalizację.

Środki na program dotacyjny „Ochrona zabytków”

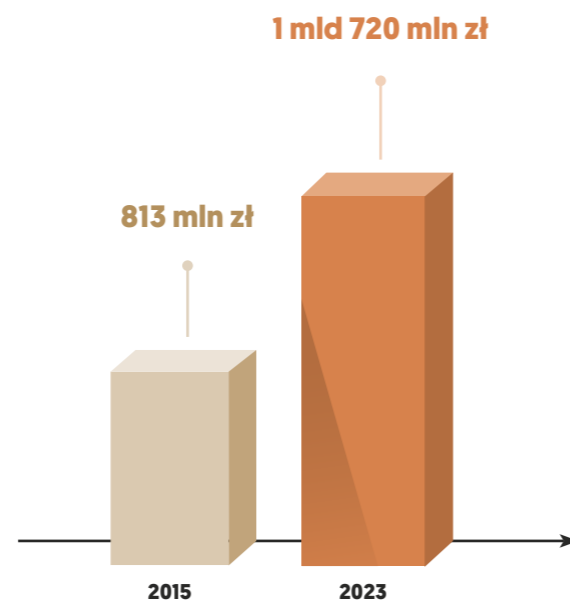

Bierzemy współodpowiedzialność za rozwój najważniejszych narodowych i samorządowych instytucji kultury:

Liczba współprowadzonych instytucji kultury (obecnie 139: 73 państwowe i 66 samorządowych)

Wysokość dotacji podmiotowych dla instytucji kultury

- W latach 2016-2023 wydaliśmy blisko 7 mld zł na muzealnictwo. Z tego ponad 4 mld zostały przeznaczone na inwestycje!
- W ciągu ostatnich dwóch kadencji ze środków znajdujących się w dyspozycji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego zrealizowano ponad 8 tysięcy inwestycji.

Dbamy o ludzi kultury:

- W 2018 r. zwiększyliśmy dwukrotnie limit przychodów, od których twórca może odliczyć 50-proc. koszt uzysku
- Znieśliśmy wprowadzone w 2011 r. zamrożenie wynagrodzeń w państwowych instytucjach kultury. Umożliwiło to systematyczną rewaloryzację płac.
- Mediana przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń w złotych w państwowych instytucjach kultury wzrosła o 45%, a w samorządowych instytucjach kultury współprowadzonych przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego - o 43%.

WYBUDOWALIŚMY SIEDZIBĘ NAJWAŻNIEJSZEGO POLSKIEGO MUZEUM

Gmach Muzeum Historii Polski to jeden z najnowocześniejszych budynków, jakie powstały w ostatnim czasie w naszym kraju. Efektowna marmurowa elewacja nawiązuje do kolejnych warstw naszej historii: od czasów najdawniejszych do współczesności. Można w niej dostrzec metaforę historii jako procesu: nakładanie się kolejnych warstw wydarzeń i powstawanie wspólnego dziedzictwa. Kamienne płyty fasady zdobione są reliefami, nawiązującymi do symboli polskiej architektury. Począwszy od Drzwi Gnieźnieńskich, przez ornamenty romańsko-gotyckie, zdobienia inspirowane zamkiem na Wawelu, aż po dwudziestowieczny modernizm.

We wnętrzu budynku znajdują się m.in. Sala Auditorium licząca 577 miejsc, która będzie stałą salą koncertową Polskiej Orkiestry Sinfonia Iuventus im. Jerzego Semkowa, sala kinowo-teatralna mieszcząca do 135 widzów. Dla zwiedzających udostępniony jest również Park Edukacyjny oraz taras widokowy, z którego można podziwiać niezwykłą panoramę Warszawy.

28 września 2023 r. uroczycie otwarcie siedziby Muzeum Historii Polski.

Sercem wystawienniczej działalności MHP jest obecnie sala wystaw czasowych o powierzchni 1400 m², położona na parterze budynku. Licząca ponad 7 tys. m² wystawa stała będzie otwarta w 2026 roku.

Jak powstawało Muzeum Historii Polski?

Muzeum Historii Polski zostało powołane 2 maja 2006 r. Od początku tworzyło wystawy, edukowało i na różne sposoby popularyzowało historię. Przez długie lata wyzwaniem pozostawał jednak brak stałej siedziby instytucji. Początkowo miała ona powstać nad Trasą Łazienkowską nieopodal Zamku Ujazdowskiego. Lata mijały, a decyzji o lokalizacji i o finansowaniu inwestycji wciąż brakowało.

Zasadniczą zmianę przyniósł dopiero przełom lat 2015 i 2016. Rząd zatwierdził wtedy lokalizację Muzeum na warszawskiej

Cytadeli i zabezpieczył odpowiednie środki finansowe. Już w listopadzie 2016 r. zaprezentowano projekt siedziby instytucji, w lipcu 2018 r. symbolicznie wbito pierwszą łopatę pod jej budowę, a w październiku tego samego roku wmurowano kamień węgielny. Budowy nie zatrzymały ani pandemia Covid-19, ani inwazja rosyjska na Ukrainę i wywołane nią problemy ekonomiczne.

PRZEMÓWIENIE MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO NA OTWARCIU MHP

**Szanowny Panie Prezydencie,
szanowna Pierwsza Damo,
Panie Prezesie,
Panie Premierze,
Państwo Ministrowie
i Samorządowcy,
Ekscelencje,
Panie Dyrektorze,
Szanowni Państwo,**

otwieramy dzisiaj siedzibę Muzeum Historii Polski. To największa inwestycja państwa polskiego w dziedzinie kultury. Największa – i na pewno najważniejsza spośród ponad trzystu projektów muzealnych i prawie ośmiu tysięcy inwestycji w kulturze zrealizowanych w ciągu ostatnich niespełna ośmiu lat.

Nie tylko dlatego, że liczy 45 tys. metrów kwadratowych, osiemset pomieszczeń i prawie dziewięć tysięcy metrów kwadratowych powierzchni wystawowych. I nie tylko dlatego, że ta przestrzeń muzealna jest przemyślana i dopracowana w każdym calu. Ale przede wszystkim dlatego, że dokładnie tak powinno wyglądać miejsce, które będzie mieścić w sobie opowieść o tysiącu z górą lat historii Polski i Polaków – Państwa i Narodu. I to właśnie opowieść, narracja, która znajduje się w murach tego gmachu, decyduje o tym, że jest to miejsce szczególne i tak bardzo ważne dla nas wszystkich.

Mimo przełomu roku 1989, to najważniejsze nasze polskie muzeum zostało powołane do życia dopiero w 2006 roku, za czasów pierwszego rządu Prawa i Sprawiedliwości, i przez kolejne 9 lat budowa jego siedziby pozostawała co najwyżej w sferze niejasnych projektów i planów.

Dopiero rząd Zjednoczonej Prawicy, nawiązując wprost do polityki historycznej śp. prof. Lecha Kaczyńskiego, prezydenta Warszawy i Polski, zapoczątkowanej budową Muzeum Powstania Warszawskiego, podjął jesienią 2015 roku decyzję o natychmiastowym rozpoczęciu budowy nowego gmachu Muzeum Historii Polski.

Nie wiemy, dlaczego nasi poprzednicy tego nie zrobili, dlaczego sprzeniewierzyli się także i temu obowiązkowi wobec naszej Ojczyzny.

Dla nas nowy gmach Muzeum Historii Polski miał zawsze wielkie znaczenie. Świadczy to nie tylko o ogromnej wadze, jaką przywiązujemy do narodowej historii.

To także niezbyty dowód na naszą determinację, by samodzielnie kreować opowieść o nas samych. Suwerenność Polski oznacza przecież przede wszystkim suwerenność naszej tożsamości – a tę buduje się także, a może przede wszystkim, poprzez samodzielne, odważne i uwzględniające zawsze dobro ogółu, decyzje w obszarze kultury i dziedzictwa narodowego, poprzez suwerenność narracji historycznej. Stanie na straży tej suwerenności jest naszym narodowym obowiązkiem i powinnością

każdego polityka. Bo tylko suwerenna tożsamość realnie kształtuje siłę wspólnoty, decyduje o jej szansach rozwojowych. Absolutna wyjątkowość historii Polski na tle innych krajów Europy, jej osobność – tradycja łącząca to, co wschodnie, z wartościami zachodu, jest godna tego, by ją szczególnie uwypuklić, by nadać jej rangę, na jaką zasługuje. Unikalnym rysem polskiej kultury było zachowanie łączności z tradycyjnymi źródłami europejskiej cywilizacji, a zarazem udowodnienie, że niesione przez cywilizację łacińską wartości mają charakter uniwersalny i inkluzywny. Tradycja ta pozwoliła na stworzenie niezwyklej przestrzeni wolności, pozwalającej na dynamiczny rozwój wielu kultur, religii i narodów pod wspólnym dachem Rzeczypospolitej. Ale ta wyjątkowość polskiej wspólnoty – trzeba to jasno powiedzieć – zasadzała się przede wszystkim na wspólnym chrześcijańskim fundamencie, który w Polsce – inaczej niż na przykład na zachodzie Europy – stanowił zarówno spoiwo dla różnorodności, jak i źródło, z którego Polska czerpała swą siłę i zdolność do przewycięzania kryzysów i słabości. A siła ta wciąż – a może nawet szczególnie właśnie teraz - jest nam bardzo potrzebna wobec wyzwań współczesności.

Dzisiaj wreszcie możemy opowiedzieć o naszych przodkach, o ich nierzadko zagmatwanych losach, heroicznych i tragicznych decyzjach, upadkach i zwycięstwach, o osiągnięciach, które w poczuciu odpowiedzialności kontynuujemy. To opowieść o sile wspólnoty, o wolności i solidarności, o wartościach, z jakich Polska wyrasta, szczególnych i uniwersalnych zarazem, opowieść kierowana nie tylko do naszych rodaków, ale też do wszystkich, którzy odwiedzą Muzeum i muzealny park na warszawskiej Cytadeli.

Począwszy od państwa Mieszka, od Piastów, przez potęgę państwa polsko-litewskiego, gorzyc upadku i krwawych walk o odzyskanie suwerenności, aż po dwukrotne odzyskanie niepodległości w XX wieku – Muzeum Historii Polski prowadzi opowieść o wolności, przemianach cywilizacyjnych i o naszej tożsamości.

Wreszcie, po ponad trzydziestu latach wolnej Rzeczypospolitej i bez mała dwudziestu od powołania instytucji, ale pięć lat po wbiciu pierwszych topat w tym miejscu i po wmurowaniu kamienia węgielnego, możemy z dumą zaprezentować piękny gmach tego muzeum, jego stałą siedzibę.

Imponująca fasada budynku stanowi metaforę naszych dziejów: nic bowiem nie dzieje się w oderwaniu od przeszłości, a najtrwalszym spoiwem wspólnoty jest tradycja. Tak właśnie można rozumieć poziome kamienne pasy, symbolizujące zachodzące po sobie, nawarstwiający się procesy społeczne i kulturowe.

Ale także pięknięcia procesów historycznych, trudny i burzliwy niekiedy brak ciągłości dziejów. Pieczętowanie dobrane reliefy symbolizują bogactwo kultury materialnej ziem polskich: od średniowiecza aż po współczesność. Wszystko to razem składa się na symboliczną opowieść o dokonaniach Polaków. Opowieść, na którą niepodległa Polska czekała zbyt długo.

Dziś jednak doczekaliśmy tego uroczystego dnia, w którym wspólnie świętujemy otwarcie siedziby Muzeum Historii Polski. Nie byłoby jej, gdyby nie etos służby publicznej i polski patriotyzm, którym kierowali się twórcy tego dzieła, którzy, „swoich pożytków zapomniawszy”, po prostu zrealizowali swój obowiązek wobec Ojczyzny.

Ale nie byłoby także tego dzisiejszego dnia, gdyby nie odwaga i sprawczość osób, które otrzymały mandat naszej narodowej wspólnoty do podejmowania decyzji w jej imieniu. Żeby realizować rzeczy ambitne i wielkie, konieczna jest konsekwencja i praca, upór i stanowczość. Realna wola zmian i kreowania rzeczywistości. A wreszcie - motywacja wynikająca z poczucia obowiązku publicznego i miłości do Ojczyzny.

Dziękuję wszystkim, którzy przyczynili się do powstania tego gmachu – dzięki nim, ich zaangażowaniu i niejednokrotnie determinacji, historia naszego kraju zyskała godne miejsce, w którym możemy ją prezentować bez białych plam, bez przemilczeń i przeinaczeń – w całym jej bogactwie i z całą odpowiedzialnością. Pozwólcie Państwo, że wymienię na koniec osoby i instytucje, dzięki którym możemy się dziś tutaj spotkać. Dzięki którym zbudowaliśmy dla Polski Muzeum Jej Historii.

Dziękuję Panu Prezesowi Jarosławowi Kaczyńskiemu, bo bez Jego decyzji i wsparcia nie byłoby tego Muzeum. Przy czym wsparcie, o którym mówię, dotyczy w zasadzie wszystkiego, co udało się nam zrobić w obszarze kultury w ciągu ostatnich 8 lat.

Dziękuję Panu Prezydentowi Andrzejowi Dudzie i Premierom: Beacie Szydło i Mateuszowi Morawieckiemu oraz moim Koleżankom i Kolegom Ministrom za decyzje i współpracę dla dobra polskiej kultury.

Dziękuję inwestorowi, panu dyrektorowi Robertowi Kostro i całemu zespołowi Muzeum Historii Polski wraz z Radą Muzeum i jego darczyńcami. Dziękuję także wszystkim polskim muzealnikom za 8 lat trudnej, ale pięknej pracy. Szczególnie dziękuję Panu Sławomirowi Różańskiemu i Panu Robertowi Wojtasiowi za wiele lat wspólnej pracy przy budowie siedziby MHP. To, co dziś widzimy, to Wasze dzieło!

Dziękuję Ministerstwu Obrony Narodowej, panu Marszałkowi Antoniemu Macierewiczowi, Panu Premierowi Mariuszowi Błaszczakowi i Panu Ministrowi Wojciechowi Skurkiewiczowi oraz dyrekcji Muzeum Wojska Polskiego z Panem Dyrektorem Pawłem Żurkowskim za wspólne podjęcie wyzwania budowy parku muzealnego na Cytadeli.

To największa inwestycja państwa polskiego w dziedzinie kultury. Największa – i na pewno najważniejsza spośród ponad trzystu projektów muzealnych i prawie ośmiu tysięcy inwestycji w kulturze zrealizowanych w ciągu ostatnich niespełna ośmiu lat. [...] Dokładnie tak powinno wyglądać miejsce, które będzie mieścić w sobie opowieść o tysiącu z górą lat historii Polski i Polaków – Państwa i Narodu.

Dziękuję Panu Wiceprezydentowi m.st. Warszawy Michałowi Olszewskiemu za współpracę ponad podziałami.

Szczególne podziękowania należą się Pełnomocnikowi Ministra ds. Budowy MHP, Panu Inżynierowi Architektowi Piotrowi Walkowiakowi, który nie tylko pilotował całą tę inwestycję, ale jest także współautorem koncepcji architektonicznej gmachu MHP, a zwłaszcza jego dzisiejszego wyglądu zewnętrznego.

Dziękuję także wszystkim projektantom gmachu, szczególnie panu Szczepanowi Wrońskiemu, szefowi WXCA. Było ciężko – jest pięknie! Kieruję podziękowania również do generalnego wykonawcy inwestycji, Budimex SA, na ręce Pana Prezesa Artura Popko. Panie Prezesie, proszę o przekazanie specjalnych podziękowań żonie. Państwo wiecie, za co.

Wielkie zasługi dla naszej inwestycji leżą też po stronie Prokuraturii Generalnej RP, a szczególnie Pana Prezesa Marka Millera. Dziękujemy za ponadstandardowe zaangażowanie i pomoc.

Pomocny w trakcie realizacji naszej inwestycji był także Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków Pan Profesor Jakub Lewicki.

Na koniec serdecznie dziękuję wszystkim moim współpracownikom z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego i instytucji pokrewnych, szczególnie nadzorującemu polski sektor muzealny Panu Ministrowi Jarosławowi Sellinowi oraz dyrektorom Departamentu Dziedzictwa Kulturowego Paulinie Florjanowicz i Piotrowi Szpanowskiemu oraz Departamentu Finansowego Wojciechowi Kwiatkowskiemu i Marcinowi Krawczykowi. Bez państwowotwórczej, pełnionej z pełnym zaangażowaniem misji pracowników MKiDN także nie byłoby tego muzeum.

Szanowni Państwo,

Dziękuję wszystkim, którzy przez lata wspierali na różne sposoby ideę i proces budowy Muzeum Historii Polski. Bez tej pomocy też niewiele moglibyśmy zrobić.

Dziękuję także wszystkim mediom. Cieszę się, że Państwo tak szeroko i z prawdziwym zaangażowaniem informujecie o tym dziele.

Życzę Państwu wspaniałych wrażeń i zapraszam wszystkich do odwiedzania naszego Muzeum.

• Siedziba Muzeum Historii Polski na warszawskiej Cytadeli, fot. zbiory MHP

ROZBUDOWALIŚMY SIEĆ MUZEÓW W CAŁYM KRAJU

W ramach **sieci nowoczesnych muzeów** wsparliśmy budowę, rozbudowę i modernizację ponad **300 muzeów** i instytucji pamięci w całym kraju oraz za granicą. Budujemy i rozwijamy zarówno duże instytucje, takie jak Muzeum Historii Polski, Narodowe Muzeum Techniki w Warszawie, ale również mniejsze, np. Muzeum Badań Polarnych w Puławach czy Muzeum Cypriana Norwida w Dębinkach.

Od 2016 roku zakończyliśmy budowę muzeów współprowadzonych, samorządowych i państwowych, m.in. najważniejszego i największego polskiego muzeum – Muzeum Historii Polski w Warszawie, a także: Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego w Warszawie, Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie, Muzeum Żołnierzy Wyklętych w Ostrołęce, Muzeum Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej w Oświęcimiu, Muzeum Pamięci Sybiru w Białymstoku, Muzeum Bitwy pod Grunwaldem w Stębarku, Muzeum Domu Rodziny Pileckich w Ostrowi Mazowieckiej, Panteonu Górnosląskiego w Katowicach, Muzeum Kresów Rzeczypospolitej Obojga Narodów w Sejnach, Muzeum Piaśnickiego w Wejherowie oraz Muzeum Pamięć i Tożsamość im św. Jana Pawła II w Toruniu. Otwarte zostały również m.in. przebudowane Muzeum Archeologiczne w Wiślicy – Oddział Muzeum Narodowego w Kielcach, uratowane przez MKiDN Narodowe Muzeum Techniki w wyremontowanej dotychczasowej siedzibie w Pałacu Kultury i Nauki

w Warszawie, wyremontowana Galeria Sztuki Starożytnej w Muzeum Narodowym w Warszawie, Nowy Skarbiec Koronny w Zamku na Wawelu, Muzeum Tatrzańskie po generalnym remoncie siedziby głównej oraz części oddziałów.

Zakupiliśmy dla Muzeum Narodowego w Krakowie budynek dawnego hotelu Cracovia. W częściowo wpisanym do rejestru zabytków obiekcie powstanie Muzeum Architektury i Designu oraz Modelowe Centrum Wspierania Przemysłów Kreatywnych, a pomiędzy nim i Gmachem Głównym MNK - nowa publiczna przestrzeń kultury.

We współpracy z wojewodą małopolskim i Małopolskim Urzędem Wojewódzkim odzyskaliśmy niszczone zbiory Muzeum Czynu Niepodległościowego, które po wieloletniej batalii sądowej trafiły pod opiekę Muzeum Narodowego w Krakowie. Na Oleandrach powstaje nowy oddział MNK poświęcony czynowi niepodległościowemu.

Wybrane przykłady inicjatyw muzealnych 2016-2023

Muzeum Historii Polski na Cytadeli w Warszawie

To największa inwestycja muzealna w historii Polski i najważniejsze polskie muzeum. Na 45 tys. m² powstały m.in. dwie powierzchnie wystawiennicze, sala kinowa i audytorium na ok. 600 osób. Na wystawie stałej znajdzie się ponad 3600 oryginalnych obiektów. Budowę rozpoczęto w lipcu 2018 r., siedzibę Muzeum Historii Polski otwarto 28 września 2023 r.

Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku

Otwarcie Muzeum odbyło się w sierpniu 2020 r., w przededniu 100. rocznicy Bitwy Warszawskiej. W listopadzie 2021 r. udostępniono zwiedzającym dworek Milusin po generalnej modernizacji. W 2020 r. kompleks parkowo-muzealny został wpisany na listę Pomników Historii.

Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego w Warszawie

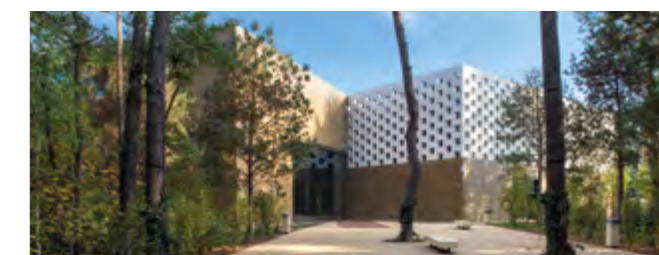
Muzeum w Świątyni Opatrzności Bożej otwarto 29 lutego 2020 r. Jego celem jest upamiętnienie roli jaką odegrali św. Jan Paweł II i bł. kard. Stefan Wyszyński w najnowszej historii Polski oraz świata.

Muzeum Dom Rodziny Pileckich w Ostrowi Mazowieckiej

Muzeum powstało w dawnym domu rodziny żony Witolda Pileckiego, Marii z d. Ostrowskiej. Zostało otwarte dla zwiedzających w listopadzie 2022 r. Celem Muzeum jest przedstawienie postaci rotmistrza Witolda Pileckiego oraz jego żony Marii, a także zachowanie i opieka nad materialnym i niematerialnym dziedzictwem związanym z ich życiem i działalnością.

Muzeum Żołnierzy Wyklętych w Ostrołęce

Pierwsze polskie muzeum poświęcone wyłącznie pamięci Żołnierzy Wyklętych otwarto dla zwiedzających 1 marca 2022 r. Od 1 lutego 2021 r. instytucja jest prowadzona wyłącznie przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

• Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, fot. Danuta Matloch/MKiDN

• Obrazy Stefana Gierowskiego na wystawie stałej w Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego w Warszawie, fot. Danuta Matloch/MKiDN

• Muzeum Książąt Czartoryskich - Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie, fot. studio Pion

Muzeum Książąt Czartoryskich – Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie

Muzeum zostało wyremontowane i zmodernizowane w latach 2017-2019. W 26 salach spełniających standardy nowoczesnego, europejskiego muzealnictwa wyeksponowane są najważniejsze obiekty z kolekcji Czartoryskich zakupionej przez Państwo Polskie w 2016 r. – w tym „Dama z gronostajem” Leonarda da Vinci. W czerwcu 2023 r. otwarto wieńczący cały projekt tzw. Kłosterek łączący Muzeum Książąt Czartoryskich z Arsenalem, gdzie znajduje się m.in. Galeria Sztuki Starożytnej.

Muzeum Getta Warszawskiego w Warszawie

Powołane w 2018 r. muzeum powstaje w budynku dawnego Szpitala Dziecięcego im. Bersohnów i Baumanów, mieszczącym się pomiędzy ulicami Śliską i Sienną w Warszawie. Misją muzeum jest upowszechnianie wiedzy na temat życia, walki i zagłady polskich Żydów w getcie warszawskim i innych gettach na terenie okupowanej przez Niemców Polski.

Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 – Oddział Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku

Muzeum powstaje na terenie byłej Wojskowej Składnicy Tranzytowej. Ma przypominać historię i znaczenie siedmiodniowej obrony półwyspu we wrześniu 1939 roku.

Muzeum Piasnickenie w Wejherowie – Oddział Muzeum Stutthof w Sztutowie

Muzeum przywraca pamięć o zbrodni piasnickeniej – szeregu zbiorowych egzekucji dokonywanych przez Niemców od 1939 roku, w których zamordowani zostali przedstawiciele polskiej elity politycznej, gospodarczej i kulturalnej z Pomorza Gdańskiego. Muzeum zostało otwarte w sierpniu 2023 r.

Muzeum i Miejsce Pamięci w Sobiborze – Oddział Państwowego Muzeum na Majdanku

29 października 2020 r. Państwowe Muzeum na Majdanku otworzyło w swoim oddziale w Sobiborze wystawę stałą. Ekspozycja powstała w nowoczesnym pawilonie muzealnym, będącym częścią nowej aranżacji przestrzennej sobiborskiego miejsca pamięci po niemieckim obozie zagłady w Sobiborze.

Muzeum „Pamięć i Tożsamość” im. św. Jana Pawła II w Toruniu

Otwarte 19 października 2023 r. muzeum przedstawia historię Polski od chrześcijańskich początków jej państwowości po współczesność, unikając ścieżki chronologicznej. Dzieje Polski prezentowane są z wielu perspektyw, stwarzając możliwości zróżnicowanego odbioru zgodnie z przesłaniem św. Jana Pawła II, który uważał, że wydarzenia historyczne powinny być rozumiane przez pryzmat odwiecznych prawd filozoficznych i teologicznych.

Narodowe Muzeum Techniki w Warszawie

Muzeum uratowane przed likwidacją w 2017 r. decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Obecnie prowadzi działalność wystawienniczą i edukacyjną w Pałacu Kultury i Nauki. Trwają prace nad koncepcją budowy nowej siedziby na błoniach Stadionu Narodowego. Ideą muzeum jest zachowanie i udostępnienie dziedzictwa materialnego polskiej techniki. Oddziałem NMT będzie również planowane Muzeum Historii Naturalnej.

Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II Wojny Światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej

Muzeum otwarte w 2016 r. Od 2017 r. przekształcone w samodzielną instytucję kultury i współprowadzone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa. Prezentuje postaci Polaków, którzy w czasie okupacji niemieckiej pomagali Żydom, ryzykując życie swoje i swoich rodzin.

Muzeum Ziemi Wschodnich Dawnej Rzeczypospolitej w Lublinie – Oddział Muzeum Narodowego w Lublinie

Muzeum będzie ukazywało historię polskich Kresów jako jedna z czterech instytucji w Polsce poświęconych tej tematyce. Powstaje w specjalnie zakupionym na ten cel Pałacu Lubomirskich w Lublinie.

Przestrzeń muzealna Witolda Gombrowicza w Vence (Francja)

Znajduje się w dawnym mieszkaniu Witolda Gombrowicza w Villi Alexandrine w Vence k. Nicei i jest poświęcona francuskiemu okresowi życia pisarza (1964-69).

• Wystawa w Muzeum Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej, fot. Danuta Matloch

• Muzeum Bitwy pod Grunwaldem, fot. zbiory Muzeum Bitwy pod Grunwaldem

Muzeum Pamięci Sybiru w Białymstoku

Muzeum zostało otwarte 17 września 2021 r. – w Dniu Sybiraka. Budowę samorządowego muzeum współfinansowało MKiDN z programów dotacyjnych i funduszy wspólnotowych. Poświęcone jest historii Polaków zesłanych na Wschód.

Muzeum Dzieci Polskich – ofiar totalitaryzmu. Niemiecki nazistowski obóz dla polskich dzieci w Łodzi (1942-1945)

Muzeum zostało powołane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w maju 2021 r. Jego celem jest działalność wystawiennicza i edukacyjna poświęcona przede wszystkim tragicznym losom dzieci osadzonych w niemieckim nazistowskim obozie dla dzieci przy ul. Przemysłowej w Łodzi.

Muzeum Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej w Oświęcimiu

Muzeum zostało otwarte 25 kwietnia 2022 r. Jego misją jest prowadzenie działań mających na celu upamiętnienie mieszkańców ziemi oświęcimskiej, ze szczególnym uwzględnieniem okresu II wojny światowej i pomocy, jaką niejednokrotnie z narażeniem życia niesli oni więźniom KL Auschwitz.

Muzeum Bitwy Pod Grunwaldem w Stębkarku

Muzeum zostało otwarte 21 września 2022 r. Wystawa w nowo wybudowanym budynku przedstawia wydarzenia, jakie miały miejsce przed, w trakcie i po bitwie pod Grunwaldem, wprowadza zwiedzającego w zagadnienia polityczne, gospodarcze i wojskowe oraz zapoznaje go ze stronami konfliktu, które brały udział w bitwie. W ramach ekspozycji prezentowane są zbiory muzealne, w tym kopie chorągwi rycerskich. Przedstawiony jest również obecny dorobek badań archeologicznych.

Muzeum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie

Mauzoleum w Michniowie jest muzeum historyczno-martyrologicznym, którego głównym celem jest zachowanie pamięci o 817 spacyfikowanych w czasie II wojny światowej wsiach polskich. Ze względu na znajdujący się na terenie Mauzoleum zbiorowy grób pomordowanych mieszkańców Michniowa, Muzeum jest jednocześnie Miejsmem Pamięci Narodowej. Całkowita wartość projektu rozbudowy i modernizacji Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie przekroczyła 40 mln zł – 22 mln zł zapewniło Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Muzeum Archeologii Podwodnej i Rybołówstwa Morskiego w Łebie

Muzeum powstaje w pobliżu ujścia rzeki Łeby do Bałtyku jako oddział Narodowego Muzeum Morskiego. Prace budowlane rozpoczęły się w październiku 2020 roku. Unikatowa architektura budynku podkreśla nautologiczny charakter nowego muzeum i w harmonijny sposób wpisuje się w krajobraz. Kształt i nachylenie pokrytej giętymi drewnianymi listwami frontowej falującej fasady oraz pionowo rozpięte liny nadają obiektowi żeglarski charakter i nawiązują do wyrzuconego na brzeg konaru, kadłuba statku, morskich fal czy nadmorskich wydm. We wrześniu 2022 roku na budynku muzeum podniesiono wiechę.

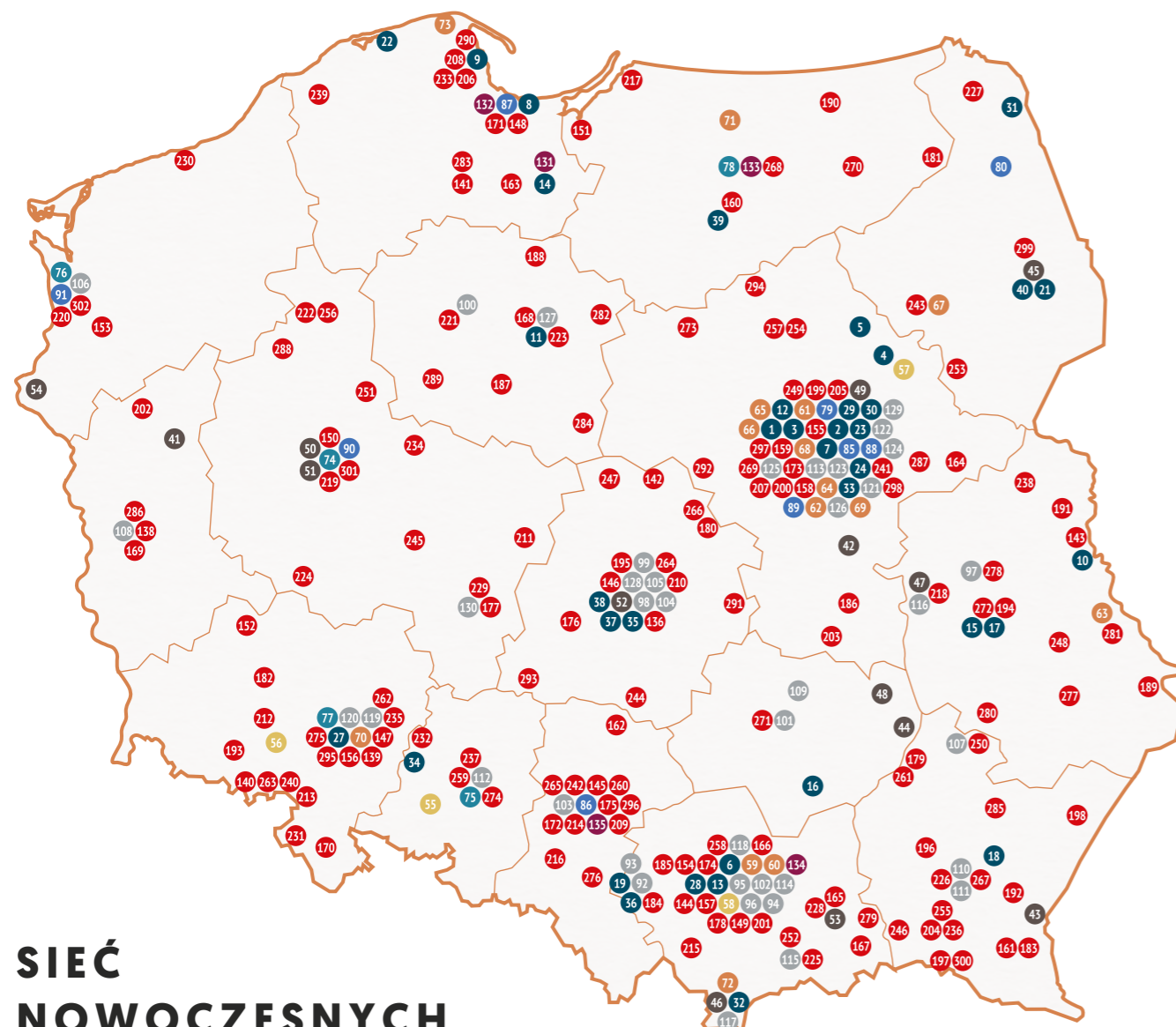

• Wizualizacja Muzeum Archeologii Podwodnej i Rybołówstwa Bałtyckiego w Łebie, fot. zbiory Narodowego Muzeum Morskiego

POSZERZYLIŚMY GRONO INSTYTUCJI MUZEALNYCH I PAMIĘCI OBJĘTYCH WSPÓLPROWADZENIEM

Zwiększamy liczbę muzeów, które są prowadzone wyłącznie przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Decyzję o przejęciu pełnej odpowiedzialności, w tym finansowej, MKiDN podjęło m.in. w przypadku Muzeum Narodowego w Lublinie (wcześniej Muzeum Lubelskie w Lublinie), Muzeum Narodowego we Wrocławiu, Muzeum Żołnierzy Wyklętych w Ostrołęce oraz Muzeum Narodowego w Gdańsku. Ale objęliśmy również współprowadzeniem liczne samorządowe i pozarządowe instytucje muzealne, w tym miejsca pamięci i muzea martyrologiczne.

Nowe współprowadzenia muzeów i instytucji polityki pamięci	
Rok włączenia do współprowadzenia	Muzeum
2016	Ośrodek Pamięć i Przyszłość we Wrocławiu
2017	Narodowe Muzeum Techniki w Warszawie
2018	Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego w Międzyrzeczu
2018	Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce
2018	Muzeum Treblinka. Niemiecki nazistowski obóz zagłady i obóz pracy (1941-1944)
2018	Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach
2018	Muzeum Pamięć i Tożsamość im. św. Jana Pawła II w Toruniu
2019	Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemysłu
2019	Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy. Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940-1945)
2020	Muzeum Zamkowe w Sandomierzu
2020	Muzeum Podlaskie w Białymstoku
2020	Muzeum Narodowe w Lublinie
2021	Muzeum – Miejsce Pamięci KL Plaszow w Krakowie. Niemiecki nazistowski obóz pracy i obóz koncentracyjny (1942-1945)
2021	Muzeum Tatrzańskie im. dra T. Chałubińskiego w Zakopanem z nowym oddziałem w willi „Palace”
2021	Muzeum Badań Polarnych w Puławach
2021	Muzeum Cypriana Norwida w Dębinkach
2022	Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim
2023	Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi

SIEĆ NOWOCZESNYCH MUZEÓW

Lokalizacje polskich instytucji muzealnych za granicą:

20	Vence, Francja	304	Chicago, USA	313	Rzym, Włochy
25	Stambuł, Turcja	305	Le Mesnil-le-Roi, Francja	314	Orchard Lake, USA
26	Breda, Niderlandy	306	Londyn, Wielka Brytania	315	Quebec, Kanada
81	Berlin, Niemcy	307	Londyn, Wielka Brytania	316	Paryż, Francja
82	Izrael	308	Nowy Jork, USA	317	Paryż, Francja
83	Rapperswil, Szwajcaria	309	Nowy Jork, USA	318	Rapperswil, Szwajcaria
84	Nowy Jork, USA	310	Londyn, Wielka Brytania	319	Taagerup, Dania
137	Adampol, Turcja	311	Paryż, Francja	320	Nowy Jork, USA
303	Londyn, Wielka Brytania	312	Wielka Brytania		

Muzea nowe, przekształcone, nowe inwestycje muzealne i oddziały

- Muzeum Historii Polski w Warszawie [otwarcie siedziby we wrześniu 2023 r.]
- Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku [otwarte w 2020 r.] oraz Dworek „Milusin” w Sulejówku [otwarty po remoncie w 2021 r.]
- Muzeum Jana Pawła II i Prymasa Wyszyńskiego w Warszawie [otwarte w 2020 r.] wraz z oddziałem Kolekcja im. Jana Pawła II w dawnej Galerii Porczyńskich w Warszawie
- Muzeum – Dom Rodziny Pileckich w Ostrowi Mazowieckiej [otwarte w 2022 r.]
- Muzeum Żołnierzy Wyklętych w Ostrołęce [otwarte w 2022 r.]
- Muzeum Książąt Czartoryskich – Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie [otwarte w 2019 r.]
- Muzeum Getta Warszawskiego [planowane otwarcie w 2025 r.]
- Muzeum Westerplatte i Wojny 1939 r. w Gdańsku – Oddział Muzeum II Wojny Światowej [planowane otwarcie w 2027 r.]
- Muzeum Piaśnickie w Wejherowie – Oddział Muzeum Stutthof w Sztutowie [otwarte w 2023 r.]
- Muzeum i Miejsce Pamięci w Sobiborze – Oddział Państwowego Muzeum na Majdanku [otwarte w 2020 r.]
- Muzeum „Pamięć i Tożsamość” im. św. Jana Pawła II w Toruniu [planowane otwarcie w 2023 r.]
- Narodowe Muzeum Techniki w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie [otwarte w 2022 r.]
- Muzeum Wyspiańskiego – Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie [otwarte w 2021 r.]
- Zamek w Sztumie – Oddział Muzeum Zamkowego w Malborku [od 2018 r.]
- Muzeum Narodowe w Lublinie [państwowa instytucja kultury od 2021 r., d. Muzeum Lubelskie]
- Muzeum Archeologiczne w Wiślicy – Oddział Muzeum Narodowego w Kielcach [otwarte w czerwcu 2022 r.]
- Muzeum Ziemi Wschodnich Dawnej Rzeczypospolitej w Lublinie [„Muzeum Kresów”] – Oddział Muzeum Narodowego w Lublinie [planowane otwarcie w 2027 r.]
- Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej [otwarte w 2016 r.]
- Muzeum Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej w Oświęcimiu [otwarte w 2022 r.]
- Przestrzeń muzealna Witolda Gombrowicza w Vence [Francja, otwarta w 2017 r.]
- Muzeum Pamięci Sybiru w Białymstoku [otwarte 17 września 2021 r.]
- Muzeum Archeologii Podwodnej i Rybołówstwa Bałtyckiego w Łebie – Oddział Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku [planowane otwarcie w 2024 r.]
- Muzeum Narodowe w Warszawie:
  - Galeria Sztuki Dawnej [otwarta w 2016 r.]
  - Galeria Wzornictwa Polskiego [otwarta w 2017 r.]
- Muzeum Wnętrz w Otwocku Wielkim – Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie – rearanżacja wystawy stałej poświęconej Ignacemu Janowi Paderewskiemu [planowane otwarcie w 2024 r.]
- Muzeum Adama Mickiewicza w Stambule [Turcja] – rearanżacja ekspozycji [otwarta w 2021 r.]
- Muzeum-Memoriał Generała Maczka w Bredzie [Niderlandy, otwarte w 2020 r.]
- Muzeum Narodowe we Wrocławiu [państwowa instytucja kultury od 2022 r.]
- Muzeum Narodowe w Krakowie – rearanżacja wystaw w Kamienicy Szołayskich [otwarte w 2021 r.]
- Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie [Instytut Pamięi Narodowej]
- Muzeum Bitwy Warszawskiej w Ossowie [Ministerstwo Obrony Narodowej]
- Muzeum Kresów Rzeczypospolitej Obojga Narodów w Sejnach [otwarte w 2023 r.]
- Muzeum Walki i Męczeństwa „Palace” w Zakopanem – Oddział Muzeum Tatrzańskiego im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem [planowane otwarcie w 2024 r.]
- Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie [otwarcie nowej siedziby w 2023 r.]
- Muzeum Dziedzictwa i Kultury Kresów w Brzegu – Oddział Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu [rozpoczęcie inwestycji w 2022 r.]
- Mieszkanie Józefa Piłsudskiego w Łodzi – Oddział Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku [planowane otwarcie w 2024 r.]
- Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu [budowa Nowej Wystawy Głównej i Nowej Wystawy Polskiej – planowane otwarcia odpowiednio w latach 2025-2030 i w 2025 r.]
- Muzeum Dzieci Polskich – ofiar totalitaryzmu. Niemiecki nazistowski obóz dla polskich dzieci w Łodzi [1942-1945] – [powołane w 2021 r.]
- Narodowe Centrum Kultury Filmowej w Łodzi – Oddział EC1 Łódź – Miasto Kultury [planowane otwarcie w październiku 2023 r.]
- Muzeum Bitwy pod Grunwaldem w Stębarku [otwarte w 2022 r.]
- Muzeum Pamięci Sybiru w Białymstoku [otwarte w 2021 r.]

Współprowadzenia

41. Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego w Międzyrzeczu [od 2018 r.]	48. Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim [od 2022 r.]
42. Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce [od 2018 r.]	49. Muzeum Cypriana Norwida w Dębinkach [od 2022 r.]
43. Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemysłu [od 2018 r.]	50. Wielkopolskie Muzeum Niepodległości [od 2023 r.]
44. Muzeum Zamkowe w Sandomierzu [od 2022 r.]	51. Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 w Poznaniu – Oddział Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości [od 2023 r.]
45. Muzeum Podlaskie w Białymstoku [od 2020 r.]	52. Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi [od 2023 r.]
46. Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem [od 2021 r.]	53. Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej [od 2017 r.]
47. Muzeum Badań Polarnych w Puławach [od 2021 r.]	54. Muzeum Regionalne w Cedyni [planowane współprowadzenie od 2024 r.]

Muzea martyrologiczne – nowe współprowadzenia

55. Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach [od 2018 r.]	57. Muzeum Treblinka. Niemiecki nazistowski obóz zagłady i obóz pracy [1941-1944] – [od 2019 r.]
56. Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy. Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady [1940-1945] – [od 2019 r.]	58. Muzeum – Miejsca Pamięci KL Płaszow w Krakowie. Niemiecki nazistowski obóz pracy i obóz koncentracyjny [1942-1945] – [od 2021 r.]

Nowe inicjatywy muzealne

59. Muzeum Architektury i Designu [d. hotel Cracovia] – Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie	66. Centrum Informacji i Edukacji o Polakach Ratujących Żydów – Oddział Muzeum Historii Polski [na Placu Grzybowskiem w Warszawie]
60. Muzeum Czynu Niepodległościowego w krakowskich Oleandrach – Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie	67. Muzeum Romana Dmowskiego w Drozdowie k. Łomży
61. Muzeum bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Okopach – Oddział Muzeum Podlaskiego w Białymstoku	68. Filia Muzeum Historii Polski w Pałacu Saskim w Warszawie
62. Centralny Magazyn Zbiorów Muzealnych w Lesznowoli	69. Filia Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina w Pałacu Saskim w Warszawie
63. Instytut Pamięci i Pojednania – Muzeum Ofiar Rzezi Wołyńskiej w Chełmie	70. Muzeum Książąt Lubomirskich we Wrocławiu
64. Narodowe Muzeum Techniki w Warszawie – nowa siedziba na błoniach Stadionu Narodowego w Warszawie	71. Centrum Bajki w Smolajnach
65. Muzeum Historii Naturalnej w Warszawie – planowany Oddział Narodowego Muzeum Techniki	72. Muzeum Tatarnictwa i Narciarstwa – Oddział Muzeum Tatrzańkiego im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem
	73. Muzeum Żeglarstwa Polskiego we Władysławowie – Oddział Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku

Sieć instytucji pamięci ziem zachodnich i północnych

74. Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego w Poznaniu [od 2016 r., organem nadzorczym jest Kancelaria Prezesa Rady Ministrów]	77. Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” we Wrocławiu [współprowadzony od 2016 r.]
75. Instytut Śląski w Opolu [przekształcony w państwową instytucję kultury w 2019 r.]	78. Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie [przekształcony w państwową instytucję kultury w 2019 r.]
76. Centrum Dialogu „Przełomy” – Oddział Muzeum Narodowego w Szczecinie [otwarty w 2016 r.]	

Instytucje polityki pamięci

79. Instytut Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego [Instytut Pileckiego] w Warszawie	85. Instytut Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego w Warszawie
80. Muzeum Ofiar Obławy Augustowskiej w Augustowie – Oddział Instytutu Pileckiego w Augustowie	86. Panteon Górnośląski w Katowicach
81. Instytut Pileckiego – Oddział w Berlinie [Niemcy, otwarty w 2019 r.]	87. Instytut Dziedzictwa Solidarności w Gdańsku
82. Instytut Pileckiego – Oddział w Izraelu [planowany]	88. Centrum Archiwistyki Społecznej w Warszawie
83. Instytut Pileckiego – Oddział w Rapperswilu [Szwajcaria, otwarty w 2022 r.]	89. Biuro „Niepodległa” w Warszawie
84. Instytut Pileckiego – Oddział w Nowym Jorku [USA, w realizacji]	90. Centrum Kultury „Park Dzieje” w Murowanej Goślinie
	91. Centrum Solidarności „Stocznia” w Szczecinie

Projekty dofinansowane ze środków POIiŚ w latach 2016-2023 (nowe muzea, oddziały, remonty)

92. Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu [Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście]	102. Muzeum Inżynierii Miejskiej w Krakowie
93. Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu [rozbudowa trasy zwiedzania – Centrum Obsługi Odwiedzających]	103. Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu
94. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa w Krakowie	104. Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi
95. Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie	105. Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi
96. Muzeum Narodowe w Krakowie	106. Muzeum Narodowe w Szczecinie
97. Muzeum Zamoyskich w Kozłówce	107. Muzeum Regionalne w Stalowej Woli
98. Muzeum Sztuki w Łodzi [magazyn studyjny]	108. Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze
99. Muzeum Sztuki w Łodzi [rewitalizacja infrastruktury]	109. Muzeum Wsi Kieleckiej – Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie
100. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy	110. Muzeum – Zamek w Łańcutcie [prace remontowo-konserwatorskie i budowlane Oranżerii oraz Ujeżdżalni]
101. Muzeum Narodowe w Kielcach [projekt: Pałac w Muzeum, Muzeum w Pałacu]	111. Muzeum – Zamek w Łańcutcie [prace remontowo-konserwatorskie oraz wykreowanie nowych przestrzeni ekspozycyjnych]
	112. Muzeum Polskiej Piosenki w Opolu
	113. Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie

- 114. Zamek Królewski na Wawelu w Krakowie
- 115. Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu
- 116. Muzeum Nadwiślańskie w Kazimierzu Dolnym
- 117. Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem
- 118. Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie
- 119. Muzeum Narodowe we Wrocławiu [system wystawienniczy – Muzeum Sztuki Współczesnej]
- 120. Muzeum Narodowe we Wrocławiu [modernizacja Zespołu Budynków Panoramy Racławickiej – etap III]
- 121. Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie
- 122. Muzeum Narodowe w Warszawie – Galeria Sztuki Starożytnej
- 123. Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie [projekt: Źródła Przemian]
- 124. Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie [projekt: Stajnie Pegaza]
- 125. Muzeum Niepodległości w Warszawie
- 126. Muzeum Zamek Królewski w Warszawie [odtworzenie Ogrodów Dolnych Zamku Królewskiego w Warszawie]
- 127. Muzeum Twierdzy Toruń
- 128. Muzeum Miasta Łodzi
- 129. Muzeum Warszawy
- 130. Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu

• Muzeum Dom Rodziny Pileckich w Ostrowi Mazowieckiej, fot. Katarzyna Piędziaż

Projekty dofinansowane ze środków Mechanizmu Finansowego EOG i środków MKiDN

- 131. Muzeum Zamkowe w Malborku
- 132. Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku
- 133. Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie
- 134. Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki
- 135. Muzeum Śląskie w Katowicach

Projekty dofinansowane z Programów Ministra 2016-2022

- 136. Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi
- 137. Dom Pamięci Zofii Ryży „Domek Cioci Zosi” w Adampolu [Turcja]
- 138. Lubuskie Muzeum Wojskowe w Zielonej Górze z/s w Drzonowie
- 139. Mauzoleum Piastów Śląskich we Wrocławiu
- 140. Miejskie Muzeum Zabawek ze zbiorów Henryka Tomaszewskiego w Karpaczu
- 141. Muzeum – Kaszubski Park Etnograficzny im. Teodory i Izidora Gulgowskich we Wdzydzach Kiszewskich
- 142. Muzeum – Zamek w Oporowie
- 143. Muzeum – Zespół Synagogałny we Włodawie
- 144. Muzeum – Nadwiślański Park Etnograficzny w Wygiełzowie i Zamek Lipowiec w Babicach
- 145. Muzeum „Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie”
- 146. Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi
- 147. Muzeum Archeologiczne w Biskupinie
- 148. Muzeum Archeologiczne w Gdańsku
- 149. Muzeum Archeologiczne w Krakowie
- 150. Muzeum Archeologiczne w Poznaniu
- 151. Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Elblągu
- 152. Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Głogowie
- 153. Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie
- 154. Muzeum Archidiecezjalne Kardynała Karola Wojtyły w Krakowie
- 155. Muzeum Archidiecezji Warszawskiej
- 156. Muzeum Architektury we Wrocławiu
- 157. Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa „Nila” w Krakowie
- 158. Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie
- 159. Muzeum Błogosławionego Księdza Jerzego Popiełuszki w Warszawie
- 160. Muzeum Budownictwa Ludowego – Park Etnograficzny w Olsztynku
- 161. Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku
- 162. Muzeum Częstochowskie
- 163. Muzeum Diecezjalne im. Biskupa Stanisława Wojciecha Okoniewskiego w Pelpinie
- 164. Muzeum Diecezjalne w Siedlcach
- 165. Muzeum Diecezjalne w Tarnowie
- 166. Muzeum Duchowości i Kultury Cystersów w Mogile
- 167. Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach
- 168. Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu
- 169. Muzeum Etnograficzne w Zielonej Górze z siedzibą w Ochli
- 170. Muzeum Filumenistyczne w Bystrzycy Kłodzkiej
- 171. Muzeum Gdańska
- 172. Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze
- 173. Muzeum Harcerstwa w Warszawie
- 174. Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie
- 175. Muzeum Historii Katowic w Katowicach
- 176. Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola
- 177. Muzeum Historii Przemysłu w Opatówku
- 178. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa
- 179. Muzeum Historyczne Miasta Tarnobrzega
- 180. Muzeum Historyczne Skierniewic
- 181. Muzeum Historyczne w Ełku
- 182. Muzeum Historyczne w Lubinie
- 183. Muzeum Historyczne w Sanoku
- 184. Muzeum im. Aleksandra Kłosińskiego w Kętach
- 185. Muzeum im. Ireny i Mieczysława Mazarachich w Chrzanowie
- 186. Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu
- 187. Muzeum im. Jana Kasprowicza w Inowrocławiu
- 188. Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu
- 189. Muzeum im. ks. Stanisława Staszica w Hrubieszowie

- 190. Muzeum im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Kętrzynie
- 191. Muzeum Józefa Ignacego Kraszewskiego w Romanowie
- 192. Muzeum Kamienica Orsettich w Jarosławiu
- 193. Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze
- 194. Muzeum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie
- 195. Muzeum Kinematografii w Łodzi
- 196. Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej
- 197. Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej
- 198. Muzeum Kresów w Lubaczowie
- 199. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie
- 200. Muzeum Lniarstwa im. Filipa de Girarda w Żyrardowie
- 201. Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie
- 202. Muzeum Lubuskie im. Jana Dekerta w Gorzowie Wielkopolskim
- 203. Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu
- 204. Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu
- 205. Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie
- 206. Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni
- 207. Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie
- 208. Muzeum Miasta Gdyni
- 209. Muzeum Miasta Jaworzna
- 210. Muzeum Miasta Łodzi
- 211. Muzeum Miasta Turku im. Józefa Mehoffera
- 212. Muzeum Miedzi w Legnicy
- 213. Muzeum Miejskie Dzierżoniowa
- 214. Muzeum Miejskie im. Maksymiliana Chroboka w Rudzie Śląskiej
- 215. Muzeum Miejskie Suchej Beskidzkiej
- 216. Muzeum Miejskie w Żorach
- 217. Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku
- 218. Muzeum Nadwiślańskie w Kazimierzu Dolnym
- 219. Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie
- 220. Muzeum Narodowe w Szczecinie
- 221. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy
- 222. Muzeum Okręgowe im. Stanisława Staszica w Pile
- 223. Muzeum Okręgowe w Toruniu
- 224. Muzeum Okręgowe w Lesznie
- 225. Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu
- 226. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie
- 227. Muzeum Okręgowe w Suwałkach
- 228. Muzeum Okręgowe w Tarnowie
- 229. Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu
- 230. Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu

- 231. Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju
- 232. Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy
- 233. Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie
- 234. Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie
- 235. Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu
- 236. Muzeum Podkarpackie w Krośnie
- 237. Muzeum Polskiej Piosenki w Opolu
- 238. Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej
- 239. Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku
- 240. Muzeum Porcelany w Wałbrzychu
- 241. Muzeum Powstania Warszawskiego w Warszawie
- 242. Muzeum Powstań Śląskich w Świętochłowicach
- 243. Muzeum Północno-Mazowieckie w Łomży
- 244. Muzeum Regionalne im. Stanisława Sankowskiego w Radomsku
- 245. Muzeum Regionalne w Jarocinie
- 246. Muzeum Regionalne w Jaśle
- 247. Muzeum Regionalne w Kutnie
- 248. Muzeum Regionalne w Krasnymstawie
- 249. Muzeum Regionalne w Pułtusku
- 250. Muzeum Regionalne w Stalowej Woli
- 251. Muzeum Regionalne w Wągrowcu
- 252. Muzeum Regionalne Ziemi Limanowskiej
- 253. Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu
- 254. Muzeum Romantyzmu w Opinogórze
- 255. Muzeum Rzemiosła w Krośnie
- 256. Muzeum Stanisława Staszica w Pile
- 257. Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie
- 258. Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie MOCAK
- 259. Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu
- 260. Muzeum Śląskie w Katowicach
- 261. Muzeum Teatru Polskiego Radia w Baranowie Sandomierskim
- 262. Muzeum Techniki we Wrocławiu
- 263. Muzeum Tkactwa w Kamiennej Górze
- 264. Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi
- 265. Muzeum w Gliwicach
- 266. Muzeum w Łowiczu
- 267. Muzeum w Przeworsku Zespół Pałacowo-Parkowy
- 268. Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie
- 269. Muzeum Warszawy
- 270. Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu (w organizacji)
- 271. Muzeum Wsi Kieleckiej w Kielcach

- 272. Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie
- 273. Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu
- 274. Muzeum Wsi Opolskiej w Opolu
- 275. Muzeum Współczesne Wrocław
- 276. Muzeum Zamkowe w Pszczynie
- 277. Muzeum Zamojskie w Zamościu
- 278. Muzeum Zamoyskich w Kozłowie
- 279. Muzeum Ziemi Bieckiej w Bieczu
- 280. Muzeum Ziemi Biłgorajskiej w Biłgoraju
- 281. Muzeum Ziemi Chełmskiej im. Wiktora Ambroziewicza w Chełmie
- 282. Muzeum Ziemi Dobrzyńskiej w Rypinie
- 283. Muzeum Ziemi Kościerskiej im. dra Jerzego Knyby w Kościerzynie
- 284. Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku
- 285. Muzeum Ziemi Leżajskiej w Leżajsku
- 286. Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze
- 287. Muzeum Ziemi Mińskiej w Mińsku Mazowieckim
- 288. Muzeum Ziemi Nadnoteckiej im. Wiktora Stachowiaka w Trzciance

- 289. Muzeum Ziemi Pałuckiej w Żninie
- 290. Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy w Pucku (zadanie: budowa Muzeum gen. Józefa Hallera we Władysławowie-Hallerowie)
- 291. Muzeum Ziemi Rawskiej w Rawie Mazowieckiej
- 292. Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą w Sochaczewie
- 293. Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu
- 294. Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej w Mławie
- 295. Otwarte Muzeum Techniki we Wrocławiu
- 296. Pałac Schoena Muzeum w Sosnowcu
- 297. Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie
- 298. Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie
- 299. Podlaskie Muzeum Kultury Ludowej w Wasilkowie
- 300. Towarzystwo na Rzecz Rozwoju Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej
- 301. Wielkopolskie Muzeum Niepodległości w Poznaniu
- 302. Zamek Książąt Pomorskich w Szczecinie

Projekty dofinansowane w ramach programów „Wspieranie archiwów, bibliotek i muzeów poza krajem” oraz „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”

- 303. Studium Polski Podziemnej (Londyn, Wielka Brytania)
- 304. Muzeum Polskie w Ameryce (Chicago, USA)
- 305. Instytut Literacki Kultura (Le Mesnil-le-Roi, Francja)
- 306. Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego (Londyn, Wielka Brytania)
- 307. Instytut Józefa Piłsudskiego (Londyn, Wielka Brytania)
- 308. Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce (Nowy Jork, USA)
- 309. Polski Instytut Naukowy w Ameryce (Nowy Jork, USA)
- 310. Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny, Biblioteka Polska POSK (Londyn, Wielka Brytania)
- 311. Polska Misja Katolicka we Francji (Paryż, Francja)

- 312. Polska Misja Katolicka w Anglii i Walii (Wielka Brytania)
- 313. Kościół i Hospicjum św. Stanisława B.M. (Rzym, Włochy)
- 314. Polska Misja Katolicka w Orchard Lake (USA)
- 315. Polski Instytut Naukowy w Kanadzie i Biblioteka Polska (Quebec, Kanada)
- 316. Towarzystwo Historyczno-Literackie (Paryż, Francja)
- 317. Instytut Biblioteka Polska w Paryżu (Francja)
- 318. Instytut Muzeum Polskie w Rapperswilu (Szwajcaria)
- 319. Muzeum Izba Polska w Taagerup (Dania)
- 320. Fundacja Kościuszkowska (Nowy Jork, USA)

POWOŁALIŚMY NOWE INSTYTUCJE PAMIĘCI

Od 2016 roku powołaliśmy **10 nowych instytucji**, które pełnią ważną rolę w zachowaniu i kształtowaniu polskiej kultury, a także w prezentowaniu polskiej narracji historycznej.

Powołane instytucje polskiego dziedzictwa i pamięci		
Rok powołania	Nazwa instytucji	Opis instytucji
2016	Ośrodek Badań nad Totalitaryzmami im. Witolda Pileckiego, od 2018 r. - Instytut Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego (Instytut Pileckiego)	Instytut popularyzuje i upowszechnia historię Polski XX wieku, prowadzi oddziały za granicą – w Berlinie oraz w Szwajcarii. Na zaawansowanym etapie jest organizacja oddziału w Nowym Jorku. Kolejny planowany jest w Izraelu. Instytut prowadzi też dwie przestrzenie wystawiennicze przy ul. Krakowskie Przedmieście 9/11 w Warszawie, w tzw. Domu Bez Kantów. Znajduje się tam wystawa „Zawołani Po Imieniu” poświęcona Polakom ratującym Żydów podczas II wojny światowej oraz wystawa prezentująca historię działalności polskich i zagranicznych dyplomatów, którzy podczas II wojny światowej, za wiedzą i przy wsparciu polskiego rządu, ratowali przed zagładą osoby pochodzenia żydowskiego z całej Europy.
2017	Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA	Instytut sprawuje opiekę nad znajdującymi się za granicą obiektami polskiego dziedzictwa kulturowego – zabytkami, cmentarzami, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź pamiątkami działalności wybitnych Polaków.
2019	Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie (wcześniej instytut badawczy, przekształcony w instytucję kultury)	Celem Instytutu jest tworzenie i rozwijanie podstaw naukowych dla rozwoju wiedzy o historii i dziedzictwie kulturowym ziem dawnych Prus, w szczególności obszaru Polski północno-wschodniej, upowszechnianie oraz inicjowanie i realizacja projektów służących tym celom.
2019	Instytut Śląski (wcześniej instytut badawczy, przekształcony w instytucję kultury)	Instytut badawczy realizuje politykę pamięci na obszarze Śląska w jego historycznych granicach, tworzy podstawy naukowe dla rozwoju wiedzy o historii i dziedzictwie kulturowym Śląska, ze szczególnym uwzględnieniem historii i dziedzictwa kulturowego ludności polskiej zamieszkującej ten region, upowszechnia wiedzę o historii i dziedzictwie kulturowym Śląska oraz prowadzi badania nad historią i dziedzictwem kulturowym Śląska.
2019	Instytut Dziedzictwa Solidarności	Instytut upamiętnia i promuje w kraju i za granicą dziedzictwo historyczne Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” i polski zryw obywatelski w sierpniu 1980 roku. Instytucja kultury została utworzona wspólnie z Niezależnym Samorządnym Związkiem Zawodowym „Solidarność”.
2020	Panteon Górnos Śląski w Katowicach	Instytucja utworzona z Województwem Śląskim, Archidiecezją Katowicką oraz Miastem Katowice jako wspólna instytucja kultury. Jej celem jest prezentacja opowieści o ostatnich stu latach historii Górnego Śląska, która ukazana została poprzez przybliżenie postaci związanych z regionem, a wśród nich m.in. powstańców śląskich, ofiar totalitaryzmów, ludzi Kościoła oraz wybitnych przedstawicieli nauki, kultury i sportu.

2020	Instytut Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego	Instytut zajmuje się historią i dziedzictwem polskiej myśli politycznej, ze szczególnym uwzględnieniem myśli konserwatywnej, chrześcijańsko-demokratycznej i narodowej. Jest operatorem Funduszu Patriotycznego – programu wsparcia polityki pamięci w zakresie historii i dziedzictwa Polski, promowania postaw patriotycznych oraz upowszechniania wiedzy dotyczącej historii Polski i polskiego dziedzictwa kulturowego.
2020	Centrum Archiwistyki Społecznej	Instytucja powołana wspólnie z Ośrodkiem KARTA. Do jej zadań należy trwałe zapisywanie historii społecznej Polski, historii społeczności lokalnych oraz środowisk i ruchów obywatelskich; rozwijanie portalu informacji o zbiorach archiwów społecznych; wspieranie archiwów społecznych w ich bieżącej pracy; wprowadzenie archiwistyki społecznej do dydaktyki uniwersyteckiej oraz budowanie koalicji lokalnych we współpracy ze środowiskami regionalnymi, organizacjami pozarządowymi, placówkami samorządowymi oraz archiwami państwowymi i instytucjami kultury.
2021	Muzeum Oblawy Augustowskiej	Muzeum Oblawy Augustowskiej jest oddziałem Instytutu Pileckiego. Jego siedzibą jest zabytkowy budynek „Dom Turka” w Augustowie – historycznie katownia Gestapo, a później NKWD. Obecnie trwa jego remont i rozbudowa. Muzeum będzie miejscem dyskusji na temat polskiego doświadczenia konfrontacji z dwoma totalitaryzmami w XX wieku. Placówka będzie też prowadziła zajęcia edukacyjne, konferencje i pokazy filmowe.
2023	Centrum Solidarności Stocznia	Celem działalności Centrum Solidarności Stocznia jest upamiętnianie i promowanie w kraju i za granicą dziedzictwa historycznego NSZZ „Solidarność”, ruchu społecznego oraz antykomunistycznej opozycji demokratycznej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń Grudnia 1970 roku, Stycznia 1971 roku, Porozumień Szczecińskich z 30 sierpnia 1980 roku i strajków 1988 roku oraz upamiętnienie działalności i historii Stoczni Szczecińskiej.

• Wystawa stała Instytutu Pileckiego „Zawołani po imieniu”, fot. Danuta Matloch

Poszukujemy dzieł zaginionych z polskich muzeów w okresie PRL

Z inicjatywy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego Narodowy Instytut Muzeów we współpracy z muzealnikami, a także pracownikami Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Instytutu Pamięci Narodowej rozpoczął pierwszy kompleksowy i zakrojony na szeroką skalę

projekt badawczy poświęcony stratom muzealiów w okresie PRL. Projekt *Decorum* ma na celu uzyskanie wiedzy na temat wypożyczeń w latach 1945-1989 do instytucji niemuzealnych, tj. do dekoracji urzędów i organizacji muzealiów, które nie zostały zwrócone muzeom i ich los pozostaje nieznaną.

Budujemy nowoczesne centrum kompetencji dla muzeów - PANOPTIKUM

W polskich muzeach przechowuje się ok. 20 milionów muzealiów, a liczba ta stale wzrasta. Tylko niewielka część jest ekspozowana na wystawach, większość znajduje się w magazynach, wymaga fachowej opieki, konserwacji i digitalizacji. Jedynie największe muzea dysponują przestrzenią magazynową o warunkach klimatycznych gwarantujących im bezpieczeństwo, a nieliczne posiadają własne pracownie konserwatorskie i digitalizacyjne.

Dlatego w podwarszawskiej Lesznowoli rozpoczęliśmy budowę PANOPTIKUM. Będzie to oddział Narodowego Instytutu Muzeów, który zapewni szeroki wachlarz usług dla muzeów z całej Polski i stanie się ważną instytucją wspierającą rozwój kadr muzealnych, zapewniającą bezpieczeństwo przechowywanych zbiorów, edukującą i ułatwiającą dostęp do kultury lokalnej społeczności. To pierwsze tego typu miejsce w Polsce i Europie Środkowej.

Wielofunkcyjny budynek będzie złożony z kilku wydzielonych funkcjonalnie przestrzeni:

- **magazynowej** – nowoczesnych magazynów jedno- i dwupoziomowych z możliwością różnorodnego składowania;
- **pracowni** – w pełni wyposażonych pracowni konserwatorskich, fotograficznych i digitalizacyjnych, pomieszczeń kwerend naukowych i pracy studialnej;
- **edukacyjno-konferencyjnej** – sali edukacyjnej, wielofunkcyjnej sali konferencyjno-szkoleniowej, sali ekspozycyjnej, księgarni;
- **administracyjnej.**

• Muzeum Piaseńskie w Wejherowie, fot. Danuta Matloch

• Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, fot. Marcin Czechowicz

OCALILIŚMY LICZNE KOLEKCJE SZTUKI I INSTYTUCJE KULTURY

W ostatnich latach Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przyczyniło się do uratowania niezwykle ważnych dla polskiego dziedzictwa kolekcji i instytucji. To właśnie dzięki wieloletnim staraniom resortu swój dom w stolicy odnalazły m.in. obrazy Łukaszowców prezentowane na wystawie w nowym gmachu Muzeum Historii Polski czy rzeźby Augusta Zamoyskiego, które wzbogaciły zbiory Muzeum Rzeźby w warszawskiej Królikarni – oddziale Muzeum Narodowego w Warszawie. Z kolei wspaniała kolekcja Czartoryskich wraz z bezcenną „Dumą z gronostajem” Leonarda da Vinci powróciła po latach do odremontowanego w Muzeum Książąt Czartoryskich – oddziału Muzeum Narodowego w Krakowie.

Oprócz kolekcji ocalone zostały również całe instytucje muzealne. Ciekawe i oblegane wystawy o historii rozwoju transportu i komputerów w swojej wyremontowanej siedzibie w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie prezentuje największa placówka muzealnictwa technicznego w Polsce – skazane przed laty na upadłość i likwidację Muzeum Techniki, dziś – Narodowe Muzeum Techniki. W Łodzi z kolei możemy przyjrzyć się nietypowym zabytkom kultury materialnej w postaci sztuki książki w uratowanym Muzeum Książki Artystycznej.

Resort kultury nie pozostał również obojętny na los artystów. W 2017 r. powołana została Polska Opera Królewska - wyjątkowa scena, na której wystawiane są nowe realizacje najwspanialszych oper dawnych. Jej trzon stanowi zespół artystów zwolnionych w 2017 r. z Warszawskiej Opery Kameralnej. Instytucjonalne oparcie dla pisarzy i literatów zapewnia natomiast Instytut Literatury, wspierający autorów dzieł niekomercyjnych. Z kolei żywy kontakt z klasyką polskiej literatury jest możliwy dzięki Teatrowi Klasyki Polskiej – nowej instytucji artystycznej, łączącej tradycję ze współczesnością.

Sukcesem zakończył się też proces ratowania zagrożonego likwidacją Chóru Polskiego Radia w Krakowie - jednego z najwybitniejszych zespołów wokalnych w Polsce, który został włączony do struktur Europejskiego Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego w Łusławicach. Cała instytucja uzyskała status artystycznej i rozszerzyła zakres swojej działalności programowej.

MKiDN ocaliło także małą stolicę polskiej animacji - Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, które kończy obecnie budowę Interaktywnego Centrum Bajki i Animacji. Wsparciem zostało objęte także polskie dziedzictwo muzyczne i jego opiekun, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, które niebawem rozpocznie przebudowę swojej warszawskiej siedziby - zabytkowej kamienicy przy ul. Fredry 8. Przekształceniom zapewniającym stabilizację poddano też Państwowy Instytut Wydawniczy - działającą od ponad 75 lat oficynę-legendę, bez której trudno wyobrazić sobie polskie czytelnictwo, a także kulturę w drugiej połowie XX wieku.

Dzięki przekształceniu w państwowe instytucje kultury z zapaści uratowane zostały zastrżone dla badania polskiego dziedzictwa kulturowego placówki naukowe: realizujący politykę pamięci na obszarze Warmii i Mazur Instytut Północny im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie oraz specjalizujący się w badaniach związanych z historią, kulturą, gospodarką i społeczeństwem Śląska Instytut Śląski w Opolu.

• Dama z gronostajem, Leonardo da Vinci

„Łukaszowcy” – powrót z USA do Polski po 83 latach!

Determinacja oraz zaangażowanie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego sprawiły, że w 2022 r. ze Stanów Zjednoczonych do Polski powrócił cykl 7 obrazów Bractwa św. Łukasza. Niezwykłym dziełem przedstawiającym najważniejsze wydarzenia z historii Polski towarzyszyły 4 makaty według projektu Mieczysława Szymańskiego, przedstawiające potęgę Rzeczypospolitej Obojga Narodów za czasów króla Jana III Sobieskiego.

Co tworzy cykl?

Cykl siedmiu obrazów Bractwa św. Łukasza (każdy o wymiarach 120 x 200 cm) przedstawia najważniejsze wydarzenia z historii Polski, ukazując jej wkład w rozwój cywilizacji zachodniej, m.in. w relacje z sąsiadami, tradycje tolerancji i konstytucjonalizmu. Obrazy można podzielić na dwie grupy tematyczne. Pierwsza prezentuje zdarzenia z dziejów Polski o znaczeniu międzynarodowym. Należą do niej obrazy: „Spotkanie Bolesława Chrobrego z Ottonem III u grobu św. Wojciecha (1000)”, „Przyjęcie chrześcijaństwa przez Litwę (1386)”, „Unia Lubelska (1569)” oraz „Odsiecz Wiednia (1683)”. Druga grupa obrazów przedstawia wydarzenia, związane z rozwojem idei demokracji w Polsce. Są to takie dzieła jak: „Nadanie przywileju jedleńsko-krakowskiego (1430)”, „Uchwalenie konfederacji warszawskiej o wolności religijnej (1573)” i „Konstytucja 3 maja (1791)”.

Cykl malarski stanowi cenny zapis praktyki twórczej jednej z najciekawszych polskich grup artystycznych okresu dwudziestolecia międzywojennego. Obrazy Łukaszowców to także świadectwo zaangażowania środowiska sztuki i nauki w promocję Polski w okresie II RP.

Kim byli Łukaszowcy?

Bractwo św. Łukasza powstało w 1925 r. w Kazimierzu nad Wisłą. W maju 1938 r. artyści z ugrupowania otrzymali zadanie przygotowania cyklu obrazów na Wystawę Światową w Nowym Jorku. Pracę tę podjęło wówczas jedenastu malarzy: Antoni Michalak, Bolesław Cybis, Bernard Frydrysiak, Jan Gotard, Aleksander Jędrzejewski, Eliasz Kanarek, Jeremi Kubicki, Stefan Płuzański, Janusz Podoski i Jan Zamoyski pod kierunkiem prof. Tadeusza

• Wystawa „Łukaszowcy. Wielki Powrót” w Muzeum Narodowym w Warszawie, fot. Danuta Matloch/MKiDN

Pruszkowskiego, którzy poprzez intensywną pracę (po 10-12 godzin dziennie) dążyli do stylistycznego ujednoczenia dzieł.

Efekty prac zaprezentowano publiczności 7 grudnia 1938 r. w siedzibie Instytutu Propagandy Sztuki w Warszawie. Następnie obrazy przetransportowano statkiem do Ameryki, aby w kwietniu 1939 r. uświetniły Salę Honorową pawilonu polskiego na Wystawie Światowej w Nowym Jorku.

Co wspólnego z dziełami Łukaszowców mają makaty Szymańskiego?

Makata pn. „Jan III Sobieski” według projektu Mieczysława Szymańskiego (wychowanka prof. Tadeusza Pruszkowskiego) została wykonana pod kierunkiem Marii Łomnickiej-Bujakowej przez zespół hafciarek z warszawskiej spółdzielni „Inicjatywa”. Dzieło powstało na Wystawę Światową w Paryżu w 1937 r., na której zostało wyróżnione nagrodą Grand Prix. Następnie tkaninę pocięto na cztery oddzielne sceny („Alegoria zwycięstwa”, „Król z cesarzem Leopoldem po zwycięstwie wiedeńskim”, „Król z Marysieńką w otoczeniu dam dworu”, „Anioł”) i dwa lata później zaprezentowano na Wystawie Światowej w Nowym Jorku jako dowód sukcesów militarnych oraz potęgi Rzeczypospolitej Obojga Narodów za czasów króla Jana III Sobieskiego.

JAK BYŁO?

Po II wojnie światowej dzieła trafiły do Le Moyne College w Syracuse w Stanach Zjednoczonych.

Wybuch wojny we wrześniu 1939 r. sprawił, że polski pawilon na Wystawie Światowej w Nowym Jorku został pozbawiony źródeł finansowania. Komisarz generalny polskiej ekspozycji prof. Stefan Ropp przekazał obrazy Łukaszowców pod opiekę amerykańskiej uczelni Le Moyne College z Syracuse, gdzie od 1958 r. były one prezentowane w bibliotece, początkowo w Grewen Hall, a od 1981 r. – w Noreen Reale Falcone Library.

JAK JEST?

W 2022 r. obrazy Łukaszowców i makaty Szymańskiego zostały przekazane do zbiorów Muzeum Historii Polski i aktualnie są prezentowane na wystawie czasowej pt. „Wielkie i małe historie. Tworzenie kolekcji Muzeum Historii Polski” w nowej siedzibie instytucji na warszawskiej Cytađeli.

Idea powrotu obrazów do Polski wielokrotnie pojawiała się w debacie publicznej. Szczególne wysiłki na tym polu zostały poczynione przez Dyrektora Departamentu Dziedzictwa Kulturowego za Granicą i Straż Wojennych MKiDN - śp. Jacka Miłera, a także reprezentującego Polonię amerykańską Piotra Obsta. Zwieńczenie tych starań miało miejsce w maju 2022 r., kiedy to w Syracuse została podpisana umowa, na mocy której prace Łukaszowców wraz z makatami wg projektu Mieczysława Szymańskiego zostały przekazane do zbiorów Muzeum Historii Polski.

„Zamoyski ocalony” – zakupione przez MKiDN rzeźby Augusta Zamoyskiego w zbiorach Muzeum Narodowego

W styczniu 2019 r. zbiory Muzeum Rzeźby im. Xawerego Dunikowskiego – oddziału Muzeum Narodowego w Warszawie – powiększyły się o 93 rzeźby Augusta Zamoyskiego. Umowa o zakupie dzieł i praw autorskich do spuścizny artystycznej jednego z najważniejszych polskich rzeźbiarzy XX wieku została podpisana w Ambasadzie RP w Paryżu.

Co tworzy kolekcję?

Kolekcja składa się z rzeźb pochodzących ze wszystkich okresów twórczości Augusta Zamoyskiego (1893-1970). Są to zarówno wczesne prace powstałe jeszcze w jego rodzinnym Jabłoni, jak i te wykonane w ostatnich latach życia, kiedy mieszkał we Francji (od 1955 r.), w tym m.in. projekt rzeźby „Zmartwychwstanie”, którą Zamoyski przygotował na swój nagrobek w Saint-Clar-de-Riviere.

Obok dzieł rzeźbiarskich do kolekcji należy 12 rysunków i szkiców przygotowawczych, zestaw narzędzi pozwalający szczegółowo poznać warsztat artysty, a także kilka rzeźb uczniów Zamoyskiego.

JAK BYŁO?

Po śmierci Augusta Zamoyskiego kolekcja jego rzeźb trafiła do Musée Auguste Zamoyski we francuskim Priure des Granges-Syvanes.

Po śmierci Zamoyskiego, z inicjatywy wdowy Helene Peltier-Zamoyski, we francuskim Priure des Granges-Syvanes powstało niewielkie Musée Auguste Zamoyski, do którego trafiły wszystkie prace artysty. Mimo że sam August Zamoyski jako docelowe miejsce przechowywania swoich dzieł wskazywał wcześniej Muzeum Narodowe w Warszawie.

W 1993 r. prace Zamoyskiego pojawiły się na monograficznej ekspozycji współorganizowanej przez Andrzeja Wata w Muzeum Narodowym w Warszawie. Jednak na stałe żadna z rzeźb nie była przechowywana w polskich zbiorach poza

obecny w przestrzeni publicznej pomnikiem kardynała Adama Stefana Sapiehy przy kościele franciszkanów w Krakowie.

JAK JEST?

W styczniu 2019 r. 93 rzeźby Augusta Zamoyskiego trafiły do zbiorów Muzeum Rzeźby im. Xawerego Dunikowskiego – oddziału Muzeum Narodowego w Warszawie, a w ramach projektu „Zamoyski 2017-2021” były prezentowane w m.in. Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza, Muzeum Narodowym w Poznaniu i Muzeum Narodowym w Gdańsku.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wraz z Muzeum Narodowym w Warszawie od wielu lat starało się o wypełnienie testamentu artysty, a więc pozyskanie wyjątkowej kolekcji jego prac. Po pozyskaniu archiwum Augusta Zamoyskiego przez Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza instytucja ta podjęła się realizacji naukowego opracowania zbioru. Warunkiem zrealizowania wspieranego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego projektu „Zamoyski 2017-2021” było jednak sprowadzenie rzeźb artysty do Polski.

Negocjowana od kilku lat umowa ze spadkobiercami artysty we Francji dotycząca zakupu rzeźb i praw autorskich do spuścizny artystycznej rzeźbiarza została podpisana 15 stycznia 2019 r. w Ambasadzie RP w Paryżu. Pod koniec marca rzeźby trafiły do Muzeum Narodowego w Warszawie, gdzie poddano je renowacji i w maju udostępniano zwiedzającym na specjalnym pokazie konserwatorskim.

W październiku 2019 r. w Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza zainaugurowany został cykl wystaw pn. „August Zamoyski. Myśleć w kamieniu”, będących esejem wizualnym ukazującym twórczość i bogate życie Augusta Zamoyskiego nie tylko poprzez jego dzieła rzeźbiarskie, ale także ogromną spuściznę archiwalną, zawierającą fotografie, unikalne filmy, notatki, korespondencję, szkicowniki. Wystawą zaprezentowano m.in. w Muzeum Narodowym w Poznaniu i Muzeum Narodowym w Gdańsku.

• Kolekcja rzeźb Zygmunta Zamoyskiego w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie, fot. MKiDN

Kolekcja Książąt Czartoryskich własnością narodu polskiego zgodnie z wolą księżnej Izabeli

W grudniu 2016 r. polskie zbiory narodowe wzbogaciły się o tysiące dzieł sztuki światowej klasy, takich jak m.in. „Dama z gronostajem” Leonarda da Vinci, „Krajobraz z miłosiernym Samarytaninem” Rembrandta, „Polonia – Rok 1863” Jana Matejki, rysunki i szkice autorstwa Rembrandta oraz Renoir’a, a także ryciny Albrechta Dürera, które są prezentowane w muzealnym kompleksie tworzącym Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie.

Co tworzy kolekcję?

Zbiory liczą łącznie 86 tys. obiektów muzealnych i 250 tys. obiektów bibliotecznych. Oprócz arcydzieł światowego formatu w skład kolekcji wchodzi pamiętki po zasłużonych dla ojczyzny Polakach – księciu Józefie Poniatowskim, Tadeuszu Kościuszcze, Stanisławie Żółkiewskim, Janie III Sobieskim czy Janie Henryku Dąbrowskim. Wśród obiektów muzealnych są m.in. butawy hetmańskie, trofea wiedeńskie, trzewiki koronacyjne Zygmunta Augusta, pamiętki po generale Kniaziewicz, maska pośmiertna Fryderyka Chopina, a także pozostałości po rozgrabionej przez wojska niemieckie szkatule królewskiej, która zawierała pamiętki po królach polskich.

Zbiory biblioteczne zawierają zarówno cenne książki, jak i starodruki oraz rękopisy. W kolekcji znajdują się m.in. oryginał Unii Horodelskiej z 1413 r., akt Hołdu Pruskiego z 1525 r., rękopisy „Roczników” Jana Długosza oraz archiwum Stanisława Augusta Poniatowskiego. Przechowywane są tam też listy i teksty m.in. Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego i Juliana Ursyna Niemcewicza oraz archiwum Wielkiej Emigracji 1830 r.

Znaczącą część kolekcji stanowią też dzieła rzemiosła artystycznego oraz sztuki starożytnej.

W jaki sposób powstała kolekcja Książąt Czartoryskich?

Kolekcja niezwykłych pamiątek narodowych została stworzona w 1801 r. przez księżną Izabelę z Flemmingów Czartoryską. Kolekcjonowane przez nią zbiory były prezentowane w Puławach, w dwóch parkowych pawilonach: Świątyni Sybilli, a od 1809 r. także w Domu Gotyckim, gdzie eksponowano „Dagę z gronostajem” Leonarda da Vinci oraz „Krajobraz z miłosiernym Samarytaninem” Rembrandta van Rijna. Do pereł kolekcji należał wówczas także „Portret młodzieńca” Rafaela Santi (zaginiony podczas II wojny światowej).

JAK BYŁO?

W 1991 r. kolekcję książąt Czartoryskich przejęła Fundacja Książąt Czartoryskich.

Muzeum w Puławach nie przetrwało powstania listopadowego, w 1831 r. – po emigracji księcia Adama Jerzego Czartoryskiego – zbiory zostały przewiezione do Paryża. Powróciły do Polski

dopiero w 1876 r. Znaczące straty dla kolekcji przyniosła jednak II wojna światowa. Po wojnie dzieła początkowo trafiły pod opiekę Muzeum Narodowego w Krakowie, ale w 1991 r. zarząd nad nimi objęła Fundacja Książąt Czartoryskich.

• fot. zbiory Muzeum Książąt Czartoryskich

JAK JEST?

Pod koniec grudnia 2016 r. kolekcja książąt Czartoryskich stała się częścią Muzeum Narodowego w Krakowie i obecnie jest prezentowana w jego wyremontowanym oddziale – Muzeum Książąt Czartoryskich. Muzealny kompleks tworzą Pałac, Arsenał i Klasztor.

O uporządkowanie sytuacji prawnej i formalnej kolekcji Czartoryskich od lat apelowali muzealnicy i historycy sztuki. Negocjacje pomiędzy polskim rządem a księciem Adamem Karolem Czartoryskim - założycielem Fundacji Książąt Czartoryskich i przewodniczącym jej Rady - trwały kilka tygodni. Zyskały one powszechne poparcie, zarówno ze strony parlamentu, który przyjął poprawkę do ustawy budżetowej na 2016 rok umożliwiającą utworzenie specjalnej rezerwy na zakup dóbr kultury o szczególnym znaczeniu, jak i ze strony środowiska muzealników i ekspertów w dziedzinie historii sztuki i dziedzictwa narodowego.

Pod koniec grudnia 2016 r. kolekcja książąt Czartoryskich stała się integralną częścią Muzeum Narodowego w Krakowie. Umowę zakupu zbiorów i związanych z nimi nieruchomości, a także rozszczeń wobec ruchomych dóbr kultury wchodzących w skład kolekcji, które zostały utracone podczas II wojny światowej, podpisali minister kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotr Gliński - reprezentujący Skarb Państwa - oraz książę Adam Karol Czartoryski - jako przedstawiciel Fundacji Książąt Czartoryskich. Kolekcja została zakupiona za 100 mln euro, co stanowi niewielki ułamek jej wartości rynkowej.

Zaledwie trzy lata po zakupie kolekcji Czartoryskich – w grudniu 2019 r. – został otwarty dla publiczności wyremontowany Pałac Czartoryskich. W 26 salach ekspozycyjnych na dwóch piętrach

zwiedzającym udostępniona została niezwykle cenna kolekcja pamiątek narodowych i wyjątkowych dzieł sztuki. Remont i przygotowanie nowej ekspozycji kosztowały 51 mln zł. Środki pochodziły z funduszy UE, a niezbędny wkład własny zagwarantowało Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W maju 2021 r. udostępniona została kolejna część Muzeum Książąt Czartoryskich – Arsenał wraz z wystawą „Źródła. Galeria Sztuki Starożytnej”. Podstawę ekspozycji stanowi zbiór pozyskany przez księcia Władysława Czartoryskiego w 2. połowie

XIX wieku oraz zakupiona w 2020 r. przez MNK kolekcja Potockich. Trzecim budynkiem muzealnego kompleksu jest otwarty w czerwcu 2023 r. Klasztor. Jego ekspozycja prezentuje to, co znalazło się poza współczesnym kanonem muzealnictwa, a co – w przeciwieństwie do innych tego rodzaju europejskich zbiorów – przetrwało do dziś, nadając kolekcji Czartoryskich unikatowy charakter. Dzięki otwarciu obiektu, który łączy Pałac Czartoryskich z Arsenalem dwiema malowniczymi przeziwkami, Muzeum Książąt Czartoryskich jest w pełni dostępne dla publiczności.

Narodowe Muzeum Techniki - uratowana misja upamiętnienia dokonań polskiej myśli technicznej

Największa placówka muzealnictwa technicznego w Polsce dzięki staraniom Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego została uratowana przed upadłością i kontynuuje swoją misję, zapraszając publiczność na niesamowite wystawy w wyremontowanej siedzibie w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie.

Co znajduje się w zbiorach Muzeum?

W swoich zbiorach Narodowe Muzeum Techniki posiada ponad 15 tys. eksponatów z wielu dziedzin, m.in. astronomii i fizyki, górnictwa i hutnictwa, informatyki, radiotechniki, transportu, a także energetyki. Wśród nich są: machina rachunkowa Abrahama Staffela, maszyna szyfrująca Enigma, lotnia Lilienthala z 1894 r., reprezentacyjna kolekcja polskich jednośladow z przedwojennymi motocyklami „Sokół”, komputery inż. Jacka Karpińskiego AKAT i K-202. Uzupełnienie kolekcji stanowi biblioteka, a także bogate archiwum - zawierające zarówno dokumentację fotograficzną, jak i plany konstrukcyjne, wielu maszyn i urządzeń.

W sektorze motoryzacji Narodowe Muzeum Techniki znajdują się unikalne zbiory – nie tylko w skali krajowej, ale również ogólnoswiatowej. Do bezcennych eksponatów można zaliczyć m.in. Cadillac 355D Fleetwood Special – ostatnie auto marszałka Józefa Piłsudskiego, trójkołowy De Dion-Bouton z XIX wieku, jedyny zachowany na świecie Motocykl Choińskiego czy budzący podziw świetnie zachowany samochód Adler z 1901 r. W skład

• Narodowe Muzeum Techniki w Warszawie, fot. zbiory Narodowego Muzeum Techniki w Warszawie

bogatej kolekcji wchodzi także polskie konstrukcje prototypowe np. podwozie samochodu PZInż 403 Lux-Sport, Meduza, Ogar, Wars, Warszawa 210. Łącznie kolekcja liczy ponad 80 zabytkowych motocykli i blisko 100 samochodów.

Dużą część zbiorów można oglądać w Zabytkowej Hucie Żelaza w Chlewickach, która jest terenowym oddziałem Narodowego Muzeum Techniki w Warszawie.

JAK BYŁO?

W czerwcu 2017 r. w wyniku zadłużenia oraz ogromnych problemów finansowych Muzeum Techniki i Przemysłu NOT w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie zostało zamknięte dla publiczności, a kolejne podejmowane działania zmierzały do likwidacji tej instytucji.

Muzeum Techniki to placówka, która odwołuje się do tradycji powołanego w 1875 r. z prywatnych funduszy ziemiańskich Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie. Jest także spadkobiercą Muzeum Techniki i Przemysłu powstałego w 1929 r. z inicjatywy inż. Kazimierza Jackowskiego. Po wojnie organizację nowej instytucji muzealnej powierzono Naczelnej Organizacji Technicznej. Od 1955 r. w Pałacu Kultury i Nauki działalność rozpoczęło więc Muzeum Techniki i Przemysłu NOT.

Od 2016 r. Muzeum Techniki i Przemysłu zaczęło zalegać z płaceniem czynszu za wynajem pomieszczeń, a także wypłatą wynagrodzeń dla zwalnianych pracowników. Instytucja została zamknięta 2 czerwca 2017 r. Wcześniej zarząd Pałacu Kultury i Nauki wypowiedział jej umowę najmu, w związku z czym do 30 września 2017 r. miała ona opuścić zajmowane pomieszczenia. Zarząd główny Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych Naczelnej Organizacji Technicznej podjął uchwałę o postawieniu placówki w stan likwidacji, po czym opiekę nad kolekcją Muzeum miała przejąć komercyjna firma.

JAK JEST?

Od 1 stycznia 2023 r. Narodowe Muzeum Techniki funkcjonuje jako państwowa instytucja kultury współprowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Ministerstwo Edukacji i Nauki w wyremontowanych pomieszczeniach Pałacu Kultury i Nauki, gdzie aktualnie prezentowane są cztery wystawy.

Narodowe Muzeum Techniki zostało utworzone 9 czerwca 2017 r. z inicjatywy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego jako wspólna instytucja kultury Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Miasta Stołecznego Warszawy. Nowo utworzone Muzeum przejęło więc większość zbiorów Muzeum Techniki i Przemysłu NOT.

W pomieszczeniach Pałacu Kultury i Nauki zajmowanych przez Muzeum Techniki przeprowadzono gruntowny remont, który zwińczyło oficjalne wznowienie działalności instytucji. Nastąpiło to 28 stycznia 2022 r. podczas inauguracyjnego otwarcia dwóch wystaw stałych „Historia Transportu – morzem,

lądem i powietrzem” oraz „Historia Komputerów – liczy się!”. Kolejnym etapem wznowienia działalności Narodowego Muzeum Techniki było otwarcie nowych ekspozycji w grudniu 2022 r. Zainaugurowano wówczas wystawy: „Wkład Polaków w światowe dziedzictwo techniczne i naukowe” oraz „Źródła energii cywilizacji – historia paliw kopalnych i Ignacy Łukasiewicz – pionier przemysłu naftowego”.

Planowana jest już także budowa nowej siedziby Narodowego Muzeum Techniki (wraz z oddziałem Muzeum Historii Naturalnej) na błoniach Stadionu Narodowego, jak również inwestycje w jego oddziale w Zabytkowej Hucie Żelaza w Chlewickach.

Muzeum Książki Artystycznej – unikalne miejsce opieki nad książką

Skuteczne działania Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego doprowadziły do rozwiązania wieloletniego instytucjonalnego problemu Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi. Siedziba Muzeum była obciążona ogromnym długiem, który przekraczał 30 mln zł. Przekształcenie statusu instytucji – powołanie wspólnej instytucji kultury Fundacji „Correspondance des Arts” oraz polskiego państwa – umożliwiło zniesienie długów, a tym samym doprowadziło do uratowania jej przyszłości.

Czym zasłynęło Muzeum Książki Artystycznej?

Zbiory gromadzone przez Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi mają ogromne znaczenie dla dziedzictwa narodowego. Instytucja chroni zabytki kultury materialnej w zakresie sztuki książki oraz techniki z epoki Gutenberga. Na szczególną uwagę zasługuje zespół matryc z Warszawskiej Odlewni Czcionek, przejęty łącznie z urządzeniami służącymi do produkcji. Zespół jest unikalny w skali światowej. Fundacja posiada również dwie gilotyny do papieru, półformatową prasę oraz maszynę do szycia drutem, do szycia ręcznego oraz oprawiania książek.

JAK BYŁO?

Unikalna instytucja z 30-letnią historią ze względu na problemy finansowe m.in. obciążenie siedziby długiem, przekraczającym 30 mln zł, była zagrożona upadkiem i likwidacją.

• Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi, fot. Danuta Matloch

Muzeum Książki Artystycznej powstało w 1993 r. z inicjatywy Janusza Tryzny - polskiego grafika, malarza i rysownika. Za działalność Muzeum odpowiedzialna była założona przez Tryznę Fundacja „Correspondance des Arts”. Siedzibą instytucji stała się historyczna Willa Grohmana przy ul. Tymienieckiego 24, zlokalizowana w pofabrycznym kompleksie włókienniczym Scheibler-Grohman na Księżym Młynie w Łodzi. Właściciel budynku był znanym łódzkim fabrykantem i koneserem sztuki. Przed śmiercią w 1939 r. przekazał swoje cenne zbiory narodowi polskiemu. W willi zachowały się elementy dawnego wyposażenia m.in. wystrój gabinetu zaprojektowanego prawdopodobnie przez Otto Wagnera.

W kolejnych latach swojej działalności Muzeum Książki Artystycznej zyskiwało coraz większe znaczenie w środowisku artystycznym. Mimo to twórcy Muzeum zaczęli obawiać się o jego przyszłość ze względu na problemy lokalowe związane z upadkiem poprzedniego właściciela Willi Grohmana - firmy Uniontex. Budynek, który wówczas obciążony był długiem wynoszącym ponad 20 mln zł, miał zostać sprzedany. Z czasem dług narastał (przekroczył już 30 mln zł), a problemy Muzeum się pogłębiały.

JAK JEST?

Pod koniec grudnia 2022 r. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Fundacja „Correspondance des Arts” podpisały umowę o współprowadzeniu Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi, dzięki czemu możliwe jest nie tylko dalsze funkcjonowanie instytucji, ale także jej finansowe wsparcie z budżetu państwa.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego już w 2016 r. podjął inicjatywę ratowania Muzeum. Fundacja „Correspondance des Arts” po raz pierwszy zwróciła się oficjalnie o pomoc do ministra kultury w lutym 2018 r. Rozpoczęły się wówczas rozmowy dotyczące przede wszystkim zobowiązań finansowych obciążających siedzibę Muzeum – Willę Grohmana. Podpisanie umowy o prowadzeniu Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi jako wspólnej instytucji kultury Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Fundacji „Correspondance des Arts” było realizacją głównego postanowienia listu intencyjnego z 12 marca 2021 r.

Obiekty sztuki w postaci książki artystycznej, księgozbioru bibliotecznego, dotychczasowego wyposażenia ruchomego oraz zbiory techniki (z dziedziny typografii, papiernictwa i introligatorstwa) zostały przekazane przez Fundację „Correspondance des Arts” w depozyt Skarbu Państwa. Wynikająca z zapisów umowy roczna dotacja dla Muzeum umożliwi przede wszystkim przeprowadzenie generalnego remontu jego siedziby, która dzięki działaniom MKiDN została zwolniona z obciążeń hipotecznych i przekazana instytucji zgodnie z prawem użytkowania wieczystego. Muzeum będzie mogło starać się również o dodatkowe

środki finansowe. Nowo utworzone Muzeum jest kontynuatorem dotychczasowych osiągnięć i dorobku Fundacji „Correspondance des Arts” m.in. poprzez gromadzenie zabytków i wytworów kultury materialnej związanej ze sztuką książki, upowszechnianie informacji o procesie realizacji dzieła sztuki, jakim jest książka, prowadzenie działalności edukacyjnej, badań nad kolekcjami i współczesną książką artystyczną czy promowanie sztuki książki w kraju i za granicą.

Polska Opera Królewska - ratunek dla artystów i niezwykle spuścizny polskiej opery

Zgodnie z decyzją ministra kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotra Glińskiego wraz z początkiem sierpnia 2017 r. rozpoczęła działalność nowa państwowa instytucja kultury – Polska Opera Królewska. Instytucja, która miała być ratunkiem dla ok. 130 polskich artystów zwolnionych z Warszawskiej Opery Kameralnej, stała się wyjątkową sceną, na której wystawiane są nowe realizacje najwspanialszych oper dawnych.

Jaka jest misja Polskiej Opery Królewskiej?

Polska Opera Królewska nawiązuje do dorobku i tradycji kulturalnej Pierwszej Rzeczypospolitej, rozwijających się dzięki królewskiemu mecenatowi. Działalność Opery opiera się na trzech filarach. Główny nurt stanowią nowe realizacje najwspanialszych oper dawnych – w szczególności doby baroku i klasycyzmu. Niemniej istotnym zadaniem jest przywracanie scenie bogatego, a często zapomnianego repertuaru muzyki polskiej – dzieł operowych, ale również utworów wokalnych i instrumentalnych. Instytucja prowadzi także aktywną działalność koncertową.

Jedną z priorytetowych misji Polskiej Opery Królewskiej jest realizacja wydarzeń z cyklu „Opera w drodze”, który ma za zadanie upowszechniać kulturę wysoką w różnych zakątkach Polski - szczególnie tam, gdzie ograniczony jest dostęp do profesjonalnych teatrów. W ramach tego cyklu POK aż 47 razy prezentowała swoje spektakle i koncerty poza Warszawą, w mniejszych i większych ośrodkach, występując na zaproszenie teatrów, filharmonii, festiwali i domów kultury.

Polska Opera Królewska może poszczycić się szeregiem prapremier i zamówień kompozytorskich, dzięki czemu inicjuje powstawanie najnowszych polskich dzieł operowych. Zrealizowała m.in. światową prapremierę spektaklu „Quem queritis” zestawioną z dzieł dawnej polskiej muzyki religijnej ze scenariuszem Ryszarda Peryta oraz wykonanie „Pieśni o Bogu Ukrytym” z muzyką Włodka Pawlika.

W ciągu 6 lat istnienia Polska Opera Królewska zorganizowała 681 wydarzeń, w tym 30 premier operowych, 171 premierowych koncertów oraz ponad 60 występów w ramach cyklu „Opera w drodze”, które zobaczyło ponad 200 tys. widzów.

JAK BYŁO?

W połowie 2017 r. ok. 130 polskich artystów mających ogromne doświadczenie w przedstawianiu oper i dzieł muzycznych XVIII i XIX wiecznych straciło etatowe zatrudnienie w Warszawskiej Operze Kameralnej.

Wybitni artyści mający unikalne kompetencje (działający jako soliści, ale także – zespół) zostali pozbawieni źródła utrzymania.

JAK JEST?

Od 25 lipca 2017 r., zgodnie z decyzją ministra kultury i dziedzictwa narodowego funkcjonuje nowa państwowa instytucja kultury – Polska Opera Królewska. Dzięki niej zwolnieni artyści mogą kontynuować wieloletni dorobek założyciela Warszawskiej Opery Kameralnej - Stefana Sutkowskiego. W planach jest budowa stałej siedziby POK. We wrześniu został rozstrzygnięty konkurs na koncepcję architektoniczną budynku.

Polska Opera Królewska rozpoczęła działalność 1 sierpnia 2017 r. jako państwowa instytucja kultury. Pierwszym dyrektorem Opery został jej główny pomysłodawca Ryszard Peryt, a jego zastępcą - Andrzej Klimczak.

Obecnie Operę tworzy stały zespół artystyczny, w tym muzycy o światowej renomie, mający wysokie kompetencje, ogromne doświadczenie i potencjał. Jako instytucja artystyczna POK dba o jakość artystyczną i kompetencje swoich pracowników. Stanowi również miejsce umożliwiające rozwój talentów młodych śpiewaków oraz instrumentalistów, wśród których znaleźli się m.in. pianista Kamil Pacholec – finalista XVIII Konkursu Chopinowskiego oraz śpiewacy: Szymon Mechliński – laureat II nagrody ex aequo w Międzynarodowym Konkursie Wokalnym im. St. Moniuszki i Nazarii Kachala – zdobywca II miejsca podczas Ogólnopolskiego Konkursu Wokalnego im. B. Paprockiego.

Od początku istnienia Polskiej Opery Królewskiej jej główną sceną jest Teatr Stanisławowski w Łazienkach Królewskich. Miejsce to m.in. ze względu na niewielką liczbę miejsc na widowni (zaledwie 180) i zabytkowy charakter uniemożliwiający

rozbudowę jest jednak niewystarczające do dalszego funkcjonowania i rozwoju Opery. Dlatego też pod koniec grudnia 2022 r. ogłoszono konkurs na koncepcję

architektoniczną budynku Teatru Polskiej Opery Królewskiej, a we wrześniu 2023 r. wyłoniono zwycięski projekt.

Instytut Literatury – instytucjonalne wsparcie dla środowiska literackiego

W odpowiedzi na liczne głosy twórców wskazujące na potrzebę instytucjonalizacji wsparcia środowiska literackiego – zwłaszcza autorów dzieł niekomercyjnych, a posiadających wysoką wartość artystyczną i kulturotwórczą – 26 lutego 2019 roku działalność rozpoczął Instytut Literatury w Krakowie. Narodowa instytucja kultury w imieniu mecenatu państwa objęła opiekę nad twórcami w dziedzinie literatury współczesnej, badań literaturoznawczych oraz krytyki literackiej.

Czym zajmuje się Instytut Literatury?

Kluczowym projektem Instytutu jest „Kanon polski” – największy projekt wydawniczy w kraju. Obecnie obejmuje on około 100 pozycji, wśród których znalazły się utwory literackie, monografie, opracowania naukowe i teksty krytyczne. Są wśród nich zapomniane albo mało znane utwory pisarzy emigracyjnych, ale też takich, którzy pisali w kraju po 1945 roku zmagając się z cenzurą lub też publikując jedynie w drugim obiegu.

Instytut Literatury wydaje również kwartalnik kulturalny „Nowy Napis. Liryka, epika, dramata”. Na jego łamach ukazują się teksty uznanych autorów, jak również młodych, często debiutujących poetów, prozaików i dramaturgów. Z kolei w ramach projektu „Polska kultura w krajach Trójmorza oraz w krajach anglosaskich” powstał międzynarodowy, anglojęzyczny kwartalnik naukowy „Trimarium. Historia i literatura krajów Europy Środkowo-Wschodniej”, w którym prezentowane są literackie i historyczno-kulturowe konteksty badań nad specyfiką Europy Środkowej i Wschodniej. Pismo inicjuje także dyskusje i pogłębia ocenę wspólnego dziedzictwa tych krajów. Poszerzenie grona odbiorców kwartalnika umożliwi „Biblioteka Trimarium” - seria wydawnicza, obejmująca pozycje z zakresu historii, literatury i literaturoznawstwa. Ma być ona integrującą serią międzynarodową w obrębie krajów Trójmorza dzięki m.in. stworzeniu jednolitej matrycy składowej, zunifikowanego layoutu z uwzględnieniem zróżnicowania typograficznego właściwego dla różnych języków.

Instytut aktywizuje pisarzy i stwarza czytelnikom różnorodne okazje do udziału w bieżącym życiu literackim, m.in. poprzez organizację spotkań autorskich na żywo i w sieci, takich jak: festiwale, koncerty i konkursy literackie (np. Ogólnopolski Konkurs na Książkę Literacką „Nowy Dokument Tekstowy”). Literaturoznawców Instytut zaprasza też na konferencje naukowe poświęcone współczesnym polskim pisarzom, w tym na organizowane cyklicznie Warsztaty Herbertowskie.

JAK BYŁO?

Twórcy niekomercyjni zmagali się z ogromnymi trudnościami, aby móc zaistnieć na współczesnym rynku książki.

Dodatkowo nie mieli instytucji, która udzieliłaby im potrzebnego systemowego wsparcia.

Twórcy literatury to często osoby, które nie są zatrudnione na etatach, a przygotowanie publikacji o wysokich walorach literackich wymaga zarówno nakładu czasu, jak i środków materialnych. Nie istniały kompleksowe narzędzia inicjowania różnorodnych form obcowania z dziełami literatury najnowszej, inspirowania oraz wspomagania materialnego i organizacyjnego pisarzy.

W latach 2017-2018 podczas spotkań środowisk twórczych i ekspertów w ramach Ogólnopolskiej Konferencji Kultury dostrzeżono potrzebę instytucjonalizacji wsparcia środowiska współczesnych polskich literatów – zwłaszcza autorów dzieł niekomercyjnych, a posiadających wysoką wartość artystyczną i kulturotwórczą.

JAK JEST?

26 lutego 2019 roku został powołany Instytut Literatury w Krakowie. Narodowa instytucja kultury w imieniu mecenatu państwa objęła opieką twórców w dziedzinie literatury współczesnej, badań literaturoznawczych oraz krytyki literackiej.

Głównym zadaniem Instytutu Literatury jest wspieranie twórców niekomercyjnych, którym trudno jest zaistnieć na współczesnym rynku książki. Istotnym zadaniem jest również wymiana doświadczeń badawczych w zakresie literatury i jej kontekstów historyczno-kulturowych z krajami Europy Środkowej i Wschodniej.

Utworzeniu Instytutu Literatury przyświecała intencja powołania instytucji, która poprzez swoje działania edukacyjne podejmie wysiłek zwiększania kompetencji odbiorców polskiej współczesnej twórczości literackiej. Tak ukierunkowana instytucja stanowi dopełnienie działalności istniejących wcześniej państwowych instytucji kultury, takich jak: Instytut Książki czy Państwowy Instytut Wydawniczy.

Instytut Literatury w szczególny sposób angażuje się w badania i popularyzację twórczości Zbigniewa Herberta - jednego z największych twórców literatury światowej XX wieku. W tym obszarze aktywności znajduje się m.in. ochrona dorobku i tradycji Warsztatów Herbertowskich oraz rozwój aktywności Międzynarodowego Kongresu Współczesnej Literatury Polskiej. Instytut animuje bieżące życie literackie, organizuje spotkania z literatami i konferencje gromadzące znawców literatury polskiej, zarówno polskich, jak i zagranicznych. Zaprasza do współpracy aktywnych twórców, zarówno tych cieszących się już powszechnym uznaniem, jak i dopiero budujących swoją pozycję w świecie

kultury. Instytut prowadzi też szeroko zakrojoną działalność wydawniczą – wydaje m.in. kwartalnik kulturalny „Nowy Napis. Liryka, epika, dramaty” oraz anglojęzyczny

kwartalnik naukowy „Trimarium. Historia i literatura krajów Europy Środkowo-Wschodniej”.

Teatr Klasyki Polskiej - żywy kontakt z klasyką polskiej literatury, który buduje tożsamość

Pod koniec marca 2023 r. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego we współpracy z Fundacją Teatru Klasyki Polskiej powołało Teatr Klasyki Polskiej. To piąty teatr, dla którego organizatorem jest resort kultury, w tym druga (po Polskiej Operze Królewskiej) nowo utworzona instytucja artystyczna w ciągu ostatnich lat.

Co wyróżnia repertuar Teatru?

Teatr Klasyki Polskiej powstał, aby wypełnić lukę w polskim teatrze, jaką do tej pory był brak sceny systematycznie prezentującej arcydzieła polskiej dramaturgii klasycznej, a także prapremiery najnowszych polskich przekładów klasyki światowej. Repertuar teatru opiera się na rzadko wystawianych dramatach staropolskich, romantycznych, modernistycznych oraz dziełach klasyków współczesności.

Obecnie w repertuarze instytucji znajduje się 10 inscenizacji: „Zemsta”, „Śluby panieńskie” i „Dożywocie” Aleksandra Fredry, „Powrót Poła” Juliana Ursyna Niemcewicza, „Vatlav”, „Na pełnym morzu” i „Ambasador” Sławomira Mrożka, „Noc listopadowa” Stanisława Wyspiańskiego, a także „Beniowski” Juliusza Słowackiego oraz widowisko bożonarodzeniowe. Do tej pory spektakle były wystawiane głównie na warszawskich scenach (w Teatrze Stanisławowskim w Łazienkach Królewskich, sali im. Wojciecha Krukowskiego w CSW - Zamek Ujazdowski oraz w teatrach w podziemiach Kościoła Wszystkich Świętych w Warszawie), ale jedną z form działalności Teatru Klasyki Polskiej, nawiązującą do tradycji polskiego teatru, są również objazdy po kraju. Łącznie do tej pory wystawiono 70 spektakli w blisko 30 miastach w Polsce, w których uczestniczyło ponad 10 tys. widzów.

• Andrzej Mastalerz w spektaklu „Ambasador” Sławomira Mrożka w reżyserii Jarosława Gajewskiego, Teatr Klasyki Polskiej, fot. Piotr Babisz, Karolina Zielińska

JAK BYŁO?

Fundacja Teatru Klasyki Polskiej podjęła się realizacji spektakli z klasycznego repertuaru polskiej literatury bez zewnętrznego wsparcia finansowego.

Fundacja Teatru Klasyki Polskiej powstała m.in. dzięki zaangażowaniu Dominiki i Michała Chorościńskich oraz Andrzeja Dubiela w celu wystawiania spektakli z klasycznego repertuaru polskiej literatury. Wytrwałość i konsekwentna realizacja zamierzonego celu mimo przeciwności, takich jak m.in. pandemia COVID-19, doprowadziła do tego, że 3 października 2020 r. na scenie Teatru Królewskiego w Starej Oranżerii zaprezentowano premierowy spektakl „Zemsta” Aleksandra Fredry w wykonaniu artystów zrzeszonych w Fundacji.

JAK JEST?

Na bazie dotychczasowej działalności oraz dorobku Fundacji Teatru Klasyki Polskiej powstała nowa instytucja artystyczna, wspierana przez polskie państwo.

Umowa o powołaniu Teatru Klasyki Polskiej jako instytucji kultury współprowadzonej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Fundację Teatru Klasyki Polskiej została podpisana 27 marca 2023 r. Współpracę z Teatrem podjęła grupa ok. 50 aktorów. Jednym z podstawowych zadań instytucji jest dotarcie z przedstawieniami do publiczności w całej Polsce, szczególnie tam, gdzie do tej pory utrudniony był dostęp do sztuki. Poprzez łączenie tradycji ze współczesnością, a więc pokazywanie klasyki w nowej, atrakcyjnej także dla młodego widza formie, teatr ma przyczynić się do integracji polskiej wspólnoty.

Chór Polskiego Radia częścią Europejskiego Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego – nowa instytucja artystyczna na kulturalnej mapie Polski

• Konferencja związana z włączeniem Chóru Polskiego Radia do Europejskiego Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego, fot. Danuta Matloch

W październiku 2023 r. sukcesem zakończył się proces ratowania Chóru Polskiego Radia w Krakowie – jednego z najwybitniejszych zespołów wokalnych w Polsce. Zgodnie z zapisami aneksu do umowy o współprowadzeniu Europejskiego Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach do jego struktur włączony został Chór Polskiego Radia, zaś cała instytucja uzyskała status artystycznej i rozszerzyła zakres swojej działalności programowej.

Czym zastąpił Chór Polskiego Radia?

Chór Polskiego Radia został założony w 1948 r. Nieprzerwanie od 75 lat wykonuje repertuar obejmujący zarówno muzykę a cappella, jak i formy wokально-instrumentalne. To zespół czerpiący z bogatej historii muzyki chóralnej, ale też nieustannie poszukujący nowych treści. Sięgając do tradycji różnorodnych stylów i epok w twórczy, jak również nowoczesny sposób konfrontuje je z własną wizją artystycznego języka oraz oryginalnym brzmieniem. Udziałem Chóru są zarówno wykonania badające relacje pomiędzy dźwiękiem, ciałem i przestrzenią (parateatralne „Lemelki” z muzyką Piotra Tabakiernika do tekstów Stanisława Lema), jak i wykonania struktur melodycznych i harmonicznym w dziełach najwybitniejszych współczesnych polskich kompozytorów, m.in. Witolda Lutosławskiego, Henryka Mikołaja Góreckiego, Krzysztofa Pendereckiego czy Wojciecha Kilara.

Chór Polskiego Radia współpracuje z Narodową Orkiestrą Symfoniczną Polskiego Radia w Katowicach, Orkiestrą Polskiego Radia w Warszawie, Orkiestrą Muzyki Nowej oraz Orkiestrą Akademii Beethovenowskiej.

JAK BYŁO?

W 2012 roku zarząd Polskiego Radia S.A. podjął decyzję o likwidacji Chóru Polskiego Radia. Dla zespołu rozpoczął się trudny okres niestabilności i ciągłej obawy o przyszłość.

Po 64 latach istnienia zespołu, ówczesny zarząd Polskiego Radia S.A. podjął decyzję o jego likwidacji. Pomimo tego, że opiekę nad Chórem Polskiego Radia przejęła Fundacja Sonoris (od października 2012 r. do grudnia 2019 r.), a następnie Fundacja Chór Polskiego Radia Kraków (od stycznia 2020 r.), z trudem udawało się pozyskiwać środki na bieżącą pracę.

JAK JEST?

Od października 2023 roku Chór Polskiego Radia został włączony w struktury Europejskiego Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach, co zapewni zespołowi stabilizację w ramach dużej instytucji o ugruntowanej pozycji na rynku.

W wyniku włączenia w struktury Europejskiego Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego zespołu artystycznego – Chóru Polskiego Radia – Centrum zmieniło swój status, stając się instytucją artystyczną. Zmodyfikowana struktura Europejskiego Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego to nie tylko znaczące zmiany na poziomie finansowania, ale przede wszystkim poszerzenie jego oferty programowej. Od tej pory działalność Centrum organizowana będzie w oparciu o sezony artystyczne z ustalonymi planami repertuarowymi. Utrzymana zostanie także ciągłość historyczna działalności Chóru Polskiego Radia przy pełnym wykorzystaniu potencjału zespołu chóralnego i zgromadzonego zasobu fonograficznego.

Poza włączeniem do swoich struktur Chóru Polskiego Radia, Europejskie Centrum Muzyki Krzysztofa Pendereckiego od 2021 r. sprawuje opiekę nad zespołem dworsko-parkowym w Lusławicach – miejscem umożliwiającym odbiorcom zetknięcie się z historią życia i pasją Krzysztofa Pendereckiego, które kryją się nie tylko w przywróconym do świetności zabytkowym dworze, ale również w tworzonym przez kompozytora parku i arboretum. Dwór i arboretum zostały zakupione ze środków MKiDN i włączone do ECM.

Studio Filmów Rysunkowych – stolica polskiej animacji, która podnosi się po latach zapaści

W ciągu 75 lat działalności w bielskim Studio Filmów Rysunkowych powstało ponad 1 000 filmów, a wśród nich znaleźli się najpopularniejsi bohaterowie polskiej animacji – „Bolek i Lolek” oraz „Reksio”. Od końca 2015 r. Studio funkcjonuje jako państwowa instytucja kultury wspierana przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, która obecnie realizuje projekt budowy Interaktywnego Centrum Bajki i Animacji.

Co zadecydowało o fenomenie Studia?

Historia Studia rozpoczyna się już w 1947 r., kiedy to w Katowicach zawiązało się Eksperymentalne Studio Filmów Rysunkowych, działające przy redakcji „Trybuny Robotniczej”. W 1948 r. zespół ten przeniósł się do Wisły, a potem – już na stałe – do Bielska-Białej. Pierwszym filmem zrealizowanym w Studio była czarno-biała produkcja pt. „Czy to był sen?” (1948 r.) nawiązująca do koszmaru II wojny światowej.

W 1963 r. pojawili się „Bolek i Lolek” – najpopularniejsi bohaterowie polskiej animacji. Pomysłodawcą serialu, a także współautorem plastycznego wizerunku postaci Bolka i Lolka był współtwórca bielskiego Studia Władysław Nehrebecki. Przez 23 lata nakręcono

ponad 180 filmów krótkometrażowych i dwa pełnometrażowe o fascynujących przygodach lubianych bohaterów. Według szacunków obejrzało je około miliarda ludzi. Również przez 23 lata w Bielsku-Białej realizowano filmy z „Reksiem” (1967-1990). Pomysłodawcą animowanego psa był Lechosław Marszałek.

W latach 60. pojawili się kolejni bohaterowie: „Błękitny Rycerzyk” oraz kucharz Bartłomiej Bartolini herbu Zielona Pietruszka wraz z Wawelskim Smokiem i profesorem Gąbką, zaś w latach 70. – nowe seriale dla dzieci: „Miś Kudłatek”, „Pampalini łowca zwierząt”, „Przygody Myszkki”, „Kangurek Hip-Hop” i druga część przygód Baltazara Gąbki. W 1977 r. swoją premierę miał z kolei pierwszy w polskiej kinematografii pełnometrażowy film rysunkowy pt. „Wielka podróż Bolka i Lolka” w reżyserii Władysława Nehrebeckiego i Stanisława Dülza.

Lata 80. i 90. to realizacja kolejnych nowych serii filmowych Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Oprócz filmów dla dzieci powstawały także filmy autorskie dla dorosłych widzów. Przyniosły one instytucji wiele sukcesów na krajowych i zagranicznych festiwalach.

• Wizualizacja Interaktywnego Centrum Bajki i Animacji, fot. Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej

JAK BYŁO?

Po latach świetności m.in. w wyniku fenomenu zachodnich animacji Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej zaczęło tracić zainteresowanie publiczności, co prowadziło do jego upadku.

Trudny okres w historii Studia rozpoczął się już w latach 90. W wyniku napływu do Polski wielu zachodnich animacji – polskie produkcje zaczęły uznawać za archaiczne i nudne. Mimo zainteresowania ze strony różnych inwestorów Studio nie realizowało nowych produkcji, co w konsekwencji doprowadziło do jego upadku. Wreszcie - w wyniku komercjalizacji państwowej instytucji filmowej - 1 kwietnia 2011 r. Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej zostało przekwalifikowane w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością.

JAK JEST?

Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej funkcjonuje obecnie jako państwowa instytucja kultury. Dzięki wsparciu resortu kultury, Studio realizuje nową inwestycję – budowę Interaktywnego Centrum Bajki i Animacji.

W 2016 r. ogłoszono konkurs na projekt Interaktywnego Centrum Bajki i Animacji przy Studio Filmów Rysunkowych

w Bielsku-Białej. Jego zwycięzcą został projekt przygotowany przez pracownię Nizio Design International. Pierwszy etap budowy Centrum obejmował sfinansowany przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego remont siedziby wytwórni w zabytkowej Willi Juliusza Rotha z 1888 r.

W wyniku drugiego etapu prac, które są finansowane z tzw. funduszy norweskich oraz ze środków pozostających w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, powstaje nowoczesny gmach Interaktywnego Centrum Bajki i Animacji, który zostanie połączony szklanym łącznikiem z Zabytkową Willą Rotha. Centrum będzie miejscem edukacji i rozrywki dla całej rodziny, ukazujące proces powstania filmu animowanego z przypomnieniem najważniejszych filmowych postaci oraz ich twórców. Szacowany całkowity koszt projektu to prawie 33 mln zł.

Studio w Bielsku-Białej stale pracuje nad nowymi produkcjami animowanymi, które są współfinansowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Polski Instytut Sztuki Filmowej oraz Telewizję Polską. Aktualnie przygotowywane są dwa seriale: „Bystre oczka” (dla dzieci z dysfunkcją wzroku) oraz „Warzywno biuro śledcze”, a także pełnometrażowy film „Husarz”, którego narracja odwołuje się do historii polskiej husarii.

Polskie Wydawnictwo Muzyczne – najistotniejsze ogniwo w promocji polskiego dziedzictwa muzycznego na świecie

Milowym krokiem w niemal 80-letnich dziejach Polskiego Wydawnictwa Muzycznego było przekształcenie go w 2016 r. w państwową instytucję kultury. Przejście zasłużonej oficyny pod opiekę Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego uchroniło ją przed upadkiem i rychłą likwidacją. Skutkiem tej decyzji było objęcie domu wydawniczego mecenatem państwa, a tym samym umożliwienie sukcesywnego powrotu do idei ojców założycieli PWM-u - Tadeusza Ochlewskiego i Mieczysława Tomaszewskiego.

Czym zastąpiło Polskie Wydawnictwo Muzyczne?

Od 1945 r. PWM pełni misję gromadzenia, utrwalania i upowszechniania polskiej kultury muzycznej na świecie. Dzięki aktywności wydawniczej, promocyjnej, edukacyjnej, artystycznej, archiwalnej i badawczej, stanowi perłę w koronie polskich instytucji kultury. W wydawnictwie koncentrują się działania wszystkich uczestników życia muzycznego. PWM jest więc jednym z najistotniejszych ogniwi w promocji polskiego dziedzictwa muzycznego, najnowszej twórczości rodzimych kompozytorów, najwybitniejszych artystów wykonawców, upowszechniania dokonań środowiska muzykologicznego i najlepszych publicystów oraz krytyków muzycznych. Rocznie przygotowuje ok. 400 różnorodnych publikacji.

Do licznych dokonań Polskiego Wydawnictwa Muzycznego należy zaliczyć przede wszystkim spektakularny projekt

„100 na 100. Muzyczne dekady wolności”, w ramach którego powstały nowe, unikalne nagrania dotyczące poszczególnych lat polskiej niepodległości. Świadectwem dbałości o zapomnianą spuściznę muzyczną z czasów zaborów okazał się z kolei wieloletni projekt „Dziedzictwo Muzyki Polskiej”. PWM jest także organizatorem „Dni Edukacji Muzycznej”, prowadzi portal pn. „Polska Biblioteka Muzyczna” (udostępniający zdigitalizowane materiały nutowe), a w Japonii organizuje konkurs pianistyczny dla dzieci i młodzieży pt. „Muzyka z kraju Chopina”.

JAK BYŁO?

W 1998 r. rozpoczął się proces prywatyzacji instytucji z ponad 50-letnią historią. Ostatecznie Polskie Wydawnictwo Muzyczne zostało przekształcone w spółkę Skarbu Państwa, a zmiana jego statusu wymusiła drastyczne ograniczenie liczby pracowników i obniżenie standardów wydawniczych.

Polskie Wydawnictwo Muzyczne zostało założone w 1945 r. przez Tadeusza Ochlewskiego - artystę, wydawcę i wybitnego organizatora życia muzycznego. Bardzo szybko stało się jedną z najważniejszych instytucji muzycznych w powojennej Polsce. W 1952 r. związał się z nim drugi z ojców założycieli – prof. Mieczysław Tomaszewski, który przez 34 lata pełnił obowiązki redaktora naczelnego Oficyny, sprawując jednocześnie funkcję zastępcy, a następnie dyrektora PWM.

Pod koniec 1998 r. rozpoczął się proces prywatyzacji Polskiego Wydawnictwa Muzycznego. W marcu następnego roku minister skarbu państwa podpisał akt komercjalizacji. W wyniku rosnących trudności i nieudanych prób prywatyzacji instytucję przekształcono jednak w spółkę Skarbu Państwa, działającą na zasadach rynkowych, mimo że głównym celem działalności Wydawnictwa była promocja polskiej twórczości i zachowanie narodowych dóbr kultury. Kolejni redaktorzy naczelni i pracownicy merytoryczni musieli walczyć o zachowanie właściwego profilu Oficyny.

JAK JEST?

Decyzja o przekształceniu Polskiego Wydawnictwa Muzycznego w 2016 r. w państwową instytucję kultury otworzyła nowe możliwości pełnienia misji upowszechniania polskiego dziedzictwa muzycznego w Polsce i za granicą. W czerwcu 2023 r. ogłoszony został projekt przebudowy

• Podpisanie umowy ws. przebudowy siedziby Polskiego Wydawnictwa Muzycznego, fot. Danuta Matloch

i rewitalizacji warszawskiej siedziby PWM - zabytkowej kamienicy przy ul. Fredry 8.

Ochronę dorobku skomercjalizowanej oficyny umożliwiła wprowadzona w 2015 r. ustawa, dająca możliwość przekształcenia jednoosobowych spółek Skarbu Państwa (prowadzących działalność kulturalną w oparciu o posiadane zasoby) w państwowe bądź samorządowe instytucje kultury. 7 stycznia 2016 r. Polskie Wydawnictwo Muzyczne spółka akcyjna zostało przekształcone w państwową instytucję kultury prowadzoną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Głównym celem nowej, wieloletniej strategii funkcjonowania wydawnictwa stał się powrót do idei Ojców Założycieli PWM-u – Tadeusza Ochlewskiego i prof. Mieczysława Tomaszewskiego – oraz kreatywny rozwój, zgodny z najnowszymi trendami edytorstwa muzycznego, dokumentacji dziedzictwa kulturowego, edukacji artystycznej i międzynarodowej aktywności promocyjnej.

Na skutek wieloletnich zaniedbań pilnej modernizacji wymaga aktualnie zabytkowa kamienica przy ul. Fredry 8 – warszawska siedziba Polskiego Wydawnictwa Muzycznego. Dlatego w czerwcu 2023 r. został ogłoszony projekt przebudowy i rewitalizacji tej nieruchomości. Nowoczesna inwestycja o wartości blisko 98 mln zł jest finansowana ze środków MKiDN. W budynku znajdzie się kameralna sala koncertowa, klub jazzowy, księgarnia muzyczna, mediateka, studio nagrań oraz sale warsztatowe. Bogatymi zasobami archiwalnymi oraz materiałami wykonawczymi do ponad 3,5 tys. skatalogowanych dzieł wielkoobsadowych opiekować się będzie Dział Zbiorów Nutowych. Ponadto przy ul. Fredry 8 rezydować będzie redakcja „Ruchu Muzycznego” – najstarszego i jedyne pisma muzycznego w Polsce, którego wydawcą jest PWM. Zakończenie inwestycji jest planowane w 2025 r. jako wydarzenie będące zwieńczeniem obchodów 80-lecia Wydawnictwa.

JAK BYŁO?

Jeden z największych oraz najbardziej znanych wydawców krajowej i zagranicznej literatury pięknej od 2012 do 2015 r. był spółką skarbu państwa w stanie upadłości, co groziło utratą jego bezcennego dorobku – zasobów bibliotecznych oraz największego w Polsce zbioru praw autorskich i wydawniczych.

Państwowy Instytut Wydawniczy został założony w 1946 r. w Warszawie. Do 1989 r. był jednym z trzech najważniejszych polskich wydawców literatury pięknej obok Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” i Wydawnictwa Literackiego.

Zamiar likwidacji Państwowego Instytutu Wydawniczego pojawił się w 2010 r., zaś dwa lata później minister skarbu państwa wydał do niego odpowiednie zarządzenie. W jej wyniku PIW utracił prawa autorskie m.in. do monografii „Bogowie, groby i uczeni” (1949) C.W. Cerama – pierwszego tytułu serii „Rodowody Cywilizacji” oraz „Płeć mózgu” (1989) Anne Moir i Davida Jessela - sztandarowego tytułu serii „Biblioteka Myśli Współczesnej”. W 2014 r. zawiązał się społeczny Komitet Ratowania Państwowego Instytutu Wydawniczego, który doprowadził do tego, że rok później minister skarbu państwa uchylił decyzję o likwidacji instytucji. Spłatę długów wydawnictwa umożliwiła sprzedaż części jego majątku. W grudniu 2015 r. Państwowy Instytut Wydawniczy został przekształcony w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością.

JAK JEST?

W lutym 2017 r. Państwowy Instytut Wydawniczy został przekształcony ze spółki skarbu państwa w państwową instytucję kultury podległą Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Państwowy Instytut Wydawniczy – uratowana legenda polskiego czytelnictwa

Dzięki działaniom Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego udało się uratować oraz zrewitalizować Państwowy Instytut Wydawniczy. Działająca od ponad 75 lat oficyna-legenda, bez której nie sposób wyobrazić sobie nie tylko polskiego czytelnictwa, lecz także polskiej kultury w drugiej połowie XX wieku, w lutym 2017 r. została przekształcona w państwową instytucję kultury. Rozwój wydawnictwa umożliwił m.in. generalny remont biblioteki.

Czym zastąpił Państwowy Instytut Wydawniczy?

Założony w 1946 r. Państwowy Instytut Wydawniczy w zamierzeniu miał być sztandarowym ideologicznym wydawnictwem partyjnym. Oficyna szybko jednak skupiła wokół siebie elitę prozaików, poetów, eseistów, publicystów i redaktorów, którzy sprawili, że wydawnictwo nabrało intelektualnego oblicza. Wśród pracowników, współpra-

cowników czy mentorów Państwowego Instytutu Wydawniczego znalazły się takie osobowości jak Paweł Hertz, Aleksander Wat, Zofia Bartoszewska, prof. Witold Doroszewski, Maria Wańkiewiczowa, Jan Józef Lipski, prof. Jan Jakub Ekier, Marian i Kazimierz Brandysowie, Artur Sandauer, Stanisław Dygat czy Antoni Słonimski.

Przekrój dzieł polskiego piśmiennictwa wydanego przez PIW jest ogromny – od klasyki po utwory współczesne. Dotyczy to również wyboru najistotniejszych światowych tytułów. Poza stanowiącą główną przestrzeń działania PIW literaturą piękną, charakterystyczna dla oficyny była zawsze szeroko pojęta humanistyka, stąd istotne miejsce w profilu wydawniczym zajmują eseistyka i historia. Najbardziej znane – wydawane do dziś – serie to: „Rodowody Cywilizacji” (tzw. ceramy), „Biblioteka Myśli Współczesnej” (powszechnie znana pod nazwą „Plus Minus Nieskończoność”) czy „Biografie Sławnych Ludzi”.

Instytut Północny im. W. Kętrzyńskiego – kustosz polityki pamięci na obszarze Warmii i Mazur

W 2019 r. instytut badawczy pn. Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego został przekształcony w państwową instytucję kultury – Instytut Północny im. W. Kętrzyńskiego. Zmiana ta doprowadziła do uratowania jednostki oraz jej 60-letniej tradycji i dorobku.

Czym zajmuje się Instytut im. W. Kętrzyńskiego?

Specyfiką działalności olsztyńskiego instytutu badawczego stała się realizacja polityki pamięci na obszarze Warmii i Mazur. Instytucja jest odpowiedzialna za tworzenie podstaw naukowych dla rozwoju wiedzy o historii i dziedzictwie kulturowym tego regionu, ze szczególnym uwzględnieniem historii i dziedzictwa kulturowego ludności polskiej zamieszkującej go po 1772 r. Instytut Północny prowadzi badania nad historią i dziedzictwem kulturowym dawnych ziem północnych Pierwszej Rzeczypospolitej, a w szczególności Prus Książęcych, Inflant oraz Kurlandii.

Decyzja Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o przekształceniu PIW w państwową instytucję kultury miała na celu uratowanie jej bezcennego dorobku, na który składają się zasoby biblioteczne oraz największy w Polsce zbiór praw autorskich i wydawniczych do najważniejszych dzieł polskiej oraz światowej klasyki. Przedmiotem działalności nowej instytucji stała się więc trwała ochrona i upowszechnianie literackiego dziedzictwa, a także prowadzenie działań wydawniczych, promocyjnych i edukacyjnych w tym zakresie.

W marcu 2017 r. PIW współpracował z zaledwie jednym redaktorem. Jeszcze w tym samym roku udało się jednak zbudować zespół i trzy redakcje – literacką, historii i myśli współczesnej oraz cyfrową (po raz pierwszy zaczęły ukazywać się e-booki). W pierwszych 9 miesiącach działalności jako państwowa instytucja kultury wydano 50 książek. Ponadto uratowane zostały niszczone po zalaniu zbiory książek i rękopisów z ponad siedmiu dekad.

Od 2018 r. wydawnictwo nieprzerwanie wydaje około 80 książek rocznie, w tym rzadko pojawiające się na rynku pozycje polskiej i zagranicznej klasyki oraz awangardowych prozaików i polskich poetów. PIW reaktywował również legendarne serie oraz zainicjował wiele nowych, takich jak: „Proza Dalekiego Wschodu”, „Polska Proza Współczesna” i „Biblioteka Myśli Literackiej”. Ponadto przeprowadził generalny remont księgarni, w której rocznie odbywa się około 50 spotkań autorskich.

W ciągu ostatnich lat PIW wyrósł na potęgę w dziedzinie poezji. Wiersze – znanych i mniej znanych polskich i zagranicznych poetów – są wydawane w pięciu różnych seriach wydawniczych. Letnią tradycją stały się PIW/onalia – coroczny plenerowy festiwal poetycki w Łazienkach Królewskich, zaś jesienią – Zaduszki Poetyckie nawiązujące do mickiewiczowskich „Dziadów”.

JAK BYŁO?

Wieloletnie problemy Ośrodka Badań Naukowych w Olsztynie, m.in. opóźnienia w wypłaceniu wynagrodzeń dla pracowników, doprowadziły do dramatycznej sytuacji instytucji, która groziła jej zamknięciem.

Historia Ośrodka jest związana z działalnością założonego w 1943 r. Instytutu Mazurskiego. Jednym z zadań tej placówki była ochrona ponemieckich zbiorów bibliotecznych ocalałych po II wojnie światowej. W połowie 1948 r. instytucja została przekształcona w Stację Naukową Instytutu Zachodniego, a w 1953 r. stała się podległa Polskiemu Towarzystwu Historycznemu. W grudniu 1961 r., z inicjatywy rozwijającego się środowiska humanistycznego Olsztyna, powołano Fundację im. Wojciecha Kętrzyńskiego, będącą początkiem ośrodka naukowego, który w pełni samodzielnie placówką został dopiero w 1967 r.

W 1991 r. Ośrodek został zarejestrowany jako placówka naukowa, a dziesięć lat później został podporządkowany Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Problemy Ośrodka Badań Naukowych w Olsztynie, takie jak: opóźnienia w wypłacaniu wynagrodzeń dla pracowników trwały przez wiele lat i doprowadziły do tego, że sytuacja stała się dramatyczna. W 2015 r. kontrole w instytucji rozpoczęła Państwowa Inspekcja Pracy. Następnie sprawa została przejęta przez Prokuraturę Okręgową w Olsztynie. Ośrodkowi groziło zamknięcie.

JAK JEST?

Pod koniec maja 2019 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego wydał decyzję o przekształceniu Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w państwową instytucję kultury - Instytut Północny im. W. Kętrzyńskiego. Dzięki finansowemu wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego Instytut przeprowadził remont swojej siedziby oraz stworzył pracownię digitalizacyjną.

W 2018 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego podjął decyzję o rozpoczęciu prac legislacyjnych umożliwiających przekazywanie środków finansowych w formie dotacji dla nadzorowanych instytutów. Rok później możliwe stało się

powołanie państwowej instytucji kultury - Instytutu Północnego im. W. Kętrzyńskiego.

Instytut Północny jest kontynuatorem dziedzictwa i tradycji Ośrodka w zakresie badania oraz upowszechniania wiedzy o historii i dziedzictwie ziem dawnych Prus, w szczególności obszaru Polski północno-wschodniej. Wraz z Ośrodkiem „Pamięć i Przyszłość” we Wrocławiu, Instytutem Zachodnim w Poznaniu oraz Centrum Dialogu Przełomy (oddziałem Muzeum Narodowego w Szczecinie) współtworzy finansowany przez MKiDN, powołany w 2017 r., program „Sieć Ziem Zachodnich i Północnych” zajmujący się polskim dziedzictwem kulturowym na Dolnym Śląsku, Pomorzu, Warmii i Mazurach.

W 2022 r. zakończył się remont i rewitalizacja budynku d. Domu Polskiego – odbudowanej w latach 70. XX wieku siedziby Instytutu Północnego. W tym samym roku, dzięki dotacji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Instytut Północny stworzył pracownię digitalizacyjną, która powstała w ramach współpracy z Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w celu cyfryzacji i udostępnienia korespondencji biskupów warmińskich. Zdigitalizowane zbiory zostaną udostępnione w Cyfrowym Archiwum Pamięci Warmii i Mazur w formie odrębnych kolekcji.

• Instytut Północny im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, fot. Instytut Północny

Instytut Śląski w Opolu – ocalona pamięć o regionie Śląska

Dzięki decyzji podjętej przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego w 2019 r. instytut badawczy pn. Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski został przekształcony w państwową instytucję kultury pn. Instytut Śląski. Zmiana ta nie tylko uratowała instytucję z 90-letnią historią, ale także pozwoliła na jej rozwój.

Czym zajmuje się Instytut Śląski?

Instytut Śląski jest renomowaną placówką naukowo-badawczą specjalizującą się w badaniach związanych z historią, kulturą, gospodarką i społeczeństwem Śląska. Pomimo wielu ograniczeń finansowych i zmian w strukturze organizacyjnej, placówka kontynuowała swoje badania naukowe, koncentrując się na zagadnieniach istotnych dla rozwoju regionu Śląska Opolskiego. Instytut Śląski ma na celu m.in. realizację polityki pamięci na obszarze Śląska w jego historycznych granicach. Upowszechnia wiedzę o historii i dziedzictwie kulturowym Śląska jako istotnego elementu polskiego dziedzictwa kulturowego.

JAK BYŁO?

Przed 2019 r. Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski był finansowany przez ówczesne Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Oznaczało to, że ze swojej działalności był rozliczany jak jednostka naukowa mimo nieporównywalnie mniejszych zasobów i kadr. Wieloletnie niedofinansowanie, słabe zarządzanie oraz przestarzałe przepisy prawne nieuchronnie prowadziły do likwidacji placówki.

Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski był spadkobiercą i kontynuatorem powołanego w 1933 r. stowarzyszenia „Instytut

• Instytut Śląski w Opolu, fot. Instytut Śląski w Opolu

Śląski”. Początkowo, podczas okupacji niemieckiej, prowadził tajne badania naukowe w kilku ośrodkach. Po wojnie przez krótki czas kontynuował badania naukowe pod kierunkiem dyrektora dr. Romana Lutmana, wywierając wpływ na rozwijające się województwo śląskie. Jego działania obejmowały szeroki zakres zagadnień – od historii po nauki społeczne, ekonomię i kulturę. Działania Instytutu przerwało ograniczenie swobód badawczych, co ostatecznie w okresie pogłębiającego się stalinizmu doprowadziło do zawieszenia działalności.

W grudniu 1956 r. zdecydowano o reaktywacji działającego stowarzyszenia „Instytutu Śląskiego”. Instytucja skupiała się na badaniach związanych z południowo-zachodnią Polską, zwłaszcza Śląskiem Opolskim. Badania te obejmowały historię, kulturę, społeczeństwo oraz wpływ polityki niemieckiej na region. Przełomowe znaczenie dla Instytutu miało powołanie przy stowarzyszeniu „Instytut Śląski” w Opolu placówki naukowo-badawczej pn. Instytut Naukowo-Badawczy.

Na początku 1991 r. wojewoda opolski w porozumieniu z ministrem – przewodniczącym Komitetu Badań Naukowych i ministrem finansów przekształcił Instytut Śląski - Instytut Naukowo-Badawczy w Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu.

JAK JEST?

Od 1 sierpnia 2019 r. Instytut Śląski jest instytucją kultury prowadzoną przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dzięki wsparciu resortu kultury jest wiodącą w regionie instytucją realizującą politykę pamięci.

Działalność Instytutu Śląskiego obejmuje szeroki zakres działań, mających na celu badanie, dokumentowanie i promowanie wiedzy o historii i kulturze Śląska, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa polskiej ludności zamieszkującej ten obszar. Ważnymi elementami działalności Instytutu są także liczne konferencje naukowe oraz działania popularyzatorskie, które przyczyniają się do rozwoju badań naukowych nad historią i dziedzictwem kulturowym Śląska. Instytut angażuje się również w organizację wystaw, które są skierowane zarówno do szerokiej publiczności, jak i prezentowane w szkołach.

Istotny element pracy Instytutu Śląskiego stanowi działalność wydawnicza. Publikacje i czasopisma wydawane przez placówkę cechują się wysokim poziomem merytorycznym i edytorskim. W ostatnim czasie szczególny nacisk położono na tematykę powstań śląskich.

Instytut Śląski aktywnie współpracuje z innymi instytucjami w ramach Sieci Ziem Zachodnich i Północnych, której celem jest eksponowanie historii i kultury ziem zachodnich i północnych Polski po II wojnie światowej.

W 2021 r. Instytut Śląski odgrywał kluczową rolę w organizacji wydarzeń związanych z obchodami 100. rocznicy III Powstania Śląskiego oraz powrotu Górnego Śląska do Polski.

UPORZĄDKOWALIŚMY SYTUACJĘ PRAWNĄ I ODZYSKALIŚMY DLA POLAKÓW „SREBRNY” FON

Z inicjatywy wiceprezesa Rady Ministrów, ministra kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotra Glińskiego, w 2021 r. podjęto działania zmierzające do zapewnienia pełnej opieki nad kolekcją sreber Funduszu Obrony Narodowej zdeponowaną w Muzeum Narodowym w Poznaniu. Starania te zostały zwieńczone podpisaniem 23 stycznia 2023 r. aktu notarialnego, w którym Skarb Państwa reprezentowany przez premiera Mateusza Morawieckiego, wicepremiera Piotra Glińskiego oraz wicepremiera Mariusza Błaszczaka przekazał zbiór niezwykle cennych obiektów z FON na własność Muzeum Narodowego w Poznaniu – państwowej instytucji kultury, której organizatorem jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Fundusz Obrony Narodowej został utworzony dekretem Prezydenta RP Ignacego Mościckiego z 9 kwietnia 1936 roku. Miał za zadanie pozyskać drogą składek społecznej dodatkowe środki na dozbrojenie armii w obliczu zagrożenia bytu państwa przez hitlerowskie Niemcy. Według wycień fundusz zgromadził do wybuchu II wojny światowej około 1 mld złotych, z czego wartość wpłat i darowizn od ludności wyniosła do maja 1939 roku około 37,7 mln złotych. Po niemieckiej napaści na Polskę we wrześniu 1939 roku niewykorzystane dary rzeczowe wywieziono za granicę. W ambasadzie polskiej w Bukareszcie podzielono je na część „srebrną” i „złotą”. Złote walory o łącznej wadze ok. 210 kg przekazano do dyspozycji rządu gen. Władysława Sikorskiego, z którym w 1940 r. znalazły się w Londynie. Po zakończeniu wojny, w 1947 r., złoto przywieziono do Polski w wielkiej tajemnicy drogą lotniczą wraz z trumną gen. Lucjana Żeligowskiego – jako katafalk. W 1951 roku część złotego skarbu przetopiono na sztaby, najcenniejszą biżuterię przekazano do Kancelarii Cywilnej przewodniczącego Rady Państwa, część sprzedano za pośrednictwem państwowych placówek „Desa” i „Jubiler”.

• Inauguracja projektu „Nie zmnajcie niepodległości. Srebra Funduszu Obrony Narodowej”, fot. Danuta Matloch

61 skrzynek ze srebrem przewieziono natomiast z Rumunii do Francji, gdzie przetrwały II wojnę światową – najpierw w skarbcu oddziału Banku Francji w Marsylii, potem w Castres, a po wojnie przeniesiono je do Tuluz. „Srebrny” Fundusz Obrony Narodowej Polska odzyskała w 1976 r. Zbiór zaprezentowano w 1977 r. w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, w Biurze Wystaw Artystycznych w Katowicach, po czym złożono w Muzeum Narodowym w Poznaniu. W latach 1978-1988 zespół pracowników Muzeum Narodowego w Poznaniu zinwentaryzował ponad 18 000 przedmiotów. Z tego względu, a także dla symbolicznego choćby wyrównania wojennych strat w zbiorach, decyzją dysponenta skarbu Ministerstwa Kultury i Sztuki, Muzeum otrzymało na własność 1840 obiektów. Reszta pozostała zdeponowana w Skarbcu Muzeum Narodowego w Poznaniu. W następstwie decyzji o uregulowaniu statusu prawnego srebrnej kolekcji FON i przekazaniu jej na własność Muzeum Narodowego w Poznaniu, od czerwca do listopada w całej Polsce zorganizowano 16 wystaw muzealnych pod wspólnym tytułem w ramach projektu „Nie zmnajcie niepodległości - srebra Funduszu Obrony Narodowej”. W niemal każdym województwie odbył się pokaz obiektów ze zbioru przygotowany przez Muzeum Narodowe w Poznaniu we współpracy z wybraną instytucją z regionu. Wystawy sreber FON odbyły się w **Zamku Królewskim w Warszawie, Zamku Królewskim na Wawelu, Instytucie Północnym im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, Muzeum Narodowym w Lublinie, Centrum Historii Zajezdni we Wrocławiu, Muzeum Śląskim w Katowicach, Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, Muzeum Narodowym Ziemi Przemyskiej, Muzeum Podlaskim w Białymstoku, Muzeum Narodowym w Kielcach, Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Ziemi Międzyrzeckiej im. Alfa Kowalskiego w Międzyrzeczu, Muzeum Narodowym w Szczecinie i Muzeum Narodowym w Poznaniu.**

• Inauguracja projektu „Nie zmnajcie niepodległości. Srebra Funduszu Obrony Narodowej”, fot. Danuta Matloch

ZADBALIŚMY O ZABYTKI

Zabytki są ważne dla naszej wspólnoty narodowej. Potwierdzają to badania opinii publicznej zrealizowane przez powołany w 2022 r. Narodowy Instytut Konserwacji Zabytków. Traktujemy zabytki jako materialne pamiątki naszej historii, naszego dziedzictwa i naszej tożsamości. Polacy są zgodni co do tego, że to państwo powinno być odpowiedzialne za zapewnienie finansowania i konserwacji ochrony zabytków.

Ten obowiązek w latach 2015 – 2023 realizowaliśmy w wielu wymiarach. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przekazało właścicielom zabytków ponad 1 miliard 256 milionów złotych, systematycznie zwiększając środki przeznaczone na program dotacyjny „Ochrona zabytków” z 90 milionów zł w 2015 r. do blisko 250 mln zł w 2023r. To pozwoliło na dofinansowanie ok. 5 500 projektów. Łącznie

z Rządowym Programem Odbudowy Zabytków, wkładem budżetu centralnego do tzw. projektów unijnych związanych z ochroną zabytków oraz wsparciem w ramach programów wojewódzkich konserwatorów zabytków, kwota przeznaczona ze środków publicznych na renowację i rewitalizację zabytków w ciągu ostatnich 8 lat przekroczyła 6 mld zł.

Program Ministra Ochrona Zabytków

Celem Programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Wybrane projekty finansowane w ramach programu w latach 2016-2023:

- Opactwo Cystersów w Łądzie – prace konserwatorskie przy kościele p.w. NMP i św. Mikołaja Biskupa i jego wyposażeniu oraz klasztorze. Beneficjent: Towarzystwo Salezjańskie Inspektorium pw. św. Wojciecha w Pile. Łączna kwota dotacji w latach 2016 – 2023 to **11,8 mln zł**.
- Zamek piastowski w Prochowicach – dofinansowano remont dachu i elewacji części gotyckich i renesansowych zamku. Łączna kwota dotacji w latach 2016 – 2023 to **1,6 mln zł**.
- Ruiny zamku Tenczyn w Rudnie – ze środków pochodzących z dotacji prowadzone są prace zabezpieczające ruiny zamku. Łączna kwota dotacji w latach 2016 – 2023 to **5,8 mln zł**.
- Zespół katedralny w Kamieniu Pomorskim – dofinansowano prace przy Kurii Dziekana (remont dachu) oraz katedrze

(wieża oraz dach). Łączna kwota dotacji w latach 2016 – 2023 to **5,2 mln zł**.

- Kościół Pokoju w Jaworze – dofinansowano konserwację bogatego wystroju malarskiego wnętrza oraz zakup i instalację systemu wczesnego ostrzegania przed pożarem. Łączna kwota dotacji w latach 2016 – 2023 to **7,2 mln zł**.
- Kościół Pokoju w Świdnicy - dofinansowano konserwację bogatego wystroju malarskiego wnętrza oraz nagrobków na cmentarzu przy kościele. Łączna kwota dotacji w latach 2016 – 2023 to **6,6 mln zł**.

• Świdnica, wschodnia część wnętrza świątyni, fot. Piotr Ostrowski

Program Ministra Ochrona zabytków archeologicznych (NID)

- Strategicznym celem programu jest świadoma i zrównoważona ochrona dziedzictwa archeologicznego in situ, zgodnie z przepisami prawa oraz normami międzynarodowymi. Program ma służyć wzmocnieniu instrumentów

ochrony konserwatorskiej zasobu dziedzictwa archeologicznego oraz wsparciu upowszechniania i wprowadzenia do obiegu naukowego wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

Wybrane projekty finansowane w ramach programu w latach 2016-2023:

- Zadanie „Opracowanie zabudowy grodu kultury łużyckiej na stanowisku 4 w Biskupinie. Badania Przedwojenne”
  - Realizacja 2016-2017, dofinansowanie łącznie **164 500 zł** (Muzeum Archeologiczne w Biskupinie)
- Projekt badawczy prowadzony w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice przez Fundację Badań Archeologicznych im. Prof. Karola Jażdżewskiego w Łodzi oraz Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi:
  - zadanie „Źródła archeologiczne w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice, część III” realizowane przez MAiE w latach 2017-2018, dofinansowanie łącznie **125 000 zł**,
  - zadanie „Opracowanie i publikacja wyników nieinwazyjnych i interdyscyplinarnych badań w rejonie Parku Kulturowego Wietrzychowice” realizowane przez FBA w latach 2019-2020, dofinansowanie łącznie **118 600 zł**,
  - zadanie „Opracowanie i publikacja wyników interdyscyplinarnych badań cmentarzyska megalitycznego w Gaju, st. 1, pow. Włocławek” realizowane przez FBA w latach 2022-2023 (w toku), dofinansowanie **160 500 zł**.
- Projekt „Ewidencja podwodnych stanowisk AZP”, realizowany przez Fundację Amicus Universitatis Nicolai Copernici z Torunia:
  - zadanie wykonane w 2017 r., polegające na nieinwazyjnych badaniach i dokumentacji 14 stanowisk podwodnych, dofinansowanie **48 700 zł**,
  - zadanie wykonane w 2019 r., polegające na nieinwazyjnych badaniach i dokumentacji 20 stanowisk podwodnych, dofinansowanie **68 000 zł**,
- zadanie pn. Podwodne dziedzictwo archeologiczne Polski – część 3, wykonane w latach 2021-2022, polegające na wydaniu publikacji książkowej z wynikami przeprowadzonych badań, dofinansowanie łącznie **78 2500 zł**.
- Zadanie „Monografia pt. Rotunda na Górze Zamkowej w Cieszynie. Badania archeologiczno-architektoniczne 1941-2017”
  - Realizowane w latach 2019-2020 przez Muzeum Śląska Cieszyńskiego w Cieszynie, dofinansowanie łącznie **62 300 zł**.
- Projekt badawczy realizowany na obszarze Lednickiego Parku Kulturowego składa się z dwóch zadań wykonanych przez Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy:
  - „Antropopresja a dziedzictwo archeologiczne. Przykład Lednickiego Parku Krajobrazowego”, realizowany w latach 2019-2020, dofinansowanie łącznie **81 400 zł**,
  - „Między ziemią, wodą i powietrzem. Metody nieinwazyjne a dziedzictwo archeologiczne Lednickiego Parku Krajobrazowego” wykonany w 2022 r., dofinansowanie **53 600 zł**.
- Zadanie „Mogiłki pogranicza. Weryfikacja cmentarzysk ze stelami wpisanymi do rejestru zabytków województwa podlaskiego”
  - Zrealizowane w 2021 r. przez Muzeum Podlaskie w Białymstoku, dofinansowanie **33 850 zł**.
- Zadanie „Nieinwazyjne rozpoznanie segmentu C pola eksploatacyjnego Krzemionki”
  - Zrealizowane w 2021 r. przez Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Ostrowcu Świętokrzyskim, dofinansowanie **98 000 zł**.

Ulga na zabytki

Dzięki staraniom Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2022 r. rząd wprowadził postulowaną przez środowisko konserwatorskie **ulgę podatkową dla właścicieli zabytków**. Ulga przysługuje prywatnym właścicielom, członkom wspólnot

mieszkaniowych, właścicielom starych zabytkowych domów i gospodarstw. Dzięki wprowadzonym przepisom, właściciele zabytków zyskali dodatkowe **70 mln zł**, które pozostały w ich kieszeniach.

Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Wspólnie z Kancelarią Prezesa Rady Ministrów Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przygotowało **Rządowy Program Odbudowy Zabytków**. Program został ogłoszony

w listopadzie 2022 r. W dwóch naborach przyznano **8 056 dotacji** o łącznej wysokości **4 mld 333 mln zł**.

Pomniki historii

Pomniki Historii to zabytki o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Do tego elitarnego grona mogą dołączać obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych

oraz stanowiska archeologiczne. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Od 2015 r. liczba Pomników Historii wzrosła ponaddwukrotnie – z niespełna 60 do 125 – a kolejne miejsca ważne dla polskiej historii i dziedzictwa oczekują na wpis na tę prestiżową listę.

Nowe pomniki historii		
Rok wpisu	Miejscowość	Obiekt
2017	Kłępsk	kościół pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny
2017	Gliwice	radiostacja
2017	Święty Krzyż	pobenedyktynski zespół klasztorny oraz przedchrześcijańskie obwałowania kamienne na Łysej Górze
2017	Rydzyzna	założenie rezydencjonalno-urbanistyczne
2017	Świdnica	katedra pod wezwaniem św. Stanisława Biskupa i Męczennika i św. Wacława Męczennika
2017	Jawor	kościół ewangelicko-augsburski pod wezwaniem Ducha Świętego, zwany Kościołem Pokoju
2017	Tyniec	zespół opactwa Benedyktynów
2017	Ozimek	żelazny łańcuchowy most wiszący na rzece Mała Panew
2017	Świdnica	zespół kościoła ewangelicko-augsburskiego pod wezwaniem Świętej Trójcy zwany Kościołem Pokoju
2017	Wąchock	zespół opactwa Cystersów
2017	Szalowa	kościół parafialny św. Michała Archanioła
2017	Janów Podlaski	stadnina koni
2017	Gościkowo-Paradyż	pocysterski zespół klasztorny
2017	Radruż	zespół cerkiewny
2017	Ciechocinek	zespół tężni i warzelni soli wraz z Parkiem Tężniowym oraz Parkiem Zdrojowym
2017	Gdańsk-Oliwa	zespół pocystersko-katedralny
2017	Grudziądz	zespół zabytkowych spichlerzy wraz z panoramą od strony Wisły

Nowe pomniki historii		
Rok wpisu	Miejscowość	Obiekt
2017	Kielce	dawny pałac Biskupów i Katedra
2017	Kraków	Kopiec Kościuszki z otoczeniem
2017	Sandomierz	historyczny zespół architektoniczno-krajobrazowy
2017	Nieborów i Arkadia	zespół pałacowo-ogrodowy i ogród sentymalnie-romantyczny
2018	Kwidzyn	zespół katedralno-zamkowy
2018	Rogalin	zespół pałacowo-parkowy z obszarem dawnego majątku ziemskiego
2018	Lidzbark Warmiński	zamek biskupów warmińskich
2018	Ujazd	ruiny zamku Krzyżtopór
2018	Święta Lipka	sanktuarium pielgrzymkowe
2018	Koszuty	zespół dworsko-parkowy
2018	Krasiczyn	zespół zamkowo-parkowy
2018	Strzelno	zespół dawnego klasztoru Norbertanek
2018	Płock	Wzgórze Tumskie
2018	Gdańsk	Twierdza Wisłoujście
2018	Olesno	kościół odpustowy pod wezwaniem św. Anny
2018	Przemysł	zespół staromiejski
2018	Rytwiany	pokamedulski zespół klasztorny Pustelnia Złotego Lasu
2018	Stary Sącz	zespół staromiejski wraz z klasztorem Sióstr Klarysek
2018	Wiślica	zespół kolegiaty pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Maryi Panny wraz z relikwiami kościoła pod wezwaniem św. Mikołaja oraz grodzisko
2018	Włocławek	katedra pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
2019	Pułtusk	kolegiata pod wezwaniem Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny
2019	Dobrzyca	zespół pałacowo-parkowy
2019	Gdańsk	Stocznia Gdańska, miejsce narodzin Solidarności
2019	Bóbrka	najstarsza kopalnia ropy naftowej
2019	Brzeg	Zamek Piastów Śląskich z renesansową bramą i kaplicą zamkową pod wezwaniem św. Jadwigi – nekropolią Piastów

Nowe pomniki historii		
Rok wpisu	Miejscowość	Obiekt
2019	Oblęgorek	Pałacyk Henryka Sienkiewicza wraz z zabytkowym parkiem i aleją lipową
2019	Białystok	Zespół kościoła pod wezwaniem Chrystusa Króla i św. Rocha
2019	Przemyśl	Twierdza Przemyśl
2020	Nowy Wiśnicz	zespół architektoniczno-krajobrazowy
2020	Staniątki	opactwo św. Wojciecha Mniszek Benedyktynek
2020	Sulejówek	Milusin, zespół domu Marszałka Józefa Piłsudskiego
2020	Zabrze	Zespół zabytkowych kopalni węgla kamiennego – Sztolnia Królowa Luiza, Kopalnia Guido, Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna
2021	Pszczyna	Zespół zamkowo-parkowy
2021	Czerwińsk nad Wisłą	dawne opactwo Kanoników Regularnych
2021	Tykocin	historyczny zespół miasta
2021	Puławy	zespół pałacowo-parkowy
2021	Orawka	kościół pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela
2022	Tum	zespół archikolegiaty pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny i św. Aleksego
2022	Radom	zespół klasztorny Bernardynów
2022	Stoczek Klasztorny	Sanktuarium Matki Pokoju
2022	Małujowice	kościół parafialny pod wezwaniem św. Jakuba Apostoła
2022	Warszawa	gmach dawnego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
2023	Kraków	opactwo Cystersów w Mogile
2023	Jableczna	prawosławny klasztor św. Onufrego
2023	Kraków	zespół architektoniczny i urbanistyczny dzielnicy Nowa Huta
2023	Opatów	zespół kolegiaty pod wezwaniem św. Marcina Biskupa
2023	Supraśl	klasztor Męski Zwiastowania NMP
2023	Olsztyn	zamek kapituły warmińskiej

• Kielce, dawny pałac biskupów, fot. archiwum NID

Miejsca światowego dziedzictwa i dziedzictwo niematerialne na liście UNESCO

Powiększona o nowe wpisy została również lista miejsc światowego dziedzictwa UNESCO oraz reprezentatywna lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO.

Nowe polskie wpisy na liście miejsc światowego dziedzictwa UNESCO:

- **Kopalnia rud ołowiu, srebra i cynku w Tarnowskich Górach oraz system gospodarowania wodami podziemnymi** (Kryt. I, II, IV / 2017)
- **Krzemionkowski region prądziejowego górnictwa krzemienia pasiastego** (Kryt. III, IV / 2019)
- **Pradawne i pierwotne lasy bukowe w Karpatach i innych regionach Europy** (rozszerzenie w 2021 roku wpisu z lat 2007, 2011 2017) (Kryt. IX / 2021). Wpis seryjny: Albania, Austria, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Francja, Hiszpania, Macedonia Północna, Niemcy, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Szwajcaria, Ukraina, Włochy

Reprezentatywna lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO:

- **Szopkarstwo krakowskie** (2018) – pierwszy polski wpis na listę **niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO**. Obejmuje umiejętność budowy szopki bożonarodzeniowej, nawiązującej formą do architektury najważniejszych zabytków Krakowa oraz do wydarzeń historycznych, prezentując postacie z lokalnych legend, folkloru miejskiego i znane współcześnie osobistości.
- **Kultura bartnicza** (wspólny wpis z Białorusią) (2020) – obejmuje wiedzę, umiejętności, praktyki i wierzenia, które związane są z chowem dzikich pszczoł w żywych pniach drzew (barciach) lub ściętych pniach drzew bartnych (ulach kłodowych). Kultura bartnicza jest przekazywana z pokolenia na pokolenie w oparciu o przekaz rodzinny i działalność bractw bartnych.

- **Tradycja dywanów kwiatnych na procesje Bożego Ciała** (2021) – praktykowany w województwie łódzkim i opolskim zwyczaj polegający na układaniu kwiatnych dywanów przed kapłanem niosącym monstrancję w dzień Bożego Ciała. Tworzenie kompozycji z ogrodowych i polnych kwiatów jest zarówno wyrazem religijnej czci, jak i działaniem umacniającym lokalną tożsamość.
- **Sokolnictwo** (element wpisu międzynarodowego 24 krajów) (2021) – sztuka i tradycyjna praktyka układania (tresury) sokołów i innych łowczych ptaków drapieżnych.
- **Flisactwo** (element wpisu międzynarodowego 6 krajów) (2022) – spływy drewnianymi tratwami w Austrii, Czechach, Niemczech, Łotwie, Polsce i Hiszpanii mają swoje początki w średniowieczu, kiedy to tratwy służyły do transportu drewna, towarów i ludzi przy wykorzystaniu naturalnych przepływów wody. Tradycja ta była kultywowana przez pokolenia i pozostaje silna dzięki ciągłemu przekazowi ustnemu, obserwacji i bezpośredniemu uczestnictwu w spływach. Proces budowy tratwy pozostaje niezmienny i obejmuje wybór drewna, transport do rzeki i łączenie pni w tratwy.

• Dywan kwiatny na procesji Bożego Ciała – Spycimierz 2023, fot. JKN

Odbudowa Pałacu Saskiego

- Odbudowa Pałacu Saskiego, Pałacu Brühla oraz kamienic przy ul. Królewskiej w Warszawie to symboliczne zakończenie powojennej odbudowy Warszawy – polskiej stolicy, miasta, które w wyniku drugiej wojny światowej zniknęło z powierzchni ziemi. Prowadzenie inwestycji powierzono Spółce Pałac Saski sp. z o.o., która została powołana 30 listopada 2021 r. Relikty dawnego Pałacu

Saskiego zostały odkryte w roku 2022, a następnie poddane pracom konserwatorskim. W dn. 4 lipca rozpoczęły się prace wykopaliskowe na terenie dawnego Pałacu Brühla. 12 października 2023 r. zakończył się międzynarodowy konkurs architektoniczno-urbanistyczny na opracowanie koncepcji architektonicznej wraz z zagospodarowaniem terenu dla inwestycji.

• Pałac Saski - prace wykopaliskowe, fot. Pałac Saski

Wyspecjalizowane instytucje kultury

Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID)

to państwowa instytucja kultury, której organizatorem jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Misją NID jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa kulturowego w celu jego zachowania dla przyszłych pokoleń poprzez wyznaczanie i upowszechnianie standardów ochrony oraz konserwacji zabytków, kształtowanie świadomości społecznej w zakresie wartości i zachowania dziedzictwa kulturowego, a także gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie.

Jednym z głównych obszarów działalności NID jest prowadzenie **Krajowej Ewidencji Zabytków** oraz gromadzenie dokumentów związanych z **wpisami zabytków do rejestru**.

Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA (powołany w 2017 r.)

Z uwagi na uwarunkowania historyczne, zmiany granic czy emigracje, duża część polskiego dziedzictwa kulturowego znajduje się obecnie poza granicami naszego kraju. Zabytki te są dorobkiem wielu pokoleń Polaków i świadectwem naszej historii. Ochrona dziedzictwa kulturowego ma ogromne znaczenie dla budowania społeczeństwa obywatelskiego i poczucia tożsamości narodowej, a także kreowania pozytywnego wizerunku Polski na świecie. Dlatego w grudniu 2017 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego powołał do życia państwową instytucję kultury – Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA

Narodowy Instytut Konserwacji Zabytków (powołany w 2022 r.)

jest państwową instytucją kultury utworzoną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w kwietniu 2022 r. Celem Instytutu jest podnoszenie standardów i jakości prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych i w ich otoczeniu, działając na rzecz najwyższego poziomu przygotowania i prowadzenia aktywności wokół nich zorientowanych. Wspólnie z zespołem ekspertów popularyzuje zestaw dobrych praktyk oraz edukuje w zakresie historii konserwatorstwa, zmieniając sposób myślenia o zabytkach w Polsce.

NIKZ prowadzi i koordynuje wielopłaszczyznowe projekty:

od badań archeologicznych przez inwentaryzacje po prace projektowe i wykonawcze. Aby upowszechniać wiedzę o polskim dziedzictwie, tworzy nie tylko warsztaty i szkolenia skierowane do specjalistów, ale również wydarzenia popularyzatorskie i kampanie społeczne dotyczące zabytków czy nieznanego szerzej dorobku konserwatorów polskich i z Polską związanych. W autorskiej aplikacji **MonumentApp** gromadzi informacje o nieznanych często zabytkach, proponując użytkownikom gotowe trasy lub możliwość stworzenia własnej.

Od wiosny 2023 r. NIKZ wydaje także kwartalnik „Spotkania z Zabytkami”.

Dowiedz się więcej

Zeskanuj kod QR

• MonumentApp, fot. NIKZ

SKUTECZNIE ODZYSKUJEMY UTRACONE DOBRA KULTURY

Teodor Axentowicz, „Dama w pawich piórach”, pastel

Prawie **700 obiektów** utraconych w wyniku II wojny światowej powróciło w latach 2016-2023 do polskich kolekcji muzealnych dzięki działaniom restytucyjnym prowadzonym przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wśród odzyskanych dóbr kultury znajdują się dzieła malarskie, rzeźby i zabytki rzemiosła artystycznego, manuskrypty, obiekty archeologiczne, kolekcja etnograficzna i kolekcja zoologiczna.

Lista polskich strat wojennych jest bardzo długa i dzięki badaniom wciąż na bieżąco aktualizowana. Szacuje się, że w wyniku II wojny światowej Polska straciła ponad **500 tys. dzieł sztuki o wartości kilkudziesięciu miliardów ówczesnych dolarów**. Dzieła sztuki zagrabione w czasie wojny z terenów Polski przez Niemcy i Rosję oraz skradzione z polskich kolekcji po wojnie odnajdują się dziś w wielu różnych krajach, na innych kontynentach, ale również na naszym rodzimym rynku sztuki. Obecnie Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego prowadzi aż **150 postępowań** restytucyjnych w **15 krajach** na całym świecie.

Restytucja dóbr kultury w pigułce

Bez przedawnienia

Grabież dóbr kultury jest przestępstwem, które nie ulega przedawnieniu w sferze prawa międzynarodowego.

Stracone dziedzictwo

Zgodnie z opublikowanym *Raportem o stratach wojennych poniesionych przez Polskę* w wyniku agresji i okupacji niemieckiej w czasie II wojny światowej 1939-1945 łączne straty w kulturze i sztuce poniesione przez Polskę w czasie II wojny światowej ze strony Niemiec wynoszą co najmniej **51 miliardów 878 milionów złotych** (kwota obejmuje utracone dobra kultury oraz zniszczenia obiektów zabytkowych i sakralnych). Same muzea pozbawione zostały w przybliżeniu 50% swoich zbiorów, straty bibliotek ocenia się na 70 proc. stanu przedwojennego.

Czym jest restytucja?

Restytucja to proces przywracania Polsce dziedzictwa kulturowego, dzięki któremu odzyskujemy utracone dzieła sztuki, zbiory muzealne, biblioteczne i archiwalne. To także popularyzacja tematyki strat wojennych, publikacje i wystawy, które wymiennie przekładają się na liczbę odzyskanych obiektów.

Odzyskiwanie skarbów

Od 2017 r. organem odpowiedzialnym za restytucję dóbr kultury w Polsce jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Utworzony w 2022 r. Departament Restytucji Dóbr Kultury MKiDN stanowi centrum operacyjne tego procesu. Skupia się na trzech głównych obszarach: poszukiwaniu i odzyskiwaniu utraconych dóbr, dokumentowaniu polskich strat wojennych, a także popularyzowaniu tematyki restytucji.

Utracone dobra kultury to brakujące ogniwo polskiej tożsamości – świadectwa historii, które pozwalają współczesnemu społeczeństwu lepiej zrozumieć naszą kulturę. Ich poszukiwanie i odzyskiwanie jest jednym z priorytetów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizowanym przez Departament Restytucji Dóbr Kultury powołany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Piotra Glińskiego.

Restytucja to praca zespołowa

Odzyskiwanie dóbr kultury to efekt zaangażowania wielu osób i instytucji. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego współpracuje z muzealnikami, antykwaryszami, ekspertami zewnętrznymi, policją, prokuraturą, Krajową Administracją Skarbową, Strażą Graniczną, Ministerstwem Spraw Zagranicznych, a także służbami śledczymi z innych krajów (np. FBI).

Sekretne archiwa

Postępowania MKiDN opierają się na wnioskach restytucyjnych, które zawierają historię i okoliczności utraty obiektów. Niejednokrotnie to fascynujące historie, opowiedziane i udokumentowane na kilkuset stronach dokumentów archiwalnych. Wnioski zawierają także wszystkie materiały archiwalne i bibliograficzne dotyczące dzieła, jakie udało się zgromadzić.

Baza strat wojennych

MKiDN prowadzi unikalną bazę danych, która ewidencjonuje dobra kultury utracone w wyniku II wojny światowej. **To ok. 68 tys. rekordów** obejmujących dzieła ze wszystkich dziedzin sztuki. Baza jest częściowo udostępniona w Internecie pod adresem: dzielautracone.gov.pl/katalog-strat-wojennych.

Przeciw przestępczości kulturalnej

Krajowy wykaz zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, prowadzony przez Narodowy Instytut Muzeów, to narzędzie używane przez organy ścigania, które pomagają sprawdzić legalność pochodzenia zabytków. Wykaz jest dostępny w Internecie pod adresem: www.skradzionezabytki.pl.

Każdy, kto chce sprawdzić, czy posiadane lub oglądane przez niego dzieło jest stratą wojenną, może skontaktować się z Departamentem Restytucji Dóbr Kultury MKiDN pod numerem telefonu +48 22 42 10 335 lub drogą mailową: drk@kultura.gov.pl, kolekcje@kultura.gov.pl.

Przykłady dóbr kultury odzyskanych w latach 2016-2023

Warsztat Lucasa Cranacha starszego, „Opłakiwanie Chrystusa”,
2. poł. lat 30. XVI w., tempera na desce

Utracony ze zbiorów Śląskiego Muzeum Sztuk Pięknych we Wrocławiu. W czasie II wojny światowej wywieziony do składnicy w Kamieńcu Ząbkowickim, skąd skradziono go zapewne w lutym 1946 r. podczas włamania. Zidentyfikowany

został w kolekcji sztokholmskiego Muzeum Narodowego. Na podstawie decyzji rządu szwedzkiego o bezwarunkowym zwrocie zabytku w styczniu 2022 r. dzieło powróciło do Muzeum Narodowego we Wrocławiu.

Dyptyk „Mater Dolorosa” i „Ecce Homo”, przypisywany warsztatowi
Dierica Bouts, ok. II poł. XV w. – I ćw. XVI w., olej i tempera na desce

Dyptyk zakupiony do kolekcji Izabeli z Czartoryskich Działyńskiej na Zamku w Gołuchowie w 1883 r. W 1939 r. Maria Ludwika Czartoryska wywozła część kolekcji gołuchowskiej do Warszawy i ukryła w kamienicy przy Kredytowej 12. Dzieła z Gołuchowa, w tym dyptyk, zostały odnalezione przez Niemców w grudniu 1941 r. i zdeponowane w gmachu Muzeum Narodowego w Warszawie. Po upadku powstania warszawskiego wywieziono je do Zamku Fischhorn w Austrii.

Odnaleziony w zbiorach Museo Provincial de Pontevedra w Hiszpanii. W czerwcu 2021 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, prof. Piotr Gliński przekazał stronie hiszpańskiej oficjalny wniosek restytucyjny, w konsekwencji czego Hiszpanie rozpoczęli formalną procedurę zwrotu. Dzięki owocnej współpracy strony polskiej i hiszpańskiej dyptyk powrócił do swych macierzystych zbiorów na Zamku w Gołuchowie w marcu 2023 r.

„Madonna z dzieciątkiem”, I poł. XII w., olej na płótnie

Pierwszy znany archiwalny dokument potwierdzający istnienie w polskich zbiorach obrazu „Madonna z dzieciątkiem” to „Spis obrazów olejnych, rycin i medalionów oraz broni w pałacu Henryka Lubomirskiego w Przeworsku” z 1823 r. W dokumencie wskazano wcześniejszego właściciela obrazu – Stanisława Kostkę Potockiego, wybitnego polityka, historyka sztuki i kolekcjonera, założyciela jednego z pierwszych w Polsce muzeów sztuki w Pałacu w Wilanowie. S. K. Potocki najprawdopodobniej zakupił obraz w czasie jednej ze swoich licznych podróży do Włoch pomiędzy rokiem 1772 a 1797. W momencie wybuchu II wojny światowej dzieło znajdowało się w pałacu Lubomirskich w Przeworsku. Zostało zarekwirowane i wywiezione do Niemiec, gdzie ślad po nim zaginął.

W 2022 r. obraz pojawił się na aukcji dzieł sztuki w Tokio. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz dom aukcyjny Mainichi Auction Inc. nawiązały merytoryczny dialog mający na celu ustalenie proveniencji obrazu i zidentyfikowanie jego tożsamości. Z pomocą niezależnych ekspertów – historyków sztuki i konserwatorów malarstwa – przeprowadzono badania, które wykazały, że obraz został zagrabiony przez Niemców w 1940 r. Po zapoznaniu się z historią dzieła i jego losami, Mainichi Auction Inc. w porozumieniu z posiadaczem obrazu zdecydowało się bez żadnych kosztów zwrócić dzieło Polsce. Pod koniec maja 2023 r. w ambasadzie RP w Tokio nastąpiło oficjalne przekazanie obrazu stronie polskiej. W lipcu 2023 r. dzieło trafiło z powrotem do polskich zbiorów.

Aplika (świecznik ścienny) z głową Meduzy, II poł. XVIII w., przypisywana Pierre’owi-François Feuchère

Aplika z cyzelowanego i złoczonego brązu z wizerunkiem Meduzy wchodziła w skład kompletu ośmiu świeczników zdobitych Salę Salomona w Pałacu na Wyspie w Łazienkach Królewskich w Warszawie. Cały komplet posiadał identyczne bite oznaczenie własnościowe: M pod koroną (inicjał cara Mikołaja), Ł oraz numer, umieszczone w tym samym miejscu - w górnej części owalnej tarczy, wzdłuż brzegu.

Podczas II wojny światowej apliki wraz z pozostałym wyposażeniem zostały wywiezione przez okupacyjne władze niemieckie do zamku Fischhorn w miejscowości Zell am See niedaleko Salzburga w Austrii. Po zakończeniu wojny z ośmiu świeczników z głową Meduzy do Polski powróciły tylko trzy.

Pięć pozostałych uznano za zaginione i zarejestrowano w bazie strat wojennych prowadzonej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

O wystawieniu apliki z Łazienek Królewskich na aukcji w listopadzie 2017 r. resort kultury poinformował Mariusz Pilus z Fundacji Communi Hereditate. Po interwencji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego dom aukcyjny wycofał obiekt ze sprzedaży, a sprzedającemu aplikę przekazany został wniosek restytucyjny. W wyniku podjętych negocjacji dotychczasowy posiadacz zdecydował się zwrócić obiekt do Łazienek Królewskich.

Strzelba myśliwska dwururka, Jean Lepage, pocz. XIX w., stal, kolba drewniana, pozłacana dekoracja

Ofiarowana według historycznych przekazów hrabiemu Wincentemu Krasieńskiemu (1782–1858) przez cesarza Napoleona Bonapartego strzelba to bogato zdobiona broń myśliwska wykonana na początku XIX wieku w warsztacie słynnego francuskiego rusznikarza Jeana Lepage'a. Strzelba była częścią kolekcji militariów gromadzonej przez hr. Wincentego Krasieńskiego, a następnie przez kolejne pokolenia Krasieńskich. Zbiory te wraz z kolekcją obrazów i rzemiosła artystycznego stały się podstawą kolekcji Muzeum Ordynacji Krasieńskich w Warszawie.

Wybuch II wojny światowej doprowadził do zniszczenia gmachu Biblioteki i Muzeum Ordynacji Krasieńskich w Warszawie oraz

przeważającej części przechowywanych tam zbiorów. Militaria ze zbrojowni, w tym strzelba, trafiły do Muzeum Miasta Warszawy, a następnie, po wybuchu powstania warszawskiego w 1944 r., zostały wywiezione do Niemiec.

Strzelba została odnaleziona w zbiorach amerykańskiego muzeum the Cleveland Museum of Art, do których została zakupiona w 1966 roku. Zgromadzona przez pracowników Departamentu Restytucji Dóbr Kultury MKiDN dokumentacja i bardzo dobra współpraca z The Cleveland Museum of Art przy wsparciu FBI umożliwiły odzyskanie tego wyjątkowego dla polskiej historii obiektu.

Jacek Malczewski, „Przy fortepianie”, olej na płótnie

Obraz utracony ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie po upadku Powstania Warszawskiego w 1944 r. W listopadzie 2019 r. został wystawiony na sprzedaż w domu aukcyjnym

w Londynie. Zwrócony dobrowolnie i bezwarunkowo przez dotychczasowego posiadacza powrócił do Muzeum Narodowego w Warszawie w czerwcu 2020 r.

Leon Wyczółkowski, „Dziewczyna wiejska w żółtej chuście”, 1900 r., pastel, papier

Obraz utracony ze zbiorów Fundacji Wawelskiej im. Leona hr. Pinińskiego, stanowiącej część kolekcji Zamku Królewskiego na Wawelu w Krakowie. Zaginął w latach 1939-1945. Został

zidentyfikowany na krajowym rynku dzieł sztuki w grudniu 2020 r. Powrócił do zbiorów na Wawelu w grudniu 2021 r.

„Widok na morze”, XVIII w., olej na płótnie, szkoła Claude-Josepha Verneta

Obraz „Widok na morze” szkoły Claude-Josepha Verneta do czasów II wojny światowej znajdował się w zbiorach Muzeum Lubelskiego w Lublinie.

W grudniu 2022 r. pojawił się w ofercie domu aukcyjnego w Monako i został zidentyfikowany jako polska strata wojenna utracona ze zbiorów dawnego Muzeum Lubelskiego w Lublinie, dzisiaj Muzeum Narodowego w Lublinie. Oględziny obrazu, przeprowadzone 16 grudnia 2022 r. przez pracowników Departamentu Restytucji Dóbr Kultury w MKiDN oraz Muzeum Narodowego w Warszawie, wykazały, że obraz został

prawdopodobnie wycięty ze swojej pierwotnej oprawy, o czym świadczą nieregularne krawędzie oryginalnego płótna. Fotografie wykonane w świetle podczerwieni ujawniły zmiany w samej kompozycji dzieła, które miały na celu przykryć zniszczony obszar warstwy malarskiej.

Na podstawie dokumentacji przekazanej przez Departament Restytucji Dóbr Kultury dotychczasowy posiadacz zdecydował o dobrowolnym zwrocie obiektu stronie polskiej. To pierwszy przypadek, kiedy działania restytucyjne podjęte zostały na terytorium Monako.

Puste ramy

Od września 2022 r. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego prowadzi kampanię pn. „Puste ramy”, która przypomina o dobrach kultury utraconych przez państwo polskie w czasie II wojny światowej. Tytułowe puste ramy pojawiły się w wielu muzeach w całej Polsce. Przypominają o tysiącach dzieł, które padły ofiarą grabieży prowadzonej zarówno przez wyspecjalizowane grupy działające w szeregach okupacyjnej armii niemieckiej oraz Armii Czerwonej, jak i zwykłych żołnierzy czy pospolitych złodziei. Część z nich przepadła bezpowrotnie, zniszczona na skutek działań wojennych. Szacunki powojenne mówiły o ponad 516 tysiącach zrabowanych bądź zniszczonych dzieł sztuki, wycenianych łącznie na kilkadziesiąt miliardów ówczesnych dolarów.

Puste ramy, pozostawione w niektórych muzeach, to symbol tych strat.

• Inauguracja kampanii „Puste Ramy” w polskich muzeach, fot. Danuta Matloch/MKIDN

Raport o stratach wojennych

• Wręczenie prezydentowi Niemiec Frankowi-Walterowi Steinmeierowi anglojęzycznej wersji „Raportu o stratach wojennych poniesionych przez Polskę w wyniku agresji i okupacji niemieckiej w czasie II wojny światowej 1939-1945”, fot. Danuta Matloch/MKIDN

Pierwszego września 2022 r. na Zamku Królewskim w Warszawie został zaprezentowany *Raportu o stratach wojennych poniesionych przez Polskę w wyniku agresji i okupacji niemieckiej w czasie II wojny światowej 1939-1945*. Ogólna kwota strat Polski została oszacowana na **6 bilionów 220 miliardów 609 milionów zł**, co w przeliczeniu daje 1 bilion 532 miliardy 170 milionów dolarów. Straty w kulturze i sztuce poniesione przez Polskę w czasie II wojny światowej ze strony Niemiec oraz zniszczenia obiektów zabytkowych i sakralnych wynoszą co najmniej **51 miliardów 878 milionów złotych**.

19 kwietnia 2023 r. podczas wizyty prezydenta Niemiec w Kordegardzie – Galerii Narodowego Centrum Kultury w Warszawie minister kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotr Gliński przekazał pełną anglojęzyczną wersję *Raportu o stratach wojennych poniesionych przez Polskę w wyniku agresji i okupacji niemieckiej w czasie II wojny światowej 1939-1945* prezydentowi Niemiec Frankowi-Walterowi Steinmeierowi.

ROZBUDOWUJEMY KOLEKCJE MUZEALNE

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego nieprzerwanie od **8 lat wspiera rozbudowę polskich kolekcji muzealnych**. Dzięki wsparciu finansowemu w ramach dotacji celowych, Programów Ministra oraz środków pochodzących z rezerwy ogólnej budżetu państwa, cenne dzieła sztuki zasiliły zbiory najważniejszych państwowych instytucji kultury. Obiekty pozyskiwane były najczęściej na aukcjach, od prywatnych właścicieli, a także bezpośrednio od artystów. Autorami znacznej części nowo zakupionych prac są Polacy. Twórczość światowej sławy artystów można dziś podziwiać m. in. w: Muzeum Narodowym w Warszawie, Zamku Królewskim w Warszawie, Zamku Królewskim na Wawelu, Muzeum Narodowym w Krakowie, Muzeum Narodowym w Lublinie, Muzeum Narodowym w Poznaniu, Muzeum Narodowym w Gdańsku oraz Muzeum Narodowym we Wrocławiu.

Przegląd najważniejszych nabytków

Wśród cennych nabytków Muzeum Narodowego w Warszawie znajduje się także zakupiona we Francji kolekcja 93 rzeźb Augusta Zamoyskiego uważanego za jednego z najlepszych polskich rzeźbiarzy XX wieku, a także wyjątkowy obraz autorstwa Stanisława Wyspiańskiego „Dziewczynka oparta o stół – portret Wandy Nowakówny”.

• „Madonna z Dzieciątkiem”, Paolo Uccello, Zamek Królewski w Warszawie

• „Dziewczynka oparta o stół - portret Wandy Nowakówny”, Stanisław Wyspiański, Muzeum Narodowe w Warszawie

Muzeum Narodowe w Warszawie

Wśród najważniejszych zakupów zrealizowanych przez Muzeum Narodowe w Warszawie przy wsparciu MKiDN znajduje się zakupiona w 2021 r. kolekcja 14 prac Marca Chagalla – wybitnego malarza i grafika. Unikatowy w skali kraju zbiór kolorowych rysunków, pochodzący z dojrzałego okresu twórczości artysty, zalicza się do kanonu światowej sztuki XX w. Część zakupionych dzieł przedstawia sceny ze Starego Testamentu, indywidualnie zinterpretowane, część – pary zakochanych, bukiety kwiatów i zwierzęta. Pojawiają się także nawiązania do dzieciństwa. Przedstawiona rzeczywistość objawia się na dwóch poziomach: realnej i fantastycznej. Poza warszawskim Muzeum Narodowym dzieła Chagalla można podziwiać w Muzeum Narodowym w Krakowie oraz Muzeum Narodowym w Lublinie.

Zamek Królewski w Warszawie

Zamek Królewski w Warszawie wzbogacił swoje zbiory m.in. o niezwykle cenne dzieło – obraz „Madonna z Dzieciątkiem” autorstwa Paola Uccello, włoskiego malarza, uważanego za jednego z najważniejszych twórców swojej epoki. Fakt, iż jego prace są niezwykle rzadko oferowane na rynku antykarycznym, w szczególny sposób podnosi atrakcyjność zgromadzonej w Zamku Królewskim kolekcji nowożytnego malarstwa włoskiego. Zamek Królewski zakupił również dzięki dotacji MKiDN cenny talerz z monogramem AR z kamionki Böttgerowskiej - tzw. protoporcelany, która charakteryzuje się czerwoną barwą.

• „Portret własny artysty”, Stanisław Wyspiański, Muzeum Narodowe w Krakowie

Muzeum Narodowe w Krakowie

Do kolekcji Muzeum Narodowego w Krakowie trafiły m.in. dzieła czołowych artystów Młodej Polski: obrazy Stanisława Wyspiańskiego - „Portret własny artysty” i „Portret doktora Jana Raczyńskiego” oraz arcydzieła sztuki witrażowej Józefa Mehoffera – m.in. karton „św. Sebastian i św. Maurycy” oraz kartony fryburskiego witraża „Najświętszy Sakrament”. Prace Wyspiańskiego były jednymi z najważniejszych eksponatów prezentowanych podczas wystawy „Wyspiański. Nieznany” z okazji 150 rocznicy urodzin artysty w 2019 r.

Muzeum nabyło również kolekcję Adama hr. Potockiego z Krzeszowic – zbiór Rodziny Potockich. Grupa zabytków marmurowych kupionych przez Artura i Zofię Potockich w 1830 roku w Rzymie trafiła najpierw do Pałacu pod Baranami

w Krakowie, następnie do rezydencji Rodziny w Krzeszowicach, skąd w trudnych wojennych warunkach przewieziona została do Muzeum Książąt Czartoryskich i złożona w nim jako depozyt. Muzeum Narodowe w Krakowie wykupiło łącznie 235 obiektów – w tym zabytki archeologiczne sztuki starożytnej oraz zabytki rzeźby europejskiej.

Zamek Królewski na Wawelu

Zamek Królewski na Wawelu dokonał największych pod względem wartości zakupów dzieł malarskich w swojej powojennej historii. Najważniejszymi nabytkami, które trafiły do wawelskiej kolekcji muzealnej, są wybitne dzieła sztuki europejskiej: „Alegoria Miłości” autorstwa Tycjana Vecelliego, „Karczma Pod Świętym Michałem” Petera Brueghela Młodsze, „Martwa natura” Willema Claesza Hedy oraz „Madonna z dzieciątkiem” Giovanniego Belliniego. Do wawelskich zbiorów trafiła także drogocenna porcelanowa rzeźba „Lis i kura” Johanna Gottlieba Kirchnera z królewskiej manufaktury w Miśni - jeden z zaledwie czterech zachowanych na świecie tego typu obiektów. Nowe nabytki prezentowane były podczas specjalnej wystawy na Wawelu w 2023 r. pt. „Tycjan i inni. Najnowsze dzieła Zamku Królewskiego na Wawelu”.

• „Kobieta w białym turbanie”, Tamara Łempicka, fot. Muzeum Narodowe w Lublinie

Muzeum Narodowe w Lublinie

Najważniejszymi nabytkami do kolekcji lubelskiego Zamku są dzieła wybitnych polskich artystów tworzących głównie w XIX i XX w. Zakupem, który przejdzie do historii muzeum, jest bez wątpienia zbiór 18 prac Tamary Łempickiej, uznawanej za najdroższą polską artystkę. Najcenniejsze w lubelskiej kolekcji dzieła to „Cytryna”, „Akt z dzbankiem” i „Piękna Rafaela III”. Kolekcja została zakupiona od meksykańskiego artysty – rzeźbiarza Victora Manuela Contrerasa, przyjaciela Tamary Łempickiej. W domu Contrerasa w Cuarnavace w Meksyku artystka spędziła ostatnie lata swojego życia. Obecnie Muzeum Narodowe w Lublinie posiada największy

na świecie publiczny zbiór dzieł łempickiej, obejmujący 18 prac.

Lubelskie muzeum wzbogaciło się ponadto o inne cenne obiekty, m.in.: obraz „Józef Sosnowski w roli Bolesława Śmiałego” autorstwa Stanisława Wyspiańskiego, obraz „M 21” Wojciecha Fangora, obraz „Furażer” Józefa Brandta, „Portret kobiety” Olgi Boznańskiej oraz dwa pejzaże Meli Muter – „Snopki Siana” i „Rodan”.

Muzeum Narodowe w Poznaniu

Muzeum Narodowe w Poznaniu zakupiło m.in. obraz „Wieczór letni” Józefa Chełmońskiego – jednego z najważniejszych twórców realizmu w Polsce. Niezwykle cenne dzieło sztuki pojawiło się na rynku po ponad 130 latach nieobecności. Przez ten czas obraz uznawany był za zaginiony.

Józef Chełmoński namalował „Wieczór letni” w 1875 r. w pracowni w Hotelu Europejskim w swoim najlepszym okresie twórczości. Obraz przedstawia scenę we wnętrzu, której główną bohaterką jest dziewczyna odpoczywająca przy oknie otwartym na pejzaż. W cieniu, za drzwiami, kryją się dwie tajemnicze postacie mężczyzn. Praca polskiego mistrza będzie zaprezentowana na przygotowywanej na lata 2024/2025 przez Muzea Narodowe w Warszawie, Poznaniu i Krakowie wielkiej wystawie monograficznej Józefa Chełmońskiego wraz z katalogiem dzieł wszystkich obrazów olejnych.

Poznańskie muzeum zakupiło również zbiór prac Wojciecha Weissa – przedstawiciela Młodej Polski.

• Zegar kafłowy z kufierkiem podróżnym, Johann Simon Betzmeyer, Muzeum Narodowe w Gdańsku

Muzeum Narodowe w Gdańsku

Kolekcja Muzeum Narodowego w Gdańsku wzbogaciła się o znakomity zabytek rzemiosła artystycznego – osiemnasto-wieczny zegar kafłowy, sygnowany przez gdańskiego zegarmistrza Johanna Simona Betzmeyera, zachowany w komplecie z kufierkiem podróżnym.

• „Wieczór letni”, Józef Chełmoński, Muzeum Narodowe w Poznaniu

• „Martwa natura z rybami”, Mela Muter, Muzeum Narodowe we Wrocławiu

Muzeum Narodowe we Wrocławiu

Najważniejsze nabytki, które trafiły do zbiorów Muzeum Narodowego we Wrocławiu, to dzieła zakupione z okazji 75-lecia muzeum. Na jubileuszową kolekcję składają się cztery obrazy i jedna rzeźba. Najcenniejsze z nich to „Hiszpańska martwa natura z naczyniami, owocami i orzechami” autorstwa Antonio Ponce’a – popularnego hiszpańskiego malarza działającego około połowy XVII w. – oraz „Martwa natura z rybami” Meli Muter – polskiej artystki, która zaślubiła w Paryżu jako autorka portretów francuskiej elity artystycznej. Muter specjalizowała się również w malowaniu pejzaży i martwej natury. Do zbiorów wrocławskiego muzeum trafiły także: „Portret Kazimierzy Żółtowskiej de domo Skoraszewska” autorstwa Franciszka Ksawerego Lampiego, „Portret Henri Pierre’a Roche” Olgi Boznańskiej oraz rzeźba Henryka Wicińskiego „Akty związane”.

Muzeum Historycznego Miasta Tarnobrzega

Muzeum Historyczne Miasta Tarnobrzega zakupiło od rodziny Tarnowskich budowaną przez ponad 100 lat tzw. Kolekcję Dzikowską liczącą łącznie ponad tysiąc obiektów. Zbiór pamiątek po rodzinie Tarnowskich stanowi obecnie największą atrakcję tarnobrzegskiego Muzeum i jest najlepiej zachowaną kolekcją ziemianką w Polsce. Wśród cennych artefaktów można znaleźć m.in. obrazy mistrzów europejskich i polskich od XVI po XX wiek, rzeźby, kolekcję porcelany europejskiej, chińskiej i japońskiej, rodowe srebra i zabytki sztuki złotniczej, kolekcję grafik i zbiór mebli z XIV–XIX wieku.

Muzeum-Zamek w Łańcucie

Muzeum – Zamek w Łańcucie wzbogaciło się o niezwykle cenne dzieła sztuki – cztery talerze i jeden półmisek z chińskiej porcelany. Pochodzą one z dawnej łańcuckiej kolekcji. Stanowią fragment liczącego ponad 100 szt. serwisu z okresu Kang-xi (1662-1723), który był darem cesarza Chin dla króla Jana III Sobieskiego. Król podarował je Czartoryskim, a do Łańcucha sprowadzone zostały w 2. połowie XVIII w. przez jego ówczesną właścicielkę – Izabellę z Czartoryskich Lubomirską.

• „Hiszpańska martwa natura z naczyniami, owocami i orzechami”, Antonio Ponce, Muzeum Narodowe we Wrocławiu

Talerze i półmisek zostały zakupione w 2022r. w Galerii w Londynie. Do sprzedaży wystawili je spadkobiercy znanego przemysłowca, filantropa i kolekcjonera dzieł sztuki Paula-Luisa’a Weiller’a. Powrót obiektów do zbiorów łańcuckich po 78 latach był niezwykle ważnym wydarzeniem – XVII-wieczny serwis obrazuje bowiem dawną świetność zbiorów przechowywanych w łańcuckim zamku.

Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku

Najważniejszym zakupem dokonany przez Centrum Rzeźby Polskiej jest zakup pracy „Ocean Voices” Ursuli von Rydingsvard – cenionej amerykańskiej artystki o polsko-ukraińskich korzeniach. Zakupiono również licencję do pracy „Pierwsza” od amerykańskiej Galerii Lelong & Co, dzięki której zostanie wykonana kopia rzeźby. Ursula von Rydingsvard jest jedną z najbardziej rozpoznawalnych rzeźbiarek w Stanach Zjednoczonych. Tworzy wielkoformatowe rzeźby przywołujące antyczne pojęcie wzniosłości. Jej prace można podziwiać w najważniejszych kolekcjach i miejscach sztuki, m.in. w Nowym Jorku, Waszyngtonie czy San Francisco. W Polsce monumentalne dzieła artystki prezentowane były podczas wystawy pt. „Tylko sztuka” w Warszawie, Krakowie i Orońsku, zrealizowanej w 2022 r. przy wsparciu ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Muzeum Narodowe w Szczecinie

Muzeum nabyło słynny obraz Wojciecha Gersona „Bez ziemi. Pomorzanie wyparci przez Niemców na wyspy Bałtyku”. Dzieło przedstawia wielopokoleniową rodzinę słowiańską dryfującą w ogromnej łodzi ku ziemiom duńskim. To niezwykle cenny obraz wśród zbiorów szczecińskiego muzeum. Jest jednym z nielicznych dzieł polskiego malarstwa z XIX wieku, które jest ściśle związane z Pomorzem Zachodnim.

WSPARLIŚMY ROZWÓJ KOLEKCJI SZTUKI WSPÓŁCZESNEJ O RANDZE ZBIORÓW NARODOWYCH I KOLEKCJI REGIONALNYCH

Ponad 53 mln zł trafiło w latach 2016–2023 do instytucji kultury na zakup dzieł sztuki współczesnej w ramach Programów: Narodowa kolekcja sztuki współczesnej oraz Regionalne kolekcje sztuki współczesnej.

O wsparcie z programów mogły ubiegać się państwowe instytucje kultury, samorządowe instytucje kultury oraz organizacje pozarządowe. W ciągu 8 lat dofinansowanie otrzymało łącznie 60 wnioskodawców na realizację 190 projektów z zakresu sztuki współczesnej. Głównymi beneficjentami są m.in. Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, Zachęta - Narodowa Galeria Sztuki, Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, Muzeum Sztuki Współczesnej

w Krakowie MOCAK, Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Sztuki Współczesnej we Wrocławiu oraz Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku.

- Budżet: ponad 53 mln zł
- 190 dofinansowanych projektów
- 60 beneficjentów

Przegląd najważniejszych nabytków:

• „MA3A”, 1971, Wojciech Fangor, fot. CSW Zamek Ujazdowski

Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski

CSW Zamek Ujazdowski w 2020 r. zakupił obraz Wojciecha Fangora „MA3A” z 1971. Artysta uznawany jest za jednego z najwybitniejszych polskich artystów XX w. Dzieło Fangora było prezentowane w CSW Zamku Ujazdowskim w ramach prezentacji Kolekcja IV (w latach 2001-2005) oraz Kolekcja V (w roku 2009). Praca znajdowała się w magazynie instytucji od 2009 roku jako depozyt artysty. Jest to jedno z dzieł najbardziej kojarzonych z kolekcją instytucji. Dzięki dofinansowaniu z Programu Ministra dzieło zostało wykupione z depozytu CSW.

• „Mutant siedzący”, fot. Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku

Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku

Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku w 2019 r. pozyskało do kolekcji rzeźby Magdaleny Abakanowicz: „Głowa I”, „Głowa II”, dwie prace z cyklu „Mutanty stojące” i jedną z cyklu „Mutanty siedzące”. Wybrane rzeźby z bogatego dorobku artystki doskonale ilustrują różnorodność stylistyczną jej prac. Dzieła stanowią wizytówkę polskiego dziedzictwa kulturowego. Rzeźby od momentu zakupu prezentowane były na wielu wystawach, m.in. w: Muzeum Rzeźby Współczesnej w Orońsku, Galerii Ośrodka Praktyk Teatralnych „Gardzienice” w Lublinie, Narodowym Forum Muzyki we Wrocławiu oraz Pałacu Jana III Sobieskiego w Wilanowie.

Centrum zakupiło również rzeźbę „Elliptical Column” autorstwa Tony’ego Cragga. Rzeźba przedstawia eliptyczną kolumnę, której siłą jest jej zdolność do interakcji z otoczeniem.

• „Elliptical Column”, Tony Cragg, fot. Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku

Muzeum Narodowe w Krakowie

Muzeum Narodowe w Krakowie wzbogaciło swoje zbiory o rzeźbę „Przyjaciele” autorstwa Magdaleny Abakanowicz. Praca ta jest prezentowana w Galerii Sztuki Polskiej XX i XXI Wieku Muzeum Narodowego w Krakowie. Dzieło polskiej rzeźbiarki przedstawia figury dwóch mężczyzn, siedzących obok siebie na drewnianej konstrukcji będącej częścią stołu z pracowni rzeźbiarskiej. Mężczyźni mają na głowach maski zwierząt.

• „Przyjaciele”, Magdalena Abakanowicz, fot. Muzeum Narodowe w Krakowie

Muzeum Narodowe w Warszawie

Wśród najważniejszych zakupów do zbiorów MNW znajdują się grafiki Teresy Jakubowskiej, eksperymentalne fotografie Zbigniewa Dłubaka, reliefowe prace Magdaleny Moskwy oraz komplet mebli do jadalni projektu Edwarda Trojanowskiego wykonanych z drewna dębowego przez Pracownię Andrzeja Sydora w Krakowie z 1908 r. Wybrane obiekty będzie można podziwiać w powstającej Galerii Sztuki XX i XXI Wieku, której otwarcie zaplanowano na drugą połowę 2024 r.

• „Plac Niebiańskiego Spokoju”, Teresa Jakubowska, fot. Muzeum Narodowe w Warszawie

Muzeum Sztuki Współczesnej – oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu

Do zbiorów Muzeum Sztuki Współczesnej trafiły m.in. dzieła uznanych polskich artystów: praca „Dama z tasiczką” Ewy Partum z 1986 r. przedstawiająca odbite w lustrze ciało artystki, na którym nawarstwiają się rysunki słynnego dzieła Leonarda da Vinci, rzeźba „Niger” Leona Podsiadły z 2012 r., a także „Pomnik” Jerzego Koszałki z 1993 r. Prace prezentowane są w Muzeum Sztuki Współczesnej w ramach wystawy stałej „Kolekcja sztuki polskiej II poł. XX i XXI wieku”.

• „Niger-hadunek”, Leon Podsiadły, fot. Stanisław Sielicki

UTWORZYLIŚMY PROGRAM „RZEŻBA W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ DLA NIEPODLEGŁEJ”

W 2021 r. Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku zainicjowało program własny pod nazwą „**Rzeźba w przestrzeni publicznej dla Niepodległej**” finansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. To pierwszy w Polsce **unikatowy program dotujący inwestycje w zakresie realizacji lub konserwacji dzieł rzeźbiarskich w przestrzeni publicznej**. Jego celem jest podniesienie jakości przestrzeni publicznej poprzez ulokowanie w niej dzieł o wysokim poziomie artystycznym, a co za tym idzie – zmiany myślenia o wspólnej przestrzeni.

• Krzysztof M. Bednarski, Hommage à Maria Jarema, fot. Szymon Wykrota Studio „Fotak”, Galeria Sztuki Współczesnej Bunkier Sztuki w Krakowie

Działania, które zostały objęte dofinansowaniem w ramach programu, to:

- realizacja projektów współczesnych artystów odpowiadających na potrzeby lokalnych społeczności,
- konserwacja istniejących dzieł,
- wykup depozytów,
- realizacja odlewów prac artystów polskich i zagranicznych,
- realizacja projektów rzeźb w celu umieszczenia ich w przestrzeni publicznej – zewnętrznej i wewnętrznej ze stałym nieograniczonym dostępem dla publiczności, np. w parkach, foyer, lobby, na dziedzińcach siedzib instytucji użyteczności publicznej, w tym instytucji kultury czy uczelni.

Program pierwotnie był adresowany do samorządowych instytucji kultury oraz jednostek samorządu terytorialnego, w których istnieje wydział lub komórka organizacyjna sprawująca opiekę konserwatorską nad zabytkami lub przestrzenią publiczną. Od III edycji grono uprawnionych wnioskodawców zostało poszerzone o organizacje pozarządowe.

Zainteresowanie programem rośnie z roku na rok, o czym świadczy liczba składanych wniosków – w 2021 roku złożono **68 aplikacji**, w 2022 roku – **90**, a w 2023 - **106**. Adekwatnie do wzrostu zainteresowania programem zwiększany był jego budżet, który w 2021 roku wynosił **1,5 mln zł**, w 2022 roku – **2 mln zł**, a w 2023 roku – **4 mln zł**.

• Katarzyna Łyszowska, Sterowiec WOLNOŚĆ, fot. archiwum beneficjenta programu, Centrum Kultury Dwór Artusa w Toruniu

• Grzegorz Witke, Rzeźba Jadwigi Prendowskiej, 2022, fot. Szymon Wykrota Studio „Fotak”, Gmina Dąbrowka

ZAINICJOWALIŚMY NOWE KONKURSY I FESTIWALE MUZYCZNE

W latach 2016-2023 z inicjatywy lub przy wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na kulturalnej mapie Polski znalazły się nowe festiwale i konkursy muzyczne tworzące niezwykle atrakcyjną ofertę dla melomanów i odbiorców sztuki.

Konkursy

Międzynarodowy Konkurs Chopinowski na Instrumentach Historycznych

- Konkurs jest organizowany przez Narodowy Instytut Fryderyka Chopina od 2018 r. To bezprecedensowe przedsięwzięcie ma na celu przywrócenie autentycznego brzmienia dzieł Chopina oraz promocję wykonawstwa historycznego w Polsce i na świecie.
- Zwycięzcą pierwszej edycji konkursu został **Tomasz Ritter**. Druga edycja odbyła się w październiku 2023 roku w Filharmonii Narodowej w Warszawie, a laureatem I nagrody został kanadyjski pianista **Eric Guo**.

MKiDN sfinansowało koszty dwóch edycji konkursu w łącznej wysokości 8,3 mln zł.

• Konferencja prasowa zapowiadająca Międzynarodowy Konkurs Chopinowski na Instrumentach Historycznych, fot. MKiDN

Międzynarodowy Konkurs Muzyczny im. Karola Szymanowskiego

- List intencyjny w sprawie organizacji Konkursu podpisano w Katowicach 13 listopada 2017 r.
- Konkurs organizowany jest przez Narodową Orkiestrę Symfoniczną Polskiego Radia w Katowicach wspólnie z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Miastem Katowice, Polskim Radiem S.A., Akademią Muzyczną im. K. Szymanowskiego w Katowicach oraz Towarzystwem Muzycznym im. K. Szymanowskiego w Zakopanem.

- Celem tej inicjatywy jest prezentacja dzieł Karola Szymanowskiego oraz popularyzacja polskiej muzyki na świecie. W Konkursie wyodrębnione zostały następujące kategorie: fortepian, skrzypce, śpiew, kwartet smyczkowy i kompozycja.
- Pierwszą edycję Konkursu przeprowadzono w roku 2018 – roku jubileuszowym 100. rocznicy odzyskania niepodległości. Drugą w roku 2022 (w kategorii kompozycji) i 2023 (pozostałe kategorie), organizacja kolejnych planowana jest co 5 lat.

Na przeprowadzenie kolejnych edycji konkursu MKiDN przekazało środki w wysokości 4,75 mln zł.

• Międzynarodowy Konkurs Muzyczny im. Karola Szymanowskiego 2023, fot. R. Kaźmierczak

• Międzynarodowy Konkurs Muzyki Polskiej im. Stanisława Moniuszki w Rzeszowie - fot. Filip Błażejowski

Międzynarodowy Konkurs Muzyki Polskiej w Rzeszowie

- 18 grudnia 2018 r. powołano do życia Międzynarodowy Konkurs Muzyki Polskiej im. Stanisława Moniuszki w Rzeszowie organizowany przez Narodowy Instytut Muzyki i Tańca pod patronatem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Współorganizatorem konkursu została Filharmonia Podkarpacka im. Artura Malawskiego w Rzeszowie, a gospodarzem – Województwo Podkarpackie. Wydarzenie Patronatem Narodowym w Stulecie Odzyskania Niepodległości objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda.
- Celem konkursu jest popularyzacja polskiej muzyki na świecie oraz utrwalenie w świadomości odbiorców znaczenia twórczości polskich kompozytorów, zwłaszcza XIX i XX wieku. Konkurs ma przyczynić się do zaprezentowania szerokiej publiczności utworów mniej znanych, a także sprawić, aby owa niesłusznie zaniedbana spuścizna doczekała się należytego opracowania i nowych edycji. Nie mniej ważnym celem konkursu jest promowanie utalentowanych muzyków, którzy zdecydują się włączyć do swojego repertuaru mniej znane dzieła polskich kompozytorów.
- To jedyny konkurs muzyczny poświęcony wyłącznie twórczości polskich kompozytorów i jeden z nielicznych konkursów wykonawczych, w którym nie ma ograniczeń ze względu na wiek uczestników.

- Konkurs odbywa się co dwa lata (pierwsza edycja w 2019 roku), a w kolejnych edycjach jest przeznaczony dla różnych składów wykonawczych.

Na organizację i przeprowadzenie kolejnych edycji konkursu MKiDN przeznaczyło prawie 6 mln zł.

Ogólnopolski Konkurs Wokalny im. Stanisława Jopka

- Konkurs organizowany przez Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. T. Sygietyńskiego zainicjowany został w 2021 r.
- Przedmiotem konkursu jest wykonanie utworów z repertuaru „Mazowsza”. Każdy z uczestników zobowiązany jest do przygotowania dwóch utworów.
- Konkurs składa się z trzech etapów. Przesłuchania odbywają się w każdym województwie, w miejskich ośrodkach kultury (w 2023 roku to 49 miast). Uczestnicy startują w czterech kategoriach wiekowych. Zwycięzcy I etapu rywalizują dalej na szczeblu wojewódzkim. Laureaci II etapu (wojewódzkiego) zapraszani są do siedziby PZLPiT „Mazowsze”, gdzie zostają wyłonieni zwycięzcy.

MKiDN dofinansowało koszt realizacji kolejnych edycji konkursu kwotą prawie 900 tys. zł.

• Festiwal Eufonie 2019, fot. Danuta Matloch

Festiwale

Międzynarodowy Festiwal Muzyki Europy Środkowo-Wschodniej Eufonie

- Pierwsza edycja wydarzenia została zorganizowana przez Narodowe Centrum Kultury w 2018 r. i wpisana się w obchody setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości.
- Ideą festiwalu jest upowszechnianie dziedzictwa kulturowego większości krajów określanych dzisiaj jako Europa Środkowo-Wschodnia: od Bałkanów, przez Rumunię, Austrię, kraje Grupy Wyszehradzkiej, Ukrainę i Białoruś po kraje bałtyckie i Skandynawię. Obszar ten stanowi niezwykle interesujący tygiel, który pozwala na odkrywanie swojej złożoności poprzez różnorodność prezentowanych utworów i artystów. O wyjątkowości festiwalu stanowi z jednej strony czerpanie z tradycji, z drugiej zaś prezentowanie zupełnie nowych, nieodkrytych wcześniej brzmień.
- Podczas dotychczasowych czterech edycji odbyły się 33 wydarzenia, w których udział wzięło ponad 110 artystów z 20 państw oraz 18 tys. odbiorców. W trakcie festiwalu wykonanych zostało 10 utworów premierowych.

Na organizację i przeprowadzenie kolejnych edycji festiwalu MKiDN przeznaczyło prawie 25 mln zł.

Bałtycki Festiwal Operowy

- W dniach 14-17 lipca 2023 roku odbyła się pierwsza edycja Bałtyckiego Festiwalu Operowego. Wydarzenie zostało zaplanowane jako cykliczne.
- Baltic Opera Festival odbywa się na terenie Trójmiasta z inicjatywy wybitnego śpiewaka, bass - barytona Tomasza Koniecznego. Ideą przedsięwzięcia jest nawiązanie

do przedwojennej tradycji festiwali operowych, dzięki którym Sopot w pierwszej połowie XX w. znany był jako „Bayreuth Północy”.

- Organizatorem wydarzenia jest Opera Bałtycka w Gdańsku we współpracy z Narodowym Centrum Kultury oraz Stowarzyszeniem Dal Segno. Festiwal był realizowany na scenach Opery Leśnej w Sopocie i Opery Bałtyckiej w Gdańsku.

MKiDN dofinansowało koszt realizacji Festiwalu kwotą 2,5 mln zł.

• Inauguracja Festiwalu Eufonie 2018 - koncert jubileuszowy Maestro Krzysztofa Pendereckiego w dniu jego 85. urodzin, Teatr Wielki – Opera Narodowa, fot. Danuta Matloch/MKiDN

Festiwal Teatrów Muzycznych „Czas na Teatr”

- Festiwal Teatrów Muzycznych „Czas na Teatr” organizowany jest przez Teatr Muzyczny w Poznaniu. Jego druga edycja (wydarzenie cykliczne, co roku) odbyła się na przełomie września i października 2023 roku w Poznaniu.
- Celem festiwalu jest **prezentacja najlepszych spektakli polskich teatrów muzycznych oraz uhonorowanie twórców, artystów, krytyków i badaczy musicalu**. Inspiracją do podjęcia działań w tym zakresie był fakt, iż do tej pory teatry muzyczne były oceniane wraz z operetkami oraz operami, których specyfika bardzo różni się pod względem gatunkowym.
- Do udziału w wydarzeniu zapraszane są najlepsze polskie teatry. Swoje spektakle prezentują także nasi wschodni i zachodni sąsiedzi. Tegoroczna edycja upłynęła pod znakiem współpracy polsko-ukraińsko-niemieckiej. Podczas jednego z głównych wydarzeń - Gali Musicalowej, która odbyła się 2 października 2023 r. - Centrum Badań nad Teatrem Muzycznym UAM oraz Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego przyznały po raz pierwszy nagrodę imienia Maryny Miklaszewskiej za całokształt pracy artystycznej w dziedzinie musicalu i teatru muzycznego.
- Spektaklom towarzyszyły różnorodne wydarzenia dodatkowe, między innymi: panele dyskusyjne, koncerty, konferencja musicalowa.

MKiDN dofinansowało koszt realizacji Festiwalu kwotą 450 tys. zł.

• Operetka „Loteria na mężów, czyli Narzeczony nr 69” Karola Szymanowskiego zrealizowana w ramach Baltic Opera Festival w 2023 r., fot. Krzysztof Mystkowski/KFP

Letni Festiwal Polskiej Opery Królewskiej

- To zapoczątkowany w 2018 r. cykl koncertów kameralnych i symfonicznych stanowiący podsumowanie mijającego sezonu w wykonaniu artystów POK. W repertuarze znajdują się utwory wokalne i instrumentalne, a koncerty odbywają się na Zamku Królewskim w Warszawie, w Pałacu na Wyspie oraz w Studiu Koncertowym Polskiego Radia. W 2023 roku odbyła się VI edycja Festiwalu.

• IV Letni Festiwal Polskiej Opery Królewskiej

Festiwal Barokowy Polskiej Opery Królewskiej

- Festiwal został zapoczątkowany w 2021 roku. Podczas koncertów artyści POK prezentują arcydzieła mistrzów XVII i XVIII wieku. Tegoroczna, III edycja w całości poświęcona była twórczości G. F. Haendla.

STWORZYLIŚMY PRZESTRZENIE SZTUKI – NOWE MIEJSCA DLA TAŃCA I TEATRU

Program Przestrzenie Sztuki jest realizowany od 2020 roku przez Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego oraz Narodowy Instytut Muzyki i Tańca pod auspicjami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Ma charakter interdyscyplinarny, włączający różnorodne dziedziny działalności artystycznej. Jego adresatami są przede wszystkim artyści nieposiadający stałego miejsca do pracy twórczej i prezentacji swoich dokonań. Program zapewnia im przestrzeń z odpowiednią infrastrukturą do tworzenia prezentacji dla lokalnych środowisk artystycznych, jednocześnie w jego ramach prowadzona jest działalność edukacyjna i animacyjna, angażująca społeczności lokalne.

W latach 2020-2023 w ramach programu zrealizowano **ponad 7,5 tysiąca wydarzeń i działań**, w których łącznie udział wzięło **ponad 11,5 tysiąca artystów** oraz **ponad 800 tysięcy uczestników**. Budżet przeznaczony na realizację programu w ciągu czterech lat wyniósł łącznie **prawie 19 mln zł**.

• CK Lublin, Niesamowicie blisko, fot. Piotr Jaruga

ponad **7,5** tysiąca wydarzeń i działań

11,5 tysiąca artystów

800 tysięcy uczestników

prawie **19** mln zł

Działania realizowane w ramach Przestrzeni Sztuki opierają się na czterech filarach – artystycznym, edukacyjnym, społecznym i prozdrowotnym i są realizowane na dwóch płaszczyznach – teatralnej i tanecznej. Ośrodki wybrane do realizacji programu (od 2023 r. wybór w drodze konkursu) to doświadczone w działalności kulturalnej podmioty, które dzięki Przestrzeniom Sztuki mają możliwość dalszego rozwoju i pełnego wykorzystania swojego potencjału.

Operatorzy Programu Przestrzenie Sztuki Teatr:

- **2020:** Teatr im. S. Jaracza w Olsztynie, Teatr im. W. Siemaskowej w Rzeszowie, Lubuski Teatr w Zielonej Górze, Centrum Kultury w Lublinie
- **2021-2023:** Teatr im. S. Jaracza w Olsztynie, Teatr im. W. Siemaskowej w Rzeszowie, Lubuski Teatr w Zielonej Górze, Centrum Kultury w Lublinie, Fabryka Sztuki w Łodzi

Operatorzy Programu Przestrzenie Sztuki Taniec:

- **2020:** Centrum Kultury w Lublinie, Fundacja Materia w Łodzi, Kielecki Teatr Tańca, Katowice Miasto Ogrodów Instytucja Kultury im. Krystyny Bochenek, Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach
- **2021-2022:** Centrum Kultury w Lublinie, Fundacja Materia w Łodzi, Kielecki Teatr Tańca, Katowice Miasto Ogrodów Instytucja Kultury im. Krystyny Bochenek, Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Opera i Filharmonia Podlaska – Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku oraz Podlaskie Stowarzyszenie Tańca
- **2023:** Fundacja Rozwoju Sztuki Tańca w Białymstoku, Białostocki Teatr Lalek, Białostocki Ośrodek Kultury, Instytut Kultury Miejskiej w Gdańsku, Centrum Kultury w Lublinie, Kielecki Teatr Tańca, Wrocławski Teatr Pantomimy im. Henryka Tomaszewskiego, Katowice Miasto Ogrodów Instytucja Kultury im. Krystyny Bochenek

• CK Kielce, Kajtuś czarodziej, fot. B. Kruk

• Kielce - Dyplom AHE fot. Bartosz Kruk

POSZERZYLIŚMY GRONO INSTYTUCJI ARTYSTYCZNYCH OBJĘTYCH WSPÓŁPROWADZENIEM

Zwiększamy liczbę samorządowych instytucji artystycznych objętych współprowadzeniem przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W ostatnich latach do grona instytucji współprowadzonych dołączyły m.in. zespoły „Mazowsze” i „Śląsk”, Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej, Teatr Wielki i Teatr Muzyczny w Łodzi, Aukso – Orkiestra Kameralna Miasta Tychy czy Teatr Lalki Tęcza w Słupsku.

• Jubileusz 70-lecia Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hadyny w Koszęcinie, 5.06.2023 r., fot. Danuta Matloch

Nowe współprowadzone instytucje artystyczne	
Rok włączenia do współprowadzenia	Instytucja
2017	Filharmonia im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie
2017	Filharmonia Podkarpacka im. Artura Malawskiego w Rzeszowie
2017	Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. Tadeusza Sygietyńskiego w Karolinie
2017	Teatr Polski im. Arnolda Szyfmana w Warszawie
2017	Zespół Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hadyny w Koszęcinie
2017	Centrum Paderewskiego w Kąsnej Dolnej
2018	Amadeus - Orkiestra Kameralna Polskiego Radia w Poznaniu
2018	Aukso - Orkiestra Kameralna Miasta Tychy
2018	Filharmonia Kameralna im. Witolda Lutosławskiego w Łomży
2018	Teatr Dzieci Zagłębia im. Jana Dormana w Będzinie
2018	Teatr Muzyczny w Łodzi
2019	Filharmonia Łódzka im. Artura Rubinsteina w Łodzi
2020	Teatr im. Stefana Żeromskiego w Kielcach
2020	Teatr Wielki w Łodzi
2021	Orkiestra Symfoniczna im. Karola Namysłowskiego w Zamościu
2022	Teatr Muzyczny w Poznaniu
2023	Opera Bałtycka
2023	Teatr im. Juliusza Osterwy w Lublinie
2023	Centrum Edukacji Artystycznej – Filharmonia Gorzowska
2023	Teatr Lalki Tęcza w Słupsku
2023	Filharmonia Kaliska
2024	Zespół Śpiewaków Miasta Katowice „Camerata Silesia”

PRZEPROWADZILIŚMY REWOLUCYJNĄ ZMIANĘ W POLSKIM SZKOLNICTWIE ARTYSTYCZNYM

Dzięki systematycznemu zwiększaniu nakładów na szkolnictwo artystyczne w latach 2016-2023 szkoły i uczelnie artystyczne nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego funkcjonują dziś w nowej rzeczywistości. Ta cywilizacyjna zmiana, obejmująca szkolnictwo artystyczne wszystkich szczebli, przekłada się na poprawę warunków kształcenia artystycznego, umożliwia podejmowanie nowych działań edukacyjnych i twórczych oraz przyczynia się do zwiększania potencjału edukacyjno-artystycznego szkół, placówek i uczelni artystycznych.

W wielu szkołach i niemal we wszystkich uczelniach artystycznych w ostatnich latach przeprowadziliśmy lub rozpoczęliśmy inwestycje, których celem jest stworzenie obiektów na miarę XXI wieku.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przekazało ponad 1 mld 263 mln zł na inwestycje w szkołach i uczelniach artystycznych w latach 2016-2023

- **688,6 mln zł** zostało zainwestowanych w placówki szkolnictwa artystycznego stopnia podstawowego i średniego. Zrealizowano **575 inwestycji** dotyczących budowy i modernizacji obiektów dydaktycznych oraz zakupu wyposażenia
- Przeznaczaliśmy także ponad **241 mln zł** na zakup instrumentów muzycznych i pomocy dydaktycznych dla szkół artystycznych stopnia podstawowego i średniego.
- Uczelnie artystyczne otrzymały łącznie **prawie 575 mln zł** na realizację **158 inwestycji**. (w tym ponad 40 mln zł na zakupy inwestycyjne).
- **Ponadto w ramach Programu MKiDN Infrastruktura szkolnictwa artystycznego** zrealizowane zostały **73 inwestycje** takie jak budowa, remont czy modernizacja budynków - na łączną kwotę **77 mln zł**.

• PSM w Brodnicy, fot. Ewa Wieczorkowska

- **W latach 2016-2023** nastąpił **wzrost nakładów budżetowych na finansowanie uczelni artystycznych o ok. 65%**.
- Tylko w 2023 roku **budżet na wyższe szkolnictwo artystyczne został zwiększony o ponad jedną czwartą, czyli o ponad 200 mln zł** w porównaniu do roku poprzedniego, i wyniósł **ponad 1 mld zł**.
- Środki na bieżącą działalność uczelni artystycznych wzrosły o prawie 67% i wyniosły w 2023 r. prawie **877 mln zł**.

1 września 2017 r., w związku z wejściem w życie przepisów ustawy – Prawo oświatowe, rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego **określono nowy ustrój szkolnictwa artystycznego:**

- dostosowano typy szkół artystycznych i cykle kształcenia do ustroju szkolnictwa ogólnego - wydłużono cykl kształcenia w ogólnokształcących szkołach muzycznych I stopnia z 6 do 8 lat;
- zdecydowano o stopniowym zniesieniu sześcioletnich ogólnokształcących szkół sztuk pięknych i czteroletnich liceów plastycznych (powiązanych programowo z gimnazjami i trzyletnimi liceami ogólnokształcącymi) i zastąpieniu ich pięcioletnimi liceami sztuk plastycznych;

W następnych latach cykl kształcenia w ogólnokształcącej szkole muzycznej II stopnia został skrócony do 4 lat (równoważny cyklowi kształcenia w liceum ogólnokształcącym).

Ponadto, staraniem resortu, **reagując na sugestie środowiska, stopniowo dostosowywano ramowe plany nauczania do korekt w zakresie klasyfikacji zawodów szkolnictwa artystycznego** oraz do zmian w zakresie szkolnictwa ogólnego, wprowadzanych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Sukcesywnie dostosowywano podstawy programowe poszczególnych zajęć. Ich optymalny kształt został **osiągnięty po wieloetapowych konsultacjach społecznych i ustalony w szerokim gronie eksperckim.**

Najważniejsze projekty inwestycyjne w uczelniach artystycznych:

Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy – „Budowa kampusu Akademii Muzycznej imienia Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy”. Wartość inwestycji finansowanej w całości ze środków budżetu państwa wynosi **402 479 000 zł**. Realizację inwestycji w ramach **Wieloletniego Programu Rządowego zaplanowano na lata 2020-2024**.

Nowe rozwiązania w zakresie technologii budowlanej umożliwią z jednej strony realizację procesu dydaktycznego na najwyższym poziomie, a z drugiej zapewnią przyszłym studentom i kadry dydaktycznej możliwość rozwoju naukowego. Lokalizacja w nowym ośmiokondygnacyjnym budynku (w tym czterech sal koncertowych – symfonicznej, kameralnej, teatralno-operowej i organowej), ich wzajemna i szybka komunikacja zapewni komfort, a przede wszystkim spełni standardy europejskie.

Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach od 2019 roku realizuje zadanie inwestycyjne pn. „Opracowanie dokumentacji projektowej oraz budowa nowego obiektu Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach przy ul. Wojewódzkiej 56”. Całkowity koszt inwestycji to **122 676 000 zł**. Zakończenie budowy planowane jest w 2025 roku.

Inwestycja związana jest z intensywnym rozwojem Akademii, w tym m.in. z uruchomieniem nowego kierunku studiów „Taniec”, specjalność „Aktor teatru tańca” i powstała w związku z tym koniecznością zapewnienia infrastruktury dydaktycznej, niezbędnej do prowadzenia zajęć. **W projektowanym budynku znajdzie się 6 sal o powierzchni od 36 do 183 m² wraz z zapleczem (garderoby, prysznice) oraz sala audiowizualna z widownią na 250 miejsc.** W sali audiowizualnej organizowane będą wykłady i konferencje, a także spektakle dramatyczne i taneczne, z uwagi na aktywnie rozwijającą się działalność kierunku „Wokalistyka” w specjalności wokaln-aktorskiej.

Ponadto planuje się stworzenie przestrzeni dydaktycznej dla studentów kierunku „Edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej” o specjalności muzykoterapia.

Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie realizuje projekt pn. „Przebudowa i modernizacja budynku przy ul. Syrokomli 21 - w celu dostosowania do potrzeb Wydziału Architektury Wnętrz i Wydziału Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie”. Całkowity koszt inwestycji to **32 705 000 zł**.

Projekt przebudowy i modernizacji budynku przy ul. Syrokomli rozpoczął się w 2016 roku. Dotychczas zakończone zostały dwa etapy prac w ramach których wykonano wymianę i wzmocnienie stropów oraz termomodernizację budynku obejmującą m.in. montaż nowoczesnej wentylacji z odzyskiem ciepła oraz system zarządzania energią dla całego obiektu, a także montaż paneli fotowoltaicznych.

W ramach obecnie realizowanego trzeciego etapu prac wykonany zostanie remont, adaptacja poddasza i dostosowanie budynku do wymagań Wydziału Grafiki i Wydziału Architektury Wnętrz, które będą zajmować ten obiekt. Cały budynek po planowanej rozbudowie będzie miał powierzchnie użytkową ok. 5400 m², dzięki czemu będą mogły tu się zmieścić w całości wszystkie pracownie Wydziału Grafiki i Wydziału Architektury Wnętrz, które obecnie są rozproszone w kilku lokalizacjach.

Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. L. Schillera w Łodzi zrealizowała projekt pn. „Wyposażenie PWSFTviT w Łodzi w sprzęt niezbędny do produkcji filmowej, w tym wyposażenie Uczelnianego Centrum Dydaktyki Nowych Mediów”. Koszt inwestycji to **20 995 754 zł**.

W ramach zrealizowanego w 2017 r. projektu został zakupiony sprzęt i wyposażenie niezbędne do realizacji pełnego procesu produkcji, dystrybucji, rozpowszechniania i archiwizacji materiału filmowego w najnowszych technologiach cyfrowych. Dzięki temu szkoła dysponuje sprzętem do działów produkcji filmowej, telewizyjnej i teatralnej. Urządzenia technologii cyfrowych i multimedialnych pozwoliły na dostosowanie infrastruktury technicznej uczelni do wymogów technologicznych współczesnej produkcji filmowej, poprawy warunków pracy autorów audiowizualnych, podniesienia jakości nauczania studentów, stworzenia nowoczesnego zaplecza technicznego wspierającego misję edukacyjną oraz rozszerzenia oferty kulturalnej.

Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie realizuje od 2021 roku zadanie inwestycyjne pn. „Budowa obiektów dydaktycznych Akademii Muzycznej przy ul. Skrzatów - wielobranżowy projekt architektoniczny, projekt wykonawczy wraz z pozwoleniem na budowę”. Całkowity koszt zadania to **17 503 000 zł**.

Realizacja projektu architektonicznego zakłada **budowę kompleksu charakteryzującego się wybitnymi rozwiązaniami urbanistycznymi, architektonicznymi i funkcjonalnymi** oraz doskonałymi warunkami akustycznymi. Sala koncertowa oraz kluczowe sale dydaktyczne będą pod względem akustyki reprezentować najwyższy światowy poziom. Jednocześnie mają to być budynki trwałe, funkcjonalne, energooszczędne i stosunkowo tanie w eksploatacji.

Akademia Muzyczna im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu realizuje inwestycję pn. „Przebudowa budynków dydaktycznych Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu – dostosowanie do przepisów warunków technicznych w tym szczególnie ochrony p.poż. – przebudowa budynku B”. Całkowity koszt to 7 741 000 zł.

Projekt jest realizowany od 2020 r., a jego zakończenie zaplanowano w roku 2024. **Zainstalowanie nowoczesnych zabezpieczeń przeciwpożarowych pozwoli na skuteczniejsze zapobieganie powstaniu i rozprzestrzenianiu się pożaru,** zapewni środki do jego zwalczania oraz umożliwi prowadzenia działań ratowniczych. Przebudowa budynku dydaktycznego uczelni umożliwi dostosowanie go do obowiązujących przepisów, ze szczególnym uwzględnieniem przepisów bezpieczeństwa pożarowego.

Nowe sale koncertowe w szkołach muzycznych

- **W ciągu ostatnich 8 lat** ze środków budżetu państwa i środków europejskich będących w dyspozycji MKiDN powstało lub zostało zmodernizowanych **25 sal koncertowych w szkołach muzycznych w całej Polsce.**
- Nowoczesne sale koncertowe o świetnych warunkach akustycznych nie tylko zapewniają uczniom doskonałe miejsce do artystycznego rozwoju. Budowane często z wielkim rozmachem stanowią przykład zarówno pięknej, jak i funkcjonalnej architektury, co sprawia, że zdobywają nagrody w licznych międzynarodowych konkursach architektonicznych.
- **Łączny koszt budowy lub modernizacji 25 sal koncertowych w całym kraju to 318 mln zł.**
- Zespół Państwowych Szkół Muzycznych nr 1 w Warszawie - zakup gruntu i budynku przy ul. Rakowieckiej 21 oraz budowa nowej siedziby ZPSM nr 1 w Warszawie wraz z salą koncertową - **koszt realizacji 78 mln zł.**

• ZPSM nr 1 w Warszawie, fot. Bartek Barczyk

- Państwowa Szkoła Muzyczna I i II st. im. Wacława z Szamotuł w Szamotułach - budowa auli szkoły muzycznej, **koszt realizacji prawie 6 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. Z. Noskowskiego w Świebodzinie - rozbudowa szkoły o wielofunkcyjną kameralną salę koncertową z zapleczem, **koszt realizacji 10 mln zł.**
- Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I i II st. im. H. Wieniawskiego w Łodzi - przebudowa i remont sali koncertowej, **koszt realizacji 8 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. G. Gorczyckiego w Chełmnie - wykonanie akustyki sali koncertowej, **koszt realizacji 345 000 zł.**
- Zespół Państwowych Szkół Muzycznych Nr 2 w Warszawie - rozbudowa Koncertowego Centrum Edukacji Muzycznej w Zespole Państwowych Szkół Muzycznych im. F. Chopina w Warszawie o salę koncertową **koszt realizacji 30 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. F. Chopina w Brodnicy - budowa siedziby, w tym sali koncertowej, **koszt realizacji 18 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. Mazurka Dąbrowskiego w Kościerzynie - rozbudowa budynku o salę koncertową wraz z zapleczem, **koszt realizacji 10,6 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. St. Moniuszki w Raciborzu - modernizacja budynku szkoły muzycznej, **koszt realizacji 1,7 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. K. Szymanowskiego w Oświęcimiu - zaprojektowanie i wykonanie prac budowlanych w sali kameralnej, **koszt realizacji 610 000 zł.** Przebudowa budynku w zakresie dostosowania do wymagań higieniczno-sanitarnych oraz ochrony przeciwpożarowej i modernizacji sali koncertowej, **koszt realizacji 3,5 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. A. Kurylewicz w Namysłowie - rozbudowa o aulę do działalności kulturalnej, **koszt realizacji 16 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I i II st. im. W. Lutosławskiego w Nysie - modernizacja sali koncertowej, **koszt realizacji 2,5 mln zł.**
- Zespół Szkół Muzycznych im. F. Chopina w Pile - wykonanie aranżacji wnętrza auli, **koszt realizacji 1,2 mln zł.**

- Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I i II st. im. F. Chopina w Bytomiu - modernizacja sali koncertowej oraz elewacji budynku, **koszt realizacji 4,5 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. w Ostrowcu Świętokrzyskim - rozbudowa o salę koncertową, **koszt realizacji 23 mln zł.**
- Zespół Państwowych Szkół Muzycznych w Szczecinie – remont i rozbudowa sali koncertowej, **koszt realizacji 1,4 mln zł.**
- Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I i II st. im. K. Lipińskiego w Lublinie – przebudowa z rozbudową istniejącej sali koncertowej, **koszt realizacji 6,1 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I i II st. im. M. Karłowicza. w Katowicach – modernizacja sali koncertowej i kameralnej, **koszt realizacji 6 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. w Myślenicach – modernizacja z adaptacją akustyczną sali koncertowej, **koszt realizacji 2,8 mln zł.**

• PSM Bytom, fot. Arkadiusz Kuc

• PSM Giżycko, fot. Tomasz Karolski

- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. prof. J. Świdra w Jastrzębiu Zdroju - rozbudowa budynku o salę koncertową, **koszt realizacji 20 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. W. Kilara w Pleszewie - przebudowa i rozbudowa o salę koncertową z zapleczem, **koszt realizacji 10 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. im. W. Lutosławskiego w Zambrowie – budowa sali koncertowej, **koszt realizacji 7,7 mln zł.**
- Zespół Szkół Muzycznych im. S. Moniuszki w Łodzi - przebudowa i rozbudowa budynku szkoły, **koszt realizacji 28 mln zł.**
- Państwowa Szkoła Muzyczna I st. w Giżycku - budowa sali koncertowej, **koszt realizacji 5,8 mln zł.**
- Zespół Szkół Muzycznych w Tarnowie - rozbudowa o salę koncertową, **koszt realizacji 15,5 mln zł.**

Termomodernizacja

- Kończący się projekt „Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych państwowych placówek szkolnictwa artystycznego w Polsce” zrealizowany w ramach poddziałania 1.3.1 Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko 2014-2020” był przedsięwzięciem wyjątkowym w skali europejskiej i największą inwestycją termomodernizacyjną realizowaną przez administrację państwową.
- **W ramach projektu kompleksową modernizację przeszło 139 szkół artystycznych (187 budynków), w tym 121 szkół muzycznych, 10 szkół plastycznych,**

1 szkoła baletowa, 1 zespół szkół artystycznych oraz 6 burs, co stanowi ok. 60% placówek szkolnictwa artystycznego nadzorowanych przez MKiDN.

- Całkowita wartość projektu wynosi **603,9 mln zł**, w tym:
  - Wydatki kwalifikowalne finansowane z budżetu państwa: **41,7 mln zł**
  - Wydatki kwalifikowalne finansowane z UE: **439,4 mln zł**
  - Wydatki niekwalifikowane w ramach projektu: **122,8 mln zł**

Liczba szkół objętych projektem w podziale na województwa

65% obiektów włączonych do projektu stanowią budynki zabytkowe oraz wybudowane przed 1945 r. Pozostałe 35% to obiekty powojenne z lat 1946-1992.

Dzięki termomodernizacji w szkołach zmniejszyło się zapotrzebowanie i zużycie energii, zaś zwiększenie termoizolacyjności budynków wpłynęło na obniżenie zużycia paliw konwencjonalnych i w konsekwencji spowodowało ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza. Ponadto, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii pozwoliło na ograniczenie kosztów eksploatacji. W wielu placówkach zostały wymienione okna, drzwi, instalacje grzewcze i elektryczne, budynki zostały docieplone, zainstalowano w nich oświetlenie LED i ogniwa fotowoltaiczne. Oszczędności ekologiczne i ekonomiczne wynoszą średnio 60 proc. Dla tysięcy nauczycieli oraz dzieci i młodzieży kształcącej się w placówkach artystycznych to nie tylko zmiany w estetyce szkolnych budynków, ale również znaczny wzrost bezpieczeństwa i higieny pracy.

Spektakularne efekty – wybrane przykłady

Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. W. Lutosławskiego w Nysie

Prace obejmowały m.in. docieplenie stropów i podłóg, wymianę okien, montaż pomp ciepła, montaż i modernizację systemu wentylacji, wymianę źródeł światła na energooszczędne oraz wymianę opraw oświetleniowych, a także montaż systemu BMS. **Koszt całkowity to 4,9 mln zł.**

• przed remontem

• po remoncie, fot. Karol Jaworek

Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. H. Wieniawskiego w Żaganiu

Prace obejmowały m.in. docieplenie ścian, podłóg, stropów, dachów, wymianę okien, wymianę grzejników oraz zaworów, przyłączenie do miejskiej sieci ciepłowniczej, montaż i modernizację systemu wentylacji, i klimatyzacji oraz wymianę źródeł światła na energooszczędne. Prace realizowano w latach 2017-2021. **Całkowity koszt to 11,68 mln zł.**

• przed remontem

• po remoncie

Państwowa Szkoła Muzyczna II stopnia im. R. Bukowskiego we Wrocławiu

W ramach projektu docieplone zostały ściany, podłogi, stropy pod poddaszem, wymieniono okna oraz świetlik dachowy, grzejniki i zawory, zmodernizowano system wentylacji i klimatyzacji, wymieniono źródła światła na energooszczędne i zamontowano ogniwa fotowoltaiczne. Prace realizowano w latach 2017-2019. **Całkowity koszt to 9 mln zł.**

• przed remontem

• po remoncie

Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. M. Karłowicza w Mielcu

W ramach projektu przeprowadzono docieplenie ścian, stropów, dachów, podłóg, wymianę drzwi, okien i świetlika dachowego oraz świetlika nad salą rycerską, budowę przeszkleń ściany łącznika, wymianę grzejników i zaworów, montaż i modernizację systemu wentylacji i klimatyzacji, wymianę źródeł światła na energooszczędne oraz montaż ogniw fotowoltaicznych. Prace realizowano w latach 2017-2019. **Całkowity koszt to 2,7 mln zł.**

Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa im. F. Parnella w Łodzi

Zakres prac obejmował docieplenie dachów, stropodachów, ścian, podłóg, wymianę okien, grzejników oraz zaworów, docieplenie ścian zewnętrznych, montaż instalacji ciepłej wody użytkowej, montaż i modernizację systemu wentylacji, wymianę źródeł światła na energooszczędne oraz montaż ogniw fotowoltaicznych. Prace realizowano w latach 2018-2019. **Całkowity koszt to 5,8 mln zł.**

Zespół Szkół Muzycznych im. Stanisława Moniuszki w Łodzi

Projekt pn. „Przebudowa i rozbudowa budynku **Zespołu Szkół Muzycznych im. Stanisława Moniuszki w Łodzi**” współfinansowany z działania 8.1 Ochrona Dziedzictwa Kulturowego i Rozwój Zasobów Kultury, POIiŚ oraz środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. **Wartość projektu to prawie 28 mln zł.**

• ZSM im. S. Moniuszki w Łodzi, fot. Piotr Krajewski

Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia w Jastrzębiu-Zdroju

Projekt pn. „Rozbudowa budynku Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia w Jastrzębiu-Zdroju o salę koncertową wraz z zagospodarowaniem terenu” współfinansowany z działania 8.1 Ochrona Dziedzictwa Kulturowego i Rozwój Zasobów Kultury, POIiŚ oraz środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. **Wartość projektu to ponad 20 mln zł.**

• fot. Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. prof. J. Świdra w Jastrzębiu-Zdroju

Zespół Państwowych Szkół Muzycznych Nr 1 w Warszawie

Projekt pn. „Budowa nowej siedziby Zespołu Państwowych Szkół Muzycznych Nr 1 w Warszawie przy ul. Rakowieckiej 21 w Warszawie polegająca na budowie sali koncertowej z zapleczem dydaktycznym i przebudowie i adaptacji istniejącego budynku”. **Wartość projektu to ponad 78 mln zł.**

WSPIERAMY ROZWÓJ CZYTELNICTWA

Czytelnictwo nie tylko wzmacnia nasze kompetencje osobiste i zawodowe, ale wspiera też rozwój społeczny i buduje tożsamość narodową, dlatego jego promocja jest jednym z priorytetów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Dwie edycje Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa z łącznym budżetem prawie 2 miliardów złotych, ponad 5 mln przekazanych bezpłatnych książek dla najmłodszych oraz wsparcie małych, niezależnych

księgarni – to najważniejsze działania resortu kultury, których celem jest kształtowanie i wzmacnianie nawyku czytania, zarówno u dorosłych, jak i u dzieci.

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa – największy program wsparcia i promocji czytelnictwa. Dwie edycje z łącznym budżetem 1,8 mld zł!

Pierwsza edycja NPRCz na lata 2016-2020

Budżet prawie 700 mln zł, z czego 455 mln zł z budżetu państwa.

Druga edycja NPRCz na lata 2021-2025

Planowany budżet Programu wynosi blisko 1,1 mld zł, w tym 635 mln zł z budżetu państwa (prawie 40%

wzrost nakładów budżetu państwa na realizację programu w porównaniu do poprzedniej edycji).

To największy i jeden z najważniejszych – z uwagi na skalę oddziaływania i budżet – programów wieloletnich Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, realizowany we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki, Biblioteką Narodową, Instytutem Książki oraz Narodowym Centrum Kultury.

• Wsparcie dla bibliotek - Biecz, fot. Szymon Gruchalski / Instytut Książki

• Wsparcie dla bibliotek - Tarnogród, fot. Szymon Gruchalski / Instytut Książki

• Wsparcie dla bibliotek - Grodzisk Mazowiecki, fot. Szymon Gruchalski / Instytut Książki

• Wsparcie dla bibliotek - Grodzisk Mazowiecki, fot. Szymon Gruchalski / Instytut Książki

Podsumowanie dotychczasowych działań w ramach obu edycji

Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych

- Corocznie z dofinansowania korzystało ok. **2500 bibliotek publicznych**, które zakupiły ponad **24 mln nowości wydawniczych w tradycyjnej formie, 900 tys. audiobooków i e-booków**, prawie **2 tys. zeszytów czasopism** oraz **ponad 2 tys. publikacji nutowych i kartograficznych**.
- Zakupiono prawie **1 mln kodów dostępu, 178 mln stron publikacji dostarczanych drogą elektroniczną** oraz prawie **3 mln tytułów publikacji** od dostawców takich jak: Legimi, EmpikGo, IBUK libra, PWN itp.
- Od 2021 r. umowy o przyłączenie do zintegrowanego systemu zarządzania zasobami bibliotek, tworzonego i utrzymywanego przez Bibliotekę Narodową podpisało **239 bibliotek**. Przyłączenia są realizowane w latach 2022-2025.

• Wsparcie dla bibliotek - Tarnogród, fot. Szymon Gruchalski / Instytut Książki

Infrastruktura bibliotek

- **303 zbudowanych lub modernizowanych bibliotek** w całej Polsce, dostępnych dla osób ze szczególnymi potrzebami (inwestycje z drugiej edycji NPRCz są w trakcie realizacji).

Zakup nowości wydawniczych do bibliotek szkolnych i pedagogicznych oraz placówek wychowania przedszkolnego

- Do rąk czytelników trafiło ponad **9 mln nowych książek**.
- Biblioteki szkolne wzbogaciły się o **7,5 mln pozycji**, biblioteki pedagogiczne zakupiły ponad **50 tys. książek**, a do placówek wychowania przedszkolnego trafiło **ponad 800 tys. książek** i ponad **660 tys. jednostek wydawniczych**.
- Nowości trafiły do **18 tys. bibliotek szkolnych, 205 bibliotek pedagogicznych** i prawie **4,4 tys. placówek wychowania przedszkolnego**.

Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych

- Priorytet ten realizowany był wyłącznie w 2020 r., powstał w związku z sytuacją pandemiczną, gdy kluczowym działaniem było przeniesienie dużej części zadań związanych z dostępem do zbiorów bibliotecznych do przestrzeni wirtualnej.
- Przygotowano i udostępniono m.in. **70 audiobooków** lektur i klasyki literatury, literatury dziecięcej, **1207 e-booków**, przygotowano także **660 kolekcji tematycznych**, mogących posłużyć nauczycielom do prowadzenia lekcji on-line, zdigitalizowano i udostępniono w cyfrowej wypożyczalni międzybibliotecznej Academia ponad **21 000 publikacji i artykułów** z czasopism naukowych jako materiałów dydaktycznych na potrzeby m.in. szkolnictwa wyższego.

Konkurs BLISKO - element Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021-2025.

- Od 2021 roku wsparcie przekazano **142 bibliotekom** w całym kraju na działania wzmacniające kompetencje pracowników bibliotek, budowanie i wzmacnianie lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju czytelnictwa, realizację w partnerstwie projektów edukacyjno-animacyjnych.

• Wsparcie dla bibliotek - Stary Sącz, fot. Szymon Gruchalski / Instytut Książki

• Wsparcie dla bibliotek - Słupsk, fot. Szymon Gruchalski / Instytut Książki

„Mała książka – wielki Człowiek” – wspólne, rodzinne czytanie od pierwszych dni życia

- Realizowany od 2017 roku przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Instytut Książki projekt obejmuje dystrybucję wyprawek czytelniczych dla dzieci w wieku 0-9 lat.
- Łącznie w latach 2017-2023** do dzieci i ich rodziców trafiło aż **5 mln bezpłatnych wyprawek czytelniczych**.
- To największy, ze względu na skalę oddziaływania oraz poziom zaangażowania publicznych środków finansowych, projekt bookstartowy w Europie i jeden z największych tego typu na świecie. **Łącznie od 2017 r. z budżetu państwa przeznaczono na ten projekt 66 mln zł.**

Bezpłatne książki przekazywane są w 3 kategoriach wiekowych:

- 0-3** – książki „Pierwsze wiersze dla...”, „Mama, tata i ja! Hop-la-la!”. Średnio **miesięcznie** wyprawkę otrzymuje prawie **25 tysięcy dzieci** w około **320 szpitalach w całym kraju**.
- 4-6** – książki dla dzieci, które odwiedzą z rodzicami **biblioteki publiczne** uczestniczące w programie. W 2022 r. książkę „Pierwsze czytanki dla...” z ilustracjami Józefa Wilkononia zastąpiła autorska książka pt. „Krasnal w Krzywej Czapce” Wojciecha Widłaka (ilustracje Aleksandra Krzanowska). Dodatkowo, ze względu

na znaczną liczbę dzieci z Ukrainy przebywających w Polsce, Instytut Książki wydał książkę również w wersji polsko-ukraińskiej.

- 7-9** – **wszystkie szkoły podstawowe** – łącznie ponad **13 tys. placówek**. W 2023 roku książkę pt. „Pierwsze abecadło” (antologia) z ilustracjami Iwony Chmielewskiej zastąpiła autorska książka Justyny Bednarek z ilustracjami Emilii Dziubak pt. „Wnuczka antykwariusza”.

W 2023 r. kampanii towarzyszy hasło: „Zależy Ci na rozwoju swojego dziecka? Podaruj mu miłość do książek”.

- Kampania „Mała książka – wielki człowiek” jest cennym projektem, rozpoznawalnym nie tylko w Polsce (co znajduje swoje potwierdzenie w zrealizowanych badaniach ilościowych i jakościowych), **ale również za granicą**. Cieszy się rosnącym uznaniem m.in. ze strony rodziców, bibliotekarzy, nauczycieli czy organizacji pozarządowych
- W 2024 roku Instytut Książki planuje podjąć **współpracę z instytucjami** (m.in. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Instytuty Polskie, Instytut Rozwoju Języka Polskiego im. Świętego Maksymiliana Marii Kolbego) i **organizacjami polonijnymi w celu rozszerzenia programu poza granice kraju**.

• Wspieranie dla bibliotek - Supraśl, fot. Szymon Gruchalski / Instytut Książki

• Wspieranie dla bibliotek - Biecz, fot. Szymon Gruchalski / Instytut Książki

„Certyfikat dla małych księgarń” – pierwszy program wspierający małe księgarnie

- Uruchomiony w 2021 r.** przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Instytut Książki **program „Certyfikat dla małych księgarń” opiera się na założeniu, że małe, lokalne księgarnie** to nie tylko miejsca sprzedaży książek. **To przestrzenie kreatywne, niewielkie centra dostępu do kultury**, które realnie kształtują literackie gusta lokalnych społeczności.
- Celem programu jest ich wsparcie**, ponieważ nie tylko stanowią **kluczowy element całego rynku książki**, lecz także mogą odgrywać i odgrywają **rolę kulturotwórczą**, choćby uzupełniając biblioteki w zapewnianiu dostępu do kultury literackiej.
- Program ma przede wszystkim **zahamować obserwowany od wielu lat spadek liczby** małych księgarń, a dzięki udzielonemu wsparciu zapewnić im **możliwość lepszej promocji** czy **wsparcia bieżącej działalności** (np. przez dokonanie odpowiednich zakupów sprzętowych).
- W 3 edycjach programu wsparcie na łączną kwotę **11 mln zł** otrzymało ponad **300 małych księgarń z całego kraju**.

Otrzymane wsparcie księgarze przekazują m.in. na:

- koszty **promocji księgarń**
- koszty **stałe utrzymania lokalu księgarni** – np. opłaty czynszowe czy koszty energii
- koszty realizacji **planu proczytelniczego** – np. koszty zorganizowania spotkania autorskiego, warsztatów literackich itp.
- zakup **niezbędnego sprzętu i wyposażenia** księgarń.

• Wspieranie dla małych księgarń, fot. Danuta Matloch

ZMIENIAMY ARCHIWA PAŃSTWOWE

Archiwa państwowe, w których przechowywane są nie tylko cenne źródła historyczne, ale także świadectwa czasów obecnych, to instytucje zaufania publicznego – otwarte, przyjazne i nowoczesne. Zapewnienie odpowiednich warunków zasobom przechowywanym w archiwach oraz umożliwienie powszechnego dostępu do tych zasobów, to jedne z podstawowych obowiązków państwa dbającego o swoje dziedzictwo.

Kompleksowa termomodernizacja archiwów państwowych

Przykładowe inwestycje w ramach „Kompleksowej termomodernizacji archiwów państwowych”

- 1 Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa
- 2 Archiwum Akt Nowych, Warszawa
- 3 Archiwum Państwowe w Częstochowie
- 4 Archiwum Państwowe w Kaliszu
- 5 Archiwum Państwowe w Katowicach
- 6 Archiwum Państwowe w Kielcach
- 7 Archiwum Państwowe w Lesznie
- 8 Archiwum Państwowe w Łodzi
- 9 Archiwum Państwowe w Olsztynie
- 10 Archiwum Państwowe w Opolu
- 11 Archiwum Państwowe w Opolu
- 12 Archiwum Państwowe w Przemyślu
- 13 Archiwum Państwowe w Siedlcach
- 14 Archiwum Państwowe w Toruniu
- 15 Archiwum Państwowe we Wrocławiu
- 16 Archiwum Państwowe we Wrocławiu - Oddział w Jeleniej Górze
- 17 Archiwum Państwowe we Wrocławiu - Oddział w Legnicy
- 18 Archiwum Państwowe w Poznaniu - Oddział w Pile

- 19 Archiwum Państwowe w Warszawie - Oddział w Otwocku
- 20 Archiwum Państwowe w Warszawie - Oddział w Grodzisku Mazowieckim
- 21 Archiwum Państwowe w Gdańsku - Oddział w Gdyni
- 22 Archiwum Państwowe w Koszalinie - Oddział w Słupsku
- 23 Archiwum Państwowe w Płocku
- 24 Archiwum w Szczecinie

Jednym z projektów wspierających Archiwa Państwowe jest finansowana ze środków wspólnotowych „Kompleksowa termomodernizacja archiwów państwowych”. Inwestycja jest wdrażana w trybie pozakonkursowym przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych. Termomodernizacja obejmuje:

- ocieplenie obiektów;
- wymianę okien i drzwi zewnętrznych;
- modernizację wewnętrznej instalacji ogrzewania i ciepłej wody użytkowej;
- wymianę oświetlenia na energooszczędne;
- przebudowę systemów grzewczych (wraz z wymianą źródła ciepła na bardziej efektywne energetycznie i ekologiczne);
- budowę lub przebudowę systemów wentylacji mechanicznej, przebudowę systemów chłodzących i budowę lub przebudowę klimatyzacji;

- wykorzystanie odnawialnych źródeł energii;
- wprowadzenie systemów zarządzania energią.

„Kompleksowa termomodernizacja archiwów państwowych” obejmuje

- 22 miasta
- 24 archiwa państwowe
- 27 budynków
- 77,6 tys. m² odnowionej powierzchni
- 144 km akt w termomodernizowaniach budynkach
- wzrost oszczędności energetycznej o 60%
- koszt zmian to ponad 109 mln zł

Nowe siedziby Archiwów Państwowych

Archiwum Państwowe w Bydgoszczy

Archiwum Państwowe w Bydgoszczy po prawie 130 latach działalności w XIX-wiecznym obiekcie przy ul. Dworcowej zmieniło swoją siedzibę we wrześniu 2023 r. Nowoczesny gmach przy ul. Karłowicza 17 został zaprojektowany z myślą o zapewnieniu jak najlepszych warunków pracy dla archiwistów oraz przechowywania i udostępniania bezcennych dokumentów historycznych. Budowa nowej siedziby rozpoczęła się w 2021 r.

Czterokondygnacyjny budynek bydgoskiego Archiwum pomieści **ok. 30 km bieżących akt**. Pozwoli to w przyszłości prawie dwukrotnie powiększyć dotychczasowy zasób Archiwum, wynoszący aktualnie prawie 12 km bieżących akt.

W obiekcie zastosowano nieszablonowe rozwiązania architektoniczne, technologiczne i informatyczne.

• Archiwum Państwowe w Bydgoszczy, fot. Danuta Matloch

• Archiwum Państwowe w Bydgoszczy, fot. Danuta Matloch

Archiwum Państwowe w Nowym Sączu

W 2019 r. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wydało decyzję o przyznaniu środków na rozpoczęcie budowy nowej siedziby Archiwum w Nowym Sączu. Prace budowlane rozpoczęły się w czerwcu 2021 r. Nowy budynek o powierzchni użytkowej ponad 2,5 tys. m² został oddany do użytku w czerwcu 2023 r. Ma dwie kondygnacje i składa się z dwóch modułów – biurowego i magazynowego. Magazyny - najważniejszy element w nowym obiekcie - stanowią ok. 2/3 całej bryły budynku i pomieszczą ok. **10,5 tys. metrów bieżących akt**. Dzięki specjalnemu odseparowaniu od zmiennych warunków zewnętrznych, w ich wnętrzu zachowane zostaną stabilne warunki klimatyczne.

W nowym budynku znajdzie się cały dotychczasowy zasób Archiwum w Nowym Sączu (ok. 2 tys. metrów bieżących), a także zasób byłego oddziału archiwalnego w Nowym Targu, który obecnie jest przechowywany w Krakowie. Przewidziany jest też powrót staropolskiego zasobu miasta Nowego Sącza z centrali w Krakowie. Sukcesywnie przejmowane będą też akta z różnych instytucji państwowych oraz samorządowych z regionu sądeckiego i podhalańskiego.

• Archiwum Państwowe w Nowym Sączu, fot. Danuta Matloch

Archiwum Narodowe w Krakowie

Otwarty w 2021 r. nowy budynek Archiwum Narodowego w Krakowie składa się z **2 segmentów: magazynowego i biurowego**, a jego powierzchnia użytkowa liczy **ok. 14 000 m²**. Dzięki powstałemu nowoczesnemu gmachowi, rozproszone wcześniej materiały archiwalne z 5 oddziałów krakowskich Archiwum oraz ekspozyturze w Spytkowicach k. Zatora. Magazyny archiwalne na 8 kondygnacjach mogą pomieścić ok. **70 000 metrów bieżących akt**. Segment biurowy liczy 6 kondygnacji, z biurami, nowoczesnymi pracowniami konserwacji i digitalizacji, intrologatorią, wielomodułową czytelnią na materiały archiwalne oraz salą audiowizualną na **180 osób**, a także trzema serwerowniami w tym serwerownią ogólnokrajowego Zapasowego Repozytorium Cyfrowego Archiwów Państwowych.

• Archiwum Państwowe w Krakowie, fot. Danuta Matloch

• Archiwum Państwowe w Krakowie, fot. Danuta Matloch

Program Wieloletni „Budowa i utrzymanie Archiwów Państwowych w formule partnerstwa publiczno-prywatnego” w latach 2023-2052

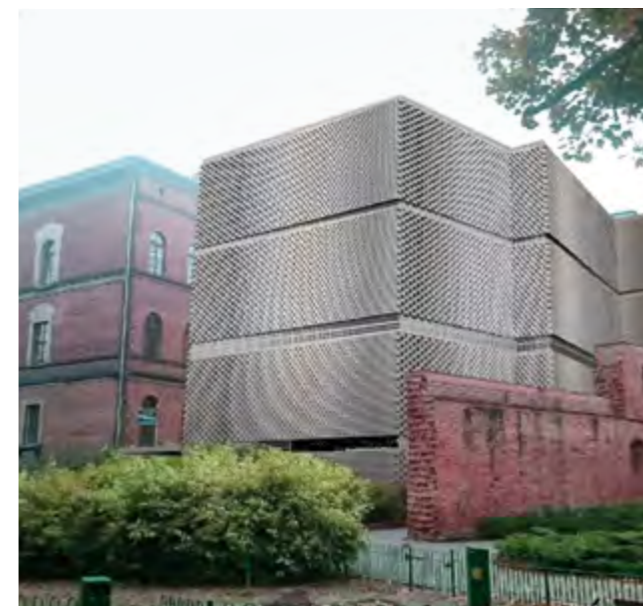
W październiku 2023 r. Rada Ministrów przyjęła program wieloletni pn. „Budowa i utrzymanie Archiwów Państwowych w formule partnerstwa publiczno-prywatnego”. Program ma na celu poprawę możliwości gromadzenia, zabezpieczenia i udostępniania materiałów archiwalnych oraz optymalizacji warunków ich przechowywania. W ramach realizacji programu powstaną nowoczesne, wielofunkcyjne specjalistyczne obiekty Archiwów Państwowych w **5 miastach - Koszalinie, Łodzi, Piotrkowie Trybunalskim, Poznaniu oraz Szczecinie**.

• Wizualizacja Archiwum Państwowego w Łodzi

Inwestycje prowadzone w ramach Programu „Archiwa” umożliwią:

- zapewnienie powierzchni magazynowych na przyjmowanie materiałów archiwalnych w perspektywie wieloletniej oraz stworzenie rezerwy magazynowej na kolejne lata,
- stworzenie nowoczesnych pracowni konserwacji i digitalizacji,
- stworzenie wielofunkcyjnych sal konferencyjno-wystawienniczych na cele działalności edukacyjnej, wystawienniczej i kulturalnej, wyposażonych w nowoczesny sprzęt multimedialny, umożliwiających poprawę jakości i dostępności świadczonych usług oraz skuteczniejszą promocję polskiego dziedzictwa dokumentacyjnego,
- powstanie energooszczędnych budynków odpowiadających standardom nowoczesnego budownictwa
- wybudowanie obiektów bez barier architektonicznych, dostosowanych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami.

• Wizualizacja Archiwum Państwowego w Poznaniu

• Wizualizacja Archiwum Państwowego w Koszalinie

• Wizualizacja Archiwum Państwowego w Szczecinie

STWORZYLIŚMY WARUNKI DO REALIZACJI TYSIĘCY PROJEKTÓW W WIELU DZIEDZINACH I OBSZARACH KULTURY

Programy Ministra z zakresu kultury mają na celu dofinansowanie zadań o charakterze projektowym z wyłączeniem stałej działalności kulturalnej podmiotów.

Skierowane są do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, instytucji filmowych, szkół i uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych, kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych. Osoby fizyczne są uprawnione do składania wniosków wyłącznie w ramach jednego programu – Ochrona zabytków.

- ponad **3 mld** zł na dofinansowanie zadań z zakresu kultury
- blisko **30 tysięcy** dofinansowanych projektów
- Ponad **7 tys.** beneficjentów
- ponad **30 programów**

W latach 2016–2023 przeznaczono ponad 3 mld zł na dofinansowanie blisko 30 tys. projektów z zakresu kultury. Budżet Programów Ministra był o ponad 30% wyższy niż w latach 2008–2015. Wsparcie otrzymało ponad 7 tys. beneficjentów. Środki na zadania zostały rozdysponowane w ramach ponad 30 programów podzielonych na kilka kategorii tematycznych.

Programy z zakresu dziedzictwa kulturowego i historycznego

- Ochrona zabytków
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą
- Kultura ludowa i tradycyjna
- Wspieranie działań muzealnych
- Miejsca pamięci narodowej za granicą
- Promesa dla kultury
- Groby i cmentarze wojenne w kraju
- Wspieranie archiwów, bibliotek i muzeów poza krajem
- Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju

- Ochrona zabytków archeologicznych
- Badanie polskich strat wojennych

Programy artystyczne

- Muzyka
- Narodowa kolekcja sztuki współczesnej
- Film
- Sztuki wizualne
- Wydarzenia artystyczne dla dzieci i młodzieży
- Teatr
- Promocja kultury polskiej za granicą
- Zamówienia kompozytorskie
- Muzyczny ślad
- Taniec

Programy promujące czytelnictwo

- Promocja czytelnictwa
- Czasopisma
- Partnerstwo dla książki
- Literatura

Programy edukacyjne

- Edukacja kulturalna
- Kultura dostępna
- Edukacja artystyczna

Programy infrastrukturalne

- Infrastruktura kultury
- Infrastruktura szkolnictwa artystycznego
- Infrastruktura domów kultury

Sektory kreatywne

- Kultura cyfrowa
- Rozwój sektorów kreatywnych

Programy okazjonalne

- Conrad 2017
- Nowowiejski 2017
- Moniuszko 2019 – promesa
- Ballady i romanse 2022

Wybrane programy

Kultura ludowa i tradycyjna

Program wspiera zadania odnoszące się do materialnego oraz niematerialnego wymiaru dziedzictwa kulturowego. Dofinansowane są przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania.

- Budżet: ponad **60 mln** zł
- **1460** dofinansowanych projektów

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:
Beneficjent: Towarzystwo Kultury Teatralnej
Dofinansowanie w latach 2016–2023: 630 tys. zł
Projekt: Sejmiki Wiejskich Zespołów Teatralnych (edycje w latach 2016–2023)

Sejmiki Wiejskich Zespołów Teatralnych to projekt o charakterze artystycznym, edukacyjnym i poznawczym. Co roku odbywa się pięć przeglądów międzywojewódzkich i finałowy Sejmik Teatrów Wsi Polskiej. Zespoły przygotowują widowiska w oparciu o obrzędy i obyczaje, prace domowe i polne, utwory dramatyczne. W ciągu 40 lat pokazano prawie 2000 spektakli. To jedyny przegląd twórczości teatralnej środowisk wiejskich o zasięgu ogólnopolskim, ważny element życia kulturalnego wsi polskiej. Wydarzenia są źródłem wiedzy o kulturze ludowej, szczególnie dla młodego pokolenia. Festiwal organizowany jest od ponad 35 lat. W 2018 r. Sejmiki zostały wpisane do Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

• Spektakl muzyczny „Len” w wykonaniu Zespołu Folklorystycznego „Narwianie” z Dobrzyniewa Dużego (woj. podlaskie), fot. archiwum Towarzystwa Kultury Teatralnej

Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju

Wsparcie z programu otrzymują podmioty sprawujące opiekę nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami w kraju. Dofinansowane są również projekty upowszechniające wiedzę na temat miejsc, faktów i postaci związanych z walką i męczeństwem. Program powstał w 2019 r.

- Budżet: ponad **18 mln** zł
- **210** dofinansowanych projektów

• Prace konserwatorskie w jednej z czterech cel zbiorowych „tramwaju”, fot. Mauzoleum Walki i Męczeństwa

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:
Beneficjent: Muzeum Niepodległości w Warszawie
Dofinansowanie w latach 2016–2023: 934 tys. zł
Projekty:

- Konserwacja wybranych elementów architektonicznych Muzeum Więzienia Pawiak (2020)
- Konserwacja tynków z inskrypcjami w celach więziennych w Mauzoleum Walki i Męczeństwa (2021)
- Konserwacja historycznych relikwów tynków w celach Muzeum Więzienia Pawiak (2022)
- Rewitalizacja muru Carnota – etap I dokumentacja (2022)
- Renowacja wybranych zewnętrznych i wewnętrznych elementów ekspozycji stałej w Muzeum Więzienia Pawiak (2023)

Muzeum Niepodległości w Warszawie wykonało prace w Muzeum Więzienia Pawiak, które obejmowały m.in. oczyszczenie i woskowanie Pomnika Drzewa Pawiackiego, konserwację ścian budynku muzeum, konserwację całościową muru, konserwację fragmentów oryginalnie zachowanych tynków w pięciu celach, opracowanie dokumentacji projektowej remontu budynku muzeum. Przeprowadzono prace konserwatorskie w 14 celach więziennych przy al. Szucha 25. Wykonano dokumentację techniczną umożliwiającą rewitalizację muru Carnota okalającego Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej.

Muzyka

Celem programu jest wspieranie najbardziej wartościowych zjawisk i trendów w polskiej i światowej kulturze muzycznej, niezależnie od gatunkowych podziałów. Wsparcie otrzymują zarówno przedsięwzięcia kultywujące tradycję i najwybitniejsze osiągnięcia wielowiekowego dziedzictwa polskiej kultury muzycznej, jak i projekty skoncentrowane na tworzeniu nowych wartości poszukiwaniu oryginalnych środków ekspresji artystycznej.

- Budżet: ponad **195 mln** zł
- **1594** dofinansowane projekty

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:

Beneficjent: Krakowskie Biuro Festiwalowe

Dofinansowanie w latach 2017–2023: 1 mln 840 tys. zł

Projekt: Festiwal Misteria Paschalia (edycje w latach 2017–2023)

Festiwal Misteria Paschalia to jeden z najważniejszych festiwali poświęconych muzyce dawnej na świecie. Organizowany jest w Krakowie od 2004 r. jako najważniejsze artystyczne wydarzenie okresu Wielkiego Tygodnia w Polsce. Dzięki staraniom organizatorów na festiwalu prezentowany jest unikalny repertuar, jako że w warstwie programowej eksploatowane są przede wszystkim dzieła rzadko prezentowane lub wykonywane współcześnie po raz pierwszy - czy to w Krakowie, czy w Polsce, czy nawet na świecie. Cechy festiwalu to przede wszystkim konsekwentnie budowany wizerunek, przemyślany program, spójna idea prezentowania muzyki związanej z Wielkim Tygodniem i Wielkanocą wykonywanej przez uznanych mistrzów i interpretatorów nurtu historycznego.

• Georg Friedrich Händel, Samson, Centrum Kongresowe ICE Kraków, Festiwal Misteria Paschalia 2018, fot. Wojciech Wandzel

Film

Program służy promowaniu wiedzy na temat osiągnięć kinematografii, jej roli we współczesnej kulturze. Wspiera działania sprzyjające rozwojowi kultury filmowej i upowszechniające ambitny, niekomercyjny repertuar filmowy.

- Budżet: ponad **41 mln zł**
- **538** dofinansowanych projektów

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:

Beneficjent: Stowarzyszenie Scena Kultury

Dofinansowanie w latach 2016–2023: 2 mln 290 tys. zł

Projekty:

- Festiwal Filmów Dokumentalnych „Niepokorni, Niezłomni, Wyklęci” (edycje w latach 2016–2023)
- Retrospektywy Międzynarodowego Festiwalu Filmowego NNW (edycje w latach 2022–2023)

Międzynarodowy Festiwal Filmowy „Niepokorni, Niezłomni, Wyklęci” to największe w Europie wydarzenie stwarzające przestrzeń do spotkań świadków historii najnowszej oraz publiczności z twórcami filmów inspirowanych dziejami walki o wolność. Festiwalowi towarzyszą wydarzenia specjalne – wystawy, instalacje artystyczne, widowiska muzyczne i teatralne.

• Gala wręczenia nagród podczas XIV Festiwalu NNW w 2022 r., fot. www.festiwalnnp.pl

Promocja czytelnictwa

Program ma na celu wsparcie wartościowych form promowania czytelnictwa. Dofinansowane są zarówno projekty upowszechniające tradycyjne praktyki czytelnicze, jak i przedsięwzięcia, w których wykorzystuje się nowoczesne technologie i nowe media jako najbardziej efektywne środki współczesnej komunikacji.

- Budżet: ponad **46 mln zł**
- **977** dofinansowanych projektów

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:

Beneficjent: Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej

Dofinansowanie w latach 2016–2023: 1 mln 441 tys. zł

Projekt: „Noc Bibliotek” (edycje w latach 2016–2023)

„Noc Bibliotek” to ogólnopolska akcja zachęcająca do czytania książek poprzez promocję lokalnych bibliotek jako najbliższych miejsc spotkań z kulturą, z różnorodnymi zasobami i bezpłatną ofertą dla społeczności. Wydarzenie co roku przyciąga wielu nowych czytelników przez niekonwencjonalne, ambitne pomysły na wspólną zabawę z książkami w roli głównej. „Nocy Bibliotek” towarzyszy akcja „Podziel się książkami” – zachęcająca czytelników do przynoszenia do bibliotek przeczytanych nowości wydawniczych, klasyki i lektur oraz innych poszukiwanych książek.

• „Noc Bibliotek” w bibliotece Szkoły Podstawowej nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. ks. Jana Twardowskiego w Olecku, fot. Noc Bibliotek - www.nocbibliotek.ceo.org.pl

Partnerstwo dla książki

Celem programu jest zarówno poprawa dostępu do książki w jej wszystkich formatach, jak i wzmocnienie kulturotwórczej roli księgarń i bibliotek. Wsparcie przeznaczone jest również na szkolenie księgarzy i bibliotekarzy. Program powstał w 2017 r.

- Budżet: ponad **33 mln zł**
- **1852** dofinansowane projekty

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:

Beneficjent: Fundacja Czas Dzieci

Dofinansowanie w latach 2018–2022: 271 tys. zł

Projekty:

- „Ostry Dyżur Literacki” w bibliotekach (edycje w latach 2018–2019)
- „Ostry Dyżur Literacki” w niezależnych księgarniach (edycje w latach 2019, 2020, 2022, 2023)
- „Ostry Dyżur Literacki” – podcast z księgarni niezależnych (2021)

„Ostry Dyżur Literacki” to już sprawdzona akcja promująca czytelnictwo w zaskakującej happeningowej formie, utrzymującej balans pomiędzy zabawą a autorytetem eksperta. Skierowana jest głównie do dzieci i młodzieży do 14. roku życia. W scenografii i konwencji gabinetu lekarskiego merytoryczni specjaliści literatury dla dzieci w kitlach lekarskich rekomendują wartościowe książki. Literatura jest dobierana indywidualnie do wieku i preferencji oraz dotychczasowych doświadczeń czytelniczych, ze szczególnym uwzględnieniem nowości.

• „Ostry Dyżur Literacki”, fot. materiały promocyjne Fundacji Czas Dzieci

Edukacja kulturalna

Wsparcie z programu otrzymują podmioty realizujące projekty edukacyjno-animacyjne, stymulujące kreatywność i aktywizujące twórczo uczestników reprezentujących wszystkie grupy wiekowe i społeczne. Zasadniczym celem programu jest wspieranie zadań o charakterze niekomercyjnym.

- Budżet: ponad **112 mln zł**
- **1770** dofinansowanych projektów

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:

Beneficjent: Stowarzyszenie Fala Kultury

Dofinansowanie w latach 2017–2022: 457 tys. zł

Projekt: 6 obrazów dla sześciolatka (edycje w latach 2017–2019 i 2021–2022)

Projekt „6 obrazów dla sześciolatka” skierowany jest do dzieci w wieku 6-7 lat i ma przeciwdziałać drastycznie malejącej znajomości polskiego dziedzictwa kulturowego. W ramach zadania dzieci zapoznają się z sześcioma wybranymi dziełami

malarstwa polskiego i na ich przykładzie uczą się świadomego obcowania z obrazami. Projekt realizowany był w przedszkolach i szkołach podstawowych województwa mazowieckiego jako cykl warsztatów. Utrwaleniu wiedzy po każdym warsztacie służyła tworzona w każdej placówce „galeria malarstwa” złożona z przekazanych przez stowarzyszenie reprodukcji obrazów.

• Zajęcia z animatorami w przedszkolu, fot. Stowarzyszenie Fala Kultury

Edukacja artystyczna

Program ma na celu podnoszenie poziomu polskiej edukacji artystycznej poprzez wsparcie finansowe dla najciekawszych projektów skierowanych do uczniów, studentów oraz absolwentów szkół i uczelni artystycznych.

- Budżet: ponad **23 mln zł**
- **347** dofinansowanych projektów

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:

Beneficjent: Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu

Dofinansowanie w latach 2016–2023: 805 tys. zł

Projekt: Międzynarodowy Festiwal Wysokich Temperatur (edycje w latach 2016, 2018, 2019, 2021, 2023)

Festiwal Wysokich Temperatur to impreza artystyczna organizowana od 2007 r. Ideą wydarzenia jest integracja różnych działań artystycznych z obszaru ceramiki, szkła i rzeźby z metalem o wspólnym mianowniku, jakim jest wysoka temperatura. Festiwal składa się z prezentacji, warsztatów, pokazów, wystaw i konkursów, w których uczestniczą zaproszeni goście, artyści i specjaliści w dziedzinie technik hutniczych tworzenia dzieła sztuki z całego świata. Festiwal, jako jedyna tego typu międzynarodowa impreza artystyczna w Europie, jest płaszczyzną wymiany wiedzy i doświadczeń dla twórców na różnym etapie drogi zawodowej.

• Odlewanie żeliwa w trakcie performance „Wschód słońca” Andy Griffiths, fot. Kamil Tarnowski

Infrastruktura kultury

Program finansuje zadania związane z zapewnieniem optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, zwiększeniem potencjału instytucji kultury, dostosowaniem do standardów europejskich, wzrostem konkurencyjności podmiotu, a także wzmocnieniem działalności o charakterze ponadregionalnym.

- Budżet: ponad **295 mln zł**
- **1410** dofinansowanych projektów

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:

Beneficjent: Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu

Dofinansowanie w latach 2017–2021: 14 mln 590 tys. zł

Projekt:

- Budowa centralnego magazynu zbiorów wraz z częścią ekspozycyjną i centrum edukacyjnym – etap I (2017–2019)
- Budowa centralnego magazynu zbiorów wraz z częścią ekspozycyjną i centrum edukacyjnym – etap II (2020–2021)

W ramach pierwszego etapu wykonano prace konstrukcyjne oraz budowlane segmentu konserwatorsko-magazynowego (B i C) oraz ekspozycyjno-edukacyjnego (A). Powstały instalacje elektryczne, sanitarne, wentylacja oraz klimatyzacja. Położono posadzki, tynki oraz zamontowano stolarkę drzwiową i okienną. Etap drugi obejmował budowę magazynu sprzętu rolniczego, wiaty do przechowywania drewna, wykonanie drogi pożarowej, parkingów oraz prace wykończeniowe w segmencie A (m.in. posadzki, instalację sanitarną wewnętrzną, instalację elektryczną, sufity podwieszane, tynki wewnętrzne, powłoki malarskie, a także oprawy oświetleniowe).

• Centralny Magazyn Zbiorów – część ekspozycyjna, fot. Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu

Infrastruktura szkolnictwa artystycznego

Wsparcie z programu otrzymują instytucje dążące do zapewnienia optymalnych warunków dla procesu kształcenia artystycznego poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury szkół, placówek i uczelni artystycznych. Program obejmuje szeroki zakres zadań – m.in. prace budowlane, opracowywanie dokumentacji technicznej czy zakup wyposażenia.

- Budżet: ponad **129 mln zł**
- **460** dofinansowanych projektów

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:

Beneficjent: Akademia Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi

Dofinansowanie w latach 2016–2023: 700 tys. zł

Projekt: Przystosowanie budynku głównego Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi do wymagań ochrony ppoż. (projekt zrealizowany w latach 2016–2018)

W ramach zadania w latach 2016–2017 wykonano roboty budowlane i instalacyjne związane z przebudową ciągów komunikacyjnych budynku głównego ASP, w tym wymianę sufitów podwieszanych, modernizację instalacji elektrycznej i oświetleniowej, instalację oświetlenia awaryjnego. W 2018 r. roboty obejmowały poprowadzenie linii kablowych nad sufitami podwieszonymi na wszystkich kondygnacjach budynku, zamontowanie optycznych czujek dymowych i ROP. Do instalacji podłączono działające w budynku dźwigi oraz klapy dymowe. Zainstalowano sygnalizację dźwiękową i nowoczesną centralę pożarową.

• Hydrofornia w ASP im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi, fot. Jarek Darnowski

Kultura cyfrowa

Wsparcie z programu otrzymują instytucje zajmujące się udostępnianiem i umożliwianiem ponownego wykorzystywania zasobów cyfrowych do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych.

- Budżet: ponad **57 mln zł**
- **539** dofinansowanych projektów

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:

Beneficjent: Fundacja Dziedzictwa Rzeczypospolitej

Dofinansowanie w latach 2018–2021: 746 tys. zł

Projekt: „Śpiewnik Niepodległości”. Baza i multimedialny portal pieśni patriotycznych (projekt realizowany w latach 2018–2021)

Polska pieśń patriotyczna, hymniczna i wojskowa nigdy wcześniej w tak ogromnej skali i różnorodności nie trafiła do sieci.

„Śpiewnik Niepodległości” udostępnił utwory przygotowane z całym pakietem muzyczno-edukacyjnym. Każdy utwór zawiera opis wraz z interpretacją i kontekstem historycznym, tekst z nutami i chwytami gitarowymi, podkłady muzyczne. Dostępne są nagrania utworów we współczesnych aranżacjach i kompozycjach własnych zespołu Koncert Niepodległości. Wszystkie multimedia i opisy są dostępne do pobrania na stronie www.spiewnikniepodleglosci.pl.

• „Śpiewnik niepodległości”, źródło: www.spiewnikniepodleglosci.pl

Moniuszko 2019 – Promesa

Wsparcie z programu otrzymały projekty upamiętniające 200. rocznicę urodzin Stanisława Moniuszki (1819–1872) – polskiego kompozytora, dyrygenta, organisty, pedagoga, wychowawcy i żarliwego patrioty. Ideą przewodnią programu było przywrócenie Stanisławowi Moniuszce należytej rangi w panteonie twórców narodowych, wykreowanie jego obrazu jako twórcy pierwszorzędnego, utrwalenie w świadomości społeczeństwa jego dorobku oraz promocja za granicą jego twórczości ukazanej w kontekście dzieł wybitnych kompozytorów XIX w.

- Budżet: ponad **3 mln zł**
- **60** dofinansowanych projektów

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:

Beneficjent: Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina

Dofinansowanie w 2019 r.: 210 tys. zł

Projekt: Przygotowanie, produkcja i prezentacja opery „Straszny Dwór” Stanisława Moniuszki w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej

Spektakl operowy Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina – „Straszny Dwór” Stanisława Moniuszki – został przygotowany w ramach stałej współpracy z Teatrem Wielkim – Operą Narodową. Wystąpiły w nim wszystkie zespoły wykonawcze Uniwersytetu: soliści Wydziału Wokalno-Aktorskiego, orkiestra uniwersytecka, chór UMFC. W realizacji wziął też udział gościnnie Zespół Pieśni i Tańca Uniwersytetu Warszawskiego „Warszawianka”.

• „Straszny Dwór” Stanisława Moniuszki w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej, fot. Mateusz Zaboklicki/UMFC

Ballady i romanse 2022

Ideą przewodnią programu było upamiętnienie dwusetnej rocznicy pierwszego wydania „Poezji” Adama Mickiewicza zawierającego „Ballady i romanse”, a także przypomnienie ich znaczenia w rozmaitych przejawach współczesnych działań. Wsparcie z programu otrzymały podmioty realizujące przedsięwzięcia artystyczne: literackie, teatralne, muzyczne, taneczne, plastyczne, z dziedziny sztuk wizualnych, inicjatyw wydawniczych i edukacyjnych.

- Budżet: ponad **4 mln zł**
- **149** dofinansowanych projektów

Przykładowy projekt zrealizowany w ramach programu:

Beneficjent: Iwona Haberna Agencja Promocyjna OKO

Dofinansowanie w 2022 r.: 75 tys. zł

Projekt: „Świtez” – projekt edukacyjny, realizowany w oparciu o grę i zintegrowaną z nią internetową platformę wiedzy

W ramach projektu stworzono grę karcianą „Świtez” i zintegrowaną platformę wiedzy online na podstawie motywów i postaci z „Ballad i romansów” Adama Mickiewicza. Gra w nakładzie 1000 egzemplarzy oraz wszystkie materiały zostały dostarczone zainteresowanym nauczycielom i bibliotekarzom oraz rozprawdane do szkół i bibliotek. Przeprowadzono 15 szkoleń dla nauczycieli i bibliotekarzy, mających na celu przekazanie wiedzy dot. zasad gry i wykorzystania jej w edukacji młodzieży. Projekt został nagrodzony w prestiżowym konkursie graficznym „Projekt roku 2022” w kategorii „Idea”. Strona internetowa oraz platforma wiedzy i projektu: www.mickiewicz.promocjaksiazki.pl.

• Gra karciana „Świtez”, fot. Anna Pałosz

WSPIERAMY POLSKIE KINO HISTORYCZNE

Od 2016 roku, dzięki wsparciu **Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego** oraz instytucji mu podległych (Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych, Filмотeki Narodowej - Instytutu Audiowizualnego, Centrum Technologii Audiowizualnych CeTA, Techfilmu, Narodowego Centrum Kultury oraz Biura „Niepodległa”), a także dzięki znacznemu zaangażowaniu TVP oraz Polskiej Fundacji Narodowej, **powstało 150 filmów fabularnych, dokumentalnych, w technologii VR i animacji o polskiej historii. 140 kolejnych jest na etapie realizacji lub w fazie przygotowań.**

Przykładowe produkcje

„Orleńta. Grodno 1939”

- reż. Krzysztof Łukaszewicz
- premiera: wrzesień 2022 r.
- film fabularny
- produkcja: Wytwórnia Filmów Dokumentalnych i Fabularnych, koprodukcja: Telewizja Polska, współfinansowanie: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Polski Instytut Sztuki Filmowej
- „Orleńta. Grodno '39” to dramatyczny obraz wojny z sowietami widziany oczami dwunastoletniego chłopca, Leona. W dniu rozpoczęcia roku szkolnego 1 września 1939 r. budynek jego szkoły zostaje zbombardowany przez niemieckie

samoloty. Dla Leosia, Tadka, Eweliny oraz tysięcy polskich dzieci rozpoczynająca się wojna stanie się szkołą przyspieszonego dojrzewania, konfrontacją z dramatyczną historią pisaną przez dorosłych.

17 września 1939 roku, na mocy porozumień sowiecko-niemieckich, Armia Czerwona wkracza do Polski. 20 września planuje zająć Grodno. Obrońcy miasta rozpoczynają beznadziejną, heroiczną walkę. Nieliczne oddziały wojskowe są wspomagane przez ludność cywilną, przede wszystkim przez młodzież szkolną. To właśnie dzieci i młodzież bohatersko bronią Grodna, stając się ofiarami niezwykłego okrucieństwa okupantów.

• „Orleńta. Grodno '39”, reż. Krzysztof Łukaszewicz, fot. Magdalena Górfińska / WFDiF

„Raport Pileckiego”

- reż. Krzysztof Łukaszewicz, Leszek Wosiewicz
- premiera: wrzesień 2023 r.
- film fabularny
- produkcja: Wytwórnia Filmów Dokumentalnych i Fabularnych, koprodukcja: Telewizja Polska, wsparcie produkcyjne: Polska Fundacja Narodowa, współfinansowanie: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Polski Instytut Sztuki Filmowej
- „Raport Pileckiego” to pierwszy pełnometrażowy film fabularny o żołnierzu AK, rotmistrzu Witoldzie Pileckim,

który z narażeniem życia celowo dał się aresztować, by zostać osadzonym w obozie koncentracyjnym Auschwitz. Tam zorganizował konspiracyjny ruch oporu Armii Krajowej, a po 947 dniach w obozowej niewoli i brawurowej ucieczce pisał raporty, w których podjął próbę informowania świata o Holokauście oraz innych zbrodniach. Następnie wziął udział w Powstaniu Warszawskim oraz walczył w II Korpusie Polskim generała Andersa we Włoszech. Po powrocie do Polski został aresztowany przez władze komunistyczne, bestialsko przesłuchiwany i pod pretekstem szpiegostwa skazany na śmierć. Prezydent Bolesław Bierut nie zgodził się na ułaskawienie. Wyrok na rotmistrzu Pileckim wykonano 25 maja 1948 roku w Warszawie.

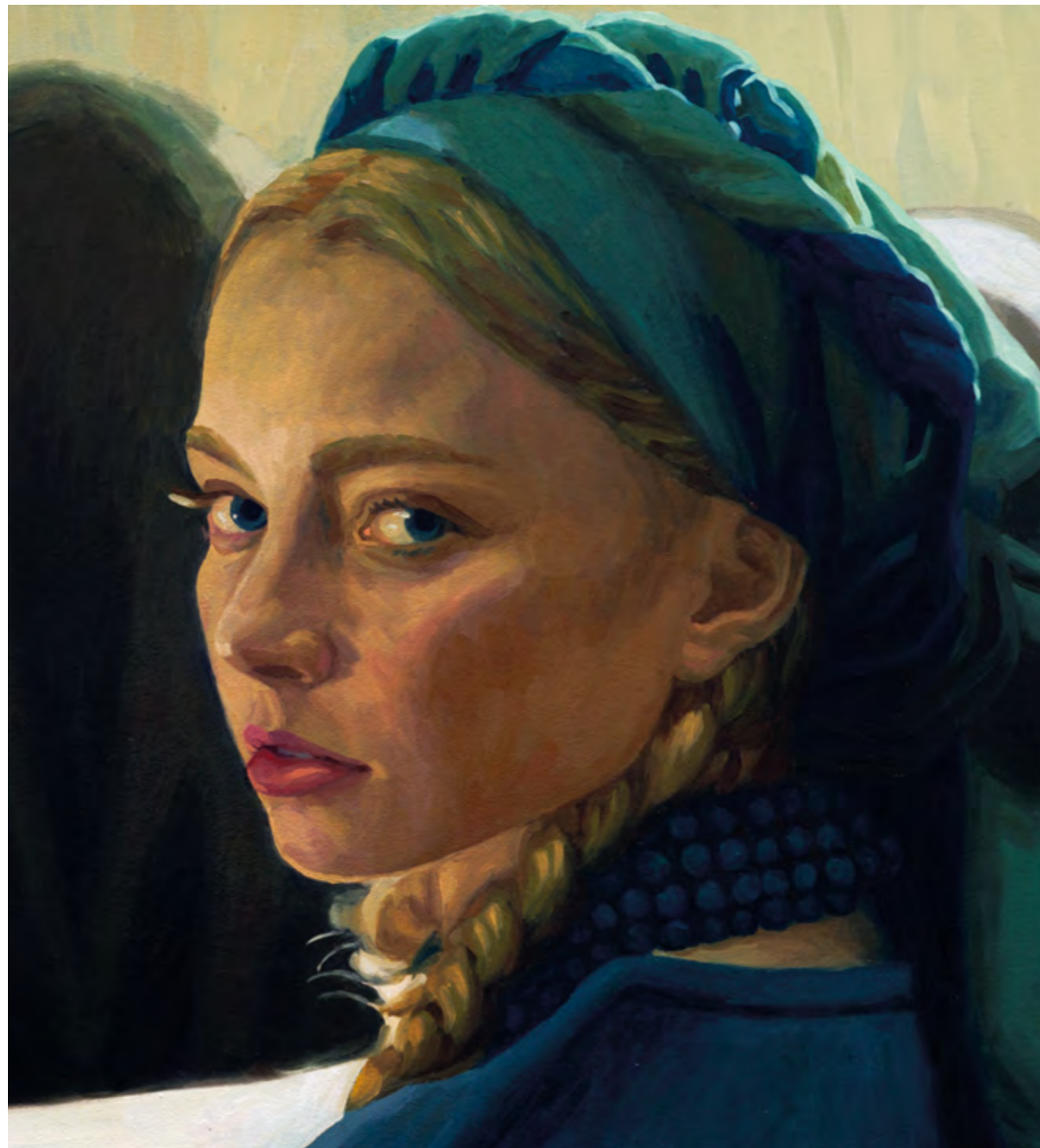

• „Raport Pileckiego”, reż. Krzysztof Łukaszewicz, Leszek Wosiewicz, fot. Miguel Neto

„Chłopi” – polski kandydat do Oscara w kategorii „Najlepszy film międzynarodowy”

- reżyseria: DK Welchman, Hugh Welchman
- premiera: październik 2023 r.
- film animowany
- koprodukcja: Narodowe Centrum Kultury, współfinansowanie: Polski Instytut Sztuki Filmowej, Polska Fundacja Narodowa

- Film „Chłopi” powstał na podstawie powieści Władysława Reymonta o tym samym tytule. Został zrealizowany w technice animacji malarskiej, która podbiła serca fanów na całym świecie przy poprzedniej produkcji – filmie „Twój Vincent”. Filmowa opowieść przedstawia na tle zmieniających się pór roku i sezonowych prac polowych losy rodziny Borynów i pięknej Jagny. Kwieciste opisy przyrody, którymi przepętnione jest monumentalne dzieło Reymonta, oddają na ekranie malarskie interpretacje dzieł młodopolskich artystów, takich jak Józef Chełmoński, Ferdynand Ruszczyc czy Leon Wyczółkowski.

• Obraz „Jagna w kościele”, autor: Kateryna Ocheredko

„Żeby nie było śladów”

- reżyseria: Jan P. Matuszyński
- premiera: wrzesień 2021 r.
- film fabularny
- współfinansowanie: Polski Instytut Sztuki Filmowej
- „Żeby nie było śladów” to wstrząsająca adaptacja reportażu Cezarego Łazarewicza. Film opowiada głośną historię

Grzegorza Przemka, syna opozycyjnej poetki Barbary Sadowskiej, zatrzymanego 12 maja 1983 roku przez milicję. Ciężko pobity Przymek umiera po dwóch dniach agonii. W czasie śledztwa i rozprawy władze PRL za wszelką cenę starały się odwrócić uwagę od milicjantów, próbując przerzucić odpowiedzialność na sanitariuszy i lekarzy. To opowieść o jednej z najgłośniejszych zbrodni lat osiemdziesiątych w PRL, której sprawcy nie doczekali się sprawiedliwego wyroku.

• „Żeby nie było śladów”, reż. Jan P. Matuszyński, fot. Łukasz Bak

„Strefa interesów” - brytyjski kandydat do Oscara w kategorii „Najlepszy film międzynarodowy”

- reżyseria: Jonathan Glazer
- planowana premiera: I kwartał 2024 r.
- film fabularny
- współfinansowanie: Polski Instytut Sztuki Filmowej

• „Strefa interesów” to nagrodzona Grand Prix Festiwalu w Cannes wstrząsająca opowieść o domowej idylli w cieniu krematoriów, czyli życiu rodzinnym komendanta Auschwitz - Rudolfa Hössa, który wraz z żoną Hedwigą próbuje ułożyć sobie rodzinne życie w domu z ogrodem znajdującym się tuż obok obozu. To koprodukcja Wielkiej Brytanii, Polski i USA. Film został w całości nakręcony w Polsce, w miejscach, w których rozgrywa się jego akcja.

• „Strefa interesów”, reż. Jonathan Glazer, fot. materiały prasowe Gutek Film

„Kartka z Powstania”

- reżyseria: Tomasz Dobosz
- premiera: sierpień 2018 r.
- film fabularny – krótkometrażowy w technologii VR
- produkcja: Narodowe Centrum Kultury
- „Kartka z powstania” to pierwszy film w technologii wirtualnej rzeczywistości (VR), która sprawia, że widz przenosi się

w czasie do sierpnia 1944 r. i staje się uczestnikiem Powstania Warszawskiego. Opowiada historię jednego z powstańców warszawskich, kpt. Władysława Sieroszewskiego „Sabały”, który w sierpniu 1944, wychodząc do Powstania, otrzymał od swojej córki kartkę z modlitwą. Wtedy jeszcze nie wiedział, że ta kartka wpłynie na jego dalsze losy.

Film można oglądać bezpłatnie w Galerii MKiDN „Okno na Kulturę” (ul. Krakowskie Przedmieście 17), codziennie od godz. 11.00 do 19.00.

• „Kartka z Powstania”, reż. Tomasz Dobosz, fot. NCK

„Niepodległość”

- reżyseria: Krzysztof Talczewski
- premiera: listopad 2018 r.
- film dokumentalny
- koprodukcja: FilMOTEKA Narodowa – Narodowy Instytut Audiowizualny, Telewizja Polsat
- „Niepodległość” to pełnometrażowy film dokumentalny stworzony z archiwalnych materiałów z lat 1914 – 1923. Materiały te, niepokazywane dotąd polskiej widowni, zostały odnalezione w światowych archiwach filmowych.

Archiwalia zostały ułożone w opowieść o dążeniu Polaków do odzyskania niepodległości, zrekonstruowane cyfrowo i pokolorowane. Dzięki najnowszym osiągnięciom techniki filmowej, materiały nakręcone sto lat temu, nieudźwiękowione i czarno-białe, zyskały kolor oraz dźwięk. Film pokazuje fenomen odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 roku: walkę o polskie granice w czasie I wojny światowej, w powstaniach i plebiscytach, a także walkę dyplomatyczną w Wersalu. „Niepodległość” to również unikalny zapis ówczesnego życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego.

• „Niepodległość”, reż. Krzysztof Talczewski [kadr z filmu]

„Wojna światów”

- reżyseria: Mirosław Bork, Krzysztof Talczewski
- premiera: sierpień 2020 r.
- film dokumentalny
- koprodukcja: FilMOTEKA Narodowa – Instytut Audiowizualny, Telewizja Polska, współfinansowanie: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- „Wojna Światów” to epicka opowieść oparta na zrekonstruowanych oraz pokolorowanych materiałach archiwalnych pozyskanych z archiwów z całego świata. Jej twórcy

prezentują oryginalne i nieznane dotychczas relacje uczestników i świadków wydarzeń, unikalne filmy archiwalne, zdjęcia, rozkazy, zapisy rozszyfrowanych tajnych raportów, pamiętniki i nagrania radiowe. Narrację wspierają, tylko wtedy, kiedy jest to konieczne, historyczne inscenizacje oraz materiały graficzne. Film stanowi próbę odpowiedzi na pytania kluczowe dla oceny roli wojny polsko-bolszewickiej w historii XX wieku. Wojny postrzeganej nie tylko wymiarze wojskowym, ale również w wymiarze ideologicznym - konfliktu państwa budującego swe demokratyczne fundamenty z totalitarnym bolszewizmem zmierzającym do zburzenia „starego świata”.

• „Wojna światów”, reż. Mirosław Bork, Krzysztof Talczewski [kadr z filmu]

Pełna lista filmów dostępna jest na stronie MKiDN: <https://www.gov.pl/web/kultura/filmy>

WSPARLIŚMY ROZWÓJ SEKTORÓW KREATYWNYCH

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, doceniając rolę i potencjał sektorów kreatywnych, od 2016 r. realizuje szereg działań mających na celu wsparcie tego obszaru kultury. Najważniejszym z nich jest powołanie nowej instytucji – Centrum Rozwoju Przemysłów Kreatywnych. Sektory kreatywne to nie tylko nieodłączna część kultury, ale także ważna gałąź gospodarki. To źródło innowacyjności, rozwoju i wzrostu gospodarczego.

Wsparcie konkursowe – programy dotacyjne dla twórców branż kreatywnych

W 2016 roku w MKiDN powstał specjalny program dotacyjny „Rozwój Sektorów Kreatywnych”, który od 2022 r., czyli od momentu powstania specjalnej instytucji poświęconej wyłącznie sektorom kreatywnym – Centrum Rozwoju Przemysłów Kreatywnych - jest realizowany przez tę instytucję. **W latach 2017-2022 dofinansowanie w ramach programu otrzymały 403 projekty na łączną kwotę ponad 26 mln zł.**

Obecnie Centrum Rozwoju Przemysłów Kreatywnych nie tylko kontynuuje program „Rozwój Sektorów Kreatywnych”, ale rozpoczęło też drugi konkurs grantowy pod nazwą „Program Wsparcia Gier Wideo”. **W 2023 r. CRPK w obu konkursach przyznało 13 mln zł na realizację 66 projektów.**

• Warsztaty rysowania długopisem 3D zorganizowane przez CRPK, Dzień Dziecka w KPRM, fot. Monika Matejuk / MKiDN

Wybrane projekty zrealizowane w ramach programu Rozwój Sektorów Kreatywnych:

- Fabryka Sztuki w Łodzi - Projekt „Modopolis” - wydawnictwo mające na celu edukację, sieciowanie, integrację i promocję środowiska polskiej branży mody. W ramach projektu zrealizowano warsztaty, wykłady, panele dyskusyjne, spotkania branżowe. Modopolis to także miejsce wymiany doświadczeń między polskimi przedsiębiorcami z branży mody a ich klientami. W efekcie I edycji projektu powstał Ogólnopolski Klaster Mody – Polish Fashion Cluster.
- VRheroes - projekt obejmował prezentację wystawy oraz filmów zrealizowanych w technologii wirtualnej rzeczywistości

• Kartka z powstania, fot. NCK

• Wiktoria 1920, fot. Niepodległa

Nowa instytucja kultury - Centrum Rozwoju Przemysłów Kreatywnych

• Laboratoria Przyszłości, fot. Centrum Rozwoju Przemysłów Kreatywnych

W 2022 roku Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego powołał Centrum Rozwoju Przemysłów Kreatywnych – pierwszą polską instytucję poświęconą sektorom kreatywnym. Kluczowym zadaniem CRPK jest wsparcie polskich twórców i polskich przemysłów kreatywnych.

Utworzenie CRPK stanowi odpowiedź na trendy i wyzwania o charakterze globalnym. Rozwój współczesnych gospodarek państw rozwiniętych w coraz większym stopniu opiera się na szeroko rozumianej kulturze cyfrowej.

Kluczowym zadaniem CRPK jest wsparcie polskich twórców i przedsiębiorców w dostarczaniu odbiorcom najwyższej klasy dzieł i doświadczeń. Na szczególną opiekę mogą liczyć artyści niezależni – niewielkie, początkujące, ambitne zespoły oraz twórcy indywidualni. CRPK zajmuje się również animowaniem współpracy na linii kultura-biznes-nauka-technologia, organizacją wydarzeń dla branży i dla szerokiej publiczności oraz działalnością edukacyjną.

Druga instytucja poświęcona sektorom kreatywnym powstaje w Krakowie jako oddział Muzeum Narodowego w Krakowie w dawnym hotelu Cracovia.

Organizacja i promocja sektorów kreatywnych oraz wydarzeń branżowych

MKiDN zorganizowało szereg edukacyjno-networkingowych wydarzeń branżowych na rzecz rozwoju polskich przemysłów kreatywnych. Do prestiżowej Nagrody Dorocznej

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego zostały włączone dodatkowe dziedziny: „Design” oraz „Kultura cyfrowa”.

Nagrody Ministra w kategorii „Design”

2019	Michał Piernikowski, dyrektor Łódź Design Festival. Inicjator i współorganizator wielu projektów związanych z przemysłami kreatywnymi. Współzałożyciel Łódź Art Center.
2020	Bartosz Piotrowski, absolwent Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, projektant specjalizujący się w opracowywaniu wyglądu pojazdów szynowych, szef zespołu wzornictwa przemysłowego (Działu Rozwoju Produktu) w zakładach Pesa z Bydgoszczy.
2022	Dorota Kabała, projektantka, wykładowczyni School of Form, autorka nowatorskich narzędzi przeznaczonych dla osób z wrodzonymi wadami dłoni, trudniąca się w głównej mierze pracą projektową dla branży sportowej.
2023	prof. Władysław Pluta, absolwent i wykładowca Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie na Wydziale Form Przemysłowych, ceniony i utytułowany projektant graficzny, autor licznych plakatów, katalogów, opracowań graficznych książek i systemów identyfikacji wizualnej.

• Platforma cyfrowa obiektów polskiego wzornictwa powojennego „Post 1945 design” – projekt zrealizowany w ramach programu „Rozwój sektorów kreatywnych”, fot. Joanna Leciejewska „JOA-PROJEKT”

Nagrody Ministra w kategorii „Kultura cyfrowa”

2016	11 bit studios, autorzy gry „This War of Mine”
2017	Jakub Marszałkowski, Fundacja Indie Games Polska Tomasz Kobierski, Łukasz Wołonkiewicz, Dariusz Wawrzyniak, Grupa MTP
2018	Jakub Różalski, ilustrator i artysta koncepcyjny
2019	Tomasz Dobosz, Mariusz Laszuk (VR Heroes Studio)
2021	Łukasz Trybuś (prezes Stowarzyszenia Sportów Elektronicznych)
2022	Fundacja Game Music
2023	Miłosz Lodowski, grafik, ilustrator i projektant

W ramach przyznawanej od 1993 roku przez Instytut Wzornictwa Przemysłowego nagrody „Dobry Wzór” została utworzona nagroda specjalna Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Wzór roku dla kultury”. Wyróżnienie otrzymuje projektant, którego produkt w sposób szczególnie atrakcyjny nawiązuje do kultury i dziedzictwa oraz łączy wysokie walory artystyczne

z walorami użytkowymi. Design jest istotnym elementem gałęzi przemysłu kreatywnego, który rozwija się z każdym rokiem, ale potrzebuje wsparcia – także poprzez nagradzanie projektów nowatorskich, wyznaczających nowe kierunki we wzornictwie. Nagroda specjalna Ministra jako jedyna w konkursie ma charakter finansowy – 20 000 zł dla wyróżnionego projektanta.

Inne inicjatywy:

- **Central & Eastern European Game Awards** - międzynarodowe wydarzenie łączące 15 krajów z Europy Środkowo-Wschodniej, której celem jest wyróżnienie i promocja najlepszych gier wideo wyprodukowanych przez studia z regionu i wydanych w danym roku. Wydarzenie organizowane jest od 2018 r. w Poznaniu przy wsparciu MKiDN oraz CRPK.
- **Music Export Conference** - konferencja organizowana w latach 2016-2019. Cztery edycje spotkań poświęcone były tematyce eksportu muzyki. Wydarzenie adresowane było do specjalistów i przedstawicieli branży muzycznej m.in. artystów, menadżerów, wydawców, publisherów, dziennikarzy muzycznych, dystrybutorów, promotorów, agencji koncertowych.
- **Dni Kreatywności** – międzynarodowe konferencje realizowane w latach 2018-2019 poświęcone rozwojowi branż kreatywnych w Polsce.

• Łódź Design Festival 2022, fot. Aleksandra Pawłowska/flickr.com

WSPÓLNIE ŚWIĘTOWALIŚMY 100. ROCZNICĘ ODZYSKANIA PRZEZ POLSKĘ NIEPODLEGŁOŚCI

Program Wieloletni „Niepodległa” to wyjątkowa inicjatywa, która połączyła tysiące projektów kulturalnych i edukacyjnych w celu upamiętnienia setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości i odbudowy polskiej państwowości.

Głównym celem Programu było wzmocnienie poczucia wspólnoty obywatelskiej Polaków, a sam Program podzielono na trzy Priorytety odpowiadające celom szczegółowym:

- Realizacja wysokiej jakości projektów upamiętniających stulecie odzyskania niepodległości. Za realizację tego celu odpowiadały instytucje podległe i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz inne ministerstwa i urzędy centralne.
- Włączanie obywateli we współtworzenie obchodów w ramach zarządzanych przez Biuro Programu „Niepodległa” dwóch programów dotacyjnych.
- Upowszechnianie opartego o wartości międzynarodowego wizerunku Polski koordynowane m.in. przez Instytut Adama Mickiewicza.

• Festiwal Niepodległa na Krakowskim Przedmieściu 2021, fot. Tomasz Tołłoczko, Biuro Programu „Niepodległa”

Program „Niepodległa” to:

ponad 2 tysiące dofinansowanych projektów:

- 160 projektów o charakterze ogólnopolskim,
- ponad 1200 projektów o zasięgu lokalnym i regionalnym,
- ponad 500 projektów zagranicznych,
- blisko 11 tysięcy wydarzeń w kraju i za granicą.

Dodatkowo ponad 8 tysięcy projektów otrzymało zgodę na wykorzystanie identyfikacji wizualnej Programu „Niepodległa”.

W ramach obchodów 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości instytucje podległe Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego tylko w latach 2017-2021 zrealizowały 150 projektów, które dotarły do blisko 43 milionów odbiorców.

Biuro Programu „Niepodległa” wsparło 1227 projektów lokalnych i regionalnych realizowanych przez samorządowe instytucje kultury i organizacje pozarządowe w ramach programów dotacyjnych „Niepodległa” i „Koalicje dla Niepodległej”. Na dofinansowanie działań lokalnych i regionalnych przeznaczono 51 mln zł. W realizacji celów programu brali też udział wojewodowie, którzy na 126 projektów wydatkowali dodatkowe 8,5 mln zł.

• Występ zespołu „Mazowsze” na stulecie odzyskania niepodległości, fot. Tomasz Tołłoczko/Biuro Programu „Niepodległa”

Poza granicami Polski założenia programu realizował m.in. Instytut Adama Mickiewicza. Ponad 300 własnych projektów zagranicznych oraz ponad 210 projektów dofinansowanych przez IAM w ramach programu „Kulturalne Pomosty” prezentowało polską kulturę na świecie.

Liczba projektów i wydatkowane środki to jedynie fragment obrazu Programu Wieloletniego „Niepodległa”. Istotną rolę w dotarciu do Polaków miały działania edukacyjne i komunikacyjne realizowane między innymi przez Biuro Programu „Niepodległa”. Nowoczesne podejście do kampanii promujących poszczególne wydarzenia i rocznice, prezentacja historii II RP przez pryzmat ciekawych ludzi i wyjątkowych osiągnięć tamtych czasów, stała obecność w mediach społecznościowych czy wykorzystanie nowych technologii pozwoliło na dotarcie do milionów Polaków z przekazami zachęcającymi do poznania historii i włączenia się we wspólne świętowanie.

Ważnym elementem obchodów było logo programu. Słowo „niepodległa” skreślone ręką Marszałka Piłsudskiego stało się integralną częścią świętowania, a o nieodpłatną zgodę na jego użytkowanie wystąpiło 3500 instytucji, które zadeklarowały zorganizowanie blisko 8500 wydarzeń, które skorzystały ze wspólnej identyfikacji wizualnej.

Biuro Programu „Niepodległa” wprowadziło również do tradycji świętowania rocznic narodowych dwie akcje społeczne, które stały się integralną częścią obchodów. Kampania „Niepodległa do hymnu” pozwoliła na symboliczne połączenie wszystkich świętujących na całym świecie podczas wspólnego

symultanicznego śpiewania Mazurka Dąbrowskiego. Organizatorzy obchodów 11 listopada zgłaszali do kalendarium wydarzeń nawet 1000 wydarzeń, podczas których, w samo południe, uczestnicy wspólnie śpiewali polski hymn państwowy. Synonimem Dnia Flagi stała się zaś akcja „#mojaflaga”, która zaprasza wszystkich Polaków do wywieszenia flagi 2 maja i opublikowania w mediach społecznościowych zdjęcia z hasztagiem #mojaflaga.

Obecność w Internecie, gdzie Biuro upowszechnia liczne dostępne bezpłatnie treści edukacyjne, projekty filmowe, w tym te wyprodukowane w technologii wirtualnej rzeczywistości, obecność w licznych miejscowościach na terenie całego kraju dzięki mobilnemu Wirtualnemu Teatrowi Historii i innym projektom realizowanym we współpracy z lokalnymi partnerami to również jedne z bardziej wymiernych efektów kilkuletniej działalności Biura, które spotyka się z uznaniem środowisk samorządowych. Biuro regularnie dostarcza lokalnym instytucjom i stowarzyszeniom wysokiej jakości treści edukacyjne i kulturalne. Dzięki temu udało się rozpocząć proces, który zmienia sposoby i zwyczaje świętowania ważnych rocznic, a Polakom daje możliwość uczestniczenia w atrakcyjnych wydarzeniach organizowanych blisko ich miejsca zamieszkania.

Program Wieloletni „Niepodległa” zakończył się wraz z rokiem 2022. Obecnie Biuro „Niepodległa” kontynuuje swoje działania, a jego domeną pozostaje niepodległość jako realna wartość, o którą warto dbać; jej symbole jednoczące naszą wspólnotę obywatelską; postaci i wydarzenia, którym zawdzięczamy trwałość państwa polskiego, które mogą być inspiracją w kolejnym stuleciu niepodległości.

• „Koncert dla Niepodległej” na stadionie PGE Narodowy z okazji 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości, 10.11.2018 r., fot. Danuta Matloch

ZBUDOWALIŚMY PODSTAWY SKUTECZNEJ PROMOCJI POLSKIEJ KULTURY ZA GRANICĄ

Kultura jest dziś szczególnie istotnym elementem kształtowania międzynarodowych stosunków politycznych i gospodarczych. Aktywna i skuteczna promocja kultury jest postrzegana jako świadectwo siły gospodarczej i politycznej danego kraju. Dlatego Polska nieustająco musi inwestować w promocję swojej kultury za granicą i budować zintegrowany system promocji, w którym programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego są uzupełnieniem aktywności wyspecjalizowanej instytucji - Instytutu Adama Mickiewicza - współpracującego z instytucjami kultury. W ciągu ostatnich lat, pod patronatem ministra kultury i dziedzictwa narodowego, wypracowane zostały podstawy systemu, który będzie skutecznie promował polską kulturę na świecie.

Główną misją Instytutu Adama Mickiewicza jest przede wszystkim inicjowanie międzynarodowej współpracy i wymiany kulturalnej. W latach 2016-2023 Instytut zrealizował **ponad 1900 wydarzeń kulturalnych**, ale także zorganizował **2 440 wizyt studyjnych** oraz **560 rezydencji artystycznych**. W prowadzonym przez IAM programie Kultura polska na świecie dofinansowano **1961** wniosków. Wśród finansowanych projektów należy wyróżnić:

- **Wystawę „Polska 1840–1918. Zobrazować ducha narodu” - polskie malarstwo XIX i początku XX wieku w Louvre-Lens [2019]**. Największa ekspozycja dzieł polskich malarzy XIX wieku i początku XX wieku we Francji prezentowała ponad 120 płócien. Wśród prac znalazły się dzieła Jacka Malczewskiego, Jana Matejki, Józefa Chełmońskiego, Artura Grottgera czy Olgi Boznańskiej.

• Opera „Halka” Stanisława Moniuszki w wykonaniu Capelli Cracoviensis w Brukseli w 2019 r., fot. Pluto Tibor-Florestan

- **Wystawę „Une avant-garde polonaise: Katarzyna Kobro et Władysław Strzemiński” w paryskim Centrum Pompidou [2018]**. Ekspozycja przedstawiała pełne spektrum działań Katarzyny Kobro i Władysława Strzemińskiego - od malarstwa i rzeźby, poprzez projektowanie użytkowe aż po ich aktywność dydaktyczną i teoretyczną. Dzieła pochodziły m.in. z kolekcji Muzeum Sztuki w Łodzi, ale także ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Narodowego w Warszawie, Yad Vashem w Jerozolimie oraz z polskich i zagranicznych kolekcji prywatnych.
- **Wystawę „Cisi Buntownicy. Polski symbolizm ok. 1900 r.” w Kunsthalle München [2022]**. Ekspozycja prezentowała ponad 130 wybitnych dzieł autorstwa m.in. Olgi Boznańskiej, Jacka Malczewskiego, Jana Matejki, Józefa Mehoffera, Władysława Podkowińskiego. Ekspozycja prezentowała ponad 70 obiektów i rysunków autorstwa m.in. Jacka Malczewskiego, Józefa Mehoffera, Wojciecha Weissa, Witolda Wojtkiewicza i Olgi Boznańskiej. Wystawa organizowana była przez Kunsthalle München we współpracy z Muzeum Narodowym w Warszawie, Muzeum Narodowym w Krakowie, Muzeum Narodowym w Poznaniu i Instytutem Adama Mickiewicza.
- **Wystawę „Roman Cieśliewicz. La fabrique des images” w Musée des Arts Décoratifs w Paryżu [2018]**. Była to największa wystawa monograficzna poświęcona Romanowi Cieśliewiczowi - kluczowej postaci projektowania graficznego drugiej połowy XX wieku i wybitnemu przedstawicielowi polskiej szkoły plakatu.
- **Premierę opery „Król Roger” Karola Szymanowskiego w Melbourne i Sydney**. Przedstawiona w Australii wersja opery była adaptacją wydania pokazanego w Royal Opera House w 2015 r. w reżyserii dyrektora artystycznego, Kaspera Holtena. Spektakl został zaprezentowany w Sydney Opera House oraz w Arts Center Melbourne.

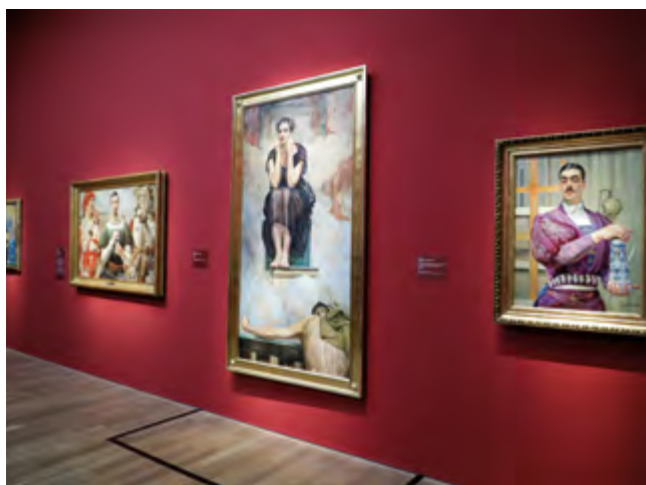
• Minister kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotr Gliński uhonorował wicedyrektora Muzeum Louvre-Lens i współkuratora wystawy „Polska 1840-1918 Zobrazować ducha narodu”, Luca Pirallè-Heng Vonga, odznaką Zasłużony dla Kultury Polskiej, fot. MKIDN

• Obrazy prezentowane podczas wystawy „Polska 1840-1918 Zobrazować ducha narodu” w Louvre-Lens we Francji, fot. MKIDN

• III Symfonia – Symfonia pieśni żalonych Henryka Mikołaja Góreckiego w wykonaniu London Sinfonietta w Londynie, projekt „100 na 100. Muzyczne dekady wolności”, fot. Mark Allan/PWM

• „Cisi buntownicy. Polski symbolizm ok. 1900 r.” - wystawa polskiego symbolizmu w Kunsthalle München, marzec 2022, fot. MKiDN

- **Projekt „100 na 100. Muzyczne dekady wolności”**, zrealizowany we współpracy z Polskim Wydawnictwem Muzycznym z okazji setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. **11 listopada 2018 r. w 11 salach koncertowych w Polsce i na 11 estradach na świecie zabrzmiało 100 utworów polskich kompozytorów, które powstały w XX i XXI wieku.** Każdy z koncertów inaugurowała „Fanfara dla Niepodległej”, lapidarny dźwiękowy sygnał utrzymany w rytmie poloneza, który specjalnie na tę okazję skomponował Krzysztof Penderecki. W wydarzeniach projektu wzięło udział blisko **30 tys. słuchaczy.**
- **Koncert NOSPR i Szymona Nehringa w złotej sali Musikverein w Wiedniu.** Wiedeńska widownia wystąpiła uwerturny do opery „Halka” Stanisława Moniuszki, jednego z najważniejszych XIX-wiecznych polskich kompozytorów oraz – flagowy już dla tegorocznych uroczystości rocznicowych – Koncert fortepianowy a-moll op. 17 Ignacego Jana Paderewskiego, którego prawykonanie miało miejsce 20 stycznia 1889 roku w Wiedniu.
- **Koncert „Pasja wg św. Łukasza” w wykonaniu Montreal Symphony Orchestra na otwarcie Salzburger Festspiele.** Utwór prezentował emocjonalny wymiar Męki Pańskiej. Przedstawiona została historia tragicznej śmierci, dającej światło nadziei. Słuchacze mogli śledzić wydarzenia biblijne od „O Crux, ave”, aż do medytacji nad grobem Jezusa.

- **Premiera opery „Gismondo, re di Polonia” Leonarda da Vinci w wykonaniu młodego polskiego zespołu {oh!} Orkiestra Historyczna na Festiwalu Opery Barokowej w Bayreuth.**
- **Wystawy arrasów Zygmunta Augusta oraz dziecięcej zbroi Zygmunta Augusta w Pałacu Wielkich Książąt Litewskich** zrealizowane w partnerstwie z Pałacem Wielkich Książąt Litewskich oraz Zamkiem Królewskim na Wawelu.
- **Wystawę pt. „Poetyka konieczności” w Polskim Pawilonie na London Design Biennale [2023].** Projekt został nagrodzony medalem w kategorii „Awarded to the most outstanding overall contribution” przez jury Biennale.
- **Cykl koncertów w Europie orkiestry Sinfonia Varsovia w hołdzie Maestro Pendereckiemu [2023].** Zespół wystąpił w Grecji, Hiszpanii i Włoszech, prezentując kompozycje Krzysztofa Pendereckiego. Wydarzenia odbyły się w jednych z najbardziej prestiżowych sal koncertowych w Europie m.in. The Athens Concert Hall, Auditori Girona, L'Auditori w Barcelonie, Auditorio Nacional w Madrycie, Auditorio ADDA, Teatro Alighieri w Ravennie.

Istotnym uzupełnieniem działalności Instytutu Adama Mickiewicza są programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

„Promocja kultury polskiej za granicą” – program adresowany do podmiotów zajmujących się upowszechnieniem polskiej kultury poza granicami kraju oraz trwałym zakorzenieniem wśród zagranicznych odbiorców znajomości dorobku artystycznego i intelektualnego Polaków. W latach 2016-2023 przyznano **471 dotacji** na kwotę ponad **43 mln zł.**

W ramach programu odbyły się takie wydarzenia jak:

- Zagraniczne tournee zespołu Capelli Cracoviensis z operą HALKA Stanisława Moniuszki w jej pierwszej, wileńskiej, wersji z 1848 r.,
- Festiwal Filmu Polskiego w Ameryce – cykliczny projekt prowadzony przez Fundację Ochrony i Promocji Dóbr Kultury NIKE,
- Polish Film Festival in America, który odbywa się od ponad 30 lat w Chicago i jest największym filmowym wydarzeniem promującym polski film na świecie,
- koncert w Filharmonii Berlińskiej, prezentujący polską muzykę.

„Kultura inspirująca”

Program utworzony w 2019 r., skierowany do instytucji podległych lub nadzorowanych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, którego celem jest upowszechnianie na arenie międzynarodowej wiedzy o najbardziej wartościowych zjawiskach polskiej kultury w oparciu o projekty zmierzające do wieloletniej współpracy polskich instytucji kultury z kluczowymi instytucjami zagranicznymi oraz w partnerstwie z polskimi placówkami zagranicznymi.

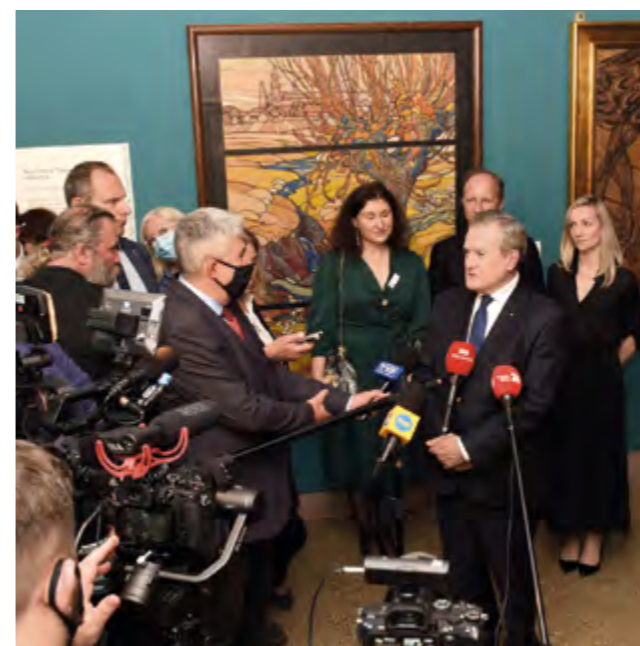
W latach 2019-2023 dofinansowanie przyznano **122 projektom.** Łączny budżet wyniósł **19 mln zł.**

• Wystawa polskiego malarstwa w Louvre-Lens, „Polska 1840-1918. Zobaczyć ducha narodu”, fot. Danuta Matloch

Wybrane projekty:

- **W latach 2020-2022 Muzeum Narodowe w Krakowie** we współpracy z **Instytutem Kultury Polskiej w Londynie** zrealizowało projekt pt. „Młoda Polska: Ruch Odrodzenia Sztuki Rzemiosł, 1890-1918”. W ramach przedsięwzięcia stworzono anglojęzyczną stronę internetową na temat Młodej Polski, obejmującą informacje o planowanej wystawie i wydarzeniach towarzyszących. Szerokie uznanie w przestrzeni online oraz w brytyjskiej prasie, zyskała książka „Young Poland: The Polish Arts & Crafts Movement, 1890-1918”, poświęcona w całości tematyce polskiej sztuki stosowanej i rzemiosła artystycznego przełomu XIX i XX w.
- **W 2019 r. Muzeum Narodowe w Krakowie** we współpracy z **Agencją Ochrony Dziedzictwa Kulturowego Gruzji oraz Instytutem Polskim w Tbilisi** zrealizowało projekt „Kultura ponad granicami”. Inicjatywa zakładała stworzenie platformy wymiany doświadczeń i dobrych praktyk pomiędzy polskimi i gruzińskimi instytucjami kultury.

• Wicepremier prof. Piotr Gliński na otwarciu wystawy „Młoda Polska Ruch Odrodzenia Sztuk i Rzemiosł, 1890-1918” w Londynie, fot. Marcin Urban

- **Dofinansowanie na realizację zadania w edycji 2022-2023** otrzymała **Filharmonia Podkarpacka im. Artura Malawskiego w Rzeszowie**, która zorganizowała Festiwal Psalmów Dawidowych „Psalmy Pokoju i Pojednania” we współpracy z Associazione „Fondazione Papaboys Onlus”. Ideą koncertu było m.in. upamiętnianie Polskich Sprawiedliwych Wśród Narodów Świata, a także edukowanie odbiorców na temat historii Polski pod niemiecką okupacją. Koncert odbył się w Teatrze Brancaccio w Rzymie z udziałem artystów polskich i żydowskich.

Inne inicjatywy:

- **Matejko i Kopernik w National Gallery w Londynie** – dzięki wsparciu Biura Programu „Niepodległa” oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2021 Instytut Kultury Polskiej w Londynie zorganizował w National Gallery wystawę czasową „Conversations with God: Jan Matejko's Copernicus”. Była to pierwsza wystawa polskiego artysty w National Gallery i pierwsza wystawa Jana Matejki w Wielkiej Brytanii. Obok obrazu „Astronom Kopernik, czyli rozmowa z Bogiem” na ekspozycji znalazły się również szkice, które artysta tworzył, przygotowując się do namalowania „Kopernika” oraz oryginalne przyrządy astronomiczne, a także dzieło „De revolutionibus orbium coelestium” („O obrotach sfer niebieskich”) z 1543 roku. Mimo pandemii wystawę w National Gallery w Londynie zobaczyło blisko 63 tysiące zwiedzających. Ze względu na duże zainteresowanie, wystawa została przedłużona o tydzień, a informacje o niej dotarły do ponad 1,3 mln odbiorców.

• Wystawa jednego arcydzieła - „Dziecięca zbroja Zygmunta Augusta”, fot. Pałac Władców

OTOCZYLIŚMY OPIEKĄ POLSKIE DZIEDZICTWO ZA GRANICĄ

Ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą od samego początku sprawowania urzędu minister Piotr Gliński traktował jako jedno z priorytetowych zadań resortu. Wynikało to z przekonania, że otaczając opieką materialne elementy polskiego dziedzictwa rozsiane po całym świecie, przywracając i pokazując piękno polskiej historii oraz losów Polaków na obczyźnie, kształtujemy i umacniamy tożsamość, budujemy poczucie dumy z przynależności do naszej wspólnoty.

Powołanie Instytutu Polonika

Wyrazem troski, a także poczucia szczególnej odpowiedzialności państwa polskiego za znajdujące się poza granicami naszego kraju polonika było powołanie w grudniu 2017 roku nowej instytucji, Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA, z misją zachowania dla przyszłych pokoleń śladów polskiego dziedzictwa, które w wyniku dziejowych zawirowań znalazło się poza granicami kraju.

Dzięki wielowymiarowej działalności Instytutu Polonika świetność odzyskują wspaniałe zabytki, jak np. restaurowane przez wiele lat kolegiaty św. Wawrzyńca w Żółkwi czy św. Trójcy w Ołyce na Ukrainie, kolejne polskie nekropolie, zarówno te na wschodzie, m.in. Cmentarz Łyczakowski, jak i na zachodzie - np. Panteon Polskiej Emigracji w podparyskim Montmorency. W Chicago, w Muzeum Polskim w Ameryce, możemy podziwiać poddane konserwacji obrazy polskich artystów pochodzące z Wystawy

Światowej w Nowym Jorku. Wydany staraniem Polonika „Dziennik” Bronisława Piłsudskiego przybliży polskiemu czytelnikowi postać brata Marszałka, wybitnego, pochowanego we Francji etnografa, a „Podręcznik do inwentaryzacji polskich cmentarzy i nagrobków poza granicami kraju” stanowi kompendium podstawowej wiedzy dla wszystkich zainteresowanych pracami przy ochronie polskich nekropolii. Pamięć o Polakach pochowanych na cmentarzu w Heluanie pod Kairem przywraca odświeżoną w listopadzie br. tablica pamiątkowa. Najmłodszych odbiorców w świat polskich pamiątek na świecie wprowadzają od lat Polo i Nika, bohaterowie serii filmów animowanych, a także przygotowane specjalnie dla dzieci publikacje i scenariusze lekcji.

W Instytucie realizowane są projekty konserwatorskie, wydawnicze, badawcze, edukacyjne i dokumentacyjne. W ciągu przeszło pięciu lat działalności Instytut zrealizował **530 projektów w 20 państwach świata.**

Wspieranie Archiwów, Bibliotek i Muzeów poza krajem

W 2018 r. przeprowadziliśmy nowelizację ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, która otworzyła drogę do bezpośredniego finansowania działalności podmiotów zagranicznych opiekujących się polskim dziedzictwem kulturowym poza granicami kraju. Dzięki niej, **w 2019 roku uruchomiono nowy program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pn. „Wspieranie Archiwów, Bibliotek i Muzeów poza Krajem” (WABiM).** Pierwsza edycja programu odbyła się w 2020 roku. Beneficjentami programu są instytucje emigracyjne z Europy Zachodniej, USA oraz Kanady. Dofinansowano projekty polegające na m.in.: zabezpieczaniu zbiorów poprzez ich porządkowanie, inwentaryzację, katalogowanie i digitalizację, upowszechnianiu i popularyzacji zbiorów. Od **2020 r.** przyznano instytucjom emigracyjnym dofinansowanie o wartości **27,5 mln zł.**

Instytucje objęte programem WABiM to m.in.:

Stowarzyszenie Instytut Literacki Kultura (Maisons-Laffitte, Francja)

Wydawnictwo emigracyjne działające od 1947 r. w podparyskim Maisons-Laffitte będące najważniejszym europejskim ośrodkiem polskiej myśli politycznej i twórczości literackiej, które dokumentuje blisko 65 lat funkcjonowania jedyne w swoim rodzaju środowiska niepodległościowego i kulturalnego. Instytut Literacki wydawał m.in. miesięcznik „Kultura”, kwartalnik „Zeszyty Historyczne” oraz serię wydawniczą „Biblioteka Kultury”.

Kwota dofinansowania przyznanego w latach 2020-2023 wyniosła **ponad 3 mln zł.**

Biblioteka Polska POSK w Londynie (Wielka Brytania)

Biblioteka założona w 1942 r., specjalizująca się w zbieraniu publikacji emigracyjnych. Księgozbiór stanowią m.in. wydawnictwa emigracyjne i krajowe o profilu humanistycznym, polonika, conradiana, rękopisy, archiwa osób prywatnych oraz instytucji, ale także dokumenty życia społecznego emigracji.

Kwota dofinansowania przyznanego w latach 2020-2023 wyniosła **ponad 3 mln zł.**

Muzeum Polskie w Ameryce (USA)

Muzeum otwarte w 1937 r., które w swoich zbiorach posiada m.in. pamiątki po Ignacym Janie Paderewskim, kolekcję związaną z Tadeuszem Kościuszką, zbiór kostiumów teatralnych Heleny Modrzejewskiej, ale także obiekty i dzieła sztuki pochodzące z Pawilonu Polskiego na Międzynarodowej Wystawie w Nowym Jorku w 1939 r.

Kwota dofinansowania przyznanego w latach 2020-2023 wyniosła **ponad 4 mln zł.**

• Dom Generalny Zgromadzenia Zmartwychwstania, fot. P. Jamski

• Pomnik Kopernika w Rzymie przed renowacją, fot. Polonika

• fot. Stowarzyszenie Instytut Literacki Kultura

Towarzystwo Historyczno-Literackie (Francja)

Założone w 1838 r. Towarzystwo Historyczno-Literackie sprawuje opiekę nad bezcennym polskim dziedzictwem zgromadzonym w Bibliotece Polskiej w Paryżu. Spuścizna placówki obejmuje zbiory archiwalne, biblioteczne i muzealne będące świadectwem losów i dorobku Wielkiej Emigracji. Towarzystwo zarządzało zbiorami i Biblioteką do października 2023 r.

Kwota dofinansowania przyznanego w latach 2021-2023 wyniosła **351 100 zł.**

Dom Generalny Zgromadzenia Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa (Włochy)

Zgromadzenie powołane w 1834 r. przez Bogdana Jańskiego. Początkowo misją zakonu była opieka duchowa nad polską emigracją, co jednak szybko uległo zmianie. Wybitni założyciele o. Piotr Semenenko i o. Hieronim Kajsiewicz stali się pośrednikami polskiej emigracji oraz nieformalnymi ambasadorami sprawy polskiej w Watykanie. Zbiory artystyczne Zmartwychwstańców, znajdujące się w sanktuarium Matki Bożej Łaskawej na Mentorelli, to jedna z najważniejszych kolekcji sztuki wychodźstwa polskiego od Wielkiej Emigracji po drugą wojnę światową.

Kwota dofinansowania przyznanego w 2023 roku wyniosła **ponad 1 mln zł.**

Systemowa zmiana w organizacji wsparcia dla instytucji poza granicami kraju

• Minister kultury i dziedzictwa narodowego, prof. Piotr Gliński na wystawie „Back Home in Polish Chicago” w Muzeum Historii Chicago, fot. Danuta Matloch

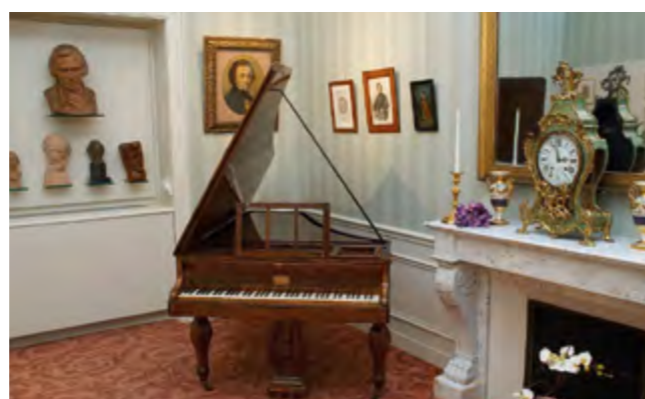
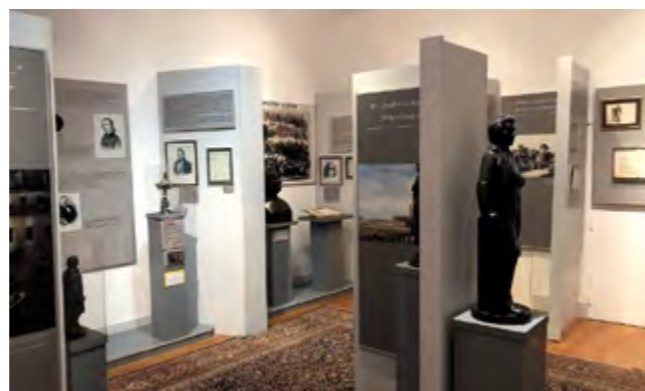
W lipcu 2023 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego uchwalił nowelizację ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Celem zmiany było zwiększenie ochrony i upowszechnianie wiedzy o zbiorach znajdujących się poza granicami Polski o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa narodowego. Dzięki nowym przepisom, instytucje kultury utworzone przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego mogą realizować zadania przy pomocy jednostek, które mają siedzibę i prowadzą działalność kulturalną poza granicami Polski.

Instytut Biblioteki Polskiej w Paryżu

Na mocy znolizowanych w lipcu przepisów, 9 października 2023 r. w historycznej siedzibie Biblioteki Polskiej w Paryżu podpisano umowę założycielską powołującą nową instytucję kultury – Instytut Biblioteka Polska w Paryżu. Założycielami i współprowadzącymi instytucję są Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Towarzystwo Historyczno-Literackie oraz Polska Akademia Umiejętności. Dzięki temu najcenniejsze zbiory polskiego dziedzictwa kulturowego zgromadzone w Bibliotece Polskiej w Paryżu mogą zostać objęte opieką państwa polskiego.

• Instytut Biblioteka Polska w Paryżu, fot. Dorota Janiszewska-Jakubiak

Biblioteka Polska w Paryżu od 1838 r. stanowi jedną z najważniejszych form organizacji życia kulturalnego polskiej emigracji we Francji. Przechowywane są w niej unikatowe skarby kultury od XV w. aż po współczesność m.in.

- pierwsze wydania „O obrotach ciał niebieskich” Mikołaja Kopernika,
- rękopisy Adama Mickiewicza, cenne pamiątki związane z Fryderykiem Chopinem,
- pamiątki po Marii Skłodowskiej-Curie, czy dzieła wybitnych polskich artystów m.in. Olgi Boznańskiej, Bolesława Biegasa, Zofii Stryjeńskiej.

Ratunek dla Muzeum Polskiego w Rapperswilu

• Wystąpienie ministra kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotra Glińskiego, Rapperswil, 1 lipca 2022 r., fot. Danuta Matloch

Kolejną instytucją objętą opieką państwa, będzie Muzeum Polskie w Rapperswilu. 1 lipca 2022 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Polska Fundacja Kultury „Libertas” oraz Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Polskiego w Rapperswilu podpisali list intencyjny w sprawie utworzenia instytucji kultury pod nazwą Instytut Muzeum Polskie w Rapperswilu. Celem jest kontynuowanie działalności Muzeum Polskiego w Rapperswilu i zachowanie jego ponad 150-letniej tradycji, a także utrzymanie integralności zbiorów oraz ich udostępnianie.

W celu zabezpieczenia przyszłości Muzeum, państwo polskie (za pośrednictwem Instytutu Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego) nabyło kompleks hotelowy Schwanen. Zakupiona nieruchomość stanie się nową siedzibą Muzeum.

Inne działania:

Rearanżacja wystawy upamiętniającej pobyt Juliusza Słowackiego w Libanie

W 2022 r. we współpracy z Muzeum Literatury w Warszawie oraz Ambasadą RP w Bejrucie, z okazji przypadającej 185. rocznicy pobytu wieszczki w Libanie, a także w ramach obchodów ogłoszonego przez Sejm RP Roku Romantyzmu Polskiego, otwarta została nowa odsłona libańskiej wystawy upamiętniającej kilkutygodniowy pobyt Juliusza Słowackiego w celi klasztoru maronickiego św. Antoniego w Ghazir.

Wystawa „Polscy artyści-malarze-żołnierze w Egipcie 1941-1946”

W 2022 r. na wystawie w Muzeum Sztuk Pięknych w Aleksandrii zaprezentowano obrazy autorstwa czterech artystów-żołnierzy Brygady Strzelców Karpackich gen. Stanisława Kopalińskiego oraz 2. Korpusu gen. Władysława Andersa: Józefa Jaremy, Edwarda Matuszczaka, Jerzego Młodnickiego oraz Kordiana Józefa Zamorskiego.

Otwarcie Przestrzeni Muzealnej Witolda Gombrowicza w Vence (Francja)

W 2017 r. przy udziale i we współpracy merytorycznej z Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie we francuskim Vence powstała Przestrzeń Muzealna Witolda Gombrowicza. Muzeum jest przykładem nie tylko udanej współpracy polsko-francuskiej, ale także działaniem o charakterze długofalowym. Ekspozycja zlokalizowana jest w mieszkaniu, które Gombrowicz zajmował w latach 1965-1969. Wystawa prezentuje postać i dorobek pisarza. Dzięki owocnej współpracy między polskimi i francuskimi partnerami, 5 lat po inauguracji ekspozycji, projekt znalazł kontynuację w zrealizowanym w 2022 r. poszerzeniu ekspozycji o dodatkowe, udostępnione przez władze miasta sale, prezentujące polski i argentyński okres w życiu pisarza.

Ochrona Dziedzictwa Kulturowego za Granicą

Program ministra, którego celem jest poprawa stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz upowszechnianie wiedzy na jego temat. Wśród dofinansowanych w ostatnich latach projektów znalazły się:

- renowacja pomnika Jana Edwarda Habicha i Polaków zasłużonych dla Peru w Limie,
- prace budowlano - konserwatorskie przy Sanktuarium Matki Bożej w Botszowcach,
- konserwacja polichromii w kościele Wniebowzięcia NMP w Wilnie,
- prace remontowo-konserwatorskie w kościele pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Tbilisi.

• Rearanżacja wystawy upamiętniającej pobyt Juliusza Słowackiego w Libanie, fot. Anna Lebensztejn/Muzeum Literatury

OPIEKUJEMY SIĘ POLSKIMI CMENTARZAMI I GROBAMI WOJENNYMI POZA GRANICAMI KRAJU

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego sprawuje opiekę nad polskimi grobami i cmentarzami wojennymi znajdującymi się w **58 krajach** niemal na wszystkich kontynentach. MKiDN realizuje opiekę poprzez prace inwentaryzacyjne, porządkowe, konserwatorskie i remontowe, a także kwerendy archiwalne czy badania historyczne, które finansowane są bezpośrednio z budżetu resortu oraz poprzez dofinansowanie udzielane podmiotom zewnętrznym w ramach **Programu Ministra „Miejsca Pamięci Narodowej za Granicą”**.

Stała opieka nad miejscami pamięci narodowej

MKiDN otacza całoroczną opieką blisko 100 polskich cmentarzy i kwater wojennych na świecie, przeznaczając w 2023 roku na ten cel łącznie ponad 2 mln zł. Finansowane są prace mające na celu utrzymanie należytego porządku, pielęgnację roślinności, bieżącą konserwację elementów upamiętniających, a także – w zależności od potrzeb - drobne naprawy.

Najwięcej miejsc pamięci objętych stałą opieką, bo ponad 70 obiektów, znajduje się na Ukrainie. Warto wymienić te znajdujące się we Lwowie: cmentarz Orląt Lwowskich, kwatera powstańców listopadowych, tzw. „Żelazna Kompania” i kwatera powstańców styczniowych, tzw. „Górka Powstańcza”, zlokalizowane na Cmentarzu Łyczakowskim, a także Kwatera Obrońców Lwowa i Kresów Wschodnich na cmentarzu Janowskim. Do bardziej rozpoznawalnych miejsc należą także

Polski Cmentarz Wojenny w Kijowie-Bykowni, kwatera poległych w kampanii wrześniowej żołnierzy Wojska Polskiego w Mościskach czy groby polskiej inteligencji zamordowanej w 1941 roku przez Niemców w Czarnym Lesie koło Stanisławowa.

Opieką zostały również otoczone liczne miejsca pochówku żołnierzy Legionów Polskich, jak chociażby w Kostiuchnówce, Rafajłowej, czy Pasiecznej oraz osiem miejsc spoczynku żołnierzy Wojska Polskiego poległych w wojnie polsko-bolszewickiej, znajdujące się m.in. w Zadwórzcu, Dytiatynie, Kijowie, Busku i Rohatynie. Ze środków MKiDN prowadzone są prace związane z uporządkowaniem i zabezpieczeniem przed zniszczeniem miejsc pamięci z wojny polsko-ukraińskiej i upamiętnień Polaków pomordowanych przez Ukraińców w latach 1943-1946.

• Polski cmentarz wojenny w Uzbekistanie, fot. MKiDN

Cmentarze w Azji Centralnej i na Bliskim Wschodzie

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego od wielu lat finansuje opiekę nad polskimi cmentarzami w Azji Centralnej i na Bliskim Wschodzie, które są związane z żołnierzami Armii gen. Władysława Andersa i cywilną ludnością deportowaną do ZSRS. Wyłoniony w przetargu publicznym wykonawca odpowiada za utrzymanie i pielęgnację dwudziestu dwóch Polskich Cmentarzy Wojennych: w Kazachstanie (4 obiekty), Kirgistanie (1) i Uzbekistanie (17), a także polskiego pomnika w Taszkencie. Z kolei opieka nad 5 cmentarzami w Iranie, 2 w Izraelu i 1 w Libanie jest realizowana ze środków przyznanych w ramach Programu Ministra „Miejsca Pamięci Narodowej za Granicą”.

Włochy

We Włoszech MKiDN od kilku lat koordynuje sprawowanie stałej opieki konserwatorskiej nad trzema polskimi cmentarzami wojennymi żołnierzy II Korpusu gen. Władysława Andersa: na Monte Cassino, w Loreto i Bolonii. Dodatkowo w tym roku taką samą opieką objęto kwaterę na cmentarzu w Santa Maria Capua Vetere koło Neapolu, gdzie spoczywają polscy ochotnicy zmarli podczas formowania oddziałów polskich, które weszły później w skład Armii Hallera.

Remonty polskich miejsc pamięci

Oprócz stałej opieki nad wybranymi miejscami pamięci narodowej, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego corocznie przeznacza środki finansowe na renowację grobów, kwater i cmentarzy wojennych. Od 2017 roku Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego sfinansowało prace przy miejscach pamięci w 17 krajach – na Ukrainie, Białorusi, Węgrzech, Litwie i Łotwie, w Uzbekistanie, Iranie, Libanie, Rumunii, Serbii, Francji, Włoszech, Niemczech, Norwegii, Tanzanii, Ugandzie oraz Indiach.

Przywracanie pamięci

Duże znaczenie mają projekty przywracające tożsamość pochowanym poprzez ich imienne upamiętnienie. W resorcie kultury od 2017 roku jest prowadzony, w oparciu o badania historyczne oraz genetyczne badania porównawcze, projekt „Zaginionieni, ale nie zapomniani żołnierze Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie”. W 2023 roku ustalono tożsamość 5 kolejnych żołnierzy 1. Dywizji Pancerniej gen. Stanisława Maczka, co będzie podstawą do umieszczenia ich nazwisk na bezimiennych dotąd grobach na Polskim Cmentarzu Wojennym w Langannerie **we Francji**.

W Niemczech zakończyła się rewaloryzacja kwatery robotników przymusowych na Cmentarzu Głównym w Stuttgarcie. Dzięki przeprowadzonej kwerendzie archiwalnej oraz badaniom historycznym udało się ustalić nazwiska 226 polskich obywateli spoczywających w tym miejscu, którzy zginęli lub zostali zamordowani w czasie II wojny światowej, a także zmarli już po wyzwoleniu jako tzw. dipisi. Tablice z ich nazwiskami zostały ustawione na wyremontowanej kwaterze.

Dzięki współpracy MKiDN z norweskim Ministerstwem Kultury możliwe było imienne upamiętnienie Polaka zmarłego **w Norwegii** w czasie II wojny światowej: jeńca wojennego,

• Cmentarz Saphiczka w Kutaisi, grób Edwarda Rodziewicz, fot. MKiDN

starszego marynarza Kazimierza Gajdy-Kaczyńskiego spoczywającego w zbiorowej kwaterze żołnierzy sowieckich na cmentarzu w Stavanger.

Od 2020 r. prowadzone są projekty związane z polskimi miejscami pamięci **w Rumunii**. W wyniku trwających jeszcze prac renowacyjnych Polskich Kwater Wojennych w Krajowej, Pięști oraz grobu w Roșiorii de Vede odnowione zostaną miejsca spoczynku internowanych żołnierzy Wojska Polskiego i cywilnych uchodźców z września 1939 r., w tym ucztylnione i poprawione inskrypcje nagrobne.

We współpracy z Ambasadą RP w Bernie, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje na cmentarzu w Biel/Bienne imienne upamiętnienie 9 żołnierzy 2. Dywizji Strzelców Pieszych zmarłych podczas internowania **w Szwajcarii** w okresie II wojny światowej.

PIERWSI Z POMOCĄ - W OBLICZU ROSYJSKIEJ AGRESJI WSPARLIŚMY UKRAIŃSKIE INSTYTUCJE I LUDZI KULTURY

24 lutego 2022 r. zmobilizował cały polski naród i władze państwa polskiego do zarówno spontanicznej, oddolnej, jak i systemowej, zorganizowanej, pomocy Ukrainie. W Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego już na dzień przed atakiem Rosji powołaliśmy specjalny zespół kryzysowy, który był gotowy do udzielenia natychmiastowej pomocy Ukrainie i który po rozpoczęciu rosyjskiej agresji został przekształcony w Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie (zorganizowane przy Narodowym Instytucie Dziedzictwa).

We wsparcie dla ukraińskich instytucji kultury zaangażowały się muzea, instytucje kultury, szkoły artystyczne wszystkich szczebli, instytucje artystyczne, archiwa, biblioteki, media publiczne. Już 10 marca do Lwowa przyjechał pierwszy transport z materiałami do zabezpieczeń z Muzeum Narodowego w Poznaniu. Od tamtego czasu Centrum - we współpracy z instytucjami kultury z całego kraju oraz agendami rządowymi, a także partnerami zagranicznymi – dostarczyło do ok. 200 ukraińskich instytucji kultury pomoc w postaci m.in. materiałów do zabezpieczenia archiwaliów, zabytków i muzealiów. Transporty te zawierały m.in.: agregaty prądowe, skrzynie, koce gaśnicze, węglę mineralną, płyty OSB, rury poliestrowe, gaśnice czy worki na piasek. Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA zabezpieczył 230 obiektów zabytkowych oraz wykonał skaniny kilkudziesięciu kolejnych, w tym drewnianych cerkwi z listy światowego dziedzictwa UNESCO. Polskie Radio uruchomiło specjalne serwisy nadawane w języku ukraińskim nadawane na głównych antenach radia oraz specjalne serwisy internetowe. W 2023 r. MKiDN wprowadziło zmiany w ustawie o pomocy Ukrainie które umożliwiły finansowania zadań związanych z zabezpieczaniem obiektów historycznych lub zabytkowych na Ukrainie oraz digitalizacją obiektów kultury i niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Od samego początku wojny polski minister kultury aktywnie angażował się w organizację wielowymiarowego wsparcia dla Ukrainy, pozostając w stałym bezpośrednim kontakcie z ukraińskim ministrem kultury i polityki informacyjnej, Ołeksandrem Tkaczenką. Już 28 lutego odbyło się spotkanie ministrów kultury Polski, Litwy i Ukrainy w formule online, a 22 kwietnia 2022 r. na zaproszenie ministra kultury i polityki informacyjnej Ukrainy minister Piotr Gliński oraz minister kultury Litwy Simonas Kairys złożyli wizytę na Ukrainie. Polski minister kultury uczestniczył również w konsultacjach międzyrządowych w Kijowie 1 czerwca 2022 r. oraz w spotkaniu ministrów kultury krajów Europy Środkowo-Wschodniej we Lwowie 29 czerwca 2022 r. W tym drugim wydarzeniu wzięło udział dziesięciu ministrów kultury reprezentujących: Polskę, Czechy, Estonię, Litwę, Łotwę, Mołdawię, Rumunię, Słowację, Ukrainę i Węgry. Minister Tkaczenko był również gościem polskiego ministra kultury podczas swoich podróży zagranicznych. 23 maja 2023 r. w Krakowie odbyło się spotkanie ministrów kultury Trójkąta Lubelskiego, podczas którego Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Minister Kultury Litwy oraz Minister Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy podpisali wspólną deklarację współpracy na rzecz wsparcia dziedzictwa kulturowego Ukrainy. Ministrowie kultury Polski i Litwy zobowiązali się do podejmowania różnych form wsparcia Ukrainy w celu ochrony jej dziedzictwa kulturowego

m.in. poprzez pomoc osobom zawodowo zajmującym się kulturą, w tym również stworzenie programu stażowego dla ukraińskich konserwatorów zabytków. Ministrowie kultury Polski i Litwy zapewnili, że nie zaprzestaną starań o powołanie Europejskiego Funduszu dla Ukrainy, stanowiącego plan ochrony i odbudowy sektora kultury oraz sektora kreatywnego.

• Spotkanie ministrów kultury Trójkąta Lubelskiego, Kraków 2023 r., fot. Danuta Matloch

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego od początku rosyjskiej agresji na Ukrainę cały czas prowadzi instytucjonalne, całościowe wsparcie ochrony dziedzictwa na Ukrainie. Objęło ono m.in.:

- 1 mln euro z budżetu państwa będącego w dyspozycji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na rzecz Funduszu Trójkąta Lubelskiego na Rzecz Digitalizacji Dziedzictwa Kulturowego na Ukrainie
- inwentaryzację i dokumentację strat obiektów architektury i stanowisk archeologicznych
- powołanie przy Instytucie Pileckiego Centrum Lemkina, które gromadzi i bada dowody rosyjskich zbrodni wojennych na Ukrainie.
- zabezpieczenie przez polskie Archiwa Państwowe zagrożonej zniszczeniem dokumentacji cyfrowej zbiorów należących do lwowskiej organizacji społecznej „Centrum historycznej pamięci”
- wsparcie dla artystów i pracowników sektora kultury, którzy w naszym kraju znaleźli schronienie przed wojną. Wsparcie to objęło m.in. ofertę edukacyjną, oferty pracy - m.in. prawie 100 ofert pracy w polskich muzeach, programy stażowe i stypendialne, punkty kontaktowe, kilkadziesiąt bezpłatnych ofert wystawienniczych oraz organizację kilkuset wydarzeń kulturalnych.

Polskie instytucje kultury przyjęły też dzieła z muzeów ukraińskich, zapewniając im konserwację i ochronę do czasu aż będą mogły one wrócić do swoich macierzystych placówek. Zamek Królewski w Warszawie przyjął pod opiekę 38 najcenniejszych obiektów

ewakuowanych z Narodowego Muzeum Sztuki im. Bohdana i Varbary Chanenka w Kijowie, podpisał również umowę o współpracy z Lwowską Narodową Galerią Sztuki im. Borysa Woźnickiego. Muzeum Narodowe w Poznaniu prezentowało lwowską kolekcję prac Jacka Malczewskiego, a Centrum Sztuki Współczesnej – Zamek Ujazdowski – dzieła współczesnych ukraińskich artystów.

Przy wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego Teatr Wielki – Opera Narodowa wspólnie z Metropolitan Opera w Nowym Jorku zorganizowały Ukrainian Freedom Orchestra, która w 2022 i 2023 r. koncertowała w największych salach koncertowych Europy oraz w USA. Dzięki współpracy Filharmonii Narodowej w Warszawie i Narodowego Instytutu Muzyki i Tańca ponad 100-osobowa grupa Kyiv Symphony Orchestra w Polsce przygotowywała swoje europejskie tournée. Kampus Europejskiego Centrum Muzyki im. Krzysztofa Pendereckiego w Lusławicach kilkakrotnie przyjmował w ramach rezydencji artystycznej Młodzieżową Akademię Orkiestrę Symfoniczną Ukrainy „Słobożański” z Charkowa, stając się jej niemal drugim domem. W siedzibie Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hadyny gościł Narodowy Zespół Pieśni i Tańca Ukrainy im. Grygoria Wieriwki z Kijowa „Veryovka” oraz członkowie Ludowego Zespołu Tańca „Barvinok”.

• Spotkanie ministrów kultury krajów Europy Środkowo-Wschodniej, Lwów, 29 czerwca 2022 r., fot. Danuta Matloch

Polska podjęła też wiele inicjatyw na rzecz rzeczywistego wsparcia dla kultury na Ukrainie przez społeczność międzynarodową, m.in. na forum UNESCO, Rady Bezpieczeństwa ONZ czy Rady Unii Europejskiej. Prof. Gliński już 4 marca 2022 r. zaapelował do UNESCO o wykluczenie lub przynajmniej zawieszenie Rosji w pracach Międzyrządowego Komitetu Ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO oraz zmianę kraju najbliższej sesji Komitetu. Wobec zbrodni wojennych dokonywanych przez Rosjan na Ukrainie minister kultury zarekomendował instytucjom kultury wstrzymanie się od wszelkiej współpracy z przedstawicielami świata kultury Federacji Rosyjskiej oraz prezentacji dzieł kultury rosyjskiej i rosyjskich twórców. W wystąpieniu z okazji 50. rocznicy uchwalenia Konwencji o ochronie światowego dziedzictwa UNESCO, podobnie jak podczas spotkań Rady Europejskiej ministrów kultury, minister Gliński apelował do międzynarodowej społeczności o zapewnienie stałej pomocy Ukrainie w obliczu rosyjskiej agresji oraz wielowymiarowej pomocy dla kultury i dziedzictwa tego kraju.

• Próba przed koncertem „Ukrainian Freedom Orchestra”, Teatr Wielki - Opera Narodowa, 26 lipca 2022 r., fot. Danuta Matloch

UDZIELILIŚMY BEZPRECEDENSOWEGO WSPARCIA DLA SEKTORA KULTURY W CZASIE PANDEMII

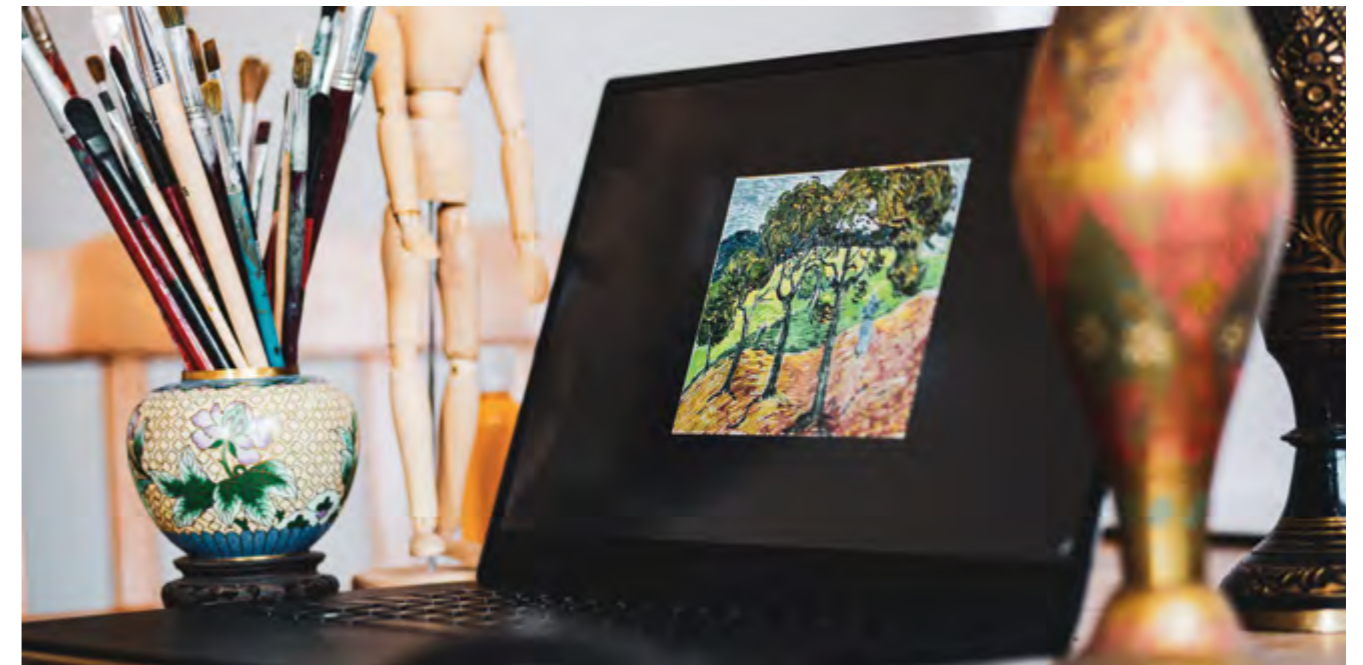
Pandemia COVID-19 była wydarzeniem bez precedensu, które w mniejszym lub większym stopniu dotknęło wszystkich branż i sektorów zarówno w Polsce, jak i na świecie. Polska kultura, dzięki działaniom Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, została w czasie pandemii obroniona.

Niezwłocznie po ogłoszeniu stanu zagrożenia epidemicznego i ograniczeń w działalności instytucji kultury na początku 2020 r., Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przystąpiło do pracy nad rozwiązaniami rekompensującymi straty artystów związane z zawieszeniem działalności w tym sektorze. Polski rząd jako jeden z pierwszych wprowadził mechanizmy wsparcia zarówno dla przedsiębiorców, jak i specjalne rozwiązania dla sektora kultury. Łączna wartość działań pomocowych rządu dla kultury w okresie pandemii szacowana jest na ponad **6 miliardów zł** i objęła ona m.in.:

1. Wielomilionowa pomoc dla przedsiębiorstw z branży kultury, NGO-sów, osób samo-zatrudnionych i na umowach cywilno-prawnych w ramach Tarczy Antykrzysowej.

Dla osób na umowach cywilnoprawnych:

- świadczenie postojowe – podczas pierwszej fali pandemii postojowe w wysokości do 2080 zł, zwolnione z podatku, było wypłacane przez 3 miesiące.
- wprowadzone w grudniu 2020 r. dodatkowe świadczenie postojowe dla osób, które uzyskują przychód z umowy cywilnoprawnej (umowy agencyjnej, umowy zlecenia, innej umowy o świadczenie usług, umowy o dzieło) z tytułu: działalności twórczej w zakresie sztuk plastycznych, literatury, muzyki, twórczości audialnej, utworów audio-wizualnych, teatru, kostiumografii, scenografii, reżyserii, choreografii, lutnictwa artystycznego i sztuki ludowej; działalności artystycznej w dziedzinie sztuki aktorskiej, estradowej, tanecznej i cyrkowej oraz w dziedzinie dyrygentury, wokalistyki i instrumentalistyki; działalności technicznej wspomagającej

produkcję audiowizualną lub produkcję i wystawianie wydarzeń artystycznych, usług w zakresie architektury, architektury wnętrz, architektury krajobrazu oraz usług w zakresie architektury, usług świadczonych na rzecz muzeów w zakresie pozaszkolnych form edukacji oraz przez przewodników muzeów.

- zwolnienie z obowiązku naliczania składek od umów cywilnoprawnych należnych za okres od 1 stycznia 2021 r. do 30 kwietnia 2021 r. od umów zawartych między 1 stycznia 2021 r. a 31 marca 2021 r., pod warunkiem, że zleceniobiorca nie podlegał ubezpieczeniom społecznym z innego tytułu niż wykonywanie umów zlecenia.

Dla przedsiębiorstw oraz osób prowadzących jednoosobową działalność gospodarczą (wybrane rozwiązania):

- dofinansowanie części kosztów wynagrodzeń oraz składek na ubezpieczenia,
- pożyczka obrotowa finansująca wypłatę wynagrodzeń w sektorze MŚP,
- zwolnienie ze składek ZUS (w tym Tarcza Antykrzysowa 5.0 i 6.0: dla wybranych branż, za okres od lipca do września oraz za listopad 2020 roku, a także grudzień 2020 i styczeń 2021)
- umorzenie zaległości podatkowych,
- możliwość odliczenia straty z bieżącego roku od dochodu za rok poprzedni,
- niskoprocentowana pożyczka ze środków Funduszu Pracy dla mikroprzedsiębiorców do kwoty 5 000 zł,
- świadczenie postojowe dla osób prowadzących działalność gospodarczą w wysokości 2080 zł albo 1300 zł,
- dodatkowe świadczenie postojowe dla przedsiębiorców, którzy na dzień 30 listopada 2020 r. prowadzili działalność gospodarczą, a ich przeważającym rodzajem działalności była (w zakresie kultury): produkcja filmów, nagrań wideo, programów telewizyjnych, nagrań dźwiękowych i muzycznych,

działalność twórczą związaną z kulturą i rozrywką, działalność bibliotek, archiwów, muzeów oraz pozostała działalność związana z kulturą. Ponowne świadczenie postojowe dla wybranych branż przysługiwało maksymalnie dwukrotnie.

Dla opiekunów Pomników Historii oraz miejsc światowego dziedzictwa:

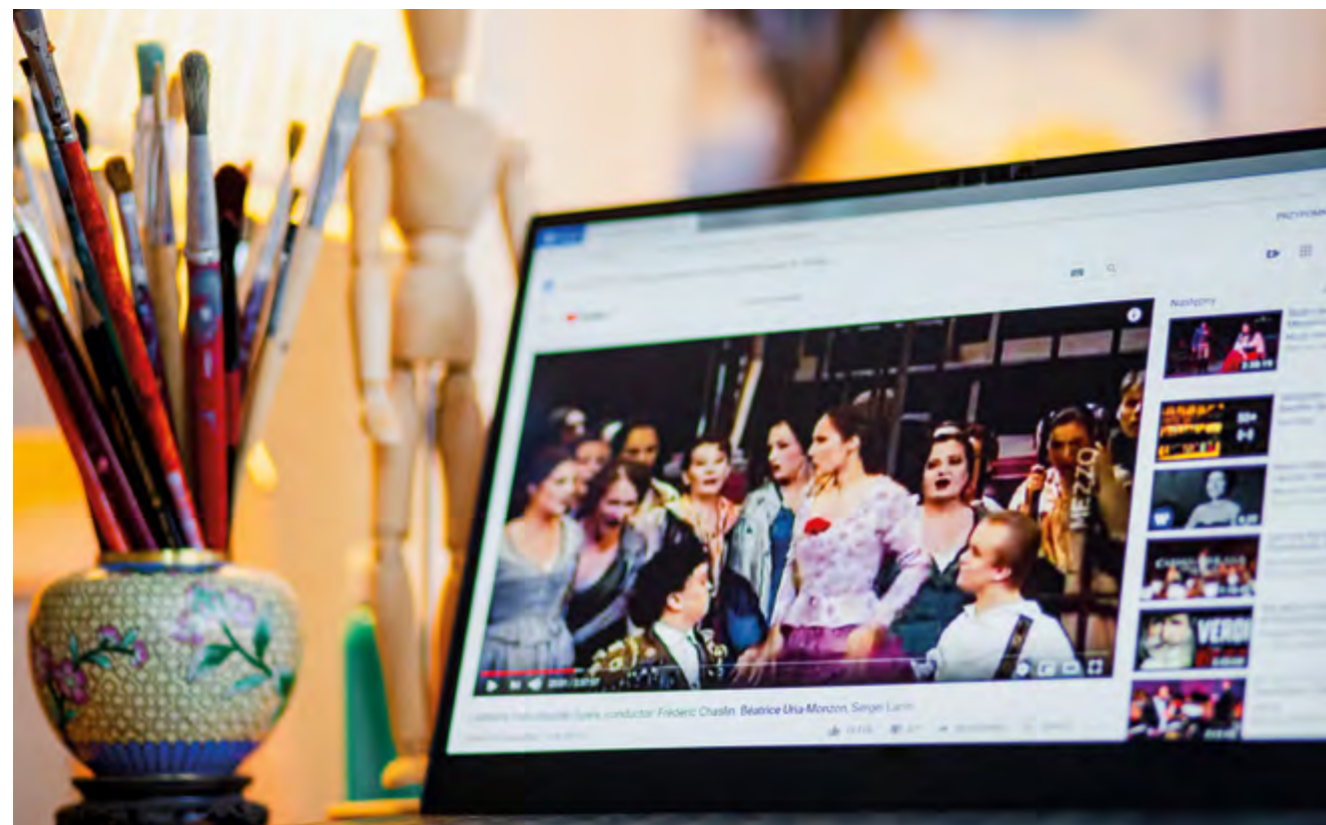
- możliwość ubiegania się o dofinansowanie wynagrodzeń osób zatrudnionych przez podmiot zarządzający Pomnikiem Historii lub miejscem światowego dziedzictwa ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

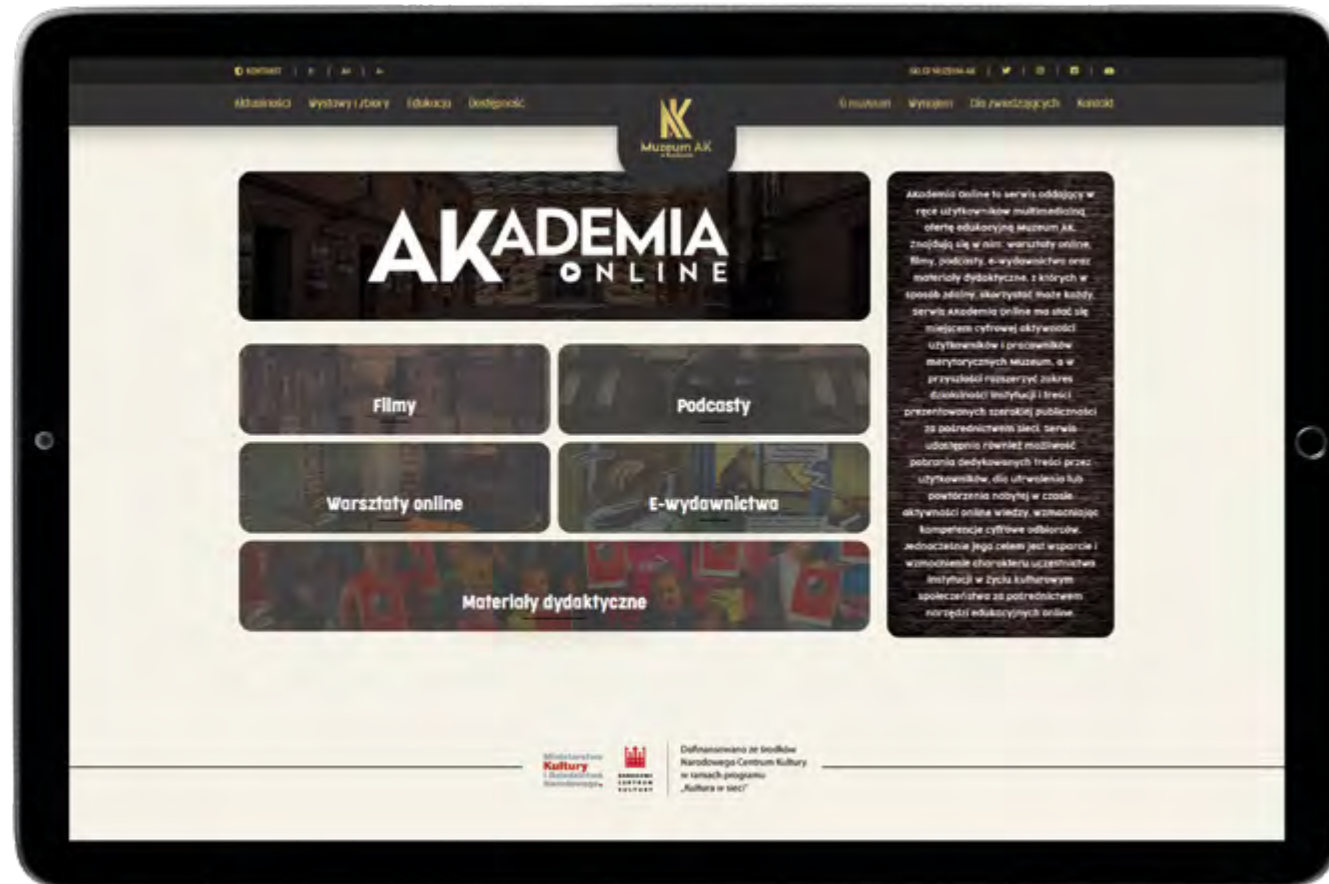
Dla instytucji kultury – zarówno państwowych, współprowadzonych z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, jak i samorządowych:

- wsparcie z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych na dofinansowanie wynagrodzeń pracowników objętych przestojem ekonomicznym albo obniżonym wymiarem czasu pracy w następstwie wystąpienia epidemii.

Dla organizacji pozarządowych:

- możliwość dofinansowania kosztów wynagrodzeń oraz świadczenia na ochronę miejsc pracy
- zwolnienie z nieopłaconych składek
- zwolnienie z podatku od nieruchomości
- nowe warunki zaciągania pożyczek
- zmiany w rozliczaniu wykonanych zadań publicznych
- możliwość rozłożenia na raty należności ZUS
- przesunięcie płatności podatku
- wydłużenie terminów składania rozliczeń podatkowych

• AK-ademia online. Oferta edukacyjna Muzeum AK w sieci, projekt zrealizowany w ramach programu „Kultura w sieci”, fot. www.muzeum-ak.pl

2. Program „Kultura w sieci”

z budżetem 80 mln zł, w tym **20 mln na stypendia dla twórców i artystów oraz 60 mln zł** na projekty instytucjonalne z wyłączeniem zakupu sprzętu. Łącznie wsparcie w ramach projektu uzyskało 3405 projektów – 1182 instytucjonalne i 2223 indywidualne.

3. Wielokrotne zwiększenie pomocy społecznej MKiDN

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz działające w imieniu Ministra instytucje wypłaciły łącznie **35 677 zapomóg społecznych o wartości ponad 59 mln zł**.

4. Zwiększenie środków (o 55 mln zł, do 390 mln zł) i zmiany w regulaminach Programów Ministra

Uelastycznienia i bardziej liberalne podejście do oceny realizacji i rozliczenia projektów, uproszczenie zgłaszania zmian w projektach, możliwość obniżenia albo rezygnacji z wkładu własnego. Zwiększenie środków oraz zmiany w regulaminach umożliwiły dofinansowanie z programów ministra **3 649 zadań**.

5. Zwiększenie puli stypendiów Ministra

z 1,5 do **6,5 mln zł** w 2020 r. oraz ponad **13 mln** w 2021 r. (**399 stypendiów**).

6. Program Wsparcia Doraźnego Organizacji Pozarządowych w zakresie przeciwdziałania skutkom COVID-19 (Program COVID-19),

stanowiący pomoc finansową dla organizacji, które zostały poszkodowane w wyniku epidemii koronawirusa. Budżet programu wynosił **10 mln zł**. W ramach programu przyznano **404 dotacje**.

7. Gwarancje kredytowe dla sektora kreatywnego w BGK na kwotę 500 mln zł

8. Specjalne wsparcie dla branży filmowej w 1. i 3. Tarczy Antykryzysowej

Umożliwienie uznawania premier filmowych organizowanych na platformach VOD oraz wprowadzenie składki od operatorów VOD na rzecz wsparcia funduszu polskiej kinematografii.

9. Zwiększenie budżetu programu Produkcja Filmowa o kwotę ok. 40 mln zł ze środków MKiDN.

10. Dodatkowe wsparcie rynku filmowego

– **120 mln zł**. Wsparcie dotyczyło m.in. produkcji filmowej, promocji i stypendiów. Środkami dysponował Polski Instytut Sztuki Filmowej.

11. Tarczę dla literatów z budżetem w wysokości 5 mln zł

na wsparcie autorów poprzez zakup licencji do publikowanych wcześniej lub premierowych tekstów: wierszy i opowiadań, ale też szkiców krytycznych i tłumaczeń.

12. Nowelizację budżetu w celu zrekompenzowania instytucjom kultury prowadzonym i współprowadzonym przez MKiDN strat związanych z ograniczeniami w ich działalności

MKiDN prowadzi i współprowadzi ok. 120 instytucji kultury. Dodatkowe dotacje tzw. „covidowe” na działalność instytucji kultury w związku ze zmniejszeniem negatywnych skutków ekonomicznych i społecznych wywołanych przez COVID-19 wyniosły w sumie prawie **150 mln zł**.

13. Wprowadzenie voucherów,

na które mogły być wymieniane zobowiązania instytucji kultury, które nie mogły być dotzymane, np. niewykorzystane bilety na wydarzenia kulturalne.

14. Umożliwienie dyrektorom instytucji kultury wypłacania dodatkowego wynagrodzenia dla artystów za pracę „zastępczą” realizowaną poza siedzibą instytucji

15. Uruchomienie Funduszu Wsparcia Kultury w wysokości 400 mln zł

przeznaczonych na zapewnienie ciągłości działalności artystycznej i utrzymanie miejsc pracy dla instytucji artystycznych (w tym samorządowych), NGO i przedsiębiorców prowadzących działalność w dziedzinie teatru, muzyki lub tańca. Rekompensata dotyczyła utraconych – z powodu epidemii – przychodów w okresie od 12 marca do 31 grudnia 2020 r.

16. Tarczę Finansową PFR dla przedsiębiorstw z wybranych branż, która na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

objęła również m.in.: działalność związaną z projekcją filmów, działalność związaną z produkcją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych, działalność postprodukcyjną związaną z filmami, nagraniami wideo i programami telewizyjnymi, działalność związaną z dystrybucją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych, działalność w zakresie nagrań dźwiękowych i muzycznych, pozaszkolne formy edukacji artystycznej, działalność związaną z wystawianiem przedstawień artystycznych, działalność wspomagającą wystawianie przedstawień artystycznych, działalność obiektów kulturalnych oraz działalność muzeów.

• Wszystko znowu będzie dobrze – screen z utworu polskich artystów i Biura Programu Niepodległa, fot. Niepodległa

NADALIŚMY NOWY WYMIAR OPIECE NAD DZIEDZICTWEM POLSKICH ŻYDÓW

Od czasu objęcia rządów przez Zjednoczoną Prawicę ponad trzykrotnie zwiększyliśmy nakłady na instytucje dbające o pamięć, kulturę i dziedzictwo wielokulturowego społeczeństwa polskiego, w tym dziedzictwo mniejszości żydowskiej na ziemiach polskich, a także upamiętnienie Zagłady Żydów dokonanej przez Niemców na terenie okupowanej Polski.

Wśród dotowanych przez polski rząd instytucji znajdują się m.in. państwowe muzea w dawnych niemieckich obozach śmierci: Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu; Muzeum na Majdanku (z oddziałami: Muzeum i Miejsce Pamięci w Bełżcu i w Sobiborze); Muzeum Stutthof w Sztutowie; Muzeum Treblinka; Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy; Muzeum – Miejsce Pamięci KL Płaszów w Krakowie. A także Muzeum Getta Warszawskiego, Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II Wojny Światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej, Muzeum Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma. To zarówno instytucje działające od dziesięcioleci, często niedostatecznie finansowane w przeszłości, jak i instytucje powołane w ciągu ostatnich kilku lat, w trosce o pamięć: Muzeum Getta Warszawskiego, Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II Wojny Światowej

im. Rodziny Ulmów w Markowej i Muzeum Pamięci Mieszkańców Ziemi Oświęcimskiej. **Suma dotacji podmiotowych i celowych przeznaczonych dla tych instytucji w ciągu minionych 8 lat przekroczyła 600 mln zł.** W porównaniu z rokiem 2016, w roku 2022 przeznaczono na te muzea dwukrotnie więcej środków.

28 lutego 2018 r. z inicjatywy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego powołane zostało Muzeum Getta Warszawskiego. 11 października 2023 r. został podpisany kontrakt na realizację robót budowlano-konserwatorskich na terenie kompleksu dawnego Szpitala Dziecięcego fundacji małżeństwa Bersohn i Bauman przy ul. Siennej 60/Śliskiej 51 w Warszawie wraz z infrastrukturą wewnętrzną i zewnętrzną oraz realizacją wystawy stałej Muzeum. Prace budowlano-konserwatorskie, wraz z realizacją wystawy stałej, potrwać 30 miesięcy.

• Dawny Szpital Dziecięcy fundacji małżeństwa Bersohnów i Baumanów przy ul. Siennej 60/Śliskiej 51 w Warszawie, przyszła siedziba Muzeum Getta Warszawskiego, fot. MKiDN

• Prace zaprezentowane podczas międzynarodowego festiwalu „Jaffa Fest – International Theatre Festival 2019” w Izraelu, fot. Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice”

Ochrona cmentarzy żydowskich

8 grudnia 2017 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej przyjął Ustawę o dotacji dla Fundacji Dziedzictwa Kulturowego przeznaczonej na uzupełnienie kapitału wieczystego, z którego dochody są przeznaczane na konserwację zaniedbanego od czasów II wojny światowej Cmentarza Żydowskiego przy ul. Okopowej 49/51 w Warszawie. Przewidziana w ustawie kwota **kapitału wieczystego 100 mln zł** jest inwestowana w tzw. bezpieczne instrumenty finansowe, a wypracowany dochód jest przeznaczany na renowację zabytkowych nagrobków i pielęgnację zieleni. W latach 2018-2021 odnowiono 112 nagrobków. Ponadto w latach 2019-2020 wykonano prace przy murze oporowym znajdującym się naprzeciwko wejścia do cmentarza. Obecnie na cmentarzu prowadzone są prace archeologiczne. W wyniku prac odkrytych zostało kilkanaście nieznanych wcześniej nagrobków, w tym macewy z unikalnymi motywami dekoracyjnymi.

W 2017 r. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wdrożyło też projekt pierwszej **pełnej inwentaryzacji i oznakowania wszystkich cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej** we współpracy z wyspecjalizowanymi instytucjami kultury zajmującymi się tą tematyką – Narodowym Instytutem Dziedzictwa, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Żydowskim Instytutem Historycznym – w stałej współpracy z Nacelnym Rabinem Polski, Komisją Rabiniczną ds. cmentarzy, Gminą Wyznaniową Żydowską oraz Fundacją Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego. W ramach zadania realizowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa przeprowadzona została weryfikacja terenowa cmentarzy żydowskich w Polsce. Potwierdzona była ich lokalizacja, stan zachowania kirkutów, czytelność historycznych granic oraz obecna funkcja. Ponadto ustalano obecność na ich obszarze

elementów informacyjnych lub upamiętniających. W efekcie zebranych danych określono, że **w Polsce znajduje się ponad 1200 cmentarzy żydowskich, z czego ok. 1100 obiektów posiada potwierdzoną w terenie lokalizację, a ponad 200 jest wpisanych do rejestru zabytków.** Są to obiekty indywidualnie wpisane do rejestru zabytków lub położone na terenie tzw. wpisów obszarowych.

W 2018 r. opracowany został **wzór tablicy informacyjnej** służącej do oznakowania cmentarzy żydowskich. Na tablicach znajdują się kody QR zawierające odesłanie do strony internetowej zabytek.pl i opisu danego cmentarza sporządzonego w języku polskim, angielskim i hebrajskim. W 2018 r. ukończono prace przy oznakowaniu 6 pilotażowych obiektów tj. cmentarza żydowskiego w Górze Kalwarii, Lublinie, Siedlcach, Tykocinie, Warszawie (przy ul. Okopowej) i Broku. Od 2019 r. systematycznie oznakowywane są kolejne cmentarze w całej Polsce. Działaniem towarzyszącym oznakowaniu cmentarzy są ceremonie prezentacji dokonanego oznaczenia adresowane do lokalnej społeczności organizowane wspólnie z Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN. Ich celem było przywracanie pamięci o cmentarzach oraz o społeczności żydowskiej.

Narodowy Instytut Dziedzictwa od 2016 r. realizuje **program „Wspólnie dla dziedzictwa”**. Jego istotą jest dofinansowanie działań lokalnych na rzecz spuścizny kulturowej poprzez wolontariackie prace porządkowe, edukację i dokumentację dziedzictwa. Istotną część programu stanowią prace na opuszczonych cmentarzach żydowskich. Publikacje i archiwizacja spuścizny żydowskiej.

Wspólne rocznice

1. 100. rocznica odzyskania przez Polskę niepodległości

W ramach obchodów 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości **Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN** zorganizowało wystawę „W Polsce Króla Maciusia. 100. rocznica odzyskania niepodległości”. Wystawa osnuta była wokół książki Janusza Korczaka „Król Maciuś Pierwszy”, która powstała pod wpływem ówczesnych wielkich wydarzeń politycznych - końca wojny, odrodzenia i odbudowy kraju. W warstwie historycznej ekspozycji zostały zarysowane problemy i wyzwania odbudowy II RP oraz teoria i praktyka pedagogiczna Janusza Korczaka. W 2021 r. Muzeum otworzyło nową przestrzeń wystawy stałej – galerię Dziedzictwo. Ukazuje ona dorobek najwybitniejszych polskich Żydów w takich dziedzinach jak literatura, muzyka, teatr, czy edukacja. Znaczna część galerii została poświęcona ludziom, których rozkwit kariery przypadł na lata międzywojenne, i których osiągnięcia nie byłyby możliwe bez odzyskania przez Polskę niepodległości.

Muzeum Getta Warszawskiego opracowało interaktywną mapę getta warszawskiego, która ma za zadanie przybliżyć wiedzę o jednym z najtragiczniejszych wydarzeń w stuletnich dziejach odbudowanej po rozbiorach, niepodległej Rzeczypospolitej. Zrealizowało również film pt. „Dwie flagi”. Tytuł filmu nawiązuje do dwóch flag polskiej i żydowskiej, zawieszonych przez Żydowski Związek Wojskowy na Placu Muranowskim w drugim dniu walk w getcie warszawskim.

Teatr Żydowski im. Estery Rachel i Idy Kamińskich – Centrum Kultury Jidysz w Warszawie przygotował spektakl „Pułk Lekkokonny Starozakonny”. Spektakl pokazuje historię dążeń niepodległościowych wielu narodowości (grup etnicznych) składających się na społeczeństwo polskie w drugiej połowie XVIII wieku. Celem projektu było przywrócenie w społecznej pamięci kwestii udziału mniejszości żydowskiej w polskich ruchach niepodległościowych. Projekt obejmuje premierę spektaklu oraz co najmniej 4 spektakle popremierowe.

• Wicepremier Piotr Gliński wraz z prezydentem Niemiec Frankiem Walterem Steinmeierem na wystawie Muzeum Getta Warszawskiego pt. „Pamięć 1943” w Kordegardzie, fot. Danuta Matloch

2. 80. rocznica wybuchu powstania w getcie warszawskim

Główne uroczystości, których organizatorem i gospodarzem był Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej odbyły się 19 kwietnia 2023 r. przed Pomnikiem Bohaterów Getta Warszawskiego przy ul. Ludwika Zamenhofs w Warszawie. Towarzyszył im bogaty program blisko 200 wydarzeń kulturalnych w całym kraju, a także poza jego granicami, których koordynatorem było Muzeum Getta Warszawskiego we współpracy z Żydowskim Instytutem Historycznym im. Emanuela Ringelbluma, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN oraz Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym Żydów Polskich.

Inicjatywy Muzeum Getta Warszawskiego:

- **Strona internetowa obchodów**
  - Strona internetowa - www.warsaw1943.pl – kompendium wiedzy o powstaniu w getcie warszawskim i losach społeczności żydowskiej w czasie II wojny światowej.
- **Webinarium Judy Batalion - cykl webinarów (od 18 stycznia)**
  - Spotkania ze znaną amerykańską pisarką Judy Batalion, która opowiada o zapomnianych, fascynujących bohaterkach żydowskiego ruchu oporu podczas II wojny światowej. Punktem wyjścia jest jej bestsellerowa książka pt. „The Light of Days: The Untold Story of Women Resistance Fighters in Hitler’s Ghettos” z 2021 roku.
- **Obchody w Parlamencie Europejskim w Brukseli (29 marca)**
- **Wystawa „Pamięć 1943” w Kordegardzie. Galerii Narodowego Centrum Kultury (30 marca - 10 maja)**
- **Koncert polsko-izraelskiej orkiestry symfonicznej w Teatrze Wielkim - Operze Narodowej (19 kwietnia)**
- **Wydanie komiksu „Getto płonie” autorstwa Tomasza Bereźnickiego (19 kwietnia)**
- **Premiera spektaklu pt. „Pocztą” R. Tagore (24 kwietnia)**
  - Spektakl jest realizowany we współpracy z Teatrem Lalka w Warszawie oraz Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym Żydów w Polsce.

Inne wybrane wydarzenia:

- Wystawa czasowa „**Wokół nas morze ognia. Losy żydowskich cywilów podczas powstania w getcie warszawskim**” w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN (18 kwietnia 2023 - 8 stycznia 2024)
- Wystawa czasowa „**Pomniki oporu. Sztuka wobec powstania w getcie warszawskim 1943-1956**” w Żydowskim Instytucie Historycznym im. E. Ringelbluma (21 kwietnia - 1 października)
- Wystawa „**Między życiem a śmiercią. Historie pomocy w czasie Zagłady**” w Muzeum II Wojny Światowej

- Wystawa „**Moi Ver. Brakujące ogniwo awangardy**” w Muzeum Warszawy (11 października 2023 – 4 lutego 2024)
- **Marsz Pamięci** organizowany przez Żydowski Instytut Historyczny 21 lipca 2023 r.
- **performance „PIF PAF IN PIACH”** przygotowany przez Teatr Żydowski, w reżyserii Gołdy Tencer we współpracy z Karoliną Kirsz
- **Cykl „Utracony świat - artyści warszawskiego getta zamordowani w Obozie Zagłady Treblinka II”** organizowany przez Muzeum Treblinka

160. rocznica wybuchu Powstania Styczniowego

- **Ramię przy ramieniu? Żydzi w polskich dążeniach niepodległościowych 1794-1918.** Wystawa w Żydowskim Instytucie Historycznym prezentująca udział Żydów w polskim ruchu niepodległościowym od powstania kościuszkowskiego po koniec I wojny światowej.

80. rocznica zbrojnego powstania więźniów niemieckiego nazistowskiego obozu zagłady w Sobiborze

- obchodzona 12 października 2023 r. W ramach upamiętnienia nastąpiło także zakończenie inwestycji związanej z projektem utworzenia Muzeum – Miejsca Pamięci na terenie byłego niemieckiego nazistowskiego obozu zagłady w Sobiborze. Odwiedzający Miejsce Pamięci mogą oglądać upamiętnienie terenowe wraz z wyeksponowanym reliktem komory gazowej oraz zaznaczeniem terenowym tzw. Schlauchu – ostatniej drogi do komór gazowych, jaką pokonywali eksterminowani Żydzi.

• Wystawa Muzeum Getta Warszawskiego pt. „Miasto żywych, Miasto umarłych” w Brukseli z okazji 80. rocznicy powstania w getcie warszawskim, fot. Danuta Matloch

• Koncert „Pamięć i przyszłość” z okazji 80. rocznicy powstania w getcie warszawskim, fot. Danuta Matloch

Wybrane projekty i działania w obszarze ochrony i popularyzacji dziedzictwa polskich Żydów

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wspiera także liczne i różnorodne projekty kulturalne, które w swoich założeniach nawiązują do 800-letniej tradycji kultury żydowskiej na terenach Polski, m.in.:

1. Projekt „Żydowskie Dziedzictwo Kulturowe”

W ramach Programu „Kultura” współfinansowanego z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego na lata 2014-2021, od marca 2020 r. do 30 kwietnia 2024 r. trwa realizacja projektu predefiniowanego „Żydowskie Dziedzictwo Kulturowe”. Projekt realizowany jest przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN we współpracy z Żydowskim Instytutem Historycznym im. Emanuela Ringelbluma, a także partnerami z Norwegii. Wartość projektu wynosi **10 mln euro**, na co składają się środki z Mechanizmu Finansowego EOG w wysokości **8,5 mln euro** i środki w formie dotacji celowej z budżetu państwa (będące w dyspozycji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego) w wysokości **1,5 mln euro**. Celem projektu jest ochrona i popularyzacja dziedzictwa polskich Żydów poprzez edukację, zgodnie z przekonaniem, że poznanie bogatej i dramatycznej historii polskich

Żydów nie tylko pogłębia wiedzę, lecz także uczy szacunku do osób odmiennych wyznań i kultur, przygotowuje młodych ludzi do życia we współczesnym zróżnicowanym społeczeństwie. W ramach projektu dzięki współpracy z Żydowskim Instytutem Historycznym, część jego zbiorów jest digitalizowana i udostępniana. Rozbudowywane są także portale internetowe „Wirtualny Sztetl”, „Polscy Sprawiedliwi” i „Centralna Baza Judaików”.

Festiwale i produkcja filmów

Resort kultury wspiera bezpośrednio lub pośrednio festiwale filmów nawiązujących do kultury żydowskiej. W ostatnich latach odbyły się m.in.:

- 15. Międzynarodowy Festiwal Filmowy Żydowskie Motywy, wrzesień 2019.
- 16. Warszawski Festiwal Filmów o Tematyce Żydowskiej, listopad 2018.
- 17. Warszawski Festiwal Filmów o Tematyce Żydowskiej z Międzynarodowym Konkursem Fabuły i Dokumentów, listopad 2019.
- 20. Warszawski Festiwal Filmów o Tematyce Żydowskiej – Kamera Dawida, listopad 2022.
- Polski Instytut Sztuki Filmowej w latach 2016-2022 wsparł dotacjami **48 filmów**, odwołujących się do kultury żydowskiej, na łączną kwotę **blisko 72,5 mln zł**. Ponadto PISF regularnie wspiera finansowo Międzynarodowy Festiwal Filmowy Żydowskie Motywy, dofinansowuje Dyskusyjny Klub Filmowy Shalom przy Teatrze Żydowskim oraz przyznał dotację m.in. na światową premierę filmu „Marek Edelman... i była miłość w Getcie” w reż. J. Dylewskiej, a także na kinową dystrybucję filmu „Of Animals and Men” w reż. Łukasza Czajki w USA.
- **Wytwórnia Filmów Dokumentalnych i Fabularnych** w zakresie projektów związanych z ochroną i zachowaniem dziedzictwa i kultury żydowskiej WFDiF wyprodukowała w roku 2016 film pt. „Sprawiedliwy”, w roku 2017 – film dokumentalny pt. „Ostatni klezmer” (o Leopoldzie Kozłowskim), a w roku 2021 film fabularny pt. „Śmierć Zygielbojma” (o postaci Szmula Zygielbojma).
- **Filmoteka Narodowa - Instytut Audiowizualny (FINA)** wspiera kinematografię o tematyce żydowskiej poprzez koprodukcję takich filmów jak „Dwie flagi”, „Cmentarz Żydowski w Warszawie”, „Żabińscy. O ludziach i zwierzętach” i wiele innych. Instytucja publikuje okolicznościowe koncerty, spotkania i pokazy m.in. z Festiwalu Kultury Żydowskiej. Ponadto FINA gromadzi, konserwuje i rekonstruuje filmy w języku jidysz, realizuje projekty edukacyjne z wykorzystaniem filmów o tematyce żydowskiej, a także współpracuje z takimi organizacjami jak: Stowarzyszenie Żydowskie Motywy (12. i 13. Festiwal Filmowy Żydowskie Motywy w Kinie Muranów), Fundacja Kamera Dawida WJFF i inne, w celu udostępniania filmów.

• „Śmierć Zygielbojma”, reż. Ryszard Brylski, fot. Marcin Makowski/WFDiF

2. Działalność Instytutu Pileckiego

Instytut Pileckiego realizuje warsztaty edukacyjne przybliżające historię ofiar Holokaustu („Pamięć o Holokaucie”, „Przepustka do życia”), organizuje wystawy i przeglądy filmowe („Trzy pokolenia pamięci”, „Pamięć na pokolenia”, „Świadectwo. Filmy dokumentalne o Zagładzie”, „Misja: ratunek. Dyplomaci wobec Holokaustu”), organizuje międzynarodowe konferencje i seminaria oraz prowadzi działalność wydawniczą. Instytut upowszechnia wiedzę na temat działalności Grupy Ładosia, który w czasie drugiej wojny światowej stworzył wraz ze współpracownikami oraz przedstawicielami instytucji żydowskich (RELICO, Agudat Israel) grupę, której celem było pozyskiwanie fałszywych paszportów krajów łacynopisem (Paragwaju, Peru, Hondurasu, Haiti), a następnie przekazywanie ich Żydom na terenach okupowanych. Wystawa „Paszporty Życia” prezentowana była w Bernie w 2018 roku, w Polsce i Izraelu w 2019 roku, w Czechach oraz w Słowenii w 2020 roku, a w 2021 roku w Anglii, na Litwie, Łotwie, w Słowenii i USA oraz Czechach, w 2022 r. w Polsce, Austrii, Czechach, na Litwie, w Wielkiej Brytanii, USA i Szwajcarii. Od października 2023 r. wystawa „Decyzja: ratować ludzi” poświęcona wysiłkom polskich dyplomatów w celu ratowania osób żydowskiego pochodzenia podczas II wojny światowej jest prezentowana w centrum Warszawy, w tzw. Domu Bez Kantów.

Instytut Pileckiego zaprezentował też w Warszawie oraz w Nowym Jorku (w siedzibie ONZ) wystawę „Lemkin – Świadek Wieku Ludobójstwa” ukazującą dorobek wybitnego prawnika żydowskiego pochodzenia, który sformułował pojęcie „ludobójstwo”.

Od 2019 r. Instytut Pileckiego prowadzi również program „Zawołani po imieniu” poświęcony pamięci Polaków zamordowanych za pomoc udzielaną Żydom podczas okupacji niemieckiej. Pamiętkowe tablice są umieszczane na kamieniach pamięci w miejscowościach, gdzie zostali zamordowani. Każdemu upamiętnieniu towarzyszy msza święta i żydowska obrzędowość religijna. Do tej pory upamiętnienia powstały w 32 miejscach, upamiętniono 78 osób. Przekrojowa stała wystawa poświęcona „Zawołanym po imieniu” jest prezentowana w warszawskim Domu Bez Kantów.

3. Narodowe Centrum Kultury

NCK współfinansuje cykliczne projekty: Spotkania z Kulturą Żydowską w Busku Zdroju, Koncerty Chanukowe, Festiwal Psalmów Dawidowych oraz Marsze Żywych (marsze upamiętniające wydarzenia związane z Zagładą Żydów). Ponadto NCK zaangażowane jest co roku w wiele różnorodnych projektów kulturalnych: spotkania, warsztaty, filmy, koncerty, wydawnictwa pogłębiające świadomość istnienia wielowiekowej kultury żydowskiej jak i upamiętniające wydarzenia związane z zagładą Żydów.

4. Biblioteka Narodowa

Biblioteka Narodowa realizuje projekt z zakresu cyfryzacji i upowszechniania literatury żydowskiej na platformie cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona. Ponadto w 2018 roku zostały opublikowane przez Bibliotekę Narodową następujące publikacje: „Żydowskie druki ulotne w Warszawie 1918-1939”, „Katalog druków ulotnych z lat 1914–1918 w zbiorach Biblioteki Narodowej”, a także „Bibliografia Polska 1901-1939” zawierająca m.in. opisy bibliograficzne publikacji hebrajskich i żydowskich. W 2020 roku ukazały się publikacje: „Żydowskie druki ulotne w Siedlcach, Chełmie i Białej Podlaskiej 1919–1931. Katalog” oraz „Korespondencja zawodowa księgarni Polskiej Bernarda Połonieckiego we Lwowie (1889–1915)”.

5. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych

Do najważniejszych działań Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w obszarze stosunków polsko-żydowskich należało odnowienie synagogi żydowskiej w Piotrkowie Trybunalskim. Ponadto NDAP sfinansowała projekt wydawniczy anglojęzyczny mający na celu popularyzację wiedzy o historii i kulturze Żydów łódzkich. Dofinansowanie otrzymała również Międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Pomoc Żydom w czasie II wojny światowej w świetle polskich i ukraińskich źródeł archiwalnych”. W ramach współpracy międzynarodowej realizowane były takie projekty jak: wystawa archiwalna pt. „Pocztą w getcie łódzkim”, Międzynarodowy Kongres Żydowskich Organizacji Genealogicznych w Warszawie czy identyfikacja indeksów do żydowskich ksiąg metrykalnych.

SPRAWNIE REALIZOWALIŚMY PROJEKTY EUROPEJSKIE

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego koordynuje wdrażanie priorytetów w ramach **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020** w części „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury”, **Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (MF EOG) na lata 2014-2021** w programie „Kultura” i działania „Poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym”, **Funduszy Europejskich na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)**, czy **inwestycji B1.1.4 „Wzmocnienie efektywności energetycznej obiektów lokalnej aktywności społecznej” Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO)**.

Dzięki zaangażowaniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w latach 2016-2018 nastąpiło przyspieszenie rozdysponowania funduszy strukturalnych w ramach VIII osi priorytetowej Kultura i Dziedzictwo Kulturowe Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Beneficjenci bardzo wysoko ocenili współpracę z MKiDN w tym zakresie – tak wynika z raportu „Współpraca z opiekunami

projektów realizowanych w ramach krajowych programów operacyjnych na lata 2014-2020” przygotowanego przez Biuro Rzecznika Funduszy Europejskich. W podziale na poszczególne instytucje aż 75% ankietowanych beneficjentów wskazało, iż współpraca z MKiDN była na poziomie „powyżej oczekiwań”. 100 proc. beneficjentów oceniło, że nie ma żadnych problemów we współpracy z MKiDN.

1. POliŚ (2014-2020)

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 (PO liŚ 2014-2020), VIII oś priorytetowa „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury” współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR).

BUDŻET:

- W ramach rozstrzygniętych naborów dofinansowanie uzyskały **144 projekty na kwotę całkowitą ponad 3,2 mld zł**.

CEL:

- ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego, jak i niematerialnego.** Realizowane

2. EOG - inwestycje

Działanie „Poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym” w ramach programu „Kultura” jest współfinansowane ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru

inwestycje mają na celu efektywne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego w osiąganiu korzyści społecznych i gospodarczych, zarówno w wymiarze krajowym, jak regionalnym i lokalnym.

PROJEKTY I NABÓR:

- Projekty zostały wybrane do dofinansowania w ramach pięciu naborów konkursowych zrealizowanych w latach 2016-2017 oraz w ramach naborów pozakonkursowych przeprowadzonych w latach 2018-2019. Projekty wybrane w ramach osi priorytetowej są realizowane na obszarze wszystkich województw RP.

Gospodarczego (MF EOG) na lata 2014-2021. Mechanizm finansowy EOG i fundusze norweskie są formą bezwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Islandię, Liechtenstein

i Norwegię kilkunastu państwom Europy Środkowej i Południowej oraz krajom bałtyckim. W zamian za udzielaną pomoc finansową, państwa-darczyńcy korzystają z dostępu do rynku wewnętrznego UE.

Program Kultura powstał na podstawie dotychczasowych doświadczeń we wdrażaniu EOG i funduszy norweskich w sektorze kultury w Polsce. Program stanowi ważne narzędzie promocji wspólnych projektów kulturalnych i budowania długotrwałych relacji między Polską a Norwegią.

CEL:

rozwój współpracy kulturalnej, przedsiębiorczości w sektorze kultury i zarządzania dziedzictwem kulturowym. Realizowane w ramach Programu działania mają prowadzić do:

- poprawy zarządzania dziedzictwem kulturowym poprzez stworzenie odpowiednich warunków do prowadzenia działalności kulturalnej;
- rozwoju współpracy kulturalnej między twórcami i uczestnikami życia kulturalnego;

3. Wdrażanie inwestycji KPO B.1.1.4

W czerwcu 2023 r. ogłosiliśmy nabór wniosków w ramach Inwestycji B1.1.4 „Wzmocnienie efektywności energetycznej obiektów lokalnej aktywności społecznej” Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO).

BUDŻET:

- Budżet na realizację inwestycji: ponad 300 mln zł.
- Maksymalna kwota wsparcia z planu rozwojowego na przedsięwzięcie: około 3,5 mln zł.

CEL:

- poprawa efektywności energetycznej obiektów lokalnej aktywności społecznej oraz zastąpienie wysokoemisyjnych źródeł ciepła bardziej ekologicznymi alternatywami.
- Wsparcie obejmują przedsięwzięcia polegające na głębokiej, kompleksowej modernizacji energetycznej budynków samorządowych instytucji kultury:

4. FEnIKS

VII Priorytet „Kultura” w ramach Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS). W programie FEnIKS przewidziano oddzielny priorytet w ramach którego finansowane będą projekty z sektora kultury.

BUDŻET:

- 600 mln euro na ochronę dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury oraz turystyki

- wzmacniania stosunków dwustronnych pomiędzy podmiotami polskimi, instytucjami a instytucjami z Norwegii, Islandii i Lichtensteinu;
- wzrostu wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego.

BUDŻET I REALIZACJA:

W ramach konkursu, przeprowadzonego w latach 2013-2014, wybrano do **dofinansowania 21 projektów o łącznej wartości prawie 381 mln zł (60 mln euro)**, w tym prawie 259 mln zł dofinansowania ze środków MF EOG. Dodatkowo dofinansowano:

- 51 projektów dotyczących międzynarodowej współpracy kulturalnej o łącznej wartości 14,4 mln euro;
- projekt Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN o wartości 10 mln euro;
- 41 wizyt studyjnych;
- 10 tzw. małych inicjatyw.

– **bibliotek położonych w miastach o liczbie mieszkańców od 100 do 200 tys.** (są to następujące miasta: Bielsko-Biała, Bytom, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Elbląg, Gliwice, Gorzów Wielkopolski, Kielce, Koszalin, Olsztyn, Opole, Płock, Radom, Ruda Śląska, Rybnik, Rzeszów, Sosnowiec, Tarnów, Toruń, Wałbrzych, Włocławek, Zabrze, Zielona Góra);

– **domów kultury na terenie całego kraju.**

- Zakres przedsięwzięcia musi wynikać z przeprowadzonego audytu energetycznego i prowadzić do redukcji zużycia energii pierwotnej co najmniej o 30%.

NABÓR:

- Nabór wniosków jest ciągły, tzn. trwa od rozpoczęcia biegu terminu naboru wniosków o objęcie wsparciem do wyczerpania dostępnych środków.

CEL:

Wsparcie inwestycji o charakterze ponadregionalnym dotyczących dwóch obszarów:

- Rozwoju infrastruktury kultury (zabytkowej i niezabytkowej)** w celu wzmocnienia jej wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny, włączenie społeczne i innowacje społeczne;

- **Ochrony i podniesienia atrakcyjności turystycznej najważniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego** w celu wzmocnienia ich wpływu na rozwój gospodarczy, włączenie społeczne i innowacje społeczne.

W ramach pierwszego obszaru **powstanie nowoczesna infrastruktura kultury**, sprzyjająca aktywnemu uczestnictwu w kulturze oraz życiu społecznym. Nabór sfinansuje inwestycje zapewniające komfort użytkownikom oraz bezpieczne warunki korzystania z oferty kulturalnej i edukacyjnej. Ważnym aspektem będzie eliminacja barier w dostępie do kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami. W ramach naboru dofinansowane zostaną również obiekty istotne dla lokalnych społeczności. Wsparcie będzie można przeznaczyć zarówno na edukację kulturalną, jak i usuwanie barier, w tym architektonicznych.

Drugi obszar skupia się na **podniesieniu atrakcyjności najcenniejszych zabytków** (tj. zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO, zabytków znajdujących się liście Pomników Historii Prezydenta RP, posiadających Znak Dziedzictwa Europejskiego, bądź zawartych w Narodowym Zdobie Bibliotecznym), **wzmocnieniu ich roli w społeczeństwie, poprzez lepsze dostosowanie do obsługi ruchu turystycznego**. Naborem zostaną również objęte nowoczesne technologie sprzyjające lepszej prezentacji oferty danego obiektu. Projekt realizowany w ramach tego obszaru nie może stanowić pojedynczego działania, ale musi być częścią większego przedsięwzięcia związanego z rozwojem gospodarczym, integracją społeczności i jednostek, innowacjami społecznymi w skali kraju, regionu lub lokalnej.

• Rozbudowa, przebudowa i remont sal koncertowych szkół artystycznych w Polsce, projekt partnerski Zespołu Szkół Muzycznych w Gdańsku-Wrzeszczu

NABÓR:

- Obecnie trwa ocena formalna wniosków o dofinansowanie złożonych w pierwszym naborze. Zakończenie oceny i wybór projektów do dofinansowania jest planowany na koniec 2023 r. Kolejne nabory będą ogłaszane w 2025 i 2026 r. do wyczerpania dostępnych środków.
- Równocześnie w ramach Programu wybrane zostały projekty uprawnione do niekonkurencyjnego wyboru. Jest to 11 projektów o szacowanej wartości dofinansowania ze środków UE (EFRR) przekraczającej 340 mln zł.

• PSM I i II st. im. M. Karłowicza w Zielonej Górze

LISTA PROJEKTÓW FINANSOWANYCH W RAMACH FEiKS W TRYBIE NIEKONKURENCYJNYM:

- Modernizacja infrastruktury przygotowania, produkcji i postprodukcji filmowej poprzez stworzenie innowacyjnego kompleksu filmowego WFDiF, zlokalizowanego na terenie wytwórni w Warszawie przy ul. Chełmskiej 21. Etap I – Strefa Edukacji Filmowej – edukatorium z parkiem filmowym - projekt WFDiF w Warszawie;
- PANOPTIKUM – centrum kompetencji dla muzeów - wspomaganie muzeów w procesie innowacji i na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego - projekt NIMOZ;
- Rozbudowa i modernizacja budynku Muzeum Rzeźby Współczesnej wraz z zagospodarowaniem terenu w ramach rewitalizacji społecznej Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku - projekt Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku;
- Rozbudowa, przebudowa i remont sal koncertowych szkół artystycznych w Polsce - projekt partnerski szkół muzycznych: Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia im. M. Karłowicza w Zielonej Górze, Szkoły Muzycznej I i II stopnia w Koninie, Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia w Przeworsku, Zespołu Szkół Muzycznych w Krośnie oraz Zespołu Szkół Muzycznych w Gdańsku-Wrzeszczu;
- Budowa wystawy stałej w Muzeum Archeologii Podwodnej i Rybołówstwa Bałtyckiego w Łebie - projekt Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku;
- Utworzenie Muzeum Tatarnictwa i Narciarstwa – projekt Muzeum Tatrzańskiego im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem;
- Budowa Muzeum Błogosławionego Księdza Jerzego Popiełuszki - projekt Muzeum Podlaskiego w Białymstoku;
- Tworzenie nowych ekspozycji w Muzeum Literackim w Nałęczowie – oddziale Muzeum Narodowego w Lublinie w celu budowy kulturowego centrum aktywności społecznej - projekt Muzeum Narodowego w Lublinie;
- Renowacja i rozbudowa zabytkowych budynków d. Szpitala Dziecięcego Bersohn i Bauman przy ul. Siennej 60/Śliskiej 51 w Warszawie wraz z ich adaptacją na cele wystawiennicze i edukacyjne oraz realizacja mediateki – części wystawy stałej Muzeum Getta Warszawskiego - projekt Muzeum Getta Warszawskiego.

PRZYKŁADOWE INWESTYCJE ZREALIZOWANE W RAMACH EOG

Przebudowa zabytkowych budynków gospodarczych na Przedzamczu zamku w Malborku wraz z ich dostosowaniem do funkcji kulturalno-edukacyjnych

BENEFICJENT:
Muzeum Zamkowe w Malborku

CAŁKOWITA WARTOŚĆ PROJEKTU:
29,35 mln zł

DOFINANSOWANIE Z MECHANIZMU FINANSOWEGO EOG:
15,10 mln zł

W ramach inwestycji zaplanowano ochronę relikwów dawnych budynków gospodarczych oraz ich odbudowę z odtworzeniem pierwotnych brył, wraz z adaptacją do funkcji muzealnych. W budynkach mieści się specjalistyczne zaplecze badawcze niezbędne do ochrony konserwatorskiej zbiorów i badań dotyczących dziedzictwa historycznego i kulturalnego regionu, w tym pracownie: konserwatorska i digitalizacji, biblioteka naukowa oraz Centrum Badań nad Dziedzictwem Pokrzyżackim. Dzięki realizacji inwestycji odwiedzający zamek w Malborku będą mieli szansę poszerzyć swoją wiedzę z obszaru opieki konserwatorskiej nad zabytkami oraz historii i kultury regionu, a także zobaczyć, jak funkcjonuje zaplecze badawcze Muzeum.

W ramach projektu przewiduje się również realizację działań nieinwestycyjnych dotyczących takich zagadnień, jak średnio-wieczny warsztat budowlany i odbudowa zamku. Zrealizowana zostanie bogata oferta kulturalno-edukacyjna, w tym konferencja naukowa we współpracy z Polskim Komitetem Naukowym ICOMOS, dwie wystawy czasowe, warsztaty, dni otwarte w pracowni konserwatorskiej i bibliotece oraz zajęcia studyjne dla specjalistów.

Dziedzictwo Sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej na szlaku UNESCO

BENEFICJENT:
Klasztor Ojców Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej

CAŁKOWITA WARTOŚĆ PROJEKTU:
11,24 mln zł

DOFINANSOWANIE Z MECHANIZMU FINANSOWEGO EOG:
9,56 mln zł

Projekt dotyczył renowacji i remontu konserwatorskiego ośmiu zabytkowych kapliczek na Szlaku Dróżkowym Kalwarii Zebrzydowskiej oraz trzech budynków przyklasztornych z myślą o ich adaptacji do funkcji edukacyjnych i kulturalnych. Celem inwestycji jest zachowanie tego cennego zespołu pielgrzymkowego dla przyszłych pokoleń. Projekt zakładał wydarzenia kulturalne dla różnych grup odbiorców, szkolenia zawodowe dla pracowników, współpracowników i wolontariuszy oraz szkolenia pozazawodowe dla miejscowej społeczności i biznesu. Dzięki realizacji projektu powstanie Centrum Dziedzictwa i Dialogu, w ramach którego zostaną stworzone nowe przestrzenie umożliwiające nie tylko organizację wystaw i ekspozycji, lecz także prowadzenie warsztatów, wykładów i prezentacji.

Rewaloryzacja dla potrzeb kulturalno-edukacyjnych zdegradowanych i niedostępnych części Pomnika Historii Twierdzy Srebrna Góra

BENEFICJENT:

Twierdza Srebrna Góra Sp. z o.o.

CAŁKOWITA WARTOŚĆ PROJEKTU:

21,86 mln zł

DOFINANSOWANIE Z MECHANIZMU FINANSOWEGO EOG:

15,11 mln zł

Projekt przewiduje adaptację przestrzeni twierdzy używanych dawniej jako izby mieszkalne, szpital i warsztaty forteczne na sale wystawowo-edukacyjne oraz stworzenie nowego programu kulturalnego. W planach jest też budowa dwóch wiat na warsztaty, pokazy i imprezy plenerowe. Obecnie Twierdza Srebrna Góra oferuje ekspozycje, zwiedzanie z przewodnikiem oraz programy dla grup dziecięcych i młodzieżowych. Oferta skierowana do młodzieży dotyczy historii twierdzy, jej militarnych funkcji i sposobów funkcjonowania w przeszłości. Dzieciom i młodzieży umożliwiona jest także przebieg specjalnego „szkolenia z przymrużeniem oka” nawiązującego do szkolenia żołnierzy oraz zagranie w gry fabularne związane z twierdzą. Odbywają się tu również popularne imprezy plenerowe, takie jak Święto Twierdzy czy Twierdza Legend.

Twierdza Srebrna Góra planuje w ramach projektu rozszerzenie oferty kulturalnej i edukacyjnej, która skupi się na cywilnych aspektach funkcjonowania twierdzy, szczególnie na dawnym rzemiośle.

Polska i Norwegia na Europejskim Szlaku Ceramiki: włączenie Bolesławca i Porsgrunn do międzynarodowej sieci współpracy miast o tradycjach ceramicznych

BENEFICJENT:

Gmina Miejska Bolesławiec

CAŁKOWITA WARTOŚĆ PROJEKTU:

19,99 mln zł

DOFINANSOWANIE Z MECHANIZMU FINANSOWEGO EOG:

15,11 mln zł

W pałacu Pücklera planowane są m.in. warsztaty, wystawy, lekcje muzealne, działania artystyczne, pokazy i prelekcje, zajęcia manualne dla osób z niepełnosprawnościami z zakresu tworzenia i zdobienia ceramiki, warsztaty dla dzieci i młodzieży. W ramach projektu zaplanowano przeprowadzenie specjalistycznych szkoleń, których celem jest podniesienie kwalifikacji zespołu zarządzającego i rozwijanie nowoczesnych praktyk muzealnych, takich jak szkolenie z tworzenia nowoczesnej oferty muzealnej, współpracy sektorów przedsiębiorczości i kultury, projektowania form i dekoracji ceramicznych.

Projekt jest realizowany w partnerstwie z Telemark Museum w Skien w Norwegii, które organizuje zwiedzanie z przewodnikiem w językach polskim, norweskim i angielskim, a także wydarzenia kulturalne i edukacyjne, konserwację i renowację eksponatów, ochronę zabytków i dziedzictwa kulturowego. Partner norweski wnosi również swój wkład merytoryczny w przygotowanie oferty kulturalno-edukacyjnej i szkoleniowej, w tym szkoleń z zarządzania muzeum oraz współpracy sektora przedsiębiorczości i kultury.

Nowa jakość zwiedzania w romantycznym zespole pałacowo-parkowym w Kamieńcu Żąbkowskim

BENEFICJENT:

Gmina Kamieniec Żąbkowski

CAŁKOWITA WARTOŚĆ PROJEKTU:

26,40 mln zł

DOFINANSOWANIE Z MECHANIZMU FINANSOWEGO EOG:

15,10 mln zł

Projekt zakłada zmianę aranżacji przestrzeni parteru pałacu, która pozwoli na organizację wystaw, warsztatów i spotkań lokalnej społeczności. Dodatkowo powstaną nowe formy i ścieżki zwiedzania pałacu, ogrodów i parku. Tarasy ogrodowe zostaną odnowione oraz uzupełnione o rzeźby, fontanny i pergole. W ogrodach pałacowych pojawią się nowe nasadzenia: krzewy, pnącza i różane rabaty. Bogatsza i bardziej atrakcyjna niż dotychczas oferta kulturalna i edukacyjna zostanie dostosowana do potrzeb mieszkańców i turystów. Przewidziano m.in. wykłady i prelekcje, dzięki którym będzie można poznać postać Marianny Orańskiej. W ramach projektu planuje się również liczne działania integracyjne (plenery, koncerty, pikniki, warsztaty, wystawy, gry terenowe) mające na celu wykreowanie miejsca spotkań i dialogu w duchu działalności, jaką kiedyś prowadziła Marianna Orańska. Dostępność kompleksu dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz rodzin z małymi dziećmi zostanie zwiększona poprzez likwidację barier architektonicznych i wprowadzenie nowoczesnych systemów oprowadzania.

Wielokulturowa Rzeczpospolita – Zamek Pieskowa Skala

BENEFICJENT:

Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki

CAŁKOWITA WARTOŚĆ PROJEKTU:

18,47 mln zł

DOFINANSOWANIE Z MECHANIZMU FINANSOWEGO EOG:

13,16 mln zł

Dzięki dofinansowaniu ze środków Mechanizmu Finansowego EOG oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w latach 2014–2016 przeprowadzono renowację elewacji zamku, a trwający obecnie projekt jest kolejnym etapem prac konserwatorskich. W jego ramach została wymieniona nawierzchnia zamkowych dziedzińców, która obecnie harmonizuje z architekturą zabytku i zapewnia dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami. Prace prowadzone są także we wnętrzach rezydencji w celu udostępnienia nowych powierzchni do prowadzenia działalności kulturalnej: krypty, kaplicy i pomieszczeń parteru skrzydła południowego. Nowe wystawy realizowane w tych przestrzeniach będą dopełnieniem dotychczasowej oferty Muzeum, prezentując sztukę europejską od średniowiecza po dwudziestolecie międzywojenne. Realizowana wystawa pn. Kultura Staropolska ma ukazywać polską sztukę i kulturę jako część europejskiego dziedzictwa, jednocześnie podkreślając jej odrębność względem kultury zachodniej. Zaprezentowane zostaną m.in. tak cenne eksponaty, jak Kodeńska Galeria Sapiechów, największa staropolska galeria portretowa, i sarkofagi Sieniawskich z Brzeżan będące XVII-wiecznymi arcydziełami polskiej sztuki.

Modernizacja i aranżacja wnętrza Pałacu Krasińskich (Pałacu Rzeczypospolitej) przy placu Krasińskich 3/5 w Warszawie

BENEFICJENT:

Biblioteka Narodowa w Warszawie

CAŁKOWITA WARTOŚĆ PROJEKTU:

25,42 mln zł

DOFINANSOWANIE Z MECHANIZMU FINANSOWEGO EOG:

15,11 mln zł

Dzięki przebudowie i odświeżeniu wnętrza Pałacu Rzeczypospolitej możliwe będzie udostępnienie zwiedzającym najcenniejszych zbiorów Biblioteki Narodowej. W pałacu zostanie stworzona interaktywna przestrzeń wystawiennicza, na której będzie można zobaczyć unikalne zbiory Biblioteki Narodowej, takie jak zabytkowe obiekty czy czasowe wystawy tematyczne. Będzie to również okazja, by poznać historię Biblioteki Narodowej, Pałacu Rzeczypospolitej, książki i druku, a także europejskie dziedzictwo literackie i historię czytelnictwa.

Pałac Rzeczypospolitej będzie również otwartą, wielopokoleniową przestrzenią edukacji i informacji, przeznaczoną na potrzeby zajęć i warsztatów dla dzieci, młodzieży szkolnej, dorosłych i seniorów. Współpracując z mieszkańcami Warszawy, pałac będzie mógł zaoferować nową, bogatą ofertę kulturalną i edukacyjną, która zaktywizuje lokalną społeczność we wszystkich grupach wiekowych. Audioprzewodniki będą służyć zwiedzającym do zdobywania informacji o obiekcie i eksponatach podczas zwiedzania (również w językach angielskim i niemieckim). Zostaną także dostosowane do osób z dysfunkcjami słuchu i wzroku.

Pałac Rzeczypospolitej w Warszawie to miejsce pełne historii i emocji. W pałacu znajduje się urna z prochami książek, symbol tragicznych strat kulturalnych, jakie przyniosła wojna w Polsce. Po rewitalizacji pałacu zostanie ona umieszczona w specjalnie do tego przeznaczonej sali, by przypominać o tragicznych losach polskich zbiorów.

Budowa Interaktywnego Centrum Bajki i Animacji przy Studiu Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej

BENEFICJENT:

Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej

CAŁKOWITA WARTOŚĆ PROJEKTU:

32,93 mln zł

DOFINANSOWANIE Z MECHANIZMU FINANSOWEGO EOG:

15,11 mln zł

Studio Filmów Rysunkowych jest otwarte dla zwiedzających od 1990 roku, oferując możliwość zobaczenia wyposażenia pracowni rysowników i poznania procesu tworzenia filmu. W 2015 roku Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, po przekształceniu Studia Filmów Rysunkowych w państwową instytucję kultury, sfinansowało remont pierwotnej siedziby Studia, Willi Rotha, która w ramach projektu finansowanego z Mechanizmu Finansowego EOG zostanie połączona z nowym Interaktywnym Centrum Bajki i Animacji.

Interaktywne Centrum Bajki i Animacji będzie wyjątkową atrakcją turystyczną, nie tylko w skali lokalnej, ale i ogólnokrajowej. Zwiedzający będą mogli zanurzyć się w przeszłości i zobaczyć wystawę prezentującą dawny proces produkcji filmów animowanych, a także niezapomniane filmy i postacie wykreowane przez Studio. Ale to nie wszystko – odwiedzający będą mieli również możliwość stworzenia własnych filmów animowanych za pomocą specjalnej aplikacji.

Oprócz wystawy w Interaktywnym Centrum Bajki i Animacji znajdzie się kino. Projekcje pojawią się zarówno we wnętrzach, jak i na zewnątrz, w amfiteatrze. Będzie to obiekt tętniący życiem, w którym odbywać się będą różnorodne wydarzenia artystyczne związane z polską animacją i rozrywką dla dzieci: od pokazów filmowych z ambitnym repertuarem po koncerty i inne występy na żywo.

PRZYKŁADOWE INWESTYCJE ZREALIZOWANE W RAMACH EFRR

Konserwacja i renowacja drewnianego obiektu zabytkowego UNESCO – Kościoła Pokoju w Świdnicy, w celu ochrony dziedzictwa kulturowego

BENEFICJENT:

Parafia ewangelicko-augsburska pw. św. Trójcy w Świdnicy

CAŁKOWITA WARTOŚĆ PROJEKTU:

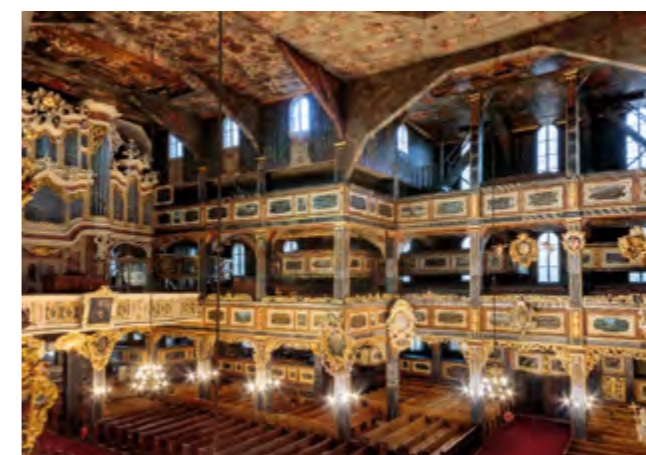
19,76 mln zł

DOFINANSOWANIE Z EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU ROZWOJU REGIONALNEGO:

16,79 mln zł

W ramach projektu przeprowadzono prace konserwatorskie mniej eksponowanych części świątyni, na które dotąd trudno było o środki. Są to: Hala Polna z lożami, Hala Zmarłych i Hala Pamięci z tablicami pamiątkowymi, Hala Ołtarzowa. Konserwacji poddano 15 epitafiów i tarcz herbowych. Zakupiono sprzęt i wyposażenie dla uatrakcyjnienia oferty kulturalnej kościoła.

Dzięki nowemu wyposażeniu oferta kulturalno-edukacyjna jest bardziej kompleksowa i zgodna ze współczesnymi trendami.

Rewaloryzacja i modernizacja zabytkowych, drewnianych budynków Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem dla zachowania i prezentacji unikatowego dziedzictwa kulturowego Podhala

BENEFICJENT:

Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego

CAŁKOWITA WARTOŚĆ PROJEKTU:

15,12 mln zł

DOFINANSOWANIE Z EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU ROZWOJU REGIONALNEGO:

9,87 mln zł

Zewnętrzne prace konserwatorskie obejmowały m. in. wymianę gontów wraz z impregnacją, oczyszczenie belek zrębowych wraz z wykonaniem impregnacji, wzmocnienie fundamentów oraz konstrukcji, odświeżenie elewacji budynków oraz ocieplenie. W ramach prac wewnętrznych przede wszystkim odświeżona została przestrzeń wystawiennicza we wszystkich filiach. W największym stopniu jednak zmodernizowana i powiększona została przestrzeń ekspozycyjna w willi Koliba. Przeprowadzono tam aranżację nowej wystawy stałej wyposażonej w multimedia. Przeprowadzono także remont pomieszczeń piwnicznych oraz utworzono przestrzeń magazynową. W ramach prac wewnętrznych we wszystkich drewnianych filiach Muzeum Tatrzańskiego powstały nowe, utrzymane w jednym stylu recepcje, szatnie oraz toalety. Remontem objęty został także teren wokół budynków. Odnowiono ścieżki komunikacyjne, wykonana została iluminacja elewacji frontowych oraz zrewitalizowano zieleń otaczającą budynki.

ZMIENIALIŚMY POLSKIE PRAWO DLA KULTURY

W latach 2016 - 2023 zrealizowanych zostało 55 projektów aktów normatywnych wpisanych do Wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów pozostających we właściwości Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W odniesieniu do 8 projektów wciąż prowadzone są prace.

Wśród najważniejszych zrealizowanych aktów normatywnych znalazły się:

Ustawa z dnia 15 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. poz. 954), która ma na celu wdrożenie przepisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie wprowadzania i przywozu dóbr kultury. Na mocy rozporządzenia zabrania się wprowadzania do Unii Europejskiej dóbr kultury, które nielegalnie znalazły się na terenie innego państwa. Istotą rozwiązania zawartych w projekcie jest penalizacja nielegalnego wwozu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej określonych w rozporządzeniu dóbr kultury.

Ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o kinematografii (Dz. U. poz. 1676). Przepisy dotyczące świadczenia audiowizualnych usług medialnych zostały dostosowane do dyrektywy UE.

Dotyczyły one m.in. wprowadzenia nowych regulacji dla dostawców platform udostępniających wideo oraz modyfikacji przepisów dotyczących ochrony konsumentów, w tym szczególnie małoletnich. Wprowadzono zakaz umieszczania treści nawołujących do przemocy i popełniania określonych w ustawie przestępstw.

Ustawa 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. poz. 1662), której celem jest zwiększenie ochrony i upowszechnianie wiedzy o zbiorach znajdujących się poza granicami Polski, o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa narodowego. Będzie to możliwe m.in. poprzez stworzenie nowoczesnych i otwartych instytucji kultury, które zajmą się ich ochroną, zabezpieczeniem i konserwacją. Przełoży się to na wzrost zainteresowania polskim dziedzictwem oraz efektywną promocję kultury polskiej

na świecie. W pierwszej kolejności systemową pomocą objęte zostaną dwa bezcenne dla polskiego dziedzictwa kulturowego zbiory, znajdujące się w Bibliotece Polskiej w Paryżu oraz Muzeum Polskim w Rapperswilu, w Szwajcarii. Mają one w swoich kolekcjach m.in. rękopisy Adama Mickiewicza, cenne pamiątki związane z Fryderykiem Chopinem czy pierwsze wydania „O obrotach ciał niebieskich” Mikołaja Kopernika.

Ustawa o ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy o wartości dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, sporządzonej w Faro dnia 27 października 2005 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 1288). Celem Konwencji jest podkreślenie, że zachowanie dziedzictwa kulturowego i zrównoważone korzystanie z niego wiążą się z rozwojem społecznym i podniesieniem jakości życia. Konwencja przewiduje, że każdy człowiek odpowiada – indywidualnie lub wspólnie z innymi – za poszanowanie dziedzictwa kulturowego innych ludzi oraz własnego dziedzictwa kulturowego, a co za tym idzie, wspólnego dziedzictwa Europy. Ustawa wprowadziła ustawowy obowiązek gromadzenia i przechowywania utworów kinematograficznych, wyprodukowanych na terytorium państwa (strony konwencji) oraz wskazanie instytucji, które pełniłyby funkcję narodowego archiwum dla takich treści. Uzupełnieniem tego obowiązku jest konieczność wdrożenia przez państwo przepisów, które pozwalają organowi publicznemu na wykonywanie nadzoru nad działalnością ustanowionego archiwum i zobowiązują organ do zaopatrzenia go w środki niezbędne do prowadzenia działalności archiwalnej. W Polsce obowiązki organu archiwizującego zostały powierzone FilMOTECE Narodowej - Instytutowi Audiowizualnemu.

Spośród 8 projektów aktów normatywnych wpisanych do Wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów we właściwości MKiDN, w odniesieniu do których prace nie uległy zakończeniu, na szczególną uwagę zasługują:

Projekt ustawy o symbolach państwowych Rzeczypospolitej Polskiej (UD 219). Ustawa ma przede wszystkim dostosować symbole państwowe do wymogów nowych technologii cyfrowych oraz wprowadzić korekty od dawna postulowane przez heraldyków i muzykologów (w przypadku hymnu

narodowego). Ma ona zastąpić dotychczasową regulację z 1980 roku. Projekt ustawy znajduje się na etapie rozpatrywania przez Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Projekt ustawy o artystach zawodowych (UD 208). Ustawa cywilizuje warunki pracy artystycznej oraz zapewni najniższemu zarabiającym twórcom minimum bezpieczeństwa socjalnego w postaci dostępu do ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych. Podczas prac nad projektem rozpatrzone zostały wszystkie uwagi zgłaszane m.in. przez instytucje, związki zawodowe, organizacje zrzeszające artystów oraz osoby prywatne. W ramach konsultacji przeprowadzono też rozmowy z przedstawicielami producentów i importerów sprzętu elektronicznego.

Aby umożliwić artystom przedstawianie swoich postulatów, w 2017 roku z inicjatywy ministra kultury i dziedzictwa narodowego prof. Piotra Glišńskiego, zainaugurowano bezprecedensowe przedsięwzięcie pod nazwą „Ogólnopolska konferencja kultury” (OKK). W jej ramach odbyło się w sumie 12 sympozjów z udziałem reprezentantów środowisk artystycznych, w których wzięło udział ponad 230 przedstawicieli podmiotów reprezentujących szeroko rozumiany obszar kultury. Ich postulaty stały się fundamentem dla prac legislacyjnych, w wyniku których powstał projekt ustawy o uprawnieniach artysty zawodowego.

Projekt ustawy jest obecnie na etapie oczekiwania na rozpatrzenie przez Komitet Stały Rady Ministrów.

Projekt ustawy o Narodowej Agencji Rewitalizacji Dziedzictwa został przygotowany w MKiDN, ale jeszcze nie znalazł się w Wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów. Agencja ma zlikwidować luki w obszarze wsparcia zabytków. Ma być instytucją otwartą na różnego typu działania – zarówno te wspierane przez budżet, jak i pozabudżetowe. Zgodnie z projektem ustawy, jednym z obszarów działania Narodowej Agencji Rewitalizacji Dziedzictwa będzie zrzeszanie właścicieli dużych obiektów zabytkowych, których utrzymanie znajduje się poza możliwościami finansowania przez samorządy, osoby prywatne i organizacje samorządowe.

• Fot. MKiDN

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego
